

Biblioteka
Dokumenti
9

MEĐUNARODNO JAVNO PRAVO
ZBIRKA DOKUMENATA

Izdavač

Beogradski centar za ljudska prava
Beogradska 54, Beograd
Tel./fax: (011) 3085 328, 3447 121
e-mail: bgcentar@bgcentar.org.yu
www.bgcentar.org.yu

Priredili

Vidan Hadži-Vidanović
Marko Milanović

Za izdavača

dr Vojin Dimitrijević

Korektor

Jasna Alibegović

Tehnički urednik

Mirko Milićević

Tiraž

1000

ISBN 86-7202-068-5

Štampa

DOSIJE^s, Beograd

Izdavanje ove knjige pomogla je
Kanadska organizacija za međunarodni razvoj

Canadian International Development Agency
Agence canadienne de développement international

Canada

MEĐUNARODNO
JAVNO PRAVO
zbirka dokumenata

Beograd
2005

SADRŽAJ

Predgovor	9
1. Ustavni akti	11
1.1. Ustavna povelja SCG (izvod)	11
1.2. Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama SCG (izvod)	12
2. Izvori – pravo međunarodnih ugovora	14
2.1. Bečka konvencija o ugovornom pravu	14
3. Subjekti međunarodnog prava – države	33
3.1. Deklaracija o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji država u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija	33
3.2. Sporazum o pitanjima sukcesije, sa Prilozima D, E, F i G	39
4. Subjekti međunarodnog prava – međunarodne organizacije	46
4.1. Povelja UN	46
4.2. Druge organizacije od značaja za Srbiju i Crnu Goru	62
5. Diplomatsko i konzularno pravo, privilegije i imuniteti	63
5.1. Bečka konvencija o diplomatskim odnosima	63
5.2. Bečka konvencija o konzularnim odnosima	74
5.3. Konvencija o privilegijama i imunitetima UN	92
6. Ljudske grupe i međunarodno pravo	96
Okvirna konvencija Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina	96

7. Čovek i međunarodno pravo – ljudska prava	102
7.1. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima.	102
7.2. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, sa protokolima.	105
7.3. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima	121
7.4. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, s protokolima	128
7.4.1. Protokol uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, izmenjenu u skladu s protokolom br. 11	137
7.4.2. Protokol broj 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se obezbeđuju izvesna prava i slobode koji nisu uključeni u Konvenciju i prvi protokol uz nju, izmenjenu u skladu s protokolom br. 11	138
7.4.3. Protokol broj 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne, izmenjenu u skladu s protokolom br. 11.	140
7.4.4. Protokol broj 7 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda izmenjenu u skladu s protokolom br. 11	141
7.4.5. Protokol broj 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.	143
7.4.6. Protokol broj 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima	144
8. Čovek i međunarodno pravo – azil, apatridi i izbeglice.	146
8.1. Konvencija i Protokol o statusu izbeglica	147
8.2. Konvencija o pravnom položaju lica bez državljanstva	159
8.3. Deklaracija o teritorijalnom azilu	167
9. Čovek i međunarodno pravo – individualna krivična odgovornost	169
9.1. Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida	169

9.2. Statut Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju	171
9.3. Zakon o saradnji SCG sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju	179
9.4. Rezolucija 1373 Saveta bezbednosti UN	185
10. Mirno rešavanje međunarodnih sporova	189
10.1. Statut Međunarodnog suda pravde	189
11. Upotreba sile u međunarodnim odnosima	198
11.1. Brian-Kelogov pakt	198
11.2. Rezolucija Ujedinjeni za mir“	198
11.3. Rezolucija 1244 Saveta bezbednosti UN	201
11.4. Rezolucija 678 Saveta bezbednosti UN	205
11.5. Rezolucija 1441 Saveta bezbednosti UN	206
12. Odgovornost države za akte protivne međunarodnom pravu i zaštita životne sredine	210
12.1. Nacrt članova o međunarodnoj odgovornosti država Komisije za međunarodno pravo	210
12.2. Stokholmska deklaracija o životnoj sredini (izvod)	218
12.3. Deklaracija o životnoj sredini i razvoju iz Rija (izvod)	218
12.4. Konvencija Ujedinjenih nacija o pravu mora (izvod)	219
12.5. Konvencija o biološkoj raznovrsnosti	219
12.6. Nacrt članova o sprečavanju prekogranične štete od opasnih delatnosti (izvod)	236
13. Humanitarno pravo	239
13.1. Martensova klauzula	239
13.2. Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I)	239
13.3. Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II)	277

PREDGOVOR

Ova zbirka je zamišljena kao dokumentarni dodatak uz udžbenik *Osnovi Međunarodnog javnog prava* u izdanju Beogradskog centra za ljudska prava.¹ Mada smo svesni da je dostupnošću građe međunarodnog prava na Internetu vreme ovakvih zbirki na izmaku, verujemo da još postoje dovoljni razlozi za njeno objavljivanje. Zbirka će prvenstveno služiti čitaocima udžbenika te je zato sistematizovana na sličan način.

Iako je većina priloženih dokumenata objavljena u službenim listovima, neki od njih više nisu lako dostupni pa se nadamo da će se njihovim objavljivanjem na jednom mestu znatno olakšati rad pravnicima koji ih budu primenjivali. Dokumenti se objavljuju u zvaničnom prevodu (ako postoji), a u napomenama se ukazuje na ona mesta gde taj prevod odstupa od originala ili je nejasan. Dokumenti se po pravilu prenose u celosti, mada se zbog ograničenog prostora negde moralo pribegavati izvodima. Iz istog razloga, u zbirci nema nekih važnih dokumenata, kao što su npr. Ženevske konvencije o humanitarnom pravu, Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda i statutarne dokumenti međunarodnih organizacija od posebnog značaja za Srbiju i Crnu Goru.

Međunarodni ugovori za zaštitu ljudskih prava već su objavljivani u izdanjima Beogradskog centra za ljudska prava,² pa su u ovu zbirku ušli samo oni za koje očekujemo da će se najviše primenjivati. U zbirku su uvršteni i dokumenti koji su po prvi put u celosti prevedeni na naš jezik, poput rezolucija 1373 Saveta bezbednosti o obavezama država u borbi protiv terorizma, kao i rezolucije 678 i 1441 o Iraku, a priložen je i prvi potpuni prevod Nacrta članova o međunarodnoj odgovornosti država. Posebna pažnja poklonjena je i instrumentima o međunarodnoj zaštiti životne sredine, koji su po pravilu izostajali iz sličnih zbornika.

Priredivači

1 V. Dimitrijević – O. Račić – V. Đerić – T. Papić – V. Petrović – S. Obradović, *Osnovi Međunarodnog javnog prava*, Beograd, 2005.

2 *Osnovni dokumenti o ljudskim pravima*, 1998; *Instrumenti Saveta Evrope: ljudska prava*, 2000; *Univerzalni dokumenti o ljudskim pravima*, 2001.

1. USTAVNI AKTI

1.1. Ustavna povelja Srbije i Crne Gore

(izvodi)

II

Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama

Član 8

Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama, koja je sastavni deo Ustavne povelje, usvaja se po postupku i na način predviđen za usvajanje Ustavne povelje.

Ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava i građanskih sloboda

Član 9

Države članice uređuju, obezbeđuju i štite ljudska i manjinska prava i građanske slobode na svojoj teritoriji.

Dostignuti nivo ljudskih i manjinskih prava, individualnih i kolektivnih, i građanskih sloboda ne može se smanjivati.

Srbija i Crna Gora prati ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava i građanskih sloboda i obezbeđuje njihovu zaštitu, u slučaju kada ta zaštita nije obezbeđena u državama članicama.

Neposredna primena međunarodnih ugovora

Član 10

Odredbe međunarodnih ugovora o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama koji važe na teritoriji Sr-

bije i Crne Gore neposredno se primenjuju.

III

Principi tržišne ekonomije

Član 11

Ekonomski odnosi u Srbiji i Crnoj Gori zasnivaju se na tržišnoj ekonomiji utemeljenoj na slobodnom preduzetništvu, konkurenciji, liberalnoj spoljnotrgovinskoj politici i zaštiti svojine.

Srbija i Crna Gora sa državama članicama koordinira i harmonizuje ekonomske sisteme.

Zajedničko tržište

Član 12

Srbija i Crna Gora ima zajedničko tržište.

Za nesmetano funkcionisanje zajedničkog tržišta odgovorne su države članice.

Sloboda kretanja

Član 13

U Srbiji i Crnoj Gori slobodno je kretanje ljudi, robe, usluga i kapitala.

Zabranjeno je sprečavanje slobodnog protoka ljudi, robe, usluga i kapitala između države Srbije i države Crne Gore.

IV

Međunarodni subjektivitet

Član 14

Srbija i Crna Gora je jedan subjekt međunarodnog prava i član međunarodnih globalnih i regionalnih organizacija za čije članstvo je uslov međunarodni subjektivitet.

Države članice mogu biti članice međunarodnih globalnih i regionalnih organizacija za čije članstvo nije uslov međunarodni subjektivitet.

Uspostavljanje i održavanje međunarodnih odnosa

Član 15

Srbija i Crna Gora uspostavlja međunarodne odnose sa drugim država-

ma i međunarodnim organizacijama i zaključuje međunarodne ugovore i sporazume.

Države članice mogu održavati međunarodne odnose, zaključivati međunarodne sporazume i osnivati predstavništva u drugim državama, ako to nije u suprotnosti sa nadležnostima Srbije i Crne Gore i interesima druge države članice.

Primat međunarodnog prava

Član 16

Ratifikovani međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava imaju primat nad pravom Srbije i Crne Gore i pravom država članica.

1.2. Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama Srbije i Crne Gore³

(izvodi)

Ljudska i manjinska prava zajemčena međunarodnim pravom

Član 7

Ljudska i manjinska prava zajemčena opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, kao i međunarodnim ugovorima koji važe u državnoj zajednici zajemčena su ovom poveljom i neposredno se primenjuju.

Zabrana ograničenja ljudskih i manjinskih prava pod izgovorom da ona nisu zajemčena ovom poveljom

Član 8

Nije dopušteno ograničavanje ljudskih i manjinskih prava zajemčenih opšteprihvaćenim pravilima međunarod-

dnog prava, međunarodnim ugovorima koji važe u državnoj zajednici i zakonima i drugim propisima na snazi, pod izgovorom da ona nisu zajemčena ovom poveljom ili da su zajemčena u manjem obimu.

Sudska zaštita i uklanjanje posledica kršenja ljudskih i manjinskih prava

Član 9

Svako ima pravo na delotvornu sudsku zaštitu u slučaju da mu je povređeno ili uskraćeno neko ljudsko ili manjinsko pravo zajemčeno ovom poveljom, kao i pravo na uklanjanje posledica takvog kršenja.

Svako ko smatra da mu je neko ljudsko ili manjinsko pravo zajemčeno ovom

3 Sl. list SCG, 6/03.

poveljom povređeno ili uskraćeno pojedinačnim aktom ili radnjom institucije državne zajednice, odnosno državnog organa države članice ili organizacije koja vrši javna ovlašćenja ima pravo da podnese žalbu Sudu Srbije i Crne Gore, ako nije obezbeđena druga pravna zaštita u državi članici, u skladu s Ustavnom poveljom.

Odluke međunarodnih organa izvršavaju i troškove snose državna zajednica, odnosno države članice, u zavisnosti od toga da li je institucija državne zajednice, odnosno državni organ države članice ili organizacija koja vrši javna ovlašćenja povredila ili uskratila neko pravo zajemčeno

međunarodnim ugovorom koji važi na teritoriji Srbije i Crne Gore.

Tumačenje odredaba o ljudskim i manjinskim pravima

Član 10

Ljudska i manjinska prava zajemčena ovom poveljom tumače se na način kojim se unapređuju vrednosti otvorenog i slobodnog demokratskog društva, u skladu sa važećim međunarodnim jemstvima ljudskih i manjinskih prava i praksom međunarodnih tela koja nadziru njihovo sprovođenje.

2. IZVORI – PRAVO MEĐUNARODNIH UGOVORA

2.1. Bečka konvencija o ugovornom pravu⁴

Države članice ove konvencije, uzimajući u obzir suštinsku ulogu ugovora u istoriji međunarodnih odnosa, *priznavajući* sve veći značaj ugovora kao izvora međunarodnog prava i sredstva za razvijanje miroljubive saradnje među narodima bez obzira na njihovo ustavno i društveno uređenje,

konstatujući da su principi slobodnog pristanka i dobronamernosti i pravilo *pastasunt servanda* opšte priznati,

potvrđujući da sporovi u vezi sa ugovorom treba da budu kao i ostali međunarodni sporovi rešavani mirnim putem i u skladu sa principima pravde i međunarodnog prava,

podsećajući na rešenost naroda Ujedinjenih nacija da stvore uslove neophodne za očuvanje pravde i poštovanje obaveza proizašlih iz ugovora,

svesne principa međunarodnog prava unetih u Povelju Ujedinjenih nacija kao što su principi koji se tiču ravnopravnosti naroda i njihovog prava na samoopredeljenje, suverene jednakosti i nezavisnosti svih država, nemešanja u unutrašnje poslove država, zabrane pretnje i upotrebe sile i opšteg i stvarnog poštovanja prava čoveka i osnovnih sloboda za sve,

ubeđene da će kodifikacija i postepeni razvoj ugovornog prava koji su ostvareni u ovoj konvenciji služiti ciljevima Ujedinjenih nacija izraženim u Povelji, a to su: očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti, razvoj prijateljskih odnosa

među narodima i ostvarenjima međunarodne saradnje,

potvrđujući da će pitanja koja nisu rešena odredbama ove konvencije i dalje biti regulisana pravilima međunarodnog običajnog prava,

složile su se o sledećem:

Deo I UVOD

Član 1

Domašaj ove konvencije

Ova konvencija primenjuje se na ugovore između država.

Član 2

Upotrebljeni izrazi

1. Za svrhu ove konvencije:

- a) izraz „ugovor“ označava međunarodni sporazum zaključen pismeno između država i koji je regulisan međunarodnim pravom, bilo da je sadržan u jednom instrumentu ili u dva ili više instrumenata međusobno povezanih, bez obzira na njegov poseban naziv;
- b) izrazi „ratifikacija“, „prihvatanje“, „odobranje“ i „pristupanje“ označavaju, zavisno od slučaja, međunarodni akt kojim država na međunarodnom planu daje svoj pristanak da bude vezana ugovorom;

⁴ Potpisana 23. marta 1969. godine u Beču, *Sl. list SFRJ (Međunarodni ugovori i drugi sporazumi)*, 30/72, stupila na snagu 27. januara 1980. Konvenciju je do 1. januara 2005. godine ratifikovalo 98 država.

- c) izraz „punomoćje“ označava dokument koji je izdala nadležna vlast jedne države, a kojim se određuju jedno ili više lica da predstavljaju državu prilikom pregovora, usvajanja ili overavanja teksta nekog ugovora, da izraze pristanak države da bude vezana ugovorom ili da izvrše bilo koju drugu radnju u vezi sa ugovorom;
- d) izraz „rezerva“ označava jednostranu izjavu, bez obzira kako je sastavljena ili nazvana, koju daje država prilikom potpisivanja, ratifikovanja, prihvatanja ili odobravanja ugovora ili prilikom pristupanja tom ugovoru kojim želi da isključi ili izmeni pravno dejstvo nekih odredaba ugovora u pogledu njihove primene na tu državu;
- e) izraz „država koja je učestvovala u pregovorima“ označava državu koja je učestvovala u izradi i usvajanju teksta ugovora;
- f) izraz „država ugovornica“ označava državu koja je pristala da bude vezana ugovorom, bilo da je ugovor stupio na snagu ili ne;
- g) izraz „članica“ označava državu koja je pristala da bude vezana ugovorom i za koju je ugovor stupio na snagu;
- h) izraz „treća država“ označava državu koja nije članica ugovora;
- i) izraz „međunarodna organizacija“ označava međunarodnu organizaciju.

2. Odredbe tačke 1 koje se odnose na izraze upotrebljene u ovoj konvenciji ne idu na štetu upotrebe ovih izraza niti smisla koji im se može dati u unutrašnjem pravu jedne države.

Član 3

Međunarodni sporazumi koji ne ulaze u okvir ove konvencije

Činjenica da se ova konvencija ne primenjuje na međunarodne sporazume zaključene između država i drugih subjekata međunarodnog prava ili između ovih

drugih subjekata međunarodnog prava, kao i na međunarodne sporazume koji nisu zaključeni pismenim putem, ne ide na uštrb:

- a) pravne vrednosti ovih sporazuma;
- b) primene na ove sporazume svih pravila izraženih u ovoj konvenciji, pod koja će potpadati u skladu sa međunarodnim pravom nezavisno od ove konvencije;
- c) primene Konvencije na odnose između država koji su regulisani međunarodnim sporazumima čije su isto tako članice ostali subjekti međunarodnog prava.

Član 4

Nepovratno dejstvo ove konvencije

Bez štete za primenu svih pravila izraženih u ovoj konvenciji, pod koja bi ugovori potpadali u skladu sa međunarodnim pravom nezavisno od ove konvencije, ona se primenjuje isključivo na ugovore koje države zaključe posle njenog stupanja na snagu u odnosu na te države.

Član 5

Ugovori kojima se osnivaju međunarodne organizacije i ugovori koje usvoji jedna međunarodna organizacija

Ova konvencija se primenjuje na svaki ugovor koji predstavlja ustavni akt jedne međunarodne organizacije i na svaki ugovor koji usvoji jedna međunarodna organizacija, pod rezervom svakog odgovarajućeg pravila organizacije.

Deo II

ZAKLJUČENJE I STUPANJE NA SNAGU UGOVORA

Odeljak 1

ZAKLJUČIVANJE UGOVORA

Član 6

Sposobnost država da zaključuju ugovore
Svaka država ima sposobnost da zaključuje ugovore.

Član 7
Punomoćja

1. Jedno lice se smatra predstavnikom države u cilju usvajanja ili overavanja teksta nekog ugovora ili izražavanja pristanka države da bude vezana ugovorom:

- a) ako podnese odgovarajuće punomoćje; ili
- b) ako proizilazi iz prakse zainteresovanih država ili drugih okolnosti da su imale nameru da ovo lice smatraju kao predstavnika države u tom cilju i da ne zahtevaju podnošenje punomoćja.

2. Na osnovu svojih funkcija i bez obaveze podnošenja punomoćja smatraju se kao predstavnici svoje države:

- a) šefovi država, šefovi vlada i ministri inostranih poslova, za sve akte koji se odnose na zaključenje ugovora;
- b) šefovi diplomatskih misija, za usvajanje teksta ugovora između države koja akredituje i države kod koje se akredituje;
- c) akreditovani predstavnici država na međunarodnoj konferenciji ili kod međunarodne organizacije ili nekog njenog organa, za usvajanje teksta ugovora na toj konferenciji, u toj organizaciji ili tom organu.

Član 8
Naknadno potvrđivanje akta izvršenog bez ovlašćenja

Akt koji u vezi sa zaključenjem ugovora izvrši lice koje se, na osnovu člana 7, ne može smatrati ovlašćenim da predstavlja državu u tom cilju, bez pravnog je dejstva, osim ako ga ta država docnije ne potvrdi.

Član 9
Usvajanje teksta

1. Usvajanje teksta ugovora vrši se uz pristanak svih država koje su učestvovala u njegovoj izradi, osim u slučajevima predviđenim u tački 2.

2. Usvajanje teksta ugovora na međunarodnoj konferenciji vrši se dvotrećinskom većinom država koje su prisut-

ne i koje glasaju, osim ako ove države, istom većinom, ne odluče da primene neko drugo pravilo.

Član 10
Overavanje teksta

Da je jedan tekst ugovora verodostojan i konačan utvrđuje se:

- a) prema postupku utvrđenom u ovom tekstu ili o kojem su se dogovorile države koje su učestvovala u izradi ugovora ili,
- b) u koliko ne postoji takav postupak, potpisom, potpisom *ad referendum* ili paraфом predstavnika tih država teksta ugovora ili završnog akta konferencije u koji je tekst unet.

Član 11
Način izražavanja pristanka radi vezivanja ugovorom

Pristanak jedne države da bude vezana ugovorom može biti izražen potpisivanjem, razmenom instrumenata koji sačinjavaju ugovor, ratifikacijom, prihvatanjem, odobravanjem ili pristupanjem ili na svaki drugi dogovoren način.

Član 12
Izražavanje pristanka radi vezivanja ugovorom putem potpisivanja

1. Pristanak jedne države da bude vezana ugovorom izražava se potpisom predstavnika te države:

- a) ako ugovor predviđa da će potpis imati to dejstvo;
- b) ako se uostalom utvrdi da su se države koje su učestvovala na pregovorima dogovorile da će potpis imati to dejstvo; ili
- c) ako namera države da dâ to dejstvo potpisu proističe iz punomoćja njenog predstavnika ili je izražena u toku pregovora.

2. Za svrhe tačke 1:

- a) paraфирanje jednog teksta važi kao i potpisivanje ugovora, ako se utvrdi da su se države koje su učestvovala na pregovorima tako dogovorile;
- b) potpisivanje *ad referendum* ugovora od strane predstavnika jedne

države, ako ova država to potvrdi, važi kao konačno potpisivanje ugovora.

Član 13

Izražavanje pristanka radi vezivanja ugovorom putem razmene instrumenata koji sačinjavaju ugovor

Pristanak država da budu vezane ugovorom koji sačinjavaju međusobno razmenjeni instrumenti izražava se ovom razmenom:

- a) ako instrumenti predviđaju da će njihova razmena imati to dejstvo; ili
- b) ako se na drugi način utvrdi da su se te države dogovorile da će razmena instrumenata imati to dejstvo.

Član 14

Izražavanje pristanka radi vezivanja ugovorom putem ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja

1. Pristanak države da bude vezana ugovorom izražava se putem ratifikacije:

- a) ako ugovor predviđa da se pristanak izrazi ratifikacijom;
- b) ako je na drugi način utvrđeno da su se države koje su učestvovala u pregovorima dogovorile da je potrebna ratifikacija;
- c) ako je predstavnik te države potpisao ugovor pod rezervom ratifikacije; ili
- d) ako namera te države da potpiše ugovor pod rezervom ratifikacije proizilazi iz punomoćja njenog predstavnika ili je izražena u toku pregovora.

2. Pristanak države da bude vezana ugovorom izražava se putem prihvatanja ili odobravanja u uslovima sličnim onima koji se primenjuju na ratifikaciju.

Član 15

Izražavanje pristanka radi vezivanja ugovorom putem pristupanja

Pristanak jedne države da bude vezana ugovorom izražava se putem pristupanja:

- a) ako ugovor predviđa da ovaj pristanak može ta država da izrazi putem pristupanja;

b) ako je na drugi način utvrđeno da su se države koje su učestvovala u pregovorima dogovorile da ta država može da izrazi pristanak putem pristupanja; ili

c) ako su se sve članice docnije dogovorile da ta država može da izrazi ovaj pristanak putem pristupanja.

Član 16

Razmena ili deponovanje instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju, odobravanju ili pristupanju

Osim ako ugovorom nije drugačije određeno, instrumenti o ratifikaciji, prihvatanju, odobravanju ili pristupanju utvrđuju pristanak države da bude vezana ugovorom u trenutku:

- a) njihove razmene između država ugovornica;
- b) njihovog deponovanja kod depozitara; ili
- c) njihovog saopštavanja državama ugovornicama ili depozitaru, ako je tako dogovoreno.

Član 17

Pristanak države da bude vezana jednim delom ugovora i izbor između različitih odredaba

1. Bez štete po članove 19 do 23, pristanak jedne države da bude vezana jednim delom ugovora ima dejstvo samo ako to dozvoljava ugovor ili ako ostale države ugovornice na to pristanu.

2. Pristanak jedne države da bude vezana ugovorom koji omogućuje izbor između različitih odredaba ima dejstvo samo ako su odredbe na koje se odnosi jasno određene.

Član 18

Obaveza da se ugovor ne liši svog predmeta i svog cilja pre njegovog stupanja na snagu

Država treba da se uzdrži od akata koji bi lišili ugovor njegovog predmeta i njegovog cilja:

- a) ako je potpisala ugovor ili razmenila instrumente koji sačinjavaju ugovor pod rezervom ratifikacije, prihvata-

- nja ili odobravanja sve dok ne ispolji nameru da ne postane članica ugovora; ili
- b) ako je izrazila svoj pristanak da bude vezana ugovorom u periodu koji prethodi stupanju na snagu ugovora i pod uslovom da se to stupanje na snagu bez razloga ne odloži.

Odeljak 2 REZERVE

Član 19 *Formulisanje rezervi*

U trenutku potpisivanja, ratifikovanja, prihvatanja, odobravanja ugovora ili pristupanja ugovoru, jedna država može staviti rezervu, osim ako:

- a) ta rezerva nije zabranjena ugovorom;
- b) ugovor raspolaže samo određenim rezervama, među kojima se ne nalazi rezerva u pitanju; ali ako je
- c) rezerva, u slučajevima koji nisu pomenuti u stavovima a) i b), nespojiva sa predmetom i ciljem ugovora.

Član 20 *Prihvatanje rezervi i primedbe na rezerve*

1. Rezerva koja je izričito dozvoljena ugovorom ne mora da bude docnije prihvaćena od strane ostalih država ugovornica, osim ako to ugovor ne predviđa.

2. Ako usled ograničenog broja država koje su učestvovala na pregovorima, kao i predmeta i cilja ugovora proizilazi da je primena ugovora u celini između članica bitan uslov pristanka svake od njih da bude vezana ugovorom, rezerva treba da prihvate sve članice.

3. Ako ugovor predstavlja ustavni akt međunarodne organizacije, i ako o tome nije drukčije odlučeno, rezerva zahteva prihvatanje od strane nadležnog organa te organizacije.

4. U drugim slučajevima osim onih koji su pomenuti u prethodnim tačkama i ukoliko ugovor ne određuje drugačije:

- a) prihvatanje rezerve od strane neke druge države ima za posledicu da država koja je stavila rezervu postane članica ugovora u odnosu na tu drugu državu, ako je ugovor na snazi ili ako stupa na snagu za te države;
- b) primedba koju učini druga država ugovornica na rezervu ne sprečava ugovor da stupi na snagu između države koja je stavila primedbu i države koja je učinila rezervu, osim ako država koja je stavila primedbu nije jasno izrazila suprotnu nameru;
- c) akt koji izražava pristanak države da bude vezana ugovorom i koji sadrži rezervu ima dejstvo čim je makar i neka druga država ugovornica prihvatila rezervu.

5. U svrhe tač. 2 i 4, osim ako ugovor drukčije ne odredi, smatra se da je neka država prihvatila rezervu ako ne stavi primedbu na rezervu bilo do isteka 12 meseci od datuma prijema saopštenja o tome, bilo na dan kada je dala pristanak da bude vezana ugovorom ako ja ovaj datum docniji.

Član 21 *Pravno dejstvo rezervi i primedbi na rezerve*

1. Rezerva stavljena u odnosu na neku drugu članicu prema članovima 19, 20 i 23:

- a) menja za državu, koja je stavila rezervu u njenim odnosima sa tom drugom članicom, odredbe ugovora na koje se odnosi rezerva u onoj meri u kojoj se to predviđa rezervom; i
- b) menja te odredbe u istoj meri za tu drugu članicu u njenim odnosima sa državom koja je stavila rezervu.

2. Rezerva ne menja odredbe ugovora za ostale članice ugovora u njihovim odnosima *inter se*.

3. Kada se država koja je stavila primedbu na rezervu nije suprotstavila stupanju na snagu ugovora između nje i

države koja je stavila rezervu, odredbe na koje se odnosi rezerva ne primenjuju se između dveju država u onoj meri u kojoj je to predviđeno rezervom.

Član 22

Povlačenje rezervi i primedbe na rezerve

1. Osim ako ugovorom nije drugačije određeno, rezerva može u svakom trenutku biti povučena s tim što za njeno povlačenje nije potreban pristanak države koja je prihvatila rezervu.

2. Osim ako ugovorom nije drugačije određeno, primedba na rezervu može biti povučena u svakom trenutku.

3. Osim ako ugovorom nije drugačije određeno ili ako nije drugačije dogovoreno:

- a) povlačenje rezerve ima dejstvo u odnosu na neku drugu državu ugovornicu tek kada ta država o tome dobije saopštenje;
- b) povlačenje primedbe na rezervu ima dejstvo tek kada država koja je stavila rezervu dobije obaveštenje o ovom povlačenju.

Član 23

Postupak u vezi sa rezervama

1. Rezerva, izričito prihvatanje rezerve i primedba na rezervu treba da budu formulisani pismeno i saopšteni državama ugovornicama i ostalim državama koje imaju pravo da postanu članice ugovora.

2. Ako je stavljena prilikom potpisivanja ugovora pod rezervom ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja, rezervu treba izričito da potvrdi država koja ju je stavila u trenutku kada izražava svoj pristanak da bude vezana ugovorom. U takvom slučaju smatraće se da je rezerva stavljena onog dana kada je potpisana.

3. Izričito prihvatanje rezerve ili primedbe stavljene na rezervu, ako su učinjene pre potvrđivanja ove rezerve, nije potrebno da same budu potvrđene.

4. Povlačenje rezerve ili primedbe na rezervu treba da bude formulisano pismenim putem.

Odeljak 3

*STUPANJE UGOVORA NA SNAGU
I PRIVREMENA PRIMENA*

Član 24

Stupanje na snagu

1. Ugovor stupa na snagu na način i na dan koji su utvrđeni njegovim odredbama ili sporazumno između država koje su učestvovala u pregovorima.

2. Ukoliko ne postoje takve odredbe ili takav sporazum, ugovor stupa na snagu čim sve države koje su učestvovala u pregovorima budu dale pristanak da budu vezane ugovorom.

3. Ako se pristanak države da bude vezana ugovorom da posle stupanja na snagu ovog ugovora, ovaj ugovor, osim ako drukčije nije određeno, stupa na snagu za tu državu tog datuma.

4. Čim se usvoji tekst primenjuju se odredbe ugovora koje regulišu overavanje teksta, davanje pristanka država da budu vezane ugovorom, način ili datum stupanja na snagu, rezerve, funkcije depozitara, kao i ostala pitanja koja se nužno postavljaju pre stupanja na snagu ugovora.

Član 25

Privremena primena

1. Ugovor ili deo ugovora primenjuje se privremeno dok ugovor ne stupa na snagu:

- a) ako je samim ugovorom tako određeno; ili
- b) ako su se države koje su učestvovala u pregovorima o tome dogovorile na drugi način.

2. Osim ako ugovorom nije drukčije odlučeno ili ako se države koje su učestvovala u pregovorima nisu drukčije dogovorile, privremena primena ugovora ili dela ugovora prema jednoj državi prestaje ako ova država obavesti ostale države među kojima se ugovor privremeno primenjuje o svojoj nameri da ne postane članica ugovora.

Deo III
POŠTOVANJE, PRIMENA I
TUMAČENJE UGOVORA

Odeljak 1
POŠTOVANJE UGOVORA

Član 26

Pacta sunt servanda

Svaki ugovor na snazi vezuje članice i one treba da ga dobronamerno izvršavaju.

Član 27

Unutrašnje pravo i poštovanje ugovora

Jedna članica ne može se pozvati na odredbe svog unutrašnjeg prava da bi opravdala neizvršavanje ugovora. Ovo pravilo ne ide na uštrb člana 46.

Odeljak 2
PRIMENA UGOVORA

Član 28

Nepovratna snaga ugovora

Osim ako drukčija namera ne proizilazi iz ugovora ili nije na drugi način utvrđena, odredbe ugovora ne vezuju jednu članicu u pogledu akta ili činjenice koji su prethodili datumu stupanja na snagu ovog ugovora u odnosu na tu članicu ili situaciju koja je prestala da postoji tog datuma.

Član 29

Teritorijalna primena ugovora

Osim ako drukčija namera ne proizilazi iz ugovora ili na drugi način nije utvrđena, ugovor vezuje svaku članicu u pogledu cele njene teritorije.

Član 30

Primena uzastopnih ugovora o istom predmetu

1. Pod rezervom odredaba člana 103 Povelje Ujedinjenih nacija, prava i obaveze država članica uzastopnih ugovora o istom predmetu utvrđuju se prema sledećim tačkama.

2. Ako neki ugovor tačno određuje da podleže ranijem ili docnijem ugovoru ili da ne treba da se smatra nesaglasnim sa tim drugim ugovorom, odredbe ovog poslednjeg ugovora imaju prednost.

3. Ako su članice ranijeg ugovora isto tako i članice docnijeg ugovora a raniji ugovor nije prestao ili nije njegova primena obustavljena prema članu 59, raniji ugovor se primenjuje samo ako su njegove odredbe saglasne sa odredbama docnijeg ugovora.

4. Ako članice ranijeg ugovora nisu sve članice docnijeg ugovora:

- a) u odnosu između država članica oba ugovora, primenjuje se pravilo navedeno u tački 3;
- b) u odnosima između države članice oba ugovora i države članice samo u jednom od ovih ugovora, ugovor u kome su članice obe države reguliše njihova uzajamna prava i obaveze.

5. Tačka 4 primenjuje se bez uštrba po član 41 na svako pitanje gašenja ili obustave primene ugovora prema članu 60 ili svako pitanje odgovornosti koje može da nastane za državu zaključenjem ili primenom ugovora čije su odredbe nesaglasne sa obavezama koje je ona preuzela prema nekoj drugoj državi na osnovu nekog drugog ugovora.

Odeljak 3
TUMAČENJE UGOVORA

Član 31

Opšte pravilo o tumačenju

1. Ugovor se mora dobronamerno tumačiti prema uobičajenom smislu koji se mora dati izrazima u ugovoru u njihovom kontekstu i u svetlosti njegovog predmeta i njegovog cilja.

2. U cilju tumačenja ugovora, kontekst obuhvata, osim teksta, uvoda i uključених priloga:

- a) svaki sporazum u vezi sa ugovorom koji postoji između članica prilikom zaključivanja ugovora;
- b) svaki instrument koji sačinje jedna ili više članica prilikom zaključenja ugovora a koji prihvate ostale članice kao instrument koji se odnosi na ugovor.

3. Kao i o kontekstu, vodiće se računa:

- a) o svakom docnijem sporazumu između članica u pogledu tumačenja ugovora ili primene njegovih odredaba;
- b) o svakoj docnijoj praksi u vezi sa primenom ugovora kojim je postignut sporazum između članica u pogledu tumačenja ugovora;
- c) o svakom relevantnom pravilu međunarodnog prava koje se primenjuje u odnosima između članica.

4. Izraz se uzima u posebnom smislu ako se utvrdi da je takva bila namera strana ugovornica.

Član 32

Dopunska sredstva tumačenja

Može se pozivati na dopunska sredstva tumačenja, posebno na pripreme radove kao i na okolnosti u kojima je ugovor bio zaključen, u cilju da se potvrdi smisao koji proizilazi iz primene člana 31 ili da se odredi smisao kada je tumačenje dato prema članu 31:

- a) dvosmisleno ili nejasno; ili
- b) dovodi do rezultata koji je očigledno apsurdan ili nerazuman.

Član 33

Tumačenje ugovora overenih na dva ili više jezika

1. Ako je jedan ugovor overen na dva ili više jezika, njegov tekst je verodostojan na tim jezicima, osim ako ugovorom nije određeno ili se članice ne dogovore da u slučaju neslaganja važi jedan određeni tekst.

2. Prevod ugovora na nekom drugom jeziku osim jezika na kojima je tekst overen, smatra se verodostojnim tekstem samo ako to ugovor predviđa ili ako su se članice o tome dogovorile.

3. Izrazi u ugovoru smatra se da imaju smisao u raznim verodostojnim tekstovima.

4. Osim u slučaju kada određeni tekst ima prednost na osnovu tačke 1, ako upoređivanje verodostojnih tekstova pokazuje razliku koju primenom članova 31 i

32 nije moguće odstraniti, usvaja se smisao koji, vodeći računa o predmetu i cilju ugovora, najbolje usklađuje ove tekstove.

Odeljak 4

UGOVORI I TREĆE DRŽAVE

Član 34

Opšte pravilo u pogledu trećih država

Ugovor ne stvara ni obaveze ni prava za treću državu bez njenog pristanka.

Član 35

Ugovori koji predviđaju obaveze za treće države

Za treću državu nastaje obaveza na osnovu odredbe ugovora ako se članice sporazumeju da stvore obavezu na osnovu te odredbe i ako treća država tu obavezu izričito prihvati pismenim putem.

Član 36

Ugovori koji predviđaju prava za treće države

1. Pravo za treću državu nastaje na osnovu odredbe ugovora, ako članice ovog ugovora nameravaju da na osnovu ove odredbe daju pravo bilo trećoj državi ili grupi država kojoj ona pripada, bilo ovim državama i ako treća država na to pristane. Smatra se da je dat pristanak sve dok ne postoje suprotna obaveštenja, osim ako ugovorom nije drukčije određeno.

2. Država koja ostvaruje pravo na osnovu tačke 1 dužna je da se za ostvarivanje ovog prava pridržava uslova predviđenih ugovorom ili ustanovljenih prema njegovim odredbama.

Član 37

Poništenje ili izmena obaveza ili prava trećih država

1. U slučaju kada je obaveza za treću državu nastala na osnovu člana 35, ova obaveza se može poništiti ili izmeniti samo uz pristanak članica ugovora i treće države, ukoliko nije utvrđeno da su se one o tome drukčije dogovorile.

2. U slučaju kada je pravo za treću državu nastalo na osnovu člana 36, ovo pravo mogu poništiti ili izmeniti članice samo ako se ustanovi da je bilo utvrđeno

da se ne može poništiti ili izmeniti bez pristanka treće države.

Član 38

Pravila ugovora koja postaju obavezna za treće države putem stvaranja međunarodnog običaja

Nijedna odredba članova 34 do 37 ne protivi se da neko pravilo pomenuto u ugovoru postane obavezno za treću državu kao običajno pravilo međunarodnog prava, koje je kao takvo priznato.

Deo IV

IZMENE UGOVORA

Član 39

Opšte pravilo u vezi sa izmenom ugovora

Ugovor može biti izmenjen i dopunjen sporazumno između članica. Ukoliko ugovorom nije drukčije određeno, pravila navedena u delu II primenjuju se na takav sporazum.

Član 40

Izmene višestranih ugovora

1. Osim ako ugovorom nije drukčije određeno, izmene višestranih ugovora regulišu sledeće tačke.

2. Svaki predlog izmene višestranog ugovora u odnosima između svih članica treba da se dostavi svakoj državi ugovornici i svaka od njih ima pravo da učestvuje:

- a) u odluci o odgovoru koji treba dati u vezi sa ovim predlogom;
- b) u pregovorima i zaključivanju svakog sporazuma koji ima za cilj da izmeni ugovor.

3. Svaka država koja ima pravo da postane članica ugovora ima isto tako pravo da postane članica ugovora koji je izmenjen.

4. Sporazum o izmeni ne vezuje države koje su već članice ugovora a koje ne postaju članice tog sporazuma; stav b) tačka 4 člana 30 ne primenjuje se na te države.

5. Svaka država, koja postane članica ugovora posle stupanja na snagu spora-

zuma o izmenama, osim ako ne izrazi drukčiju nameru, smatra se kao:

- a) članica izmenjenog ugovora; i
- b) članica neizmenjenog ugovora u odnosu na svaku članicu ugovora koja nije vezana sporazumom o izmenama.

Član 41

Sporazumi koji imaju za cilj da izmene višestranu ugovore u odnosima samo između nekih članica

1. Dve ili više članica višestranog ugovora mogu zaključiti sporazum koji ima za cilj da izmeni ugovor samo u pogledu njihovih uzajamnih odnosa:

- a) ako je mogućnost takve izmene predviđena ugovorom; ili
- b) ako ova izmena nije zabranjena ugovorom pod uslovom:
 - i) da ne ide na uštrb uživanja prava koja ostali članovi izvode iz ugovora i izvršavanja obaveza; i
 - ii) da se ne odnosi na odredbu od koje se ne može odstupiti a da ne dođe do nesaglasnosti sa efektivnim ostvarenjem predmeta i cilja ugovora u celini.

2. Ukoliko se, u slučaju predviđenom u stavu a) tačka 1 ugovorom drukčije ne određuje, članice o kojima je reč treba da obaveste ostale članice o svojoj nameri da zaključe sporazum, kao i o izmenama koje se ovim sporazumom unose u ugovor.

Deo V

NIŠTAVOST, GAŠENJE I
OBUSTAVLJANJE PRIMENE
UGOVORA

Odeljak 1

OPŠTE ODREDBE

Član 42

Važnost i ostajanje ugovora na snazi

1. Važnost ugovora ili pristanka države da bude vezana ugovorom može se osporiti samo na osnovu ove konvencije.

2. Gašenje ugovora, njegovo otkazivanje ili povlačenje jednog dela može se dogoditi samo primenom odredaba ugovora ili ove konvencije. Isto pravilo važi za obustavljanje primene ugovora.

Član 43

Obaveze koje nameće međunarodno pravo nezavisno od ugovora

Ništavost, gašenje ili otkazivanje ugovora, povlačenje jedne članice ili obustavljanje primene ugovora, kada su rezultat primene ove konvencije ili odredaba ugovora, nemaju nikakvog uticaja na dužnost države da ispunjava svaku obavezu pomenutu u ugovoru kojoj podležu u skladu sa međunarodnim pravom nezavisno od ovog ugovora.

Član 44

Deljivost odredaba ugovora

1. Pravo jedne članice, predviđeno u ugovoru ili koje proizilazi iz člana 56, da otkáže ugovor, da se iz njega povuče ili da obustavi njegovu primenu, može se vršiti samo u pogledu celog ugovora, osim ako ovim ugovorom nije drukčije određeno ili se članice nisu drukčije dogovorile.

2. Na razlog ništavosti ili gašenja ugovora, povlačenja jedne članice ili obustavljanja primene ugovora kojeg priznaje ova konvencija, može se pozvati samo u pogledu celog ugovora, osim pod uslovima koje predviđaju sledeće tačke ili član 60.

3. Ako se razlog u pitanju odnosi samo na neke određene klauzule, on se može navesti samo što se tiče ovih klauzula:

- a) ako se ove klauzule mogu odvojiti od ostalog ugovora u pogledu njihovog izvršenja;
- b) ako iz ugovora proizilazi ili je uostalom ustanovljeno da prihvatanje ovih klauzula nije predstavljalo za drugu članicu ili za ostale članice ugovora glavnu osnovu njihovog pristanka da budu vezana ugovorom u celini; i
- c) ako nije nepravedno da se nastavi sa izvršavanjem onoga što je još ostalo od ugovora.

4. U slučajevima o kojima je reč u članovima 49 i 50, država koja ima pravo da se pozove na prevaru ili korupciju može to učiniti u pogledu celog ugovora ili u slučaju navedenom u tački 3 u pogledu nekih određenih klauzula.

5. U slučajevima predviđenim u članovima 51, 52 i 53 odredbe ugovora se ne mogu deliti.

Član 45

Gubitak prava pozivanja na uzrok ništavosti ugovora ili na razloge za okončanje ugovora, za povlačenje ili obustavljanje njegove primene.

Država se ne može pozvati na uzrok ništavosti ugovora ili na razlog za njegovo okončanje, za povlačenje iz njega ili za obustavljanje njegove primene prema članovima 46 do 50 ili članovima 60 i 62 ako ta država, pošto se upoznala sa činjenicama:

- a) izričito je pristala da, već prema slučaju, smatra da je ugovor važeći, da ostaje na snazi i da se dalje primenjuje; ili
- b) treba zbog svoga stava da se smatra kao da je pristala, već prema slučaju, na važnost ugovora ili na njegovo ostajanje na snazi ili na njegovu primenu.

Odeljak 2

NIŠTAVOST UGOVORA

Član 46

Propisi unutrašnjeg prava o nadležnosti za zaključenje ugovora

1. Jedna država se ne može pozvati na činjenicu što je njen pristanak da bude vezana ugovorom izražen na taj način što se narušava odredba njenog unutrašnjeg prava u vezi sa nadležnošću za zaključenje ugovora, kao na slučaj manljivosti, osim ako ova povreda nije bila očigledna i ne odnosi se na neko pravilo unutrašnjeg prava od suštinskog značaja.

2. Povreda je očigledna ako je objektivno jasna za svaku državu koja u tom

pogledu postupa prema uobičajenoj praksi ili dobronamerno.

Član 47

Posebno ograničenje ovlašćenja da se izrazi pristanak države

Ako je ovlašćenje jednog predstavnika da izrazi pristanak države da bude vezana određenim ugovorom bilo predmet posebnog ograničenja, činjenica da ovaj predstavnik nije vodio računa o tom ograničenju ne može se navoditi kao slučaj manljivosti, osim ako ograničenje nije saopšteno, pre izražavanja ovog pristanka, ostalim državama koje su učestvovala u pregovorima.

Član 48

Zabluda

1. Država se može pozvati na zabludu u ugovoru koja čini ništavim njen pristanak da bude vezana ugovorom, ako se zabluda odnosi na činjenicu ili situaciju za koju je ta država pretpostavljala da postoji u trenutku kada je ugovor zaključen i koja je sačinjavala bitnu osnovu pristanka te države da bude vezana ugovorom.

2. Tačka 1 se ne primenjuje ako je ta država doprinela ovoj zabludi svojim postupkom ili ako su okolnosti bile takve da je trebalo da bude obavještena o mogućnosti zablude.

3. Zabluda koja se odnosi samo na redakciju teksta ugovora ne ide na uštrb njegove važnosti; u ovom slučaju, primenjuje se član 79.

Član 49

Prevara

Ako je država navedena da zaključi ugovor obmanljivim postupkom neke druge države koja je učestvovala u pregovorima, ona se može pozvati na prevaru koja čini ništavim pristanak da bude vezana ugovorom.

Član 50

Korupcija predstavnika države

Ako je izražavanje pristanka neke države da bude vezana ugovorom dobijeno putem korupcije njenog predstavnika neposrednim ili posrednim delovanjem neke druge države koja je učestvovala u pregovorima, država se može poz-

vati na ovu korupciju koja čini ništavim njen pristanak da bude vezana ugovorom.

Član 51

Prinuda izvršena nad predstavnikom države

Izražavanje pristanka neke države da bude vezana ugovorom koje je dobijeno prinudom izvršenom nad njenim predstavnikom putem postupaka ili pretnji upućenih lično njemu lišeno je svakog pravnog dejstva.

Član 52

Prinuda nad državom izvršena putem pretnje ili upotrebe sile

Ništavan je svaki ugovor čije je zaključenje postignuto pretnjom ili upotrebom sile kršenjem principa međunarodnog prava koji su uneti u Povelju Ujedinjenih nacija.

Član 53

Ugovori koji su u sukobu sa imperativnom normom opšteg međunarodnog prava (jus cogens)

Ništavan je svaki ugovor koji je u trenutku svoga zaključenja u sukobu sa imperativnom normom opšteg međunarodnog prava. Za svrhe ove konvencije imperativna norma opšteg međunarodnog prava je norma koju je prihvatila i priznala celokupna međunarodna zajednica država kao normu od koje nikakvo odstupanje nije dopušteno i koja se ne može izmeniti novom normom opšteg međunarodnog prava istog karaktera.

Odeljak 3

*GAŠENJE UGOVORA I
OBUSTAVLJANJE NJIHOVE
PRIMENE*

Član 54

Gašenje ugovora ili povlačenje iz njega na osnovu odredaba ugovora ili putem pristanka članica

Gašenje ugovora ili povlačenje jedne članice može nastati:

- a) prema odredbama ugovora; ili
- b) u svakom trenutku, uz pristanak svih članica, posle savetovanja sa ostalim državama ugovornicama.

Član 55

Broj članica višestranog ugovora koji je pao ispod broja potrebnog za njegovo stupanje na snagu

Osim ako ugovorom nije drugačije određeno, višestrani ugovor ne prestaje iz jedinog razloga što je broj članica pao ispod broja potrebnog za njegovo stupanje na snagu.

Član 56

Otkazivanje ili povlačenje u slučaju ugovora koji ne sadrži odredbe u vezi sa gašenjem, otkazivanjem ili povlačenjem

1. Ugovor koji ne sadrži odredbe o njegovom gašenju i ne predviđa da se može otkazati ili iz njega povući ne može biti predmet otkazivanja ili povlačenja, osim:

- a) ako nije utvrđeno da je bila namera članica da prihvate mogućnost otkazivanja ili povlačenja; ili
- b) ako pravo otkazivanja ili povlačenja ne može da se izvede iz prirode ugovora.

2. Jedna članica treba da obavesti najmanje dvanaest meseci unapred o svojoj nameri da otkáže ugovor ili da se iz njega povuče prema odredbama tačke 1.

Član 57

Obustavljanje primene ugovora na osnovu njegovih odredaba ili putem pristanka članica

Primena ugovora u odnosu na sve članice ili jednu određenu članicu može se obustaviti:

- a) prema odredbama ugovora; ili
- b) u svakom trenutku, putem pristanka svih članica, posle savetovanja sa ostalim državama ugovornicama.

Član 58

Obustavljanje primene višestranog ugovora sporazumno samo između nekib članica

1. Dve ili više članica višestranog ugovora mogu zaključiti sporazum koji ima za predmet da obustavi, privremeno i samo između njih, primenu odredaba ugovora:

- a) ako je mogućnost takvog obustavljanja predviđena ugovorom; ili

b) ako ovo obustavljanje nije zabranjeno ugovorom, pod uslovom da ovo obustavljanje:

- i) ne ide na uštrb ni uživanja prava ostalih članica koja ona imaju na osnovu ugovora, ni na izvršenja njihovih obaveza; i
- ii) nije nesaglasno sa predmetom i ciljem ugovora.

2. Osim ako u slučaju predviđenom u stavu a) tačka 1 ugovorom nije o tome drukčije određeno, članice o kojima je reč treba da obaveste ostale članice o svojoj nameri da zaključe ugovor i o odredbama ugovora čiju primenu imaju nameru da obustave.

Član 59

Prečutno gašenje ugovora ili obustavljanje njegove primene iz razloga zaključenja docnijeg ugovora

1. Smatra se da ugovor prestaje da važi ako sve članice ovog ugovora zaključe docnije ugovor o istom predmetu i:

- a) ako proističe iz docnijeg ugovora ili ako je uostalom ustanovljeno da prema nameri članica predmet treba da bude regulisan ovim ugovorom; ili
- b) ako su odredbe docnijeg ugovora nesaglasne sa odredbama ranijeg ugovora do te mere da je nemoguće primenjivati istovremeno oba ugovora.

2. Raniji ugovor se smatra da je samo obustavljen ako proizilazi iz docnijeg ugovora ili ako je na drugi način utvrđeno da je to bila namera članica.

Član 60

Gašenje ugovora ili obustavljanje njegove primene kao posledica njegovog kršenja

1. Suštinsko kršenje dvostranog ugovora od strane jedne članice ovlašćuje drugu članicu da se pozove na kršenje kao razlog za prestanak ugovora ili obustavljanje njegove primene u celini ili delimično.

2. Suštinsko kršenje višestranog ugovora od strane jedne članice ovlašćuje:

a) ostale članice, uz jednoglasan dogovor, da obustave primenu ugovora u celini ili delimično ili da ga okončaju:

- i) bilo u odnosima između samih njih i države kršitelja;
- ii) bilo između svih članica;

b) članicu koju je posebno pogodilo kršenje da se na njega pozove kao na razlog obustavljanja primene ugovora u celini ili delimično u odnosima između nje i države kršitelja;

c) svaku članicu, osim države kršitelja, da se pozove na kršenje kao razlog za obustavljanje primene ugovora u celini ili delimično, u odnosu na nju samu, ako je ovaj ugovor takve prirode da suštinsko kršenje njegovih odredaba od strane jedne članice korenito menja položaj svake članice u pogledu docnijeg izvršenja njenih obaveza u skladu sa ugovorom.

3. Za svrhe ovog člana suštinsko kršenje ugovora predstavlja:

- a) odbacivanje ugovora koje nije odobreno ovom konvencijom; ili
- b) kršenje odredbe bitne za ostvarenje predmeta ili cilja ugovora.

4. Prethodne tačke ne narušavaju nijednu odredbu ugovora koja se primenjuje u slučaju kršenja.

5. Tačke 1 do 3 ne primenjuju se na odredbe o zaštiti ljudske ličnosti koje sadrže ugovori humanitarnog karaktera, naročito na odredbe kojima se isključuje svaki oblik odmazde prema licima koja su zaštićena ovim ugovorima.

Član 61

Nastanak situacije koja čini izvršenje nemogućim

1. Jedna članica se može pozvati na nemogućnost izvršenja ugovora kao razlog za njegov prestanak ili povlačenje iz njega, ako ova nemogućnost proizilazi iz konačnog nestanka ili uništenja predmeta neophodnog za izvršenje ovog ugovora. Ako je nemogućnost privremena, ona se

može navesti samo kao razlog za obustavljanje primene ugovora.

2. Članica se ne može pozvati na nemogućnost izvršenja kao razlog za prestanak ugovora, za povlačenje iz njega ili za obustavljanje njegove primene, ako ova nemogućnost proizilazi iz kršenja od strane članice koja se na ovo kršenje poziva, bilo obaveze ugovora, bilo svake druge međunarodne obaveze u odnosu na svaku drugu članicu ugovora.

Član 62

Suštinska promena okolnosti

1. Suštinska promena okolnosti koja je nastala u odnosu na one koje su postojale u trenutku zaključenja ugovora i koju članice nisu predvidele ne može se navesti kao razlog prestanka ugovora ili povlačenja iz njega, osim ako:

- a) postojanje ovih okolnosti ne predstavlja suštinsku osnovu pristanka članica da budu vezane ugovorom; i ako
- b) ova promena nema za cilj da korenito promeni značaj obaveza koje ostaju da se izvrše na osnovu ugovora.

2. Suštinska promena okolnosti ne može se navesti kao razlog prestanka ugovora ili povlačenja iz njega:

- a) ako se radi o ugovoru kojim se određuje granica; ili
- b) ako suštinska promena proizilazi iz kršenja od strane članice koja se na njega poziva, bilo obaveze ugovora bilo svake druge međunarodne obaveze u odnosu na svaku drugu članicu ugovora.

3. Ako se članica može, prema prethodnim tačkama, pozvati na suštinsku promenu okolnosti kao na razlog prestanka ugovora ili povlačenja iz njega, ona se na njega može isto tako pozvati samo radi obustave primene ugovora.

Član 63

Prekid diplomatskih ili konzularnih odnosa

Prekid diplomatskih ili konzularnih odnosa između članica ugovora bez dej-

stva je na pravne odnose ustanovljene ugovorom između ovih članica, osim ako je postojanje diplomatskih ili konzularnih odnosa neophodno za primenu ugovora.

Član 64

Nastanak nove imperativne norme opšteg međunarodnog prava (jus cogens)

Ako nastane nova imperativna norma opšteg međunarodnog prava, svaki postojeći ugovor koji je u sukobu sa ovom normom postaje ništav i prestaje da važi.

Odeljak 4 POSTUPAK

Član 65

Postupak oko ništavosti ugovora, njegovog gašenja, povlačenja jedne članice ili obustavljanja primene ugovora

1. Članica koja se na osnovu odredaba ove konvencije, pozove bilo na slučaj manljivosti da bude vezana ugovorom, bilo na razlog za osporavanje važnosti ugovora, njegov prestanak, povlačenje iz njega, obustavljanje njegove primene, treba da saopšti ostalim članicama svoj zahtev. Saopštenjem treba navesti meru koja se predviđa u pogledu ugovora i razloge za ovu meru.

2. Ako po isteku roka koji, osim u slučaju posebne hitnosti, ne bi mogao da bude kraći od perioda od tri meseca računajući od prijema saopštenja, nijedna članica nema primedaba, članica koja je obavestila može, u formi koju predviđa član 67, preduzeti nameravanu meru.

3. Međutim, ako je primedbu stavila neka druga članica, članice treba da traže rešenje na način naznačen u članu 33 Povelje Ujedinjenih nacija.

4. Nijedna odredba prethodnih tačaka ne narušava prava ili obaveze članica koji proizilaze iz svake odredbe na snazi među njima u pogledu rešavanja sporova.

5. Bez uštrba po član 45, činjenica da država nije uputila saopštenje propisano u tački 1 ne sprečava je da učini ovo saopštenje kao odgovor nekoj drugoj čla-

nici koja traži izvršenje ugovora ili se poziva na njeno kršenje.

Član 66

Postupak oko sudskog rešavanja, arbitraže i izmirenja

Ukoliko u roku od dvanaest meseci od dana stavljanja primedbe nije bilo moguće postići rešenje prema tački 3 člana 65, primenjuje se sledeći postupak:

- a) svaka strana u sporu oko primene ili tumačenja članova 53 ili 64 može putem molbe podneti spor na rešavanje Međunarodnom sudu pravde, osim ako članice ne odluče sporazumno da iznesu spor pred arbitražu;
- b) svaka strana u sporu oko primene ili tumačenja bilo kojeg drugog člana V dela konvencije može primeniti postupak pomenut u prilogu Konvencije, upućujući u tom smislu zahtev generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija.

Član 67

Instrumenti koji imaju za predmet da proglašavaju ništavost ugovora, da ga okončaju, da ostvare povlačenje ili da obustave primenu ugovora

1. Saopštenje predviđeno u tački 1 člana 65 može biti dato pismenim putem.

2. Svaki akt kojim se proglašava ništavost ugovora, njegovog okončanja ili izvršenja povlačenja ili obustavljanje primene ugovora na osnovu njegovih odredaba ili tačke 2 ili 3 člana 65 treba da se navede u instrumentu koji se dostavlja ostalim članicama. Ako instrument ne potpiše šef države, šef vlade ili ministar inostranih poslova, predstavnik države koji daje saopštenje može biti pozvan da pokaže svoje punomoćje.

Član 68

Poništenje saopštenja i instrumenata predviđenih u članovima 65 i 67

Saopštenje ili instrument koji su predviđeni u čl. 65 i 67 mogu biti poništeni u svako doba pre nego što stupe na snagu.

Odeljak 5
*POSLEDICE NIŠTAVOSTI,
GAŠENJA ILI OBUSTAVLJANJA
PRIMENE UGOVORA*

Član 69

Posledice ništavosti ugovora

1. Ugovor čija je ništavost utvrđena na osnovu ove konvencije nevažeći je. Odredbe nevažećeg ugovora nemaju pravnu snagu.

2. Ako su ipak akta bila izvršena na osnovu takvog ugovora:

- a) svaka članica može zahtevati od svake druge članice da uspostavi ukoliko je moguće u njihovim međusobnim odnosima situaciju koja bi postojala da ova akta nisu bila izvršena;
- b) akta izvršena dobronamerno pre pozivanja na ništavost nisu postala nezakonita samim tim što je ugovor ništav.

3. U slučajevima koji potpadaju pod članove 49, 50, 51 ili 52 tačka 2 ne primenjuje se na članicu kojoj se pripisuju prevara, korupcija ili prinuda.

4. U slučajevima kada je pristanak neke države da bude vezana višestranim ugovorom manjkav, prethodna pravila se primenjuju na odnose između ove države i članice ugovora.

Član 70

Posledice gašenja ugovora

1. Osim ako to nije određeno ugovorom ili ako članice ne odluče drukčije, činjenica da je ugovor prestao na osnovu svojih odredaba ili prema ovoj konvenciji:

- a) oslobađa članice obaveze daljeg izvršavanja ugovora;
- b) ne krši nikakvo pravo, nikakvu obavezu niti ikakvu pravnu situaciju članica, koji su nastali izvršenjem ugovora pre njegovog prestanka.

2. Ako neka država otkáže višestrani ugovor ili se povuče iz njega, tačka 1 primenjuje se u odnosima između ove

države i svake od ostalih članica ugovora počev od dana kada ovo otkazivanje ili ovo povlačenje stupi na snagu.

Član 71

Posledice ništavosti ugovora u sukobu sa nekom imperativnom normom opšteg međunarodnog prava

1. U slučaju ugovora koji je ništav na osnovu člana 53, članice su dužne:

- a) da otklone, ukoliko je moguće, posledice svakog akta izvršenog na osnovu odredbe koja je u sukobu sa imperativnom normom opšteg međunarodnog prava; i
- b) da svoje međusobne odnose usklade sa imperativnom normom opšteg međunarodnog prava.

2. U slučaju ugovora koji postaje ništav i prestaje u skladu sa članom 64, prestanak ugovora:

- a) oslobađa članice obaveze daljeg izvršavanja ugovora;
- b) ne narušava nikakvo pravo, nikakvu obavezu, niti ikakvu pravnu situaciju članica, koji su nastali izvršenjem ugovora pre njegovog prestanka; međutim, ta prava, obaveze ili situacije mogu se održati samo ukoliko njihovo održavanje samo po sebi nije u sukobu sa novom imperativnom normom opšteg međunarodnog prava.

Član 72

Posledice obustavljanja primene ugovora

1. Osim ako ugovorom nije drukčije određeno ili ako se članice drukčije ne dogovore, obustavljanje primene ugovora na osnovu njegovih odredaba ili u skladu sa ovom konvencijom:

- a) oslobađa članice, među kojima je primena ugovora obustavljena, obaveze izvršenja ugovora u njihovim međusobnim odnosima za period ukidanja;
- b) ne dira na drugi način u pravne odnose između članica ustanovljene ugovorom.

2. Za vreme perioda obustavljanja, članice treba da se uzdrže od svakog akta koji bi bio smetnja ponovljenoj primeni ugovora.

Deo VI RAZNE ODREDBE

Član 73

*Slučajevi nasleđivanja država,
odgovornosti države ili otpočinjanja
neprijateljstava*

Odredbe ove konvencije ne prejudiciraju nikakvo pitanje koje bi se moglo postaviti u vezi sa ugovorom zbog nasleđivanja država ili međunarodne odgovornosti države ili otpočinjanja neprijateljstava između država.

Član 74

*Diplomatski ili konzularni odnosi i
zaključivanje ugovora*

Prekid diplomatskih ili konzularnih odnosa ili nepostojanje takvih odnosa između dve ili više država ne predstavlja smetnju za zaključenje ugovora između ovih država. Zaključenje ugovora samo po sebi nema dejstvo u pogledu diplomatskih ili konzularnih odnosa.

Član 75

Slučaj države napadača

Odredbe ove konvencije nemaju nikakvo dejstvo na obaveze koje mogu da nastanu povodom nekog ugovora za državu napadača kao posledica mera koje se preduzimaju na osnovu Povelje Ujedinjenih nacija u pogledu agresije koju je počinila ta država.

DEO VII DEPOZITARI, SAOPŠTENJA, ISPRAVKE I REGISTROVANJE

Član 76

Depozitari ugovora

1. Određivanje depozitara ugovora mogu da vrše države koje su učestvovalе u pregovorima, ili samom ugovoru, ili na neki drugi način. Depozitar može biti jedna ili više država, međunarodna organi-

zacija ili glavni administrativni funkcioner takve organizacije.

2. Dužnosti depozitara ugovora su međunarodnog karaktera i depozitar je dužan da nepristrasno radi u obavljanju svojih dužnosti. Naročito, činjenica da ugovor nije stupio na snagu između nekih članica ili da je došlo do neslaganja između jedne države i depozitara o pitanju obavljanja dužnosti ovog poslednjeg ne treba da utiče na ovu obavezu.

Član 77

Dužnosti depozitara

1. Osim ako ugovorom nije određeno ili ako države ugovornice o tome drukčije ne odluče, dužnosti depozitara su sledeće:

- a) obezbediti čuvanje originalnog teksta ugovora i punomoćja koji mu budu predati;
- b) izdavati overene kopije originalnog teksta i svih ostalih tekstova ugovora na ostalim jezicima koji se na osnovu ugovora mogu zahtevati i dostaviti ih članicama ugovora i državama koje mogu to postati;
- c) primati sve potpise ugovora, primati i čuvati sve instrumente, saopštenja i dostave u vezi sa ugovorom;
- d) ispitati da li su potpis, instrument, saopštenja ili dostava u vezi sa ugovorom u propisanom obliku i u datom slučaju na to skrenuti pažnju državi u pitanju;
- e) obavestiti članice ugovora i države koje mogu to postati o aktima, saopštenjima i dostavama u vezi sa ugovorom;
- f) obavestiti države koje mogu postati članice ugovora o datumu kada je primljen ili deponovan broj potpisa ili ratifikacionih instrumenata, instrumenata o prihvatanju, odobrenju i pristupanju, koji je potreban za stupanje na snagu ugovora;
- g) obezbediti registrovanje ugovora kod Sekretarijata Organizacije ujedinjenih nacija;

h) vršiti dužnosti pomenute u ostalim odredbama ove konvencije.

2. Ako dođe do neslaganja između jedne države i depozitara u pogledu vršenja njegovih dužnosti, depozitar treba da skrene pažnju na pitanje državama potpisnicama i državama ugovornicama ili, u datom slučaju, nadležnom organu međunarodne organizacije o kojoj je reč.

Član 78

Saopštenja i dostave

Osim u slučajevima kada ugovor ili ova konvencija drukčije određuju, saopštenje ili dostava koje treba da učini država na osnovu ove konvencije:

- a) upućuju se, ako nema depozitara, neposredno državama kojima je namenjeno ili, ako postoji depozitar, ovom poslednjem;
- b) smatra se da je učinila država o kojoj je reč samo kad ih primi država kojoj su dostavljeni ili, u datom slučaju, kad ih primi depozitar;
- c) ako su dostavljeni depozitaru, smatra se da je primila država kojoj je namenjena samo od momenta kada ta država primi od depozitara obaveštenje predviđeno u stavu e) tačke 1 člana 77.

Član 79

Ispravke grešaka u tekstovima ili u overenim kopijama ugovora

1. Ako, posle overavanja teksta ugovora, države potpisnice i države ugovornice sporazumno ustanove da ovaj tekst sadrži grešku, pristupa se ispravci greške na jedan od sledećih načina, osim ako pomenute države ne odluče o nekom drugom načinu ispravke:

- a) ispravkom teksta u odgovarajućem smislu i parafiranjem ispravke od strane propisno ovlašćenih predstavnika;
- b) izradom instrumenta ili razmenom instrumenata u kojima je navedena ispravka o kojoj je dogovoreno da se unese u tekst;

c) izradom ispravljenog teksta celog ugovora prema postupku koji je korišćen u originalnom tekstu.

2. Ako se radi o ugovoru za koji postoji depozitar, ovaj obaveštava države potpisnice i države ugovornice o grešci i o predlogu za njegovu ispravku i određuje odgovarajući rok u kojem može da se učini primedba na predloženu ispravku. Ako po isteku roka:

- a) nije učinjena nikakva primedba, depozitar vrši i parafira ispravku u tekstu, sastavlja zapisnik o ispravljanju teksta i kopiju zapisnika dostavlja članicama ugovora i državama koje mogu postati članice;
- b) učinjena je primedba, depozitar dostavlja primedbu državama potpisnicama i državama ugovornicama.

3. Pravila navedena u tač. 1 i 2 primenjuju se isto tako ako je tekst overen na dva ili više jezika i ako se pojavi greška neslaganja koja uz saglasnost država potpisnica i država ugovornica treba da se ispravi.

4. Ispravljen tekst zamenjuje *ab initio* pogrešan tekst, osim ako države ugovornice ne odluče drukčije.

5. Ispravka teksta ugovora koji je registrovan dostavlja se Sekretarijatu Organizacije ujedinjenih nacija.

6. Ako se utvrdi greška u overenom prepisu ugovora, depozitar sastavlja zapisnik o ispravljanju i njegovu kopiju dostavlja državama potpisnicama i državama ugovornicama.

Član 80

Registrowanje i objavljivanje ugovora

1. Posle njihovog stupanja na snagu, ugovori se dostavljaju Sekretarijatu Organizacije ujedinjenih nacija u cilju registrovanja ili klasiranja i unošenja u registar, već prema slučaju kao i njihovog objavljivanja.

2. Imenovanje depozitara predstavlja i njegovo ovlašćivanje da vrši akta navedena u prethodnoj tački.

Deo VIII
ZAVRŠNE ODREDBE

Član 81
Potpisivanje

Ova konvencija biće otvorena za potpis svim državama članicama Organizacije ujedinjenih nacija ili članicama specijalizovanih ustanova ili Međunarodne agencije za atomsku energiju, kao i svakoj državi članici Statuta Međunarodnog suda pravde i svakoj državi koju Generalna skupština Ujedinjenih nacija pozove da postane članica u Konvenciji, na sledeći način: do 30. novembra 1969. u Saveznom ministarstvu inostranih poslova Republike Austrije, a zatim, do 30. aprila 1970. u sedištu Organizacije ujedinjenih nacija u Njujorku.

Član 82
Ratifikovanje

Ova konvencija podleže ratifikaciji. Ratifikacioni instrumenti se deponuju kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član 83
Pristupanje

Ova konvencija ostaje otvorena za pristupanje svakoj državi koja pripada jednoj od kategorija u članu 81. Instru-

menti o pristupanju se deponuju kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član 84
Stupanje na snagu

1. Ova konvencija stupa na snagu tridesetog dana od dana deponovanja trideset petog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu koja ratifikuje Konvenciju ili joj pristupi posle deponovanja trideset petog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju Konvencija stupa na snagu tridesetog dana pošto ova država deponuje svoj instrument o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 85
Verodostojni tekstovi

Original ove konvencije čiji su engleski, kineski, španski, francuski i ruski tekst takođe verodostojni, deponuje se kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

U potvrdu čega su niže potpisani punomoćnici, propisno ovlašćeni od svojih vlada potpisali ovu konvenciju.

Sačinjeno u Beču, dvadeset trećeg maja hiljadu devet stotina šezdeset devete godine.

PRILOG

1. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija sastavlja i vodi listu posrednika koju sačinjavaju ugledni pravnici. U tom cilju, svaka država, članica Organizacije ujedinjenih nacija ili članica ove konvencije, pozvana je da odredi dva posrednika i imena tako označena lica sačinjavaju listu. Imenovanje posrednika, uključujući one koji su određeni da popune slučajno upražnjeno mesto, vrši se za period od pet godina koji se može obnoviti. Po isteku perioda za koji budu određeni, posrednici će i dalje obavljati svoje dužnosti za koje će biti izabrani prema narednoj tački.

2. Ako se zahtev podnese generalnom sekretaru prema članu 66, generalni

sekretar iznosi spor pred komisiju za izmirenje koja se sastavlja na sledeći način:

Država ili države koje čine jednu od strana u sporu imenuju:

- a) posrednika koji ima državljanstvo te ili jedne od tih država, a izabran je ili ne na listi pomenutoj u tački 1; i
- b) posrednika koji nema državljanstvo te ili jedne od tih država, a izabran je na listi.

Država ili države koje su druga strana u sporu imenuju dva posrednika na isti način. Četiri posrednika koje su izabrale strane treba da budu imenovani u roku od šezdeset dana računajući od dana kada generalni sekretar primi zahtev.

Šezdeset dana posle poslednjeg imenovanja četiri posrednika imenuju petog sa liste, koji će biti predsednik.

Ako se imenovanje predsednika ili nekog od ostalih posrednika ne izvrši u gore utvrđenom roku za ovo imenovanje, ono vrši generalni sekretar šezdeset dana posle isteka ovog roka. Generalni sekretar može odrediti za predsednika bilo koje od lica navedenih na listi, bilo jednog člana Komisije za međunarodno pravo. Bilo koji rok u kojem imenovanje treba da bude učinjeno može biti produžen sporazumno između strana u sporu.

Svako upražnjeno mesto treba da bude popunjeno na način određen za prvo imenovanje.

3. Komisija za izmirenje sama utvrđuje svoj postupak. Komisija, uz pristanak strana u sporu, može pozvati svaku članicu ugovora da joj iznese svoje gledište usmeno ili pismeno. Odluke i preporuke Komisije donose se većinom glasova njenih pet članova.

4. Komisija može skrenuti pažnju stranama u sporu na svaku meru podrobniju da olakša sporazumno rešenje.

5. Komisija sasluša strane ugovornice, razmatra zahteve i primedbe, daje predloge stranama ugovornicama kako bi im pomogla da postignu sporazumno rešenje spora.

6. Komisija podnosi izveštaj dvanaest meseci posle svog obrazovanja. Njen izveštaj deponuje se kod generalnog sekretara i dostavlja stranama u sporu. Izveštaj Komisije, uključujući sve zaključke koji se nalaze u njemu u vezi sa članicama ili pravnim pitanjima, ne vezuje strane i samo predstavlja preporuke koje se podnose stranama na razmatranje u cilju olakšanja sporazumnog rešavanja spora.

7. Generalni sekretar pruža Komisiji pomoć i olakšice koje su joj potrebne. Troškove Komisije snosi Organizacija ujedinjenih nacija.

3. SUBJEKTI MEĐUNARODNOG PRAVA – DRŽAVE

3.1. Deklaracija o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji država u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija⁵

UVOD

Generalna skupština

Ponovo potvrđujući, saglasno odredbama Povelje, da očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti i razvoj prijateljskih odnosa i saradnje među narodima predstavlja sastavni deo osnovnih ciljeva Ujedinjenih nacija,

Podsećajući da su narodi Ujedinjenih nacija rešeni da budu tolerantni i da jedni sa drugima žive u miru i duhu dobrog susedstva,

Imajući na umu suštinski značaj Povelje Ujedinjenih nacija radi unapređivanja vladavine prava među narodima,

Smatrajući da je strogo poštovanje principa međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji država i saveznog izvršavanja obaveza prihvaćenih od strane država, saglasno Povelji, od najvećeg značaja za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti i za ostvarivanje ostalih ciljeva Ujedinjenih nacija,

Konstatujući da velike promene na političkom, ekonomskom i socijalnom planu kao i naučni napredak do kojih je došlo u svetu posle usvajanja Povelje Ujedinjenih nacija daju veći značaj ovim prin-

cipima i potrebi da se osigura njihova još efikasnija primena kroz ponašanje država, bez obzira gde se ono odvija,

Podsećajući na ustanovljen princip prema kome kosmos, uključujući tu i Mesec i ostala nebeska tela, ne mogu biti predmet nacionalnog prisvajanja putem proklamovanja suvereniteta, niti pak korišćenjem ili okupacijom ili na koji drugi način, i svesna činjenice da Ujedinjene nacije sada razmatraju pitanje izrade drugih odgovarajućih odredaba inspirisanih istim duhom,

Ubeđena da strogo poštovanje obaveza država da se uzdrže od intervencije u unutrašnje poslove neke druge države predstavlja bitan uslov koji treba ispunjavati da bi narodi živeli u miru jedni s drugima, jer vršenje intervencije, u bilo kom obliku, ne predstavlja samo kršenje duha i slova Povelje Ujedinjenih nacija, nego i teži da stvori situacije koje dovode u opasnost međunarodni mir i bezbednost.

Podsećajući na dužnost država da se uzdrže, u svojim međunarodnim odnosima, od prinude vojne, političke, ekonomske ili druge prirode, usmerene protiv političke nezavisnosti ili teritorijalnog integriteta neke države,

5 Usvojena Rezolucijom 2625 (XXV) Generalne skupštine na 25. zasedanju, 24. oktobra 1970. godine. *Ujedinjene nacije i savremeni svet*, Beograd, Savez udruženja za ujedinjene nacije, 1970, str. 301.

Smatrajući da je bitno da se sve države uzdrže, u svojim međunarodnim odnosima, od pribegavanja pretnji ili upotrebi sile, bilo protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti svake države, bilo pak na koji drugi način nespojiv sa ciljevima Ujedinjenih nacija,

Smatrajući da je takođe suštinski važno da sve države rešavaju svoje međunarodne sporove u skladu sa Poveljom,

Ponovno potvrđujući, saglasno Povelji, osnovni značaj suverene jednakosti i podvlačeći da se ciljevi Ujedinjenih nacija mogu ostvariti samo ukoliko države uživaju suverenu jednakost i pridržavaju se strogo zahteva ovog principa u svojim međunarodnim odnosima,

Ubeđena da potčinjenost naroda stranoj vlasti, dominaciji i eksploataciji predstavlja osnovnu prepreku ostvarivanju međunarodnog mira i bezbednosti,

Ubeđena da princip ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda predstavlja značajan doprinos savremenom međunarodnom pravu i da je njegova stvarna primena od najvećeg značaja za unapređivanje prijateljskih odnosa među državama, zasnovanim na poštovanju principa suverene jednakosti,

Ubeđena, prema tome, da je svaki pokušaj koji ima za cilj da naruši, delimično ili potpuno, nacionalno jedinstvo i teritorijalni integritet neke države ili neke zemlje ili da nanese povredu njenoj političkoj nezavisnosti nespojiv sa ciljevima i principima Povelje,

Uzimajući u obzir odredbe Povelje u celini i vodeći računa o odgovarajućim rezolucijama usvojenim od strane nadležnih organa Ujedinjenih nacija koje se odnose na sadržinu ovih principa,

Smatrajući da će progresivni razvoj i kodifikacija niže navedenih principa:

- a) Principa da se država uzdržava, u svim međunarodnim odnosima, od pribegavanja pretnji ili upotrebe sile, bilo protiv teritorijalnog integriteta

ili političke nezavisnosti svake države, bilo na svaki drugi način nesaglasan sa ciljevima Ujedinjenih nacija;

- b) Princip da države rešavaju svoje međunarodne sporove mirnim sredstvima na takav način da međunarodni mir i bezbednost, kao i pravda ne budu dovedeni u opasnost;
- c) Dužnost u skladu s Poveljom da se ne interveniše u poslove koji spadaju u nacionalnu nadležnost neke države;
- d) Dužnost država da sarađuju jedna s drugom, u skladu s Poveljom;
- e) Princip ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda;
- f) Princip suverene jednakosti država;
- g) Princip da države savesno ispunjavaju obaveze koje su prihvatile u skladu sa Poveljom;

u cilju obezbeđenja njihove efikasnije primene u međunarodnoj zajednici, doprineti ostvarivanju ciljeva Ujedinjenih nacija,

Uzimajući u obzir principe međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji država,

Svečano proklamuju sledeće principe:

Princip da se države uzdržavaju u svojim međunarodnim odnosima, od pribegavanja pretnji ili upotrebe sile, bilo protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti svake države, bilo na svaki drugi način nesaglasan sa ciljevima Ujedinjenih nacija.

Svaka je država dužna da se uzdrži, u svojim međunarodnim odnosima, od pribegavanja pretnji ili upotrebi sile, bilo protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti svake države, ili na svaki drugi način nesaglasan sa ciljevima Ujedinjenih nacija. Ovakvo pribegavanje pretnji ili upotrebi sile predstavlja kršenje međunarodnog prava i Povelje Ujedinjenih nacija i ne treba nikada da bude koriš-

čeno kao sredstvo za rešavanje međunarodnih pitanja.

Agresorski rat predstavlja zločin protiv mira koji povlači odgovornost po međunarodnom pravu.

U skladu sa ciljevima i principima Ujedinjenih nacija, dužnost je država da se uzdrže od svake propagande u korist agresorskih ratova.

Svaka je država dužna da se uzdrži od pribegavanja pretnji ili upotrebe sile radi kršenja postojećih granica nekih država ili kao sredstvo za rešavanje međunarodnih sporova, uključujući tu i teritorijalne sporove i pitanja koja se odnose na državne granice.

Isto tako, svaka je država dužna da se uzdrži od pribegavanja pretnji ili upotrebi sile radi kršenja međunarodnih demarkacionih linija, kao što su linije primirja, uspostavljenih međunarodnim sporazumima u kome je ova država jedna od ugovornih strana ili koja je dužna da poštuje iz drugih razloga ili saglasno tom sporazumu. Prethodna odredba neće se tumačiti kao da utiče na stav zainteresovanih strana u pogledu statusa i posledica ovih linija, onako kako su utvrđene specijalnim režimima koji se na njih primenjuju, niti kao da dira u njihov privremeni karakter.

Države su dužne da se uzdrže od akata represalija koji sobom povlače upotrebu sile.

Svaka je država dužna da se uzdrži od pribegavanja svakoj meri prinude usmerenoj na lišavanje naroda, pomenutim u formulaciji principa ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda, njihovog prava na samoopredeljenje, na slobodu i nezavisnost.

Svaka je država dužna da se uzdrži od organizovanja ili od podsticanja na organizovanje neredovnih snaga ili oružanih bandi, posebno bandi plaćenika, u cilju njihovog ubacivanja na teritoriju druge države.

Svaka je država dužna da se uzdrži od organizovanja i podsticanja akata građanskog rata, ili terorističkih akata na teritoriji druge države, da ih potpomaže ili da učestvuje u njima, ili da toleriše aktivnosti organizovane na njenoj sopstvenoj teritoriji u cilju vršenja takvih akata, uvek kada akti koji se imaju u vidu u ovom paragrafu povlače sobom pretnju ili upotrebu sile.

Teritorija neke države ne može biti predmetom vojne okupacije, koja bi bila rezultat upotrebe sile protivno odredbama Povelje. Teritorija neke države ne može biti predmetom prisvajanja neke druge države, kao posledica pribegavanja pretnji ili upotrebi sile. Nikakva teritorijalno prisvajanje postignuto pretnjom ili upotrebom sile neće biti priznato kao zakonito. Nijedna od prethodnih odredaba neće se tumačiti kao da dira u:

- a) odredbe Povelje ili svakog drugog međunarodnog ugovora koji je prethodio režimu Povelje i koji je važeći po međunarodnom pravu; ili
- b) ovlašćenja Saveta bezbednosti saglasno Povelji.

Sve države treba da nastave u dobroj veri pregovore u cilju što bržeg zaključivanja univerzalnog sporazuma o opštem i potpunom razoružanju pod efikasnom međunarodnom kontrolom i da se zalažu za prihvatanje odgovarajućih mera koje bi smanjile međunarodnu zategnutost među državama.

Sve države treba da savesno ispunjavaju svoje obaveze, saglasno principima i opšte prihvaćenim pravilima međunarodnog prava, u pogledu održavanja međunarodnog mira i bezbednosti, kao i da se zalažu da sistem bezbednosti Ujedinjenih nacija bude što efikasniji.

Ništa u prethodnim paragrafima neće biti tumačeno kao da proširuje, odnosno sužava, na bilo koji način domašaj odredaba Povelje, koje se odnose na slučajeve u kojima je upotreba sile dozvoljena.

Princip da države rešavaju svoje međunarodne sporove mirnim sredstvima na način da međunarodni mir i bezbednost kao i pravda ne budu dovedeni u opasnost.

Svaka država treba da rešava svoje međunarodne sporove sa drugim državama mirnim sredstvima na takav način da međunarodni mir i bezbednost, kao i pravda ne budu dovedeni u opasnost.

Države treba, prema tome, da traže blagovremeno i pravično rešenje svojih međunarodnih sporova putem pregovora, anketa, posredovanja, izmirenja, arbitraže, sudskog rešavanja, pribegavanja regionalnim ustanovama ili sporazumima, ili drugim mirnim sredstvima po sopstvenom izboru. Tražeći ovo rešenje, stranke treba da se sporazumeju o korišćenju takvih mirnih sredstava koja će odgovarati okolnostima i prirodi spora.

Stranke u sporu su dužne, u slučaju da ne mogu da dođu do rešenja jednim od gore navedenih mirnih sredstava, da produže da traže rešenja spora drugim mirnim sredstvima o kojima će se saglasiti.

Države, stranke u nekom međunarodnom sporu, kao i druge države, treba da se uzdrže od svakog akta koji može da pogorša situaciju kako ne bi dovele u opasnost održavanje međunarodnog mira i bezbednosti i treba da deluju u skladu sa ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.

Međunarodni sporovi treba da se rešavaju na bazi suverene jednakosti država i u skladu sa načelom slobodnog izbora sredstava. Pribegavanje nekom postupku rešavanja ili prihvatanje jednog takvog postupka slobodnim pristankom države, u sporu u kome su one stranke ili sporu u kome bi one mogle u budućnosti biti stranke, ne treba smatrati nesaglasnim sa suverenom jednakošću.

Ništa iz prethodnih paragrafa ne dira, odnosno ne ukida, odredbe Povelje koje se mogu primeniti, a posebno one koje

se odnose na mirno rešavanje međunarodnih sporova.

Princip, saglasan Povelji, o dužnosti da se ne interveniše u poslove koji spadaju u nacionalnu nadležnost države.

Nijedna država niti grupa država nema pravo da intervenise, neposredno, ili posredno, iz bilo kog razloga, u unutrašnje ili spoljne poslove neke druge države. Prema tome, ne samo oružana intervencija, već i svaki drugi oblik mešanja ili svaka pretnja, upereni protiv ličnosti države ili protiv njenih političkih, ekonomskih i kulturnih elemenata, suprotni su međunarodnom pravu.

Nijedna država ne može da primeni niti da podrži upotrebu mera ekonomske, političke ili svake druge prirode kako bi prisilila neku drugu državu da joj se potčini u vršenju svojih suverenih prava ili da dobije od nje koristi bilo koje vrste. Sve države treba takođe da se uzdrže od organizovanja, pomaganja, podržavanja, finansiranja, podsticanja ili tolerisanja oružanih subverzija ili terorističkih aktivnosti, koje imaju za cilj da nasiljem promene režim u drugoj državi, kao i da intervenišu u unutrašnjim sukobima u drugoj državi.

Upotreba sile u cilju lišavanja naroda njihovog nacionalnog identiteta predstavlja kršenje njihovih neotuđivih prava i principa neintervencije.

Svaka država ima neotuđivo pravo da bira svoj politički, ekonomski, društveni i kulturni poredak bez mešanja u bilo kom obliku, bilo koje druge države.

Ništa iz prethodnih stavova neće biti tumačeno kao da dira u odredbe Povelje Ujedinjenih nacija koje se odnose na očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti.

Dužnost država da surađuju jedne sa drugom u skladu sa Poveljom.

Države su dužne da surađuju jedne s drugima bez obzira na razlike u njihovim političkim i društvenim sistemima, u

raznim oblastima međunarodnih odnosa, u cilju održavanja međunarodnog mira i bezbednosti i unapređenja međunarodne ekonomske stabilnosti i napretka i opšteg blagostanja naroda i međunarodne saradnje bez diskriminacije zasnovane na ovim razlikama.

U tom cilju:

- a) Države treba da sarađuju sa drugim državama radi održavanja međunarodnog mira i bezbednosti.
- b) Države treba da sarađuju radi obezbeđenja univerzalnog poštovanja i sprovođenja ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve, kao i uklanjanja svih oblika rasne diskriminacije i verske netrpeljivosti.
- c) Države treba da održavaju svoje međunarodne odnose na ekonomskom, socijalnom, kulturnom, tehničkom i trgovačkom polju u saglasnosti sa principima suverene jednakosti i neintervencije.
- d) Države članice Ujedinjenih nacija dužne su da deluju, kako zajednički, tako i pojedinačno, u saradnji sa Ujedinjenim nacijama u skladu sa odgovarajućim odredbama Povelje.

Države treba da sarađuju na ekonomskom, socijalnom i kulturnom polju, kao i na naučnom i tehnološkom polju i radi podsticanja napretka u oblasti kulture i školstva u svetu. Države treba da ujedine svoje napore kako bi unapredile ekonomski rast u čitavom svetu, posebno u zemljama u razvoju.

Princip ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda

Prema principu ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda, principu utvrđenom Poveljom, svi narodi imaju pravo da odrede svoj politički status, potpuno slobodno i bez stranog mešanja, i da nastave svoj privredni, društveni i kulturni razvoj, a svaka je država dužna

da poštuje ovo pravo saglasno odredbama Povelje.

Svaka je država dužna da unapređuje zajedno sa ostalim državama ili pojedinačno, primenu principa ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda, u skladu sa odredbama Povelje i da pomaže Organizaciju ujedinjenih nacija da udovolji obavezama koje su joj poverene Poveljom u pogledu primene ovog principa, kako bi:

- a) unapredila prijateljske odnose i saradnju među državama;
- b) dovela do brzog okončanja kolonijalizma pridajući pritom dužnu pažnju slobodno izraženoj volji zainteresovanih naroda;

Imajući na umu da podvrgavanje naroda stranom potčinjavanju, dominaciji ili eksploataciji predstavlja kršenje ovog načela, kao i odricanje osnovnih ljudskih prava, i da je u suprotnosti sa Poveljom Ujedinjenih nacija.

Svaka je država dužna da unapređuje zajedno sa ostalim državama ili odvojeno, univerzalno i stvarno poštovanje prava čoveka i osnovnih sloboda saglasno Povelji.

Stvaranje suverene i nezavisne države, slobodno udruživanje ili integracija sa nekim nezavisnim državama ili uspostavljanje bilo kog drugog političkog poretka koji je jedan narod slobodno odabrao, predstavlja za taj narod način vršenja njegovog prava na samoopredeljenje.

Svaka je država dužna da se uzdrži od pribegavanja svim prinudnim merama kojima bi se narodi, pomenuti gore u formulaciji ovog načela, lišavali svog prava na samoopredeljenje, slobode i nezavisnost. Kada deluju protiv i suprotstavljaju se takvim prinudnim merama u vršenju svog prava na samoopredeljenje, ovi su narodi ovlašćeni da traže i primaju pomoć, saglasno sa ciljevima i principima Povelje Ujedinjenih nacija.

Teritorija neke kolonije ili druge nesamoupravne teritorije uživa, saglasno Povelji, odvojeni i poseban status od teritorije države koja njome upravlja; ovaj odvojeni i poseban status u skladu s Poveljom postojaće sve dok narod kolonije ili nesamoupravne teritorije ne ostvari svoje pravo na samoopredeljenje, u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija, i naročito, njenim ciljevima i principima.

Ništa u prethodnim paragrafima neće biti tumačeno kao da ovlašćuje ili podstiče bilo kakvu akciju koja bi imala za cilj da razori ili ugrozi, potpuno ili delimično, teritorijalni integritet ili političku nezavisnost bilo koje suverene i nezavisne države, koja se ponaša u skladu sa načelom ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda formulisanim gore i kojim otuđa, upravlja vlada koja predstavlja celokupan narod teritorije bez obzira na razlike u pogledu rase, vere ili boje.

Svaka država treba da se uzdrži od svake akcije koja ima za cilj da razori, delimično ili u potpunosti, nacionalno jedinstvo i teritorijalni integritet neke druge države ili druge zemlje.

Princip suverene jednakosti država

Sve države uživaju suverenu jednakost. One imaju jednaka prava i dužnosti i ravnopravni su članovi međunarodne zajednice nezavisno od razlika ekonomske, socijalne, političke ili neke druge prirode.

Posebno, suverena jednakost obuhvata sledeće elemente:

- a) Države su pravno jednake.
- b) Svaka država uživa neotuđiva prava svojstvena punom suverenitetu.
- c) Svaka država je dužna da poštuje ličnost ostalih država.
- d) Teritorijalni integritet i politička nezavisnost države su nepovredivi.
- e) Svaka država ima pravo da slobodno bira i razvija svoj politički, socijalni, ekonomski i kulturni poredak.

- f) Svaka država je dužna da ispunjava potpuno i savesno svoje međunarodne obaveze i da živi u miru sa ostalim državama.

Princip da države savesno ispunjavaju svoje obaveze koje su pribvatile u skladu sa Poveljom

Svaka država je dužna da savesno ispunjava obaveze preuzete u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija.

Svaka država je dužna da savesno ispunjava svoje obaveze na osnovu opštepriznatih načela i pravila međunarodnog prava.

Svaka država je dužna da savesno ispunjava svoje obaveze na osnovu međunarodnih sporazuma, a u skladu sa opšte priznatim načelima i pravilima međunarodnog prava.

Kada su obaveze preuzete međunarodnim sporazumima u sukobu sa obavezama članova Ujedinjenih nacija po Povelji Ujedinjenih nacija, ove poslednje prevlađuju.

Opšte odredbe

Izjavljuje da:

Prilikom njihovog tumačenja ili primene gornji su principi međusobno povezani i svaki princip treba tumačiti u okviru ostalih principa.

Ništa u ovoj Deklaraciji ne treba da bude tumačeno kao da na koji god način dira bilo u odredbama Povelje, ili u prava i dužnosti koje je Povelja nametnula državama članicama ili prava koja su Poveljom data narodima, vodeći pri tome računa o formulisanju ovih prava u ovoj Deklaraciji,

Izjavljuje pored toga da:

Principi iz Povelje uneti u ovu Deklaraciju predstavljaju osnovne principe međunarodnog prava i zahteva prema tome od svih država da se u svom međunarodnom ponašanju nadahnjuju ovim principima i razvijaju svoje međusobne odnose na bazi strogog poštovanja navedenih principa.

3.2. Sporazum o pitanjima sukcesije, s Prilozima D, E, F i G⁶

SPORAZUM O PITANJIMA SUKCESIJE

Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska, Republika Makedonija, Republika Slovenija i Savezna Republika Jugoslavija, koje predstavljaju pet suverenih ravnopravnih država sukcesora bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,

Svesni potrebe da, u interesu svih Država sukcesora i njihovih građana, kao i u interesu stabilnosti u regionu i dobrih međusobnih odnosa, reše pitanja sukcesije Država koje su se pojavile posle raspada bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,

Nakon razgovora i pregovora vođenih o bivšoj Jugoslaviji, pod pokroviteljstvom Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji i visokog predstavnika, sa ciljem da utvrde i odrede među njima pravednu raspodelu prava, obaveza, aktive i pasive bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,

Postupajući u okviru mandata datog Visokom predstavniku Odlukom Konferencije o primeni mira, koja je održana u Londonu 8–9. decembra 1995. godine, i u svetlu Sporazuma između Država sukcesora i deklaracija koje su usvojili Savet za primenu mira i njegov Upravni odbor,

Imajući u vidu da je Savet bezbednosti u svojoj Rezoluciji 1022 (1995) potvrdio potrebu rešavanja na bazi konsenzusa otvorenih pitanja sukcesije,

Potvrđujući Odluku donetu 10. aprila 2001. godine u vezi sa podelom aktive bivše SFRJ u Banci za međunarodno poravnanje (čiji se tekst daje u dodatku ovog Sporazuma),

Pokazujući svoju spremnost da sarađuju na rešavanju preostalih otvorenih

pitanja sukcesije u skladu sa međunarodnim pravom,

Sporazumeli su se o sledećem:

Član 1

Za potrebe ovog Sporazuma, SFRJ⁴ označava bivšu Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju.

Član 2

Svaka Država sukcesor prihvata princip da u svakom trenutku mora preduzeti neophodne mere da se spreči gubitak, oštećenje ili uništenje državnih arhiva, državne imovine i sredstava SFRJ za koje su u skladu s odredbama ovog Sporazuma, jedna ili više drugih Država sukcesora zainteresovane.

Član 3

U dole navedenim prilozima izloženi su pojmovi pod kojima se rešava predmet svakog od Priloga:

Prilog A: Pokretna i nepokretna imovina;

Prilog B: Diplomatska i konzularna imovina;

Prilog C: Finansijska aktiva i pasiva (osim one koja se daje u Dodatku ovog Sporazuma);

Prilog D: Arhive;

Prilog E: Penzije;

Prilog F: Ostala prava, interesi i obaveze;

Prilog G: Privatna svojina i stečena prava.

Član 4

(1) Ustanovljava se Stalni mešoviti komitet koji je sačinjen od visokih predstavnika svake od Države sukcesora, kojima u radu mogu pomagati stručna lica.

(2) Glavni zadatak ovog Komiteta je praćenje efikasnosti primene ovog Sporazuma i predstavljaće forum na kojem se

6 Potpisan 29. juna 2001. u Beču. *Sl. listu SRJ (Međunarodni ugovori)*, 6/02.

moгу razmatrati pitanja koja nastaju tokom njegove primene. Komitet može ukoliko bude neophodno, da dâ odgovarajuće preporuke vladama Država sukcesora.

(3) Prvi formalni sastanak Stalnog mešovitog komiteta će se održati, na inicijativu Vlade Republike Makedonije, u roku od dva meseca od dana stupanja na snagu ovog Sporazuma. Komitet se može neformalno sastati, na privremenoj osnovi, u bilo kom periodu koji odgovara Državama sukcesorima nakon potpisivanja ovog Sporazuma.

(4) Komitet će ustanoviti svoja sopstvena pravila procedure.

Član 5

(1) Razlike koje mogu da nastanu u pogledu tumačenja i primene ovog sporazuma, prvenstveno će se rešavati pregovorima između zainteresovanih Država.

(2) Ukoliko se te razlike ne mogu rešiti pregovorima u roku od mesec dana od trenutka prijema prvog takvog saopštenja, zainteresovane Države će, na osnovu pregovora:

- a) uputiti slučaj na odlučivanje autoritativne ličnosti po njihovom izboru, sa ciljem donošenja bržeg i autoritativnog rešenja koja će se poštovati, a koje može, ako treba, da odredi određene vremenske rokove za preduzimanje akcija; ili
- b) uputiti slučaj na rešavanje Stalnom mešovitom komitetu osnovanom na osnovu člana 4 ovog Sporazuma.

(3) Razlike koje mogu da nastanu u praksi oko tumačenja termina koji se koriste u ovom Sporazumu ili bilo kom drugom narednom sporazumu koji može da proizađe tokom sprovođenja priloga ovog Sporazuma, mogu se, na predlog bilo koje zainteresovane Države, dodatno uputiti na obavezujuće ekspertske rešavanje koje vrši jedan ekspert (koji nije državljanin bilo koje ugovorne strane ovog Sporazuma) koga sporazumno imenuju strane u sporu, ili, u odsustvu dogovora, predsednik Suda za mirenje i arbit-

ražu OEBS-a. Ekspert će utvrditi sva pitanja procedure nakon konsultovanja sa stranama koje traže takvo stručno rešavanje, ukoliko to smatra potrebnim, sa čvrstom namerom da obezbedi brzo i delotvorno rešavanje razlika.

(4) Postupak koji se predviđa u stavu (3) ovog člana biće striktno ograničen na tumačenja termina korišćenih u sporazumima o kojima je reč, i neće ni pod kojim uslovima dozvoliti ekspertu da određuje praktičnu primenu ovih sporazuma. Navedeni postupak posebno se neće odnositi na:

- a) Dodatak Sporazumu;
- b) Članove 1, 3 i 4 Priloga B;
- c) Članove 4 i 5 (1) Priloga C;
- d) Član 6 Priloga D.

(5) Prethodni paragrafi ovog člana neće uticati na prava ili obaveze Strana ugovornica u ovom Sporazumu na osnovu bilo koje odredbe na snazi koja ih obavezuje u pogledu rešavanja sporova.

Član 6

Prilozi uz ovaj Sporazum i Dodaci uz ovaj Sporazum i Priloge čine sastavni deo ovog Sporazuma.

Član 7

Ovaj Sporazum, zajedno sa bilo kojim narednim sporazumima neophodnim za sprovođenje Priloga ovog Sporazuma, konačno rešava pitanje zajedničkih prava i obaveza Država sukcesora u odnosu na pitanja sukcesije koja su obuhvaćena ovim Sporazumom. Činjenica da se ovaj Sporazum ne bavi nekim drugim pitanjima koja se ne odnose na sukcesiju, nije na štetu prava i obaveza Država, strana ugovornica po ovom Sporazumu, u odnosu na takva druga pitanja.

Član 8

Svaka Država sukcesor će na bazi reciprociteta, a u skladu sa svojim unutrašnjim zakonodavstvom, preduzimati neophodne mere da obezbedi sprovođenje odredbi ovog Sporazuma kako bi bile prihvaćene i delotvorne u njenim sudovima, većima i telima, kao i da druge

Države sukcesori i njihovi državljani imaju pristupa tim sudovima, većima i telima radi obezbeđenja primene ovog Sporazuma.

Član 9

Sporazum će se sprovoditi u dobroj veri prema Povelji Ujedinjenih nacija od strane Država sukcesora i u saglasnosti sa međunarodnim pravom.

Član 10

Nije dozvoljeno stavljati rezerve na ovaj Sporazum.

Član 11

(1) Ovaj Sporazum podleže ratifikaciji.

(2) Instrumenti ratifikacije deponuju se što je moguće pre kod Depozitara iz člana 13 ovog Sporazuma. Depozitar obaveštava Države sukcesore i Kancelariju visokog predstavnika o datumu deponovanja svakog instrumenta ratifikacije.

Član 12

(1) Ovaj Sporazum stupa na snagu tridesetog dana nakon deponovanja petog instrumenta ratifikacije. Depozitar će obavestiti Države sukcesore i Kancelariju visokog predstavnika o datumu stupanja na snagu.

(2) Bez obzira na paragraf (1) ovog člana, član 4 (3) ovog Sporazuma, član 5 Priloga A, članove 1 i 5–6 Priloga B i član 6 i dodatka Priloga C će se u skladu sa njihovim uslovima privremeno primenjivati nakon datuma potpisivanja ovog Sporazuma.

Član 13

(1) Visoki predstavnik će deponovati jedan originalni primerak ovog Sporazuma kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, koji deluje kao depozitar.

(2) Depozitar će, nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, obezbediti njegovu registraciju u skladu sa članom 102 Povelje Ujedinjenih nacija.

Sačinjeno u Beču, 29. juna 2001. godine u sedam originalnih primeraka na engleskom jeziku, od kojih po jedan za državu svaka Država sukcesor, jedan Kan-

celarija Visokog predstavnika, a jedan se deponuje kod Depozitara.

Za Bosnu i Hercegovinu – Zlatko Lagumdžija

Za Republiku Hrvatsku – Tonino Picula

Za Republiku Makedoniju – Nikola Todorčevski

Za Republiku Sloveniju – Dimitrij Rupel

Za Saveznu Republiku Jugoslaviju – Goran Svilanović

PRILOG D

Arhive

Član 1

(a) Za potrebe ovog Priloga, „Državna arhiva SFRJ“ označava sva dokumenta, bilo kog datuma ili vrste, bez obzira gde se nalaze, koja su nastala ili primljena od strane SFRJ (ili bilo koje prethodne konstitutivne strukture jugoslovenske države od 1. decembra 1918. godine) u procesu izvršenja njenih funkcija i koja su 30. juna 1991. godine pripadala SFRJ, u skladu sa njenim unutrašnjim zakonodavstvom, a shodno Saveznom zakonu o arhivskoj građi federacije, čuvani pod posrednom ili neposrednom kontrolom kao arhiva za bilo koje potrebe.

(b) Za potrebe ovog Priloga Republičke i druge arhive“ označavaju arhive bilo koje od Država u njihovom prethodnom svojstvu kao konstitutivnih republika SFRJ, ili njihove teritorijalne ili administrativne jedinice, i označava sva dokumenta, bilo kog datuma ili vrste, bez obzira gde se nalaze, koja su nastala ili primljena od bilo koje od ovih Republika ili teritorijalnih ili administrativnih jedinica u procesu izvršavanja njihovih funkcija i koja su 30. juna 1991. godine pripadala njima u skladu sa važećim zakonom, i koje su ih, u skladu sa Zakonom o arhivskoj građi svake republike, čuvale pod svojom posrednom ili neposrednom kontrolom kao arhive za bilo koje potrebe.

(c) „Dokumenta“ u prethodnim paragrafima uključuju filmsku, audio, video i drugu građu, kao i svaki oblik kompjuterizovanih zapisa, i uključuju dokumenta koja predstavljaju kulturnu baštinu.

Član 2

Ukoliko je republička ili druga arhiva bila izmeštena iz Republike kojoj je pripadala, ili ako je Državna arhiva SFRJ bila izmeštena iz svoje odgovarajuće lokacije, one će, na osnovu odredbe ovog Priloga, a u skladu sa međunarodnim principom provenijencije, biti vraćene odnosnoj Republici kojoj je pripadala ili njenoj odgovarajućoj lokaciji što je moguće pre, od strane Države koja trenutno ima kontrolu nad njima.

Član 3

Deo Državne arhive SFRJ (administrativna, tekuća i arhivska dokumenta) potrebna za normalno upravljanje teritorijom jedne ili više Država preći će, u skladu sa principom funkcionalne pertinencije, u nadležnost tih Država, bez obzira gde se te arhive trenutno nalaze.

Član 4

- (a) Delovi Državne arhive SFRJ koji predstavljaju grupu koja
- (i) se direktno odnosi na teritoriju jedne ili više Država, ili
 - (ii) je nastala ili primljena na teritoriji jedne ili više Država, ili
 - (iii) se sastoji od ugovora čiji je depozitar bila SFRJ a odnose se samo na pitanja koja se tiču teritorije ili institucija koje su imale sedište na tim teritorijama, jedne ili više Država pripašće tim Državama, bez obzira gde se te arhive trenutno nalaze.
- (b) do podele Državne arhive SFRJ prema ovom članu,
- (i) original Ugovora o problemima vodoprivrede između FNRJ i Grčke, potpisan 1959. godine (*Sl. list FNRJ*, br. 20. od 4. juna 1960. godine) i Ugovora o čuvanju i obnavljanju pograničnih oz-

naka na jugoslovensko-grčkoj granici u cilju zaštite, prevencije i rešenja pograničnih incidenata (*Sl. list FNRJ*, br. 20. od 26. februara 1959. godine) biće odmah predati Republici Makedoniji;

- (ii) originali ili overena kopija Osimskog ugovora i Osimskog sporazuma iz 1975. godine i svi prateći sporazumi, arhive i pripremni radovi koji se odnose na njihove pregovore i primenu, staviće se Hrvatskoj i Sloveniji na raspolaganje s ciljem da im se omogući, uz puno posedovanje svrsishodnog materijala, da pregovaraju s Italijom o posledicama ovih ugovora na njihove Države.

Član 5

Ako shodno čl. (3) ili (4), arhive treba da pripadnu većem broju Država, te Države će se dogovoriti koja će od njih primiti originale i omogućiti drugima da naprave kopije.

Član 6

(a) U vezi sa Državnim arhivama SFRJ, koje nisu predmet razmatranja čl. (3) i (4), Država će, sporazumom koji će se postići u roku od 6 meseci od dana stupanja na snagu ovog Sporazuma, utvrditi njihovu pravednu raspodelu među sobom ili njihovo zadržavanje kao zajedničke baštine Država koje će imati slobodan i neometen pristup. Ako se takav sporazum ne postigne, arhiva će postati zajednička baština. U oba slučaja, svaka Država može da pravi kopije arhiva o kojima je ovde reč na bazi jednakog učešća u troškovima.

(b) Sporazum o kome je reč u paragrafu (a) uzeće u obzir sve svrsishodne okolnosti koje uključuju nastojanje da se što je moguće više poštuje princip celovitosti fonda državne arhive SFRJ kako bi se olakšao potpuni pristup njoj i istraživanje njenih fondova. Poštovanje celovitosti arhivskih fondova ne određuje unapred pitanje gde će se određene arhivske gru-

pe čuvati. Ministarstva ili organi odgovorni za arhive u svakoj od Država će u roku od 24 meseca od dana stupanja ovog Sporazuma na snagu, identifikovati i proslediti jedni drugima liste arhivskih fondova na koje će se ovaj princip primeniti, a potom će u narednom periodu od 3 meseca pokušati da se saglase o svakoj takvoj listi. One će takođe identifikovati i međusobno razmeniti u periodu od 24 meseca od dana stupanja na snagu ovog Sporazuma, popise arhiva na koje se odnose čl. (3) i (4).

Član 7

Do momenta sprovođenja ovog Sporazuma, omogućiće se trenutni slobodan i neometan pristup Državnoj arhivi SFRJ, datiranoj sa ili pre 30. juna 1991. godine, predstavnicima zainteresovanih Država. Ovaj pristup takođe se odnosi na republičke i druge arhive (osim tekućih arhiva) koje se sada nalaze u zainteresovanim Državama.

Član 8

Republička ili druga arhiva je vlasništvo odgovarajuće Države i nije predmet odredbi ovog Priloga, sem članova (1), (2) i (7).

Član 9

Privatna arhiva nije predmet drugih odredbi ovog člana. Ona privatna arhiva koja je bila oduzeta od njihovih vlasnika nakon 1. decembra 1918. godine biće vraćena tamo gde je stvorena, ili njenim vlasnicima, prema međunarodnom principu provenijencije, bez nadoknade ili drugih uslova.

Član 10

Ako su bilateralni ugovori, koje je zaključila SFRJ, bili na snazi 30. juna 1991. godine, a regulisali su pitanja restitucije arhiva koje nisu još uvek bile u potpunosti izvršene, Države koje imaju interes za takvom arhivom izražavaju spremnost da preuzmu prava i obaveze koje su prethodno pripadale SFRJ u vezi sa ispunjenjem ovih ugovora.

Član 11

(a) Sadašnji imalac originala bilo koje arhive koja treba da se prenese shodno

odredbama ovog Priloga može da napravi njihove kopije.

(b) Cena pravljenja kopija shodno paragrafima (5) i (11) (a) biće predmet daljeg sporazumevanja među zainteresovanim Državama.

(c) Cena transporta arhiva koje treba da se prenesu shodno ovom Prilogu ići će na teret primaoca.

(d) Sadašnji imalac arhiva koje treba da se prenesu ili da se kopiraju, shodno odredbama ovog Priloga, će omogućiti snižavanje cena koštanja koliko je to moguće.

(e) Svaka Država koja omogućava kopiranje arhiva, obezbediće najbolji mogući dokument za kopiranje, slobodan i istovetan pristup svim Državama koje vrše kopiranje.

(f) Država koja poseduje originalna dokumenta koja predstavljaju deo Državnih arhiva SFRJ obezbediće pristup tim dokumentima radi dobijanja overene kopije koja je potrebna u dokazne svrhe, a na zahtev zainteresovanog korisnika, ukoliko raspoloživa kopija u drugoj Državi nije upotrebljiva za njegove zakonske potrebe.

Član 12

U roku od tri meseca od datuma stupanja na snagu ovog Sporazuma, predstavnici ministarstva ili organa odgovornih za arhive u svakoj od Država će se sastati da ozvaniče ovaj Prilog, i da odmah preduzmu moguće odgovarajuće akcije. Pripreme za ovaj sastanak, kao i početni opšti nadzor sprovođenja ovog Priloga, vršiće Stalni mešoviti komitet ustanovljen na osnovu člana 4 ovog Sporazuma.

PRILOG E

Penzije

Član 1

Svaka Država, preuzima odgovornost za pravno osnovane penzije i njihovu redovnu isplatu koje je finansirala ta Država u svom ranijem svojstvu konstitutivne republike SFRJ, bez obzira na naci-

onalnost, državljanstvo, boravište ili prebivalište korisnika.

Član 2

Svaka Država preuzima odgovornost da redovno isplaćuje penzije koje duguje svojim građanima koji su bili civilni ili vojni službenici SFRJ bez obzira gde imaju boravište ili prebivalište, ako su te penzije bile finansirane iz saveznog budžeta ili drugih saveznih sredstava SFRJ; pod uslovom da, u slučaju lica koje je državljanin više od jedne Države:

- (i) ako to lice ima stalno mesto boravka u jednoj od tih Država, isplatu penzije vrši ta država i
- (ii) ako to lice nema stalno mesto boravka ni u jednoj Državi čiji je državljanin to lice, isplatu penzije vrši Država na čijoj je teritoriji to lice imalo boravište na dan 1. juna 1991. godine.

Član 3

Države će, ako to bude potrebno, zaključiti bilateralne sporazume radi obezbeđenja isplate penzija, u skladu sa gore navedenim čl. 1 i 2, licima koja se nalaze u Državi različitoj od one koja ne vrši isplatu penzija tih lica, radi transferisanja potrebnih sredstava za obezbeđenje isplate tih penzija, kao i radi isplate penzija srazmerno uplatama doprinosa. Gde to bude potrebno, zaključenju takvih definitivnih bilateralnih sporazuma može da prethodi zaključenje privremenih aranžmana radi obezbeđenja isplate penzija u skladu sa članom 2. Bilateralni sporazumi zaključeni između bilo koje dve Države imaće veću snagu od odredaba ovog Priloga i rešavaće pitanja međusobnih potraživanja između penzijskih fondova tih Država u pogledu isplata penzija koje su vršene pre stupanja na snagu takvih sporazuma.

PRILOG F

Ostala prava, interesi i obaveze

Član 1

Sva prava i interesi koji su pripadali SFRJ a koji nisu na drugi način regulisani

ovim sporazumom (koji obuhvataju ali se ne ograničavaju na patente, zaštitne znakove, autorska prava, tantijeme, zahteve za potraživanja i dospelih obaveza koje se odnose na SFRJ) biće podeljeni između Država sukcesora, uzimajući u obzir usvojene srazmere za podelu finansijske aktive SFRJ koja je navedena u Prilogu C ovog Sporazuma. Podela takvih prava i interesa će se izvršiti pod nadzorom Stalnog mešovitog komiteta ustanovljenog u članu 4 ovog Sporazuma.

Član 2

Svi zahtevi protiv SFRJ koji nisu na drugi način regulisani ovim Sporazumom će se razmatrati na Stalnom mešovitom komitetu ustanovljenom na osnovu člana 4 ovog Sporazuma. Države sukcesori će obaveštavati jedna drugu o svim takvim zahtevima protiv SFRJ.

PRILOG G

Privatna svojina i stečena prava

Član 1

Privatna svojina i stečena prava građana ili drugih pravnih lica SFRJ će biti zaštićena od strane Država sukcesora u skladu sa odredbama ovog Priloga.

Član 2

(1) (a) Prava na pokretnu i nepokretnu imovinu koja se nalazi na teritoriji Države sukcesora i na koju su građani ili druga pravna lica SFRJ imali pravo na dan 31.12.1990. godine biće priznata, zaštićena i vraćena u prvobitno stanje od strane te Države u skladu sa utvrđenim standardima i normama međunarodnog prava, i to nezavisno od nacionalnosti, državljanstva, boravišta ili prebivališta takvih lica. Ovim se obuhvataju lica koja su, nakon 31.12.1990. godine stekla državljanstvo ili novo prebivalište ili boravište u Državi različitoj od Države sukcesora. Osobe koje nisu bile u mogućnosti da ostvare takva prava će imati pravo na naknadu u skladu sa građanskim i međunarodnim pravnim normama.

(b) Svaki namerni prenos prava na pokretnu ili nepokretnu imovinu izvršen

posle 31.12.1990. godine zaključen pod pritiskom ili suprotno podparagrafu (a) ovog člana će biti ništavan.

(2) Svi ugovori zaključeni između građana ili drugih pravnih lica SFRJ počev od 31.12.1990. godine uključujući i one zaključene od strane javnih preduzeća, biće poštovani bez ikakve diskriminacije. Svaka Država sukcesor će obezbediti izvršavanje obaveza na osnovu takvih ugovora, u slučajevima gde je raspadom SFRJ bilo onemogućeno izvršavanje takvih ugovora.

Član 3

Države sukcesori će poštovati i štiti prava svih fizičkih i pravnih lica SFRJ u odnosu na intelektualnu svojinu, uključujući patente, zaštitne znakove, autorska prava i druga srodna prava (napr. tan-tijeme) u skladu sa međunarodnim konvencijama u toj oblasti.

Član 4

Države sukcesori će preduzeti takve aktivnosti koje mogu biti zahtevane opštim pravnim principima i na drugi način predviđene da bi se obezbedila efikasna primena principa koji se navode u ovom Prilogu kao što je zaključivanje bilateralnih sporazuma i obaveštenje svojih sudova i drugih ovlašćenih organa.

Član 5

Prethodno navedene odredbe ovog Priloga neće poništiti odredbe bilateralnih

sporazuma zaključenih po istim pitanjima između Država sukcesora, koji po određenim pitanjima mogu biti konačni između tih Država.

Član 6

Domaće zakonodavstvo svake od Država sukcesora koje se odnosi na „stanarsko pravo“ („stanarsko pravo/stanovanijska pravica/stanarsko pravo“) će se primenjivati jednako na lica koja su bila državljani SFRJ i koja su imala takva prava bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što je pol, rasa, boja, jezik, religija, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno poreklo, pripadnost nacionalnim manjinama, imovno stanje, rođenje ili drugi status.

Član 7

Sva fizička i pravna lica iz svake Države sukcesora će na osnovu reciprociteta, imati ista prava pristupa sudovima, administrativnim većima i telima te Države i drugih Država sukcesora s ciljem ostvarivanja zaštite njihovih prava.

Član 8

Navedene odredbe ovog Priloga nemaju uticaja na bilo kakve garancije u pogledu odsustva diskriminacije u vezi sa privatnom svojinom i stečenim pravima koji postoje u domaćem zakonodavstvu Država sukcesora.

4. SUBJEKTI MEĐUNARODNOG PRAVA – MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

4.1. Povelja Ujedinjenih nacija⁷

MI, NARODI UJEDINJENIH NACIJA
rešeni

da spasemo buduća pokoljenja užasa
rata, koji je dvaput u toku našeg života
naneo čovečanstvu neopisive patnje, i

da ponovo potvrdimo veru u osnov-
na prava čoveka, u dostojanstvo i vred-
nost ljudske ličnosti, u ravnopravnost ljudi
i žena i nacija velikih i malih, i

da obezbedimo uslove pod kojima
će moći da se očuvaju pravda i poštova-
nje obaveza koje proističu iz ugovora i
drugih izvora međunarodnog prava, kao
i

da radimo na socijalnom napretku i
poboljšanju životnih uslova u većoj slobod-
di

i u tom cilju

da budemo trpeljivi i da zajedno živi-
mo u miru jedni s drugima kao dobri su-
sedi, i

da ujediniamo svoje snage radi
održanja međunarodnog mira i bezbed-
nosti, i

da obezbedimo, prihvatanjem načela
i ustanovljenjem metoda, da se oružana
sila ne upotrebljava izuzev u opštem in-
teresu, i da koristimo međunarodni me-
hanizam u svrhu unapređenja ekonom-
skog i socijalnog napretka svih naroda,

odlučili smo da udružimo svoje na-
pore

radi ostvarenja ovih ciljeva.

Saglasno tome, naše odnosne vlade,
posredstvom svojih predstavnika okuplje-
nih u gradu San Francisku, koji su podneli
svoja punomoćja u ispravnom i propis-
nom obliku, usvajaju ovu Povelju Ujedi-
njenih nacija i osnivaju međunarodnu or-
ganizaciju koja će se zvati Ujedinjene na-
cije.

GLAVA I

Ciljevi i načela

Član 1

Ciljevi Ujedinjenih nacija su:

1. održanje međunarodnog mira i
bezbednosti i u tu svrhu: preduzimanje
efikasnih kolektivnih mera radi sprečava-
nja i otklanjanja pretnji miru i suzbijanje
akata agresije ili drugih povreda mira, kao
i postizanje mirnim sredstvima, a u skladu
s načelima pravde i međunarodnog pra-
va, sređivanja ili rešavanja međunarodnih
sporova ili situacija koji bi mogli dovesti
do povrede mira;

2. razvijanje među nacijama prijatelj-
skih odnosa zasnovanih na poštovanju
načela ravnopravnosti i samoopredeljenja

⁷ Usvojeno u San Francisku 26. juna 1945. godine, a stupila na snagu 24. oktobra 1945. Povelji je do 1. januara 2005. pristupila 191 država. *Sl. list DFJ*, 69/45. Prevod Milana Šahovića i Bogdana Babovića – Informacioni centar UN u Beogradu, 1984.

naroda i preduzimanje drugih odgovarajućih mera radi učvršćenja opšteg mira;

3. postizanje međunarodne saradnje rešavanjem međunarodnih problema, ekonomske, socijalne, kulturne ili humanitarne prirode, i unapređivanje i podsticanje poštovanja prava čoveka i osnovnih sloboda za sve bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru; i

4. da postanu središte za usklađivanje akcija preduzetih radi postizanja ovih zajedničkih ciljeva.

Član 2

Organizacija i njeni članovi postupaju u sprovođenju ciljeva navedenih u članu 1 u saglasnosti sa sledećim načelima:

1. Organizacija počiva na načelu suverene jednakosti svih svojih članova;

2. da bi svakom od njih osigurala prava i povlastice koje proističu iz članstva, svi članovi savesno ispunjavaju obaveze koje su preuzeli u saglasnosti s ovom Poveljom;

3. svi članovi rešavaju svoje međunarodne sporove mirnim načinima, tako da međunarodni mir i bezbednost kao ni pravda ne budu povređeni;

4. svi članovi se u svojim međunarodnim odnosima uzdržavaju od pretnje silom ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti svake države, ili na svaki drugi način nesaglasan s ciljevima Ujedinjenih nacija;

5. svi članovi daju Ujedinjenim nacijama svaku pomoć u svakoj akciji koju one preduzimaju u skladu s ovom Poveljom, i uzdržavaju se od davanja pomoći svakoj državi protiv koje Ujedinjene nacije preduzimaju preventivnu ili prinudnu akciju;

6. Organizacija obezbeđuje da države koje nisu članice Ujedinjenih nacija postupaju u skladu s ovim načelima u meri u kojoj je to potrebno radi održanja međunarodnog mira i bezbednosti;

7. ništa u ovoj Povelji ne ovlašćuje Ujedinjene nacije da se mešaju u pitanja koja se po suštini nalaze u unutrašnjoj nadležnosti svake države niti zahteva od

članova da takva pitanja iznose na rešavanje na osnovu ove Povelje; ali ovo načelo neće uticati na primenu prinudnih mera predviđenih u glavi VII.

GLAVA II

Članstvo

Član 3

Članovi osnivači Ujedinjenih nacija su države koje, pošto su uzele učešća na Konferenciji Ujedinjenih nacija za međunarodnu organizaciju u San Francisku, ili prethodno potpisale Deklaraciju o Ujedinjenim nacijama od 1. januara 1942, potpišu ovu Povelju i ratifikuju je u skladu s članom 110.

Član 4

1. Članstvo u Ujedinjenim nacijama otvoreno je svim ostalim miroljubivim državama koje prihvate obaveze sadržane u ovoj Povelji, a po oceni Organizacije su sposobne i voljne da te obaveze izvršavaju.

2. Prijem svake takve države u članstvo Ujedinjenih nacija sprovodi se na osnovu odluke Generalne skupštine po preporuci Saveta bezbednosti.

Član 5

Članu Ujedinjenih nacija protiv koga je Savet bezbednosti preduzeo preventivnu ili prinudnu akciju, Generalna skupština može na preporuku Saveta bezbednosti privremeno obustaviti vršenje prava i povlastica po osnovu članstva. Vršenje ovih prava i povlastica Savet bezbednosti može ponovo uspostaviti.

Član 6

Člana Ujedinjenih nacija koji uporno narušava načela sadržana o ovoj Povelji Generalna skupština, na preporuke Saveta bezbednosti, može isključiti iz Organizacije.

GLAVA III

Organi

Član 7

Kao glavni organi Ujedinjenih nacija osnivaju se: Generalna skupština, Savet

bezbednosti, Ekonomski i socijalni savet, Starateljski savet, Međunarodni sud i Sekretarijat.

2. U skladu s ovom Poveljom mogu se osnivati i pomoćni organi za koje se bude smatralo da su potrebni.

Član 8

Ujedinjene nacije ne stavljaju nikakva ograničenja u pogledu izbora muškaraca i žena radi učešća u bilo kome svojstvu i na ravnopravnoj osnovi u njihovim glavnim i pomoćnim organima.

GLAVA IV

Generalna skupština

Sastav

Član 9

1. Generalnu skupštinu sačinjavaju svi članovi Ujedinjenih nacija.

2. Nijedan član nema više od pet predstavnika u Generalnoj skupštini.

Zadaci i ovlašćenja

Član 10

Generalna skupština može raspravljati o svim pitanjima ili o svim predmetima u okviru ove Povelje ili koje se odnose na ovlašćenja i zadatke svakog organa predviđenog u ovoj Povelji može, s izuzetkom predviđenim u članu 12. da daje preporuke članovima Ujedinjenih nacija ili Savetu bezbednosti, ili i prvima i drugom, o svim takvim pitanjima ili predmetima.

Član 11

1. Generalna skupština može razmatrati opšta načela saradnje u očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti, uključujući načela na kojima počivaju razoružanje i regulisanje naoružanja, i može u pogledu tih načela da daje preporuke članovima ili Savetu bezbednosti ili i prvima i drugom.

2. Generalna skupština može raspravljati o svim pitanjima održanja međunarodnog mira i bezbednosti koja pred nju iznese bilo koji član Ujedinjenih nacija ili Savet bezbednosti ili država nečlanica

Ujedinjenih nacija u skladu s članom 35, stav 2, i može, s izuzetkom predviđenim u članu 12, da daje preporuke o svakom takvom pitanju zainteresovanoj državi ili državama ili Savetu bezbednosti ili i jednim i drugima. Svako takvo pitanje u kome je potrebno preduzeti akciju Generalna skupština upućuje Savetu bezbednosti pre ili posle razmatranja.

3. Generalna skupština može skrenuti pažnju Savetu bezbednosti na situacije koje bi mogle ugroziti međunarodni mir i bezbednost.

4. Ovlašćenja Generalne skupštine izložena u ovom članu ne ograničavaju opšti domašaj člana 10.

Član 12

1. Dok Savet bezbednosti obavlja u pogledu bilo koga spora ili situacije zadatke koji su mu povereni ovom Poveljom, Generalna skupština ne daje nikakvu preporuku u vezi s tim sporom ili situacijom, sem ako to ne zatraži Savet bezbednosti.

2. Generalni sekretar, s pristankom Saveta bezbednosti, obaveštava Generalnu skupštinu na svakom zasedanju o svim predmetima koji se tiču održanja međunarodnog mira i bezbednosti kojima se bavi Savet bezbednosti, s tim što isto tako obaveštava i Generalnu skupštinu ili članove Ujedinjenih nacija ako Generalna skupština ne zasedava odmah pošto je Savet bezbednosti prestao da se bavi takvim predmetima.

Član 13

1. Generalna skupština pokreće proučavanja i daje preporuke u cilju:

- a) unapređivanja međunarodne saradnje na političkom polju i podsticanja progresivnog razvoja međunarodnog prava i njegove kodifikacije;
- b) unapređenja međunarodne saradnje na ekonomskom, socijalnom, kulturnom, prosvetnom i zdravstvenom polju, i pomaganja ostvarenja prava čoveka i osnovnih sloboda za sve bez obzira na rasu, pol, jezik, ili veru.

2. Ostale odgovornosti, zadaci i ovlaštenja Generalne skupštine u odnosu na predmete napred navedene u stavu 1 b) izloženi su u glavama IX i X.

Član 14

Pridržavajući se odredbi člana 12 Generalna skupština može da preporučuje mere za mirno sređivanje svake situacije – nezavisno od njenog porekla – za koju nalazi da može da šteti opštem blagostanju ili prijateljskim odnosima među nacijama, uključujući situacije nastale povredom odredaba ove Povelje koje postavlja u ciljeve i načela Ujedinjenih nacija.

Član 15

1. Generalna skupština prima i razmatra godišnje i posebne izveštaje Saveta bezbednosti; ovi izveštaji sadrže podatke o merama koje je Svet bezbednosti odlučio da preduzme ili je već preduzeo radi održanja međunarodnog mira i bezbednosti.

2. Generalna skupština prima i razmatra izveštaje ostalih organa Ujedinjenih nacija.

Član 16

Generalna skupština u vezi s međunarodnim sistemom starateljstva izvršava zadatke koji su joj povereni po glavi XII i XIII, uključujući i potvrđivanje ugovora o starateljstvu za područja koja nisu označena kao stratejska.

Član 17

1. Generalna skupština razmatra i odobrava budžet Organizacije.

2. Troškove Organizacije snose članovi prema raspodeli koju izvrši Generalna skupština.

3. Generalna skupština razmatra i odobrava sve finansijske i budžetske sporazume sa specijalizovanim agencijama pomenutim u članu 57 i ispituje administrativne budžete tih specijalizovanih agencija radi davanja preporuka agencijama u pitanju.

Član 18

1. Svaki član Generalne skupštine ima jedan glas.

2. Odluke Generalne skupštine o važnim pitanjima donose se dvotrećinskom većinom prisutnih članova koji glasaju. Ova pitanja obuhvataju: preporuke o održavanju međunarodnog mira i bezbednosti, izbor nestalnih članova Šaveta bezbednosti, izbor članova Ekonomskog i socijalnog saveta, izbor članova Staratelj-skog saveta u saglasnosti sa stavom 1 (c) člana 86. novih članova u Ujedinjene nacije; obustavljanje prava i povlastica po osnovi članstva, isključivanje članova, pitanja koja se tiču primene sistema starateljstva i budžetska pitanja.

3. Odluke o ostalim pitanjima, uključujući tu i određivanje dopunskih kategorija pitanja o kojima će se odlučivati dvotrećinskom većinom, donose se većinom prisutnih članova koji glasaju.

Član 19

Član Ujedinjenih nacija koji je u ostatku s uplatom svoga finansijskog doprinosa Organizaciji ne može učestvovati u Generalnoj skupštini ako je iznos njegovih zaostalih uplata ravan ili veći od iznosa doprinosa koji je bio obavezan da plati za prethodne dve pune godine. Generalna skupština može ipak dozvoliti takvom članu da glasa ako se uveri da je ovo neplaćanje izazvano uslovima koji su izvan kontrole člana.

Postupak

Član 20

Generalna skupština se sastaje u redovna godišnja zasedanja kao i prema potrebi u vanredna zasedanja. Vanredna zasedanja saziva generalni sekretar na traženje Saveta bezbednosti ili većine članova Ujedinjenih nacija.

Član 21

Generalna skupština sama usvaja svoj poslovnik. Ona bira svog predsednika za svako zasedanje.

Član 22

Generalna skupština može osnivati one pomoćne organe koji su još potrebni za obavljanje njenih zadataka.

GLAVA V Savet bezbednosti

Sastav Član 23

1. Savet bezbednosti sastoji se od 15 članova Ujedinjenih nacija. Republika Kina, Francuska, Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske i Sjedinjene Američke Države su stalni članovi Saveta bezbednosti. Generalna skupština bira deset drugih članova Ujedinjenih nacija kao nestalne članove Saveta bezbednosti, vodeći naročito računa, u prvom redu, o doprinosu članova Ujedinjenih nacija održanju međunarodnog mira i bezbednosti i ostalim ciljevima Organizacije kao i o pravičnoj geografskoj raspodeli.

2. Nestalni članovi Saveta bezbednosti biraju se na vreme od dve godine. Prilikom prvog izbora nestalnih članova, posle povećanog broja članova Saveta bezbednosti od jedanaest na petnaest, dva od četiri nova člana biće izabrana za vreme od godinu dana. Član kome je mandat istekao ne može odmah biti ponovo biran.

3. Svaki član Saveta bezbednosti ima jednog predstavnika.

Zadaci i ovlašćenja

Član 24

1. Da bi se obezbedila brza i efikasna akcija Ujedinjenih nacija, njihovi članovi poveravaju Savetu bezbednosti prvenstveno odgovornost za održanje međunarodnog mira i bezbednosti i saglašavaju se da Savet bezbednosti deluje u njihovo ime pri sprovođenju svojih dužnosti na osnovu ove odgovornosti.

2. Vršeci ove dužnosti, Savet bezbednosti deluje u saglasnosti s ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija. Specifična ovlašćenja poverena Savetu bezbednosti radi obavljanja ovih dužnosti utvrđena su u glavama VI, VII, VIII i XII.

Savet bezbednosti podnosi Generalnoj skupštini godišnje, a po potrebi i specijalne izveštaje na razmatranje.

Član 25

Članovi Ujedinjenih nacija saglasni su da prihvate i izvršavaju odluke Saveta bezbednosti u saglasnosti s ovom Poveljom.

Član 26

U cilju unapređivanja, uspostavljanja i održavanja međunarodnog mira i bezbednosti, uz što manje rasipanje ljudskih i ekonomskih svetskih izvora na naoružanje, Savet bezbednosti je, uz pomoć Komiteta vojnog štaba predviđenog u članu 47, odgovoran za formulisanje planova koji će se podneti članovima Ujedinjenih nacija radi ustanovljavanja sistema za regulisanje naoružanja.

Glasanje

Član 27

1. Svaki član Saveta bezbednosti ima jedan glas.

2. Odluke Saveta bezbednosti o proceduralnim pitanjima donose se potvrdnim glasanjem devet članova.

3. Odluke Saveta bezbednosti o svim ostalim pitanjima donose se potvrdnim glasovima devet članova, uključujući potvrdne glasove stalnih članova, s tim da se, pri donošenju odluka na osnovu glave VI i člana 52, stava 3, strana u sporu uzdrži od glasanja.

Postupak

Član 28

1. Savet bezbednosti se tako organizuje da može stalno da vrši svoje zadatke. Radi toga će svaki član Saveta bezbednosti biti u svako doba predstavljen u sedištu Organizacije.

2. Savet bezbednosti održava povremeno sastanke na kojima svaki od njegovih članova može, ako tako želi, da bude predstavljen članom vlade ili nekim drugim specijalno postavljenim predstavnikom.

3. Savet bezbednosti može održavati sastanke i u takvim mestima izvan sedišta

Organizacije koja će mu po njegovoj oceni najviše olakšati rad.

Član 29

Savet bezbednosti može da osniva pomoćne organe potrebne za obavljanje njegovih zadataka.

Član 30

Savet bezbednosti sam usvaja svoj poslovnik, uključujući i način izbora svog predsednika.

Član 31

Svaki član Ujedinjenih nacija koji nije član Saveta bezbednosti može učestvovati, bez prava glasa, u diskusiji o svakom pitanju iznetom pred Savet bezbednosti uvek kad ovaj smatra da su interesi toga člana specijalno u pitanju.

Član 32

Svaki član Ujedinjenih nacija koji nije član Saveta bezbednosti, a, isto tako, i svaka država koja nije član Ujedinjenih nacija, ako je strana u sporu koji razmatra Savet bezbednosti, biće pozvani da učestvuju, bez prava glasa u raspravljanju o tome sporu. Savet bezbednosti postavlja uslove koje smatra pravednim za učestvovanje države koja nije član Ujedinjenih nacija.

GLAVA VI

Mirno rešavanje spora

Član 33

1. Stranke u svakom sporu, čije trajanje može da ugrozi održanje međunarodnog mira i bezbednosti, treba da traže rešenje pre svega putem pregovora, istražne komisije, posredovanja izmirenja, sudskog rešavanja, pribegavanja regionalnim ustanovama ili sporazumima, ili drugim mirnim načinima po svome sopstvenom izboru.

2. Savet bezbednosti, kad smatra potrebnim, poziva stranke da svoj spor reše takvim načinima.

Član 34

Savet bezbednosti može ispitivati svaki spor ili svaku situaciju koja može dovesti do međunarodnog trvenja ili da

se pretvori u spor, kako bi utvrdio da li produžavanje spora ili situacije može da dovede u opasnost održanje međunarodnog mira i bezbednosti.

Član 35

1. Svaki član Ujedinjenih nacija može da skrene pažnju Savetu bezbednosti ili Generalnoj skupštini na svaki spor ili svaku situaciju čija je priroda izložena u članu 34.

2. Država koja nije član Ujedinjenih nacija može da skrene pažnju Savetu bezbednosti ili Generalnoj skupštini na svaki spor u kome je ona jedna od stranaka ako prihvati unapred, u vezi s tim sporom, obaveze na mirno rešavanje predviđeno u ovoj Povelji.

3. Postupanje Generalne skupštine u pitanjima na koja joj je skrenuta pažnja na osnovu ovog člana podleže odredbama članova 11 i 12.

Član 36

1. Savet bezbednosti može preporučiti u svakoj fazi spora čija priroda odgovara članu 33 ili situacije slične prirode, odgovarajuće postupke ili metode uređenja.

2. Savet bezbednosti treba da uzme u obzir svaki postupak rešavanja spora koje su stranke već usvojile.

3. Dajući preporuke shodno ovom članu, Savet bezbednosti treba, isto tako, da ima u vidu da bi stranke, po pravilu, trebalo da pravne sporove iznose pred Međunarodni sud u saglasnosti s odredbama Statuta Suda.

Član 37

1. Ako stranke u sporu čija je priroda izložena u članu 33 ne uspeju da reše spor načinima označenim u tome članu, one će ga uputiti Savetu bezbednosti.

2. Ako Savet bezbednosti smatra da nastanak spora može stvarno ugroziti održanje međunarodnog mira i bezbednosti, odlučuje da li da postupi po članu 36 ili da preporuči one uslove rešenja koje smatra odgovarajućim.

Član 38

Ne dirajući u odredbe članova 33. do 37, Savet bezbednosti može, ako sve stranke u bilo kom sporu to zatraže, da daje preporuke strankama u cilju mirnog rešenja spora.

GLAVA VII

Akcije u slučaju pretnje miru,
povrede mira i akata agresije

Član 39

Savet bezbednosti utvrđuje da li postoji pretnja miru, povreda miru, ili agresija i daje preporuke ili odlučuje koje će se mere preduzeti u skladu sa članovima 41 i 42, da bi se održali ili vaspostavili međunarodni mir i bezbednost.

Član 40

Da bi sprečio pogoršanje situacije, Savet bezbednosti može, pre no što da preporuke ili odluči o merama predviđenim u članu 39, pozvati zainteresovane strane da se povinuju onim privremenim merama za koje on smatra da su potrebne ili poželjne. Takve privremene mere ne smeju uticati na prava, zahteve ili položaj zainteresovanih strana. Savet bezbednosti dužan je da vodi računa o neispunjavanju takvih privremenih mera.

Član 41

Savet bezbednosti može odlučiti kakve mere koje ne povlače upotrebu oružane sile treba da se primene u cilju izvršenja njegovih odluka, i može pozvati članove Ujedinjenih nacija da primene takve mere. Ove mogu da sadrže potpun ili delimičan prekid ekonomskih odnosa i železničkih, pomorskih, vazdušnih, poštanskih, telegrafskih, radiografskih i drugih veza, a, isto tako, i prekid diplomatskih odnosa.

Član 42

Ako Savet bezbednosti smatra da mere predviđene u članu 41 ne odgovaraju ili se pokaže da su nedovoljne on može preduzeti takvu akciju vazduhoplovnim, pomorskim ili suvozemnim snagama koja je potrebna radi održanja ili

vaspostavljanja međunarodnog mira i bezbednosti. Takva akcija može uključiti demonstracije, blokadu i druge operacije vazduhoplovnim, pomorskim ili suvozemnim snagama članova Ujedinjenih nacija.

Član 43

1. Da bi doprineli održanju međunarodnog mira i bezbednosti, svi članovi Ujedinjenih nacija se obavezuju da stave na raspolaganje Savetu bezbednosti, na njegov poziv i u skladu sa posebnim sporazumom ili sporazumima oružane snage, pomoć i olakšice, uključujući tu i pravo prolaza neophodne radi održanja međunarodnog mira i bezbednosti.

2. Takav sporazum ili sporazumi određuju brojno stanje i svrhu snaga, njihov stupanj pripravnosti i opšti raspored kao i prirodu olakšica i pomoći koje se imaju pružiti.

3. Sporazum ili sporazumi biće predmet pregovora koji će se na inicijativu Saveta bezbednosti povesti što je moguće pre. Oni se zaključuju između Saveta bezbednosti i članova ili između Saveta bezbednosti i grupa članova i podležu ratifikaciji država potpisnica u skladu s njihovim odgovarajućim ustavnim postupcima.

Član 44

Kad Savet bezbednosti donese odluku o upotrebi sile, on će, pre no što od člana koji nije u njemu zastupljen zatražiti da stavi na raspolaganje oružane snage u svrhu ispunjenja obaveza preduzetih na osnovu člana 43, pozvati toga člana da, ako to želi, učestvuje u donošenju odluka Saveta bezbednosti koje se odnose na upotrebu kontingenata oružanih snaga toga člana.

Član 45

Da bi se Ujedinjene nacije osposobile da preduzimaju hitne vojne mere članovi održavaju nacionalne kontingente vazduhoplovnih snaga spremne za neodložnu zajedničku međunarodnu prinudnu akciju. Jačinu i stepen pripravnosti ovih kontingenata i planova za njihovu zajedničku akciju određuje Savet bezbednosti uz po-

moć Komiteta vojnog štaba, u granicama utvrđenim u posebnom sporazumu ili sporazumima navedenim u članu 43.

Član 46

Planove za primenu oružane sile izrađuje Savet bezbednosti uz pomoć Komiteta vojnog štaba.

Član 47

1. Osniva se Komitet vojnog štaba radi davanja saveta i ukazivanja pomoći Savetu bezbednosti u svim pitanjima koja se tiču vojnih potreba Saveta bezbednosti u svrhu održanja međunarodnog mira i bezbednosti, upotrebe i komandovanja snagama stavljenim mu na raspolaganje, regulisanja naoružanja, kao i mogućeg razoružanja.

2. Komitet vojnog štaba sačinjavaju načelnici štabova stalnih članova Saveta bezbednosti ili njihovi predstavnici. Komitet poziva svakog člana Ujedinjenih nacija koji nisu stalno predstavljeni u Komitetu da mu se pridruži kad uspešno obavljanje zadatka Komiteta zahteva učešće toga člana u njegovom radu.

3. Komitet vojnog štaba je odgovoran pred Savetom bezbednosti za strategijsko rukovođenje svim oružanim snagama stavljenim na raspolaganje Savetu bezbednosti. Pitanja koja se tiču komandovanja tim snagama biće naknadno razrađena.

4. Komitet vojnog štaba, po ovlašćenju Saveta bezbednosti i posle savetovanja s odgovarajućim regionalnim ustanovama, može da osniva regionalne potkomitete.

Član 48

1. Akciju potrebnu za izvršenje odluka Saveta bezbednosti u svrhu održanja međunarodnog mira i bezbednosti preduzimaju svi članovi Ujedinjenih nacija ili neki od njih, prema odluci Saveta bezbednosti.

2. Takve odluke izvršavaju članovi Ujedinjenih nacija neposredno i vođenjem svojih akcija u odgovarajućim međunarodnim ustanovama čiji su članovi.

Član 49

Članovi Ujedinjenih nacija se udružuju radi međusobnog pružanja pomoći pri sprovođenju mera koje je doneo Savet bezbednosti.

Član 50

Ako Savet bezbednosti preduzme preventivne mere ili prinudne mere protiv bilo koje države, svaka druga država, bila članica Ujedinjenih nacija ili ne, koja se suoči s posebnim ekonomskim problemima nastalim kao posledica tih mera, ima pravo da se savetuje sa Savetom bezbednosti u vezi s rešavanjem tih teškoća.

Član 51

Ništa u ovoj Povelji ne umanjuje urođeno pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu u slučaju oružanog napada protiv člana Ujedinjenih nacija, dok Savet bezbednosti ne preduzme mere potrebne za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti. O merama koje preduzmu članovi pri vršenju ovoga prava na samoodbranu biće odmah izvešten Savet bezbednosti i one neće ni na koji način da dovedu u pitanje ovlašćenja i odgovornost Saveta bezbednosti da po ovoj Povelji preduzme u svako doba takvu akciju ako je smatra nužnom radi održanja ili vaspostavljanja međunarodnog mira i bezbednosti.

GLAVA VIII

Regionalni sporazumi

Član 52

1. Ova Povelja ničim ne isključuje postojanje regionalnih sporazuma ili agencija koji se bave onim pitanjima održanja međunarodnog mira i bezbednosti koja su podesna za regionalnu akciju pod uslovom da su ti sporazumi ili ustanove i njihova aktivnost u skladu s ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.

2. Članovi Ujedinjenih nacija koji sklapaju takve sporazume ili osnivaju takve ustanove ulagače svaki napor da lokalne sporove, pre no što ih podnesu Savetu bezbednosti, reše mirnim putem posredstvom takvih regionalnih ustanova.

3. Savet bezbednosti podstiče razvoj mirnog rešavanja lokalnih sporova posredstvom takvih regionalnih sporazuma ili takvih regionalnih agencija na inicijativu zainteresovanih država ili na poziv Saveta bezbednosti.

4. Ovaj član ni na koji način ne dira u primenu članova 34 i 35.

Član 53

1. Savet bezbednosti, kad god je celishodno, koristi takve regionalne sporazume ili agencije za prinudnu akciju pod svojim rukovodstvom. Ali, bez odobrenja Saveta bezbednosti, neće po regionalnim sporazumima niti preko regionalnih agencija biti preduzeta nijedna prinudna akcija, izuzev mere protiv svake neprijateljske države kao što su one definisane u stavu 2 ovog člana, predviđenih u skladu sa članom 107 ili u regionalnim sporazumima usmerenim protiv obnavljanja agresivne politike bilo koje takve države, sve dok Organizacija ne bude mogla, na traženje zainteresovanih vlada, da preuzme na sebe odgovornost za suzbijanje nove agresije takve države.

2. Izraz „neprijateljska država“ kako je upotrebljen u stavu 1 ovog člana primenjuje se na svaku državu koja je u toku drugog svetskog rata bila neprijatelj bilo kog potpisnika ove Povelje.

Član 54

Savet bezbednosti mora biti u svako doba potpuno obavešten o preduzetim aktivnostima ili onima koji se imaju u vidu na osnovu regionalnih sporazuma ili od strane regionalnih agencija u cilju održanja međunarodnog mira i bezbednosti.

GLAVA IX

Međunarodna ekonomska i socijalna saradnja

Član 55

U cilju stvaranja uslova stabilnosti i blagostanja koji su neophodni za miroljubive i prijateljske odnose između nacija, zasnovane na poštovanju načela

ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda, Ujedinjene nacije rade na unapređenju:

- a) povećanja životnog standarda, punog zaposlenja i uslova za ekonomski i socijalni napredak i razvoj;
- b) rešavanja međunarodnih ekonomskih, socijalnih, zdravstvenih i srodnih problema i međunarodne kulturne i prosvetne saradnje; i
- c) sveopšteg poštovanja i uvažavanja ljudskih prava kao i osnovnih sloboda za sve bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru.

Član 56

Svi članovi se obavezuju da će preduzimati zajedničku i pojedinačnu akciju u saradnji s Organizacijom radi postizanja ciljeva utvrđenih u članu 55.

Član 57

1. Razne specijalizovane agencije ustanovljene međunarodnim sporazumom i sa širokom međunarodnom odgovornošću, kao što je utvrđeno njihovim osnovnim instrumentima, na ekonomskom, socijalnom, kulturnom, prosvetnom, zdravstvenom i srodnim poljima, povezuju se s Ujedinjenim nacijama u saglasnosti s odredbama člana 63.

2. Ove agencije tako povezane s Ujedinjenim nacijama nazivaju se u daljem tekstu specijalizovanim agencijama.

Član 58

Organizacija daje preporuke radi usaglašavanja politike i delatnosti specijalizovanih agencija.

Član 59

Organizacija daje, kada tome ima mesta, inicijativu za pregovore između država zainteresovanih za stvaranje svake nove specijalizovane agencije potrebne za ispunjenje ciljeva utvrđenih u članu 55.

Član 60

Odgovornost za izvršenje zadataka Organizacije izloženih u ovoj glavi leži na Generalnoj skupštini i pod njenim okriljem na Ekonomskom i socijalnom savetu

koji u tu svrhu raspolaže ovlašćenjima utvrđenim u glavi X.

GLAVA X

Ekonomski i socijalni savet

Sastav

Član 61

1. Ekonomski i socijalni savet sastoji se od pedeset i četiri člana Ujedinjenih nacija koje bira Generalna skupština.

2. Uz rezervu u odnosu na odredbe stava 3, osamnaest članova Ekonomskog i socijalnog saveta bira se svake godine za period od tri godine. Članovi koji se povlače mogu odmah ponovo biti birani.

3. Na prvim izborima posle povećanja broja članova Ekonomskog i socijalnog saveta od dvadeset sedam na pedeset i četiri, pored članova izabranih na mesto devet čiji mandat ističe krajem godine, bira se dodatnih dvadeset i sedam članova. Mandat devetorice od ovih dvadeset i sedam dodatnih članova ističe za godinu dana, a mandat drugih devet članova za dve godine, u skladu s rešenjem Generalne skupštine.

4. Svaki član Ekonomskog i socijalnog saveta ima jednog predstavnika u Savetu.

Zadaci i ovlašćenja

Član 62

1. Ekonomski i socijalni savet može da vrši ili pokreće proučavanja i da priprema izveštaje o međunarodnim ekonomskim, socijalnim, kulturnim, prosvetnim, zdravstvenim i srodnim predmetima i može da daje preporuke o svim tim predmetima Generalnoj skupštini, članovima Ujedinjenih nacija i zainteresovanim specijalizovanim agencijama.

2. On može da daje preporuke u cilju unapređenja poštovanja i uvažavanja prava čoveka i osnovnih sloboda za sve.

3. On može, o pitanjima iz svoje nadležnosti, da priprema nacрте konvencija radi podnošenja Generalnoj skupštini.

4. On može, u skladu s pravilima koja propišu Ujedinjene nacije, da saziva međunarodne konferencije o pitanjima iz svoje nadležnosti.

Član 63.

1. Ekonomski i socijalni savet može da sa svakom od agencija navedenih u članu 57 zaključuje sporazume kojima se određuju uslovi pod kojima se agencija u pitanju povezuje s Ujedinjenim nacijama. Takvi sporazumi podležu odobrenju generalne skupštine.

2. On može da usaglašava delatnost specijalizovanih agencija savetujući se s njima i dajući preporuke takvim agencijama, a isto tako, dajući preporuke Generalnoj skupštini i članovima Ujedinjenih nacija.

Član 64

1. Ekonomski i socijalni savet može da preuzima odgovarajuće korake radi dobijanja redovnih izveštaja od specijalizovanih agencija. On može da sklapa sporazume sa članovima Ujedinjenih nacija i sa specijalizovanim agencijama radi dobijanja izveštaja o koracima preduzetim u svrhu sprovođenja njegovih sopstvenih preporuka kao i preporuka Generalne skupštine o predmetima koji ulaze u okvir njegove nadležnosti.

2. On može da saopštava svoje primedbe o tim izveštajima Generalnoj Skupštini.

Član 65

Ekonomski i socijalni savet može da pruža obaveštenja Savetu bezbednosti i pomaže Savetu bezbednosti na njegovo traženje.

Član 66

1. Ekonomski i socijalni savet obavlja takve zadatke koji spadaju u njegovu nadležnost a u vezi su sa sprovođenjem u život preporuka Generalne skupštine.

2. On može, uz odobrenje Generalne skupštine, da vrši usluge na zahtev članova Ujedinjenih nacija i na traženje specijalizovanih agencija.

3. On vrši i druge zadatke nabrojane u drugim odeljcima ove Povelje, ili koje mu odredi Generalna skupština.

Glasanje

Član 67

1. Svaki član Ekonomskog i socijalnog saveta ima jedan glas.

2. Odluke Ekonomskog i socijalnog saveta donose se većinom članova koji su prisutni i koji glasaju.

Postupak

Član 68

Ekonomski i socijalni savet obrazuje komisije za ekonomska i socijalna pitanja i za unapređivanje prava čoveka, kao i druge takve komisije za koje se ukaže potreba u cilju obavljanja njegovih zadataka.

Član 69

Ekonomski i socijalni savet poziva svakog člana Ujedinjenih nacija da, bez prava glasa, učestvuje u njegovom razmatranju svakog predmeta za koji je taj član posebno zainteresovan.

Član 70

Ekonomski i socijalni savet može da zaključi sporazume kako bi predstavnici specijalizovanih agencija, bez prava glasa, uzeli učešća u njegovom razmatranju i u razmatranju komisija koje je on obrazovao, kao i da bi njegovi predstavnici uzeli učešća u razmatranju specijalizovanih agencija.

Član 71

Ekonomski i socijalni savet može da zaključi potrebne sporazume radi konsultovanja sa zainteresovanim nevladinim organizacijama zainteresovanim za pitanja koja ulaze u okvir njegove nadležnosti. Takvi sporazumi mogu se praviti s međunarodnim organizacijama i, kad tome ima mesta, s nacionalnim organizacijama posle konsultovanja sa zainteresovanim članom Ujedinjenih nacija.

Član 72

1. Ekonomski i socijalni savet sam usvaja svoj poslovnik, uključujući način izbora njegovog predsednika.

2. Ekonomski i socijalni savet se sastaje prema potrebi, saglasno svome poslovniku koji sadrži i odredbu o sazivanju sednica na traženje većine njegovih članova.

GLAVA XI

Deklaracija o nesamoupravnim teritorijalna

Član 73

Članovi Ujedinjenih nacija koji su odgovorni ili koji preuzimaju na sebe odgovornost za upravljanje teritorijama čiji narodi još nisu postigli punu meru samouprave priznaju načelo da su interesi stanovništva tih teritorija od prvenstvene važnosti i prihvataju kao svetu dužnost obavezu da unapređuju u najvećoj mogućoj meri, u okviru sistema međunarodnog mira i bezbednosti ustanovljenog ovom Poveljom, blagostanje stanovništva tih teritorija i, u tome cilju:

- a) da osiguraju, uz dužno poštovanje kulture naroda u pitanju, njihov politički, ekonomski, socijalni i prosvetni napredak, pravično postupanje s njima, kao i da ih štiti od zloupotreba;
- b) da razvijaju samoupravu, da povećuju dužnu pažnju političkim težnjama tih naroda, kao i da im pružaju pomoć u progresivnom razvoju njihovih slobodnih političkih ustanova, u skladu s posebnim uslovima svake teritorije i njenih naroda i različitog stupnja njihovog napretka;
- c) da razvijaju međunarodni mir i bezbednost;
- d) da radi uspešnog postizanja socijalnih, ekonomskih i naučnih ciljeva izloženih u ovome članu, unapređuju primenu konstruktivnih mera razvoja, da podstiču istraživanja, da

- sarađuju jedni s drugima i, kada i gde tome ima mesta, sa specijalizovanim međunarodnim telima; i
- e) da generalnom sekretaru redovno dostavljaju radi obaveštenja, a u okvirima koje nalažu bezbednost i ustavne mogućnosti, statističke i druge podatke tehničke prirode o ekonomskim, socijalnim i prosvetnim prilikama na teritorijama za koje su odgovorni, izuzimajući teritorije na koje se primenjuju glave XII i XIII.

Član 74

Članovi Ujedinjenih nacija slažu se takođe da se njihova politika na teritorijama na koje se ova glava primenjuje mora zasnivati, ništa manje nego kada je u pitanju oblast njihovih metropola, na opštem načelu dobrog susedstva, uz pridavanje dužne pažnje interesima i blagostanju ostalog sveta u socijalnoj, ekonomskoj i trgovinskoj oblasti.

GLAVA XII

Međunarodni sistem starateljstva

Član 75

Ujedinjene nacije uspostaviće pod svojim rukovodstvom međunarodni sistem starateljstva za upravljanje i nadzor nad onim teritorijama koje mogu biti stavljene naknadnim pojedinačnim sporazumima pod taj sistem. Ove teritorije se dalje nazivaju teritorijama pod starateljstvom.

Član 76

Osnovni ciljevi sistema starateljstva, u saglasnosti s ciljevima Ujedinjenih nacija utvrđenim u članu 1 ove Povelje, jesu:

- a) da učvršćuje međunarodni mir i bezbednost;
- b) da unapređuje politički, ekonomski, socijalni i prosvetni napredak stanovništva teritorija pod starateljstvom i njihov progresivni razvoj u pravcu samouprave ili nezavisnosti, kako to odgovara posebnim uslovima svake teritorije i njenih naroda i slobodno izraženoj želji zaintereso-

vanih naroda kao i uslovima svakog sporazuma o starateljstvu;

- v) da podstiče poštovanje prava čoveka i osnovnih sloboda za sve bez obzira na rasu, pol, jezik ili veru, kao i da podstiče osećanje međusobne zavisnosti naroda sveta; i
- g) da obezbedi podjednako postupanje u socijalnim, ekonomskim i trgovinskim pitanjima prema svim članovima Ujedinjenih nacija i njihovim državljanima, kao i podjednako postupanje sa ovim poslednjim u izricanju pravde, bez nanošenja štete ostvarenju napred izloženih ciljeva i u okviru odredbi člana 80.

Član 77

1. Sistem starateljstva primenjuje se na sledeće kategorije teritorija koje mogu biti stavljene pod taj sistem na osnovu sporazuma o starateljstvu:

- a) teritorije koje se sada nalaze pod mandatom;
- b) teritorije koje budu oduzete od neprijateljskih država kao posledica Drugog svetskog rata; i
- v) teritorije koje dobrovoljno stave pod taj sistem države odgovorne za njihovo upravljanje.

2. Naknadnim sporazumom će se odrediti koje će teritorije iz napred izloženih kategorija biti stavljene pod sistem starateljstva i pod kojim uslovima.

Član 78

Sistem starateljstva ne primenjuje se na teritorije koje su postale članovi Ujedinjenih nacija, među kojima se odnosi treba da zasnivaju na poštovanju načela suverene jednakosti.

Član 79

Uslovi starateljstva za svaku teritoriju koja se stavlja pod sistem starateljstva, podrazumevajući i svaku izmenu ili dopunu, utvrđuju sporazumno između sebe neposredno zainteresovane države, uključujući i silu mandatorku u slučaju teritorija koje se nalaze pod mandatom jed-

nog člana Ujedinjenih nacija, i odobravaju se kao što je predviđeno u članovima 83 i 85.

Član 80

1. Izuzevši ono što se može ugovoriti u pojedinačnim sporazumima o starateljstvu, zaključenim saglasno članovima 77, 79 i 81, kojima se pojedine teritorije stavljaju pod sistem starateljstva, i sve dok ti ugovori ne budu zaključeni, ništa u ovoj glavi neće biti shvaćeno kao da posredno ili neposredno na ma koji način menja bilo koja prava svake države ili svakog naroda niti uslove iz postojećih međunarodnih instrumenata čije su ugovorne strane članovi Ujedinjenih nacija.

2. Stav 1 ovog člana neće se tumačiti kao da daje osnovu za odugovlačenje ili odlaganje vođenja pregovora i zaključenje sporazuma za stavljanje teritorije pod mandatom i drugih teritorija pod sistem starateljstva kao što je to predviđeno u članu 77.

Član 81

Sporazum o starateljstvu sadrži u svakom slučaju uslove na osnovu kojih se upravlja teritorijom pod starateljstvom i utvrđuje vlast koja će vršiti upravu nad teritorijom pod starateljstvom. Tu vlast, koja se dalje naziva administrativnom vlašću, mogu sačinjavati jedna ili više država ili sama Organizacija.

Član 82

U svakom sporazumu o starateljstvu može se odrediti jedno ili više strateških područja koja mogu obuhvatiti deo ili svu teritoriju pod starateljstvom na koju se sporazum odnosi, bez povrede bilo kog specijalnog sporazuma ili sporazuma zaključenih na osnovu člana 43.

Član 83

1. Sve zadatke Ujedinjenih nacija koji se odnose na strateška područja, uključujući i odobravanje uslova iz sporazuma o starateljstvu kao i njihove izmene i dopune, vrši Savet bezbednosti.

2. Osnovni zadaci utvrđeni u članu 76 primenjuju se na narod svakog strateškog područja.

3. Savet bezbednosti koristeći u skladu s odredbama sporazuma o starateljstvu i ne nanoseći štetu zahtevima bezbednosti, pomoć Starateljskog saveta radi izvršenja ovih zadataka Ujedinjenih nacija po osnovu sistema starateljstva koji se tiču političkih, ekonomskih, socijalnih i prosvetnih stvari u strateškim područjima.

Član 84

Dužnost je administrativne vlasti da osigura da teritorija pod starateljstvom da svoj doprinos održanju međunarodnog mira i bezbednosti. U tom cilju administrativna vlast može se koristiti dobrovoljačkim snagama, olakšicama i pomoći s teritorije pod starateljstvom prilikom sprovođenja obaveza koje je administrativna vlast preuzela u ovom pogledu prema Savetu bezbednosti, kao i radi lokalne odbrane i održanja zakonitosti i porotka na teritoriji pod starateljstvom.

Član 85

1. Zadatke Ujedinjenih nacija u odnosu na sporazume o starateljstvu za sva područja koja nisu označena kao strateška, uključujući tu i odobravanje uslova iz sporazuma o starateljstvu i njihovih izmena ili dopuna, vrši Generalna skupština.

2. Starateljski savet, radeći pod okriljem Generalne skupštine, pomaže Generalnoj skupštini pri izvršavanju tih zadataka.

GLAVA XIII

Sastav

Član 86

1. Starateljski savet sačinjavaju sledeći članovi Ujedinjenih nacija:

- a) članovi koji upravljaju teritorijama pod starateljstvom;
- b) oni članovi poimenično navedeni u članu 23 koji ne upravljaju teritorijama pod starateljstvom, i
- c) onoliko ostalih članova koji na rok od tri godine izabere Generalna skupština koliko se pokaže potrebnim da bi se obezbedilo da ukupan

broj članova Starateljskog saveta bude podjednako podeljen između ovih članova Ujedinjenih nacija koji upravljaju teritorijama pod starateljstvom i onih koji to ne čine.

2. Svaki član Starateljskog saveta određuje jedno naročito kvalifikovano lice da ga u njemu predstavlja.

Zadaci i ovlašćenja

Član 87

Generalna skupština i, pod njenim okriljem, Starateljski savet mogu pri vršenju svojih zadataka:

- a) razmatrati izveštaje koje podnosi administrativna vlast;
- b) primati peticije i ispitivati ih savetujućim se s administrativnom vlašću;
- c) vršiti privremene obilaske teritorija pod starateljstvom u vreme u koje se sporazumeju s administrativnom vlašću, i
- d) preduzimati te i ostale akcije u skladu s odredbama o starateljstvu.

Član 88

Starateljski savet sastavlja upitnik o političkom, socijalnom i prosvetnom na-pretku stanovnika svake teritorije pod starateljstvom, a administrativna vlast svake teritorije pod starateljstvom koja spada u nadležnost Generalne skupštine podnosi godišnji izveštaj Generalnoj skupštini na bazi takvih upitnika.

Glasanje

Član 89

1. Svaki član Starateljskog saveta ima jedan glas.

2. Odluke Starateljskog saveta se donose većinom članova koji su prisutni i koji glasaju.

Postupak

Član 90

1. Starateljski savet sam usvaja svoj poslovnik, uključujući i način izbora svoga predsednika.

2. Starateljski savet se sastaje prema potrebi saglasno svom poslovniku, koji sadrži i odredbu o sazivanju sednica na traženje većine njegovih članova.

Član 91

Starateljski savet, kad tome ima mesta, koristi pomoć Ekonomskog i socijalnog saveta, a isto tako, i specijalizovanih agencija u pitanju kojima se oni bave.

GLAVA XIV

Međunarodni sud

Član 92

Međunarodni sud je glavni sudski organ Ujedinjenih nacija. On postupa u skladu s priloženim statutom, koji je zasnovan na Statutu Stalnog suda međunarodne pravde i čini sastavni deo ove Povelje.

Član 93

1. Svi članovi Ujedinjenih nacija su *ipso facto* strane Statuta Međunarodnog suda.

2. Država koja nije član Ujedinjenih nacija može da postane strana Statuta Međunarodnog suda pod uslovima koje u svakom pojedinom slučaju određuje Generalna skupština na preporuku Saveta bezbednosti.

Član 94

1. Svaki član Ujedinjenih nacija obavezuje se da će se pridržavati odluke Međunarodnog suda u svakom sporu u kome je stranka.

2. Ako jedna stranka u sporu ne ispuní obaveze koje na njoj leže prema presudi koju Sud donese, druga stranka se može obratiti Savetu bezbednosti, koji može, ako smatra potrebnim, dati preporuke ili odlučiti o merama koje treba preduzeti da bi se presuda izvršila.

Član 95

Ništa u ovoj Povelji ne sprečava članove Ujedinjenih nacija da rešavanje svojih sporova poveravaju drugim sudovima na osnovu sporazuma koji već postoje ili koji mogu biti ubuduće zaključeni.

Član 96

1. Generalna skupština ili Savet bezbednosti mogu tražiti od Međunarodnog suda da dâ savetodavno mišljenje o svakom pravnom pitanju.

2. Drugi organi Ujedinjenih nacija i specijalizovane ustanove koje Generalna skupština može u svako doba na to da ovlasti, takođe mogu tražiti od Suda savetodavno mišljenje o pravnim pitanjima u okviru njihove delatnosti.

GLAVA XV

Sekretarijat

Član 97

Sekretarijat sačinjavaju generalni sekretar i ono osoblje koje Organizacija može da zahteva. Generalnog sekretara imenuje Generalna skupština na preporuku Saveta bezbednosti. On je glavni administrativni službenik Organizacije.

Član 98

Generalni sekretar postupa u tom svojstvu na svim sastancima Generalne skupštine, Saveta bezbednosti, Ekonomskog i socijalnog saveta i Starateljskog saveta, a vrši i sve druge funkcije koje mu povere ovi organi. Generalni sekretar podnosi Generalnoj skupštini godišnji izveštaj o radu Organizacije.

Član 99

Generalni sekretar može skrenuti pažnju Savetu bezbednosti na svako pitanje koje po njegovom mišljenju može da ugrozi očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti.

Član 100

1. U vršenju svojih dužnosti generalni sekretar i osoblje ne traže niti primaju uputstva ni od koje vlasti izvan Organizacije. Oni će se uzdržati od svake akcije koja bi se mogla odraziti na njihov položaj kao međunarodnih službenika jedino Organizaciji.

2. Svaki član Ujedinjenih nacija obavezuje se da će poštovati isključivo međunarodni karakter funkcija generalnog

sekretara i osoblja i da neće težiti da na njih utiče u vršenju njihovih dužnosti.

Član 101

1. Generalni sekretar imenuje osoblje prema pravilima koje donosi Generalna skupština.

2. Odgovarajuće osoblje biće stalno dodeljeno Ekonomskom i socijalnom savetu, Starateljskom savetu i, ukoliko je potrebno, drugim organima Ujedinjenih nacija. Ovo osoblje čini sastavni deo Sekretarijata.

3. Pri zapošljavanju osoblja i određivanju uslova službe najveća pažnja će se pokloniti potrebi da se obezbedi najviši stupanj marljivosti, stručnosti i neporočnosti. Potrebna pažnja će se obratiti na važnost regrutovanja osoblja na najširoj mogućoj geografskoj osnovi.

GLAVA XVI

Razne odredbe

Član 102

1. Svaki ugovor i svaki međunarodni sporazum koji zaključni neki član Ujedinjenih nacija posle stupanja na snagu ove Povelje biće što je moguće pre registrovan u Sekretarijatu i objavljen od njegove strane.

2. Nijedna strana takvog ugovora ili međunarodnog sporazuma koji nije registrovan shodno odredbama stava 1 ovog člana neće se moći pozivati na taj ugovor ili sporazum ni pred jednim organom Ujedinjenih nacija.

Član 103

U slučaju sukoba između obaveza članova Ujedinjenih nacija po ovoj Povelji i njihovih obaveza po nekom drugom međunarodnom sporazumu, prevagu će imati njihove obaveze po ovoj Povelji.

Član 104

Organizacija uživa na teritoriji svakog svog člana onu pravnu sposobnost koja joj je potrebna da vrši svoje funkcije i postiže svoje ciljeve.

Član 105

1. Organizacija uživa na teritoriji svog člana one povlastice i imunitete koji su potrebni za postizanje njenih ciljeva.

2. Predstavnici članova Ujedinjenih nacija i službenici Organizacije uživaju isto tako povlastice i imunitete koji su potrebni da samostalno obavljaju svoje funkcije u vezi s Organizacijom.

3. Generalna skupština može davati preporuke u cilju određivanja pojedinosti primene stavova 1 i 2 ovog člana ili predlagati u tu svrhu konvencije članovima Ujedinjenih nacija.

GLAVA XVII

Prelazne odredbe o bezbednosti

Član 106

Dok ne stupe na snagu posebni sporazumi pomenuti u članu 43 i koji Savetu bezbednosti, po njegovom mišljenju, omogućavaju da otpočne s vršenjem svojih funkcija po članu 42, strane Deklaracije četiri nacije, potpisane u Moskvi 30. oktobra 1943. i Francuska, pristupiće međusobnom savetovanju saglasno odredbama stava 5 ove Deklaracije, a po potrebi i savetovanju s drugim članovima Ujedinjenih nacija, u cilju preduzimanja – u ime Organizacije – zajedničke akcije koja može biti potrebna radi očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti.

Član 107

Ništa u ovoj Povelji ne obesnažuje niti sprečava akciju u odnosima na ma koju državu koja je za vreme Drugog svetskog rata bila neprijatelj bilo koje države potpisnice ove Povelje, preduzetu ili odobrenu – kao posledicu tog rata – od vlada odgovornih za takvu akciju.

GLAVA XVIII

Izmene i dopune

Član 108

Izmene i dopune ove Povelje stupaju na snagu za sve članove Ujedinjenih nacija kad ih usvoje dve trećine članova Generalne skupštine i kada ih, saglasno nji-

hovom ustavnom postupku, ratifikuju dve trećine članova Ujedinjenih nacija, uključujući i sve stalne članove Saveta bezbednosti.

Član 109

1. U cilju revizije ove Povelje može se održati Opšta konferencija članova Ujedinjenih nacija na dan i u mestu koji će utvrditi glasovima dve trećine članova Generalne skupštine i glasovima ma kojih sedam članova Saveta bezbednosti. Svaki član Ujedinjenih nacija na Konferenciji imaće jedan glas.

2. Svaka izmena ove Povelje koju Konferencija preporuči dvotrećinskom većinom glasova, stupiće na snagu kad je ratifikuju dve trećine članova Ujedinjenih nacija saglasno svom ustavnom postupku, uključujući i sve stalne članove Saveta bezbednosti.

3. Ako se posle stupanja na snagu ove Povelje takva Konferencija ne održi pre desetog zasedanja Generalne skupštine, predlog za sazivanje takve Konferencije staviće se na dnevni red tog zasedanja Generalne skupštine, a Konferencija će se održati ako to bude odlučeno većinom glasova članova Generalne skupštine i glasovima ma kojih sedam članova Saveta bezbednosti.

GLAVA XIX

Član 110

1. Ovu Povelju ratifikovaće države potpisnice u skladu sa svojim odnosnim ustavnim postupkom.

2. Ratifikacije će biti deponovane kod vlade Sjedinjenih Američkih Država, koja će o svakom izvršenom deponovanju obavestiti sve države potpisnice kao i generalnog sekretara Organizacije kad on bude imenovan.

3. Ova Povelja stupa na snagu pošto ratifikacije deponuju Republika Kina, Francuska, Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske, Sjedinjene Američke Države i većina ostalih država potpisnica. Protokol o deponovanim ratifikacijama sastaviće zatim

vlada Sjedinjenih Američkih Država, koja će ga u prepisu dostaviti svim državama potpisnicama.

4. Države potpisnice ove Povelje koje je ratifikuju posle njenog stupanja na snagu postaju članovi osnivači Ujedinjenih nacija na dan deponovanja svojih odnosnih ratifikacija.

Član 111

Ova Povelja, čiji su kineski, francuski, ruski, engleski i španski tekst podjed-

nako verodostojni, ostaće deponovana u arhivi vlade Sjedinjenih Američkih Država. Njene uredno overene prepise ova vlada će dostaviti vladama ostalih država potpisnica.

U potvrdu čega su predstavnici vlada Ujedinjenih nacija potpisali ovu Povelju.

Rađeno u gradu San Francisku dvadeset šestog juna hiljadu devet stotina četrdeset pete godine.

4.2. Druge organizacije od posebnog značaja za SCG

Statut Saveta Evrope, potpisan 5. maja 1949. godine u Londonu, *Sl. listu SCG (Međunarodni ugovori)*, 2/03.

Međunarodni ugovori kojima su ustanovljene evropske zajednice i Evropska unija, mogu se naći na [\[pa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/index.htm\]\(http://pa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties/index.htm\).](http://www.euro-</p></div><div data-bbox=)

Ugovor kojim je ustanovljen NATO savez, može se naći na www.nato.int/docu/basicxt/treaty.htm.

5. DIPLOMATSKO I KONZULARNO PRAVO, PRIVILEGIJE I IMUNITETI

5.1. Bečka konvencija o diplomatskim odnosima⁸

Države ugovornice ove konvencije, *podsećajući* da, od najstarijih vremena, narodi svih zemalja priznaju status diplomatskih agenata,

svesne ciljeva i načela Povelje Ujedinjenih nacija u pogledu suverene jednakosti država, održanja međunarodnog mira i bezbednosti i razvoja prijateljskih odnosa među narodima,

uverene da bi međunarodna konvencija o diplomatskim odnosima, privilegijama i imunitetima doprinela unapređenju prijateljskih odnosa među zemljama, ma kakva bila razlika između njihovih ustavnih i društvenih sistema,

ubeđene da je cilj navedenih privilegija i imuniteta ne da se daje prednost pojedincima već da se obezbedi uspešno izvršenje funkcija diplomatskih misija kao predstavnika država,

potvrđujući da se u pitanjima koja nisu bila izričito regulisana odredbama ove konvencije treba i dalje upravljati prema pravilima običajnog međunarodnog prava,

složile su se u sledećem:

Član 1

U smislu ove konvencije, sledeći izrazi označavaju kao što je niže utvrđeno:

- a) izraz „šef misije“ označava lice koje je država koja akredituje ovlastila da dela u tom svojstvu;
- b) izraz „član misije“ označava šefa misije i članove osoblja misije;
- c) izraz „članovi osoblja misije“ označava članove diplomatskog osoblja, administrativnog i tehničkog osoblja i članove poslužnog osoblja misije;
- d) izraz „član diplomatskog osoblja“ označava člana osoblja misije koji imaju diplomatsko svojstvo;
- e) izraz „diplomatski agent“ označava šefa misije ili člana diplomatskog osoblja misije;
- f) izraz „član administrativnog i tehničkog osoblja“ označava članove osoblja misija koji su zapošljeni u administrativnoj i tehničkoj službi misije;
- g) izraz „član poslužnog osoblja“ označava članove osoblja misije koji su zapošljeni na poslužnim dužnostima u misiji;
- h) izraz „privatna posluga“ označava lica u privatnoj službi nekog člana misije, koja nisu službenici države koja akredituje;
- i) izraz „prostorije misije“ označava zgrade ili delove zgrada i okolno ze-

8 Potpisana u Beču 18. aprila 1961. godine. Stupila na snagu 24. aprila 1964. godine, *Sl. list SFRJ (Međunarodni ugovori i drugi sporazumi)*, 2/64.

mljište koji se, ma ko bio njihov vlasnik, koriste za potrebe misije, uključujući i rezidenciju šefa misije.

Član 2

Uspostavljanje diplomatskih odnosa između država i odašiljanje stalnih diplomatskih misija vrše se na osnovu obostrane saglasnosti.

Član 3

1. Funkcije diplomatske misije se sa stoje naročito u:

- a) predstavljanju države koja akredituje kod države kod koje se akredituje;
- b) zaštiti u državi kod koje se akredituje interesa države koja akredituje i njenih državljana, u granicama koje dozvoljava međunarodno pravo;
- c) pregovaranju s vladom države kod koje se akredituje;
- d) obaveštavanju, svim dozvoljenim sredstvima, o uslovima i razvoju događaja u državi kod koje se akredituje i podnošenju izveštaja o tome vladi države koja akredituje;
- e) unapređivanju prijateljskih odnosa i razvijanju privrednih, kulturnih i naučnih odnosa između države koja akredituje i države kod koje se akredituje.

2. Nijedna odredba ove konvencije ne može se tumačiti kao zabrana za neku diplomatsku misiju da vrši konzularne funkcije.

Član 4

1. Država koja akredituje treba da se uveri da je lice koje namerava akreditovati kao šefa misije u državi kod koje se akredituje dobilo agreman te države.

2. Država kod koje se akredituje nije dužna da državi koja akredituje iznese razloge odbijanja agremana.

Član 5

1. Država koja akredituje može, posle notifikacije koju je dužna dati zainteresovanim državama kod kojih se akredituje, akreditovati šefa misije ili imenovati nekog člana diplomatskog osoblja, prema slučaju, kod više država, osim ako se to-

me izričito ne suprotstavi neka od država kod kojih se akredituje.

2. Ako država koja akredituje, šefa misije akredituje kod jedne ili više drugih država, ona može otvoriti diplomatsku misiju pod rukovodstvom otpravnika poslova *ad interim* u svakoj od država u kojoj šef misije nema stalno prebivalište.

3. Šef misije ili član diplomatskog osoblja misije može predstavljati državu koja akredituje kod svake međunarodne organizacije.

Član 6

Više država mogu akreditovati isto lice u svojstvu šefa misije u nekoj drugoj državi, osim ako se tome ne protivi država kod koje se akredituje.

Član 7

Pod rezervom odredaba čl. 5, 8, 9 i 11, država koja akredituje imenuje po svom izboru članove osoblja misije. Što se tiče vojnih, pomorskih ili vazduhoplovnih atašea, država kod koje se akredituje može zahtevati da joj se njihova imena unapred saopšte radi saglasnosti.

Član 8

1. Članovi diplomatskog osoblja misije moraju imati u načelu državljanstvo države koja akredituje.

2. Članovi diplomatskog osoblja misije mogu se birati među državljanima države kod koje se akredituje samo uz saglasnost te države, koja može u svako doba povući svoju saglasnost.

3. Država kod koje se akredituje može sebi pridržati isto pravo i u pogledu državljana neke treće države koji nisu državljanima i države koja akredituje.

Član 9

1. Država kod koje se akredituje može u svako doba, i bez obaveze da obrazloži svoju odluku, obavestiti državu koja akredituje da je šef ili ma koji član diplomatskog osoblja misije *persona non grata* ili da ma koji drugi član osoblja misije nije prihvatljiv. Država koja akredituje će tada opozvati lice u pitanju ili će okončati njegove funkcije u toj misiji, pre-

ma slučaju. Neko lice može biti oglašeno kao *persona non grata* ili kao neprihvatljivo pre nego što dođe na teritoriju države kod koje se akredituje.

2. Ako država koja akredituje odbije da izvrši ili ne izvrši u razumnom roku obaveze koje preuzima shodno tački 1 ovog člana, država kod koje se akredituje može odbiti da licu o kome se radi prizna svojstvo člana misije.

Član 10

1. Notifikovaće se ministarstvu inostranih poslova države kod koje se akredituje ili nekom drugom ministarstvu koje bude ugovoreno:

- a) imenovanje članova misije, njihov dolazak i konačni odlazak ili prestanak njihovih funkcija u misiji;
- b) dolazak i konačni odlazak lica koje pripada porodici nekog člana misije ili, ako je potrebno, činjenica da je neko lice postalo ili prestalo da bude član porodice nekog člana misije;
- c) dolazak ili konačni odlazak privatne posluge u službi lica o kojima je reč u gornjem stavu a) i, ako je potrebno, činjenica da oni napuštaju službu kod tih lica;
- d) uzimanje u službu ili otpuštanje lica koja prebivaju u državi kod koje se akredituje u svojstvu članova misije ili u svojstvu privatne posluge s pravom na privilegije i imunitet.

2. Kad god je to moguće, treba, isto tako, prethodno notifikovati dolazak i konačni odlazak.

Član 11

1. Ako ne postoji izričiti sporazum o broju osoblja misije, država kod koje se akredituje može zahtevati da se taj broj kreće u granicama onoga što ona smatra razumnim i normalnim s obzirom na okolnosti i uslove koji vladaju u toj državi i na potrebe misije o kojoj se radi.

2. Država kod koje se akredituje može takođe, u istim granicama i bez dis-

kriminacije, odbiti da primi službenike pojedine kategorije.

Član 12

Država koja akredituje ne može pre nego što dobije prethodno izričiti pristanak države kod koje se akredituje, otvoriti urede koji čine deo misije van mesta u kome je uspostavljena sama misija.

Član 13

1. Smatra se da je šef misije preuzeo svoje funkcije u državi kod koje se akredituje čim podnese akreditovana pisma ili čim notifikuje svoj dolazak i podnese prepis svojih akreditivnih pisama ministarstvu inostranih poslova države kod koje se akredituje, ili nekom drugom ministarstvu o kome bude dogovoreno, prema važećoj praksi u državi kod koje se akredituje, koja se mora primenjivati na jedinstven način.

2. Redosled podnošenja akreditivnih pisama ili prepisa tih pisama određuje se prema danu i času dolaska šefa misije.

Član 14

1. Šefovi misije dele se na tri klase, i to:

- a) ambasadore ili nuncije akreditovane kod šefova država i druge šefove misija odgovarajućeg ranga;
- b) poslanike, ministre ili internuncije akreditovane kod šefova država;
- c) otpravnike poslova akreditovane kod ministarstva inostranih poslova.

2. Nikakva razlika ne može se praviti između šefova misija na osnovu njihove klase, osim u pogledu prezeanse i etikete.

Član 15

Države se sporazumevaju o klasi kojoj treba da pripadaju šefovi njihovih misija.

Član 16

1. Šefovi misija dobijaju rang u svakoj klasi prema danu i času preuzimanja funkcija shodno članu 13.

2. Razmene akreditivnih pisama šefa misije koje ne povlače promene u klasi ne diraju u njegov rang prezeanse.

3. Ovaj član ne dira u običaje koje su ili koje će usvojiti država kod koje se akredituje u pogledu prezeanse predstavnika Svete Stolice.

Član 17

Šef misije saopštava ministarstvu inostranih poslova ili nekom drugom ministarstvu o kome bude dogovoreno red prezeanse članova diplomatskog osoblja misije.

Član 18

U svakoj državi postupak u pogledu prijema šefova misija treba da bude jednoobrazan za svaku klasu.

Član 19

1. Ako je mesto šefa misije upražnjeno, ili ako je šef misije sprečen da vrši svoje funkcije, otpravnik poslova *ad interim* dela privremeno kao šef misije. Ime otpravnika poslova *ad interim* saopštiće bilo šef misije bilo, u slučaju da je ovaj sprečen da to učini, ministarstvo inostranih poslova države koja akredituje – ministarstvu inostranih poslova države kod koje se akredituje ili nekom drugom ministarstvu koje bude ugovoreno.

2. U slučaju da u državi kod koje se akredituje nema nijednog člana diplomatskog osoblja, država koja akredituje može, uz saglasnost države kod koje se akredituje, odrediti nekog člana administrativnog i tehničkog osoblja, da upravlja tekućim administrativnim poslovima misije.

Član 20

Misija i njen šef imaju pravo da ističu zastavu i grb države koja akredituje na prostorije misije, uključujući i rezidenciju šefa misije, i na prevozna sredstva šefa misije.

Član 21

1. Država kod koje se akredituje mora bilo olakšati državi koja akredituje da na njenoj teritoriji, u okviru njenog zakonodavstva, stiče prostorije potrebne za njenu misiju, bilo pomoći državi koja akredituje da dođe do prostorija na neki drugi način.

2. Ona takođe mora, ako je potrebno, pomoći misijama da dobiju pristojne stanove za svoje članove.

Član 22

1. Prostorije misije su nepovredive. Organima države je dozvoljeno da u njih uđu samo uz pristanak šefa misije.

2. Država kod koje se akredituje ima specijalnu obavezu da preduzme sve potrebne mere da bi sprečila nasilan ulazak u prostorije misije ili njihovo oštećenje, narušavanje mira misije ili povredu njenog dostojanstva.

3. Prostorije misije, nameštaj i drugi predmeti koji se u njima nalaze, kao ni prevozna sredstva misije ne mogu biti predmet nikakvog pretresa, rekvizicije, zaplene ili mere izvršenja.

Član 23

1. Država koja akredituje i šef misije oslobođeni su svakog državnog, regionalnog ili komunalnog poreza i taksa za prostorije misije čiji su oni vlasnici ili zakupci, pod uslovom da se ne radi o porezima ili taksama koji se ubiraju kao naknada za posebno učinjene usluge.

2. Fiskalno oslobođenje predviđeno u ovom članu ne primenjuje se na takve poreze i takse ako, prema zakonodavstvu države kod koje se akredituje, one padaju na teret lica koje je saugovarač države koja akredituje ili šefa misije.

Član 24

Arhiva i dokumenti misije nepovredivi su u svako doba i ma gde se nalazili.

Član 25

Država kod koje se akredituje daje sve olakšice za obavljanje funkcija misije.

Član 26

Pod rezervom zakona i propisa koji se odnose na zone u koje je ulaz zabranjen ili posebno regulisan iz razloga nacionalne bezbednosti, država kod koje se akredituje obezbeđuje svim članovima misije slobodu putovanja i kretanja na svojoj teritoriji.

Član 27

1. Država kod koje se akredituje dozvoljava i štiti slobodno opštenje misije u sve službene svrhe. U opštenju sa vladom i sa drugim misijama i konzulatima države koja akredituje, ma gde se oni nalazili, misija može upotrebljavati sva odgovarajuća sredstva komunikacija, uključujući diplomatskog kurira i poruke kodeksom ili šifrom. Međutim, misija može postaviti i koristiti otpremnu radio-stanicu samo uz pristanak države kod koje se akredituje.

2. Službena prepiska misije je nepovrediva. Izraz „službena prepiska“ označava svaku prepisku koja se odnosi na misiju i njene funkcije.

3. Diplomatska valiza ne sme biti ni otvorena ni zadržana.

4. Paket koji čine diplomatsku valizu treba da nose vidne spoljne oznake svoje prirode i mogu sadržati samo diplomatske dokumente ili predmete za službenu upotrebu.

5. Država kod koje se akredituje štiti, u vršenju njegovih funkcija, diplomatskog kurira, koji mora imati službeni dokument kojim se potvrđuje njegovo svojstvo i označava broj paketa koji čine diplomatsku valizu. On uživa nepovredivost svoje ličnosti i ne može biti podvrgnut nikakvoj vrsti hapšenja ili pritvaranja.

6. Država koja akredituje, ili misija, može imenovati diplomatske kurire *ad hoc*. I u tom slučaju će se primenjivati odredbe stava 5 ovog člana, pod rezervom da će se imuniteti koji su tamo nabrojani prestati da se primenjuju čim kurir bude predao primaocu diplomatsku valizu koja mu je bila poverena.

7. Diplomatska valiza može se poveriti zapovedniku trgovačkog vazduhoplovstva koji treba da aterira na dozvoljeno mesto ulaska. Taj zapovednik mora biti snabdeven službenim dokumentom u kome je označen broj paketa koji čine diplomatsku valizu, ali se on ne smatra diplomatskim kurirrom. Misija može poslati nekog svog člana da direktno i slobodno

preuzme diplomatsku valizu iz ruku zapovednika vazduhoplova.

Član 28

Takse i dažbine koje ubira misija za službene radnje oslobođene su svakog poreza i takse.

Član 29

Ličnost diplomatskog agenta je neprikosnovena. On ne može biti podvrgnut nikakvoj vrsti hapšenja ili pritvora. Država kod koje se akredituje tretira ga s dužnim poštovanjem i preduzima sve razumne mere da bi sprečila nanošenje uvreda njegovoj ličnosti, njegovoj slobodi ili njegovom dostojanstvu.

Član 30

1. Privatan stan diplomatskog agenta uživa istu nepovredivost i istu zaštitu kao i prostorije misije.

2. Njegovi dokumenti, njegova prepiska i, pod rezervom stava 3 člana 31, njegova imovina takođe uživaju nepovredivost.

Član 31

1. Diplomatski agent uživa imunitet od krivičnog sudstva države kod koje se akredituje. On takođe uživa imunitet od građanskog i upravnog sudstva, osim kad se radi o:

- a) nekoj stvarnoj tužbi koja se odnosi na privatne nepokretnosti na teritoriji države kod koje se akredituje, osim ako diplomatski agent poseduje tu nepokretnost za račun države koja akredituje a za potrebe misije;
- b) tužbi koja se odnosi na nasleđe, u kojoj se diplomatski agent pojavljuje kao izvršilac testameta, administrator, naslednik ili legator po privatnoj osnovi a ne u ime države koja akredituje;
- c) tužbi koja se odnosi na slobodne profesije ili trgovačke delatnosti, ma kakva ona bila, koju vrši diplomatski agent u državi kod koje se akredituje, izvan svojih službenih funkcija.

2. Diplomatski agent nije obavezan da svedoči.

3. Nikakva mera izvršenja ne može se preduzeti protiv diplomatskog agenta, osim u slučajevima predviđenim u st. a), b) i c) tačke 1 ovog člana, i pod uslovom da se izvršenje može sprovesti a da se time ne vredi neprikosновенost njegove ličnosti ili stana.

4. Imunitet diplomatskog agenta od sudstva države kod koje se akredituje ne oslobađa tog agenta od sudstva države koja akredituje.

Član 32

1. Država koja akredituje može se odreći sudskog imuniteta diplomatskih agenata i lica koja uživaju imunitet na osnovu člana 37.

2. Odricanje mora uvek biti izrično.

3. Ako diplomatski agent ili lice koje uživa sudski imunitet na osnovu člana 37 pokrene sudski postupak, ono se više ne može pozivati na sudski imunitet u pogledu protivuzahteva neposredno vezanog za osnovni zahtev.

4. Odricanje od sudskog imuniteta u pogledu neke građanske tužbe ili zahteve u upravnom postupku ne smatra se da povlači odricanje od imuniteta u pogledu mera izvršenja presude, za koje je potrebno posebno odricanje.

Član 33

1. Pod rezervom odredaba stava 3 ovog člana, diplomatski agent se, u pogledu službe državi, oslobađa odredaba socijalnog osiguranja koje mogu biti na snazi u državi kod koje se akredituje.

2. Oslobođenje predviđeno u stavu 1 ovog člana primenjuje se isto tako na privatnu poslugu koja je u isključivoj službi diplomatskog agenta, pod uslovom:

- a) da se ne radi o državljanima ili licima koja imaju stalno prebivalište u državi; i
- b) da podleže odredbama socijalnog osiguranja koje mogu biti na snazi

u državi koja akredituje ili u nekoj trećoj državi.

3. Diplomatski agent koji ima u svojoj službi osoblje na koje se ne primenjuje oslobođenje predviđeno u stavu 2 ovog člana treba da poštuje obaveze koje poslodavcu nameću odredbe o socijalnom osiguranju države kod koje se akredituje.

4. Oslobođenje predviđeno u tač. 1 i 2 ovog člana ne isključuje dobrovoljno učešće u režimu socijalnog osiguranja države kod koje se akredituje, ako ta država dozvoljava takvo učešće.

5. Odredbe ovog člana ne diraju u ranije zaključene dvostrane ili višestrane sporazume o socijalnom osiguranju i ne sprečavaju buduće zaključivanje takvih sporazuma.

Član 34

Diplomatski agent oslobođen je svih poreza i taksa, ličnih ili stvarnih, državnih, regionalnih ili komunalnih, sa izuzetkom:

- a) posrednih poreza koji su po svojoj prirodi obično uključeni u cenu robe ili usluga;
- b) poreza i taksa na privatnu nepokretnu imovinu na teritoriji države kod koje se akredituje, osim ako je diplomatski agent poseduje za račun države koja akredituje a za potrebe misije;
- c) naslednih taksa koje ubira država kod koje se akredituje, pod rezervom odredaba tačke 4 člana 39;
- d) poreza i taksa na lične prihode koji potiču iz države kod koje se akredituje i poreza na kapital, koji se naplaćuju na ulaganja izvršena u trgovačka preduzeća čije je sedište u državi kod koje se akredituje;
- e) poreza i taksa koji se ubiraju kao naknada za posebne usluge;
- f) taksa za registraciju, sudskih, hipotekarnih i fiskalnih taksa, kad se radi o nepokretnoj imovini, pod rezervom odredaba člana 23.

Član 35

Država kod koje se akredituje oslobodiće diplomatske agente svih ličnih davanja, svake javne službe, ma kakve prirode ona bila, i vojnih nameta kao što su rekvizicije, kontribucije i vojni smeštaj.

Član 36

1. Prema odredbama svojih zakona i pravilnika koji mogu biti doneti, država kod koje se akredituje odobrava uvoz i oslobodjenje od carina, taksa i drugih dažbina, sem troškova uskladištenja, prevoza i troškova za slične usluge:

- a) predmete namenjene za službene potrebe misije;
- b) predmete namenjene za ličnu upotrebu diplomatskog agenta ili članova njegove porodice koji čine deo njegovog domaćinstva, uključujući i predmete namenjene za njegov smeštaj.

2. Diplomatski agent je oslobođen pregleda njegovog ličnog prtljaga, osim ako postoje ozbiljni razlozi da se veruje da taj prtljag sadrži predmete koji ne uživaju oslobodjenja o kojima je reč u tački 1 ovog člana, ili predmete čiji je uvoz ili izvoz zabranjen zakonodavstvom ili podleže karantinskim propisima države kod koje se akredituje. U takvom slučaju, pregled prtljaga se može vršiti samo u prisustvu diplomatskog agenta ili njegov ovlašćenog predstavnika.

Član 37

1. Članovi porodice diplomatskog agenta koji čine deo njegovog domaćinstva uživaju privilegije i imunitete pomenute u čl. 29 do 36, pod uslovom da nisu državljani države kod koje se akredituje.

2. Članovi administrativnog i tehničkog osoblja misije, kao i članovi njihove porodice koji čine deo njihovih domaćinstava uživaju, pod uslovom da nisu državljani države kod koje se akredituje, ili da u njoj nemaju svoje stalno prebivalište, privilegije i imunitete pomenute u čl. 29 do 35, s tim da se imunitet od građanskog i upravnog sudstva države kod koje se akredituje, pomenut u tački 1 člana 31,

ne primenjuje na postupke učinjene izvan vršenja njihovih funkcija. Oni takođe uživaju i privilegije pomenute u tački 1 člana 36 u pogledu predmeta uvezenih prilikom njihovog prvog doseljenja.

3. Članovi poslužnog osoblja misije koji nisu državljani države kod koje se akredituje ili koji nemaju u njoj stalno prebivalište, uživaju imunitet u pogledu postupaka učinjenih u vršenju svojih funkcija i oslobodjenje od poreza i taksa na plate koje primaju za svoju službu, kao i oslobodjenje predviđeno u članu 33.

4. Članovi privatne posluge članova misije koji nisu državljani države kod koje se akredituje ili koji u njoj nemaju stalno prebivalište oslobođeni su od poreza i taksa na plate koje primaju za svoju službu. U svakom drugom pogledu oni uživaju privilegije i imunitete samo u onoj meri koju dozvoljava država kod koje se akredituje. Međutim, država kod koje se akredituje treba svoju jurisdikciju nad tim licima da vrši tako da preterano ne ometa vršenje funkcija misije.

Član 38

1. Ako država kod koje se akredituje nije dala dopunske privilegije i imunitete, diplomatski agent koji ima državljanstvo te države ili koji ima u njoj stalno prebivalište uživa sudski imunitet i neprikosnovenost samo u pogledu službenih radnji učinjenih u vršenju svojih funkcija.

2. Ostali članovi osoblja misije i privatne posluge koji su državljani države kod koje se akredituje ili koji imaju u njoj stalno prebivalište uživaju privilegije i imunitete samo ako im ih priznaje ta država. Međutim, država kod koje se akredituje treba svoju jurisdikciju nad tim licima da vrši tako da preterano ne ometa vršenje funkcija misije.

Član 39

1. Svako lice koje ima pravo na privilegije i imunitete koristi se njima čim stupi na teritoriju države kod koje se akredituje radi preuzimanja svoje službe, ili, ako se već nalazi na toj teritoriji, čim je njegovo imenovanje notifikovano minis-

tarstvu inostranih poslova ili nekom drugom ministarstvu koje bude ugovoreno.

2. Kad se funkcije nekog lica koje uživa privilegije i imunitete okončaju, te privilegije i imuniteti, po pravilu, prestaju u trenutku kad to lice napušta zemlju ili po isteku razumnog roka koji mu je dat u tu svrhu, ali oni važe do tog trenutka čak i u slučaju oružanog sukoba. Međutim, imunitet ostaje za radnje koje to lice učini u vršenju svojih funkcija kao član misije.

3. U slučaju smrti nekog člana misije, članovi njegove porodice i dalje uživaju privilegije i imunitete na koje imaju pravo do isteka razumnog roka koji im je potreban da napuste teritoriju države kod koje se akredituje.

4. U slučaju smrti člana misije koji nije državljanin države kod koje se akredituje ili koji u njoj nema stalno prebivalište ili člana njegove porodice koji čini deo njegovog domaćinstva, država kod koje se akredituje odobrava iznošenje pokretne imovine preminulog, osim predmeta koji su stečeni u toj zemlji a čiji je izvoz zabranjen u trenutku smrti. Neće se naplaćivati nasledne takse na pokretnu imovinu koja se u državi kod koje se akredituje nalazi jedino zbog toga što se preminuli nalazio u toj državi kao član misije ili kao član porodice člana misije.

Član 40

1. Ako diplomatski agent prelazi preko teritorije ili se nađe na teritoriji neke treće države koja mu je izdala vizu na pasoš, ako je ta viza potrebna, da bi išao da preuzme svoje funkcije ili da bi se vratio na svoju službu, ili da bi se vratio u svoju zemlju, ta treća država će mu priznati neprikosnovenost i sve druge imunitete koji su potrebni da bi mu omogućila prolaz ili povratak. Ona će isto tako postupiti u pogledu članova njegove porodice koji uživaju privilegije i imunitete a koji prate diplomatskog agenta ili koji putuju odvojeno da bi se sastali s njim ili da bi se vratili u svoju zemlju.

2. U uslovima sličnim onima koji su predviđeni u tački 1 ovog člana, treće države ne treba da ometaju prolaz preko svoje teritorije članovima administrativnog i tehničkog osoblja ili poslužnom osoblju misije i članovima njihovih porodica.

3. Treće države daju prepisci i drugim službenim saopštenjima koji prelaze preko njihove teritorije, uključujući i poruke u kodeksu ili šifri, istu slobodu i zaštitu koje pruža i država kod koje se akredituje. One priznaju diplomatskim kuririma kojima je izdata viza, ako je potrebna, i diplomatskoj valizi u tranzitu istu nepovredivost i istu zaštitu koju je dužna da im prizna država kod koje se akredituje.

4. Obaveze trećih država na osnovu tač. 1, 2 i 3 ovog člana primenjuju se isto tako i na lica pomenuta u tim tačkama kao i na službena saopštenja i diplomatske valize kad se oni nađu na teritoriji treće države usled više sile.

Član 41

1. Ne dirajući u njihove privilegije i imunitete, sva lica koja uživaju te privilegije i imunitete dužna su da poštuju zakone i propise države kod koje se akredituje. Ona su takođe dužna da se ne mešaju u unutrašnje stvari te države.

2. Svi službeni poslovi sa državom kod koje se akredituje, a koje država koja akredituje poverava misiji, moraju se voditi sa ministarstvom inostranih poslova države kod koje se akredituje ili njegovim posredstvom, ili sa nekim ministarstvom o kome bude dogovoreno.

3. Prostorije misije ne smeju se upotrebljavati za ciljeve koji nisu u skladu sa funkcijama misije onako kako su određene ovom konvencijom ili drugim pravilima opšteg međunarodnog prava ili posebnim sporazumima na snazi između države koja akredituje i države kod koje se akredituje.

Član 42

Diplomatski agent ne sme vršiti u državi kod koje se akredituje profesional-

nu ili trgovačku delatnost radi lične zara-
de.

Član 43

Funkcije diplomatskog agenta pres-
taju između ostalog:

- a) notifikacijom države koja akredituje
državi kod koje se akredituje da su
funkcije diplomatskog agenta pres-
tale;
- b) notifikacijom države kod koje se ak-
redituje državi koja akredituje da,
shodno stavu 2 člana 9, ta država
odbija da prizna diplomatskog agen-
ta za člana misije.

Član 44

Država kod koje se akredituje treba,
čak i u slučaju oružanog sukoba, dati
olakšice da bi omogućila licima koja
uživaju privilegije i imunitete, osim držav-
ljanima države kod koje se akredituje, kao
i članovima porodica tih lica, ma kog
državljanstva oni bili, da napuste teritoriju
u najkraćem mogućem roku. Ona na-
ročito mora, ako je to potrebno, da im
stavi na raspolaganje prevozna sredstva
neophodna za njih i njihovu imovinu.

Član 45

U slučaju prekida diplomatskih od-
nosa između dve države, ili ako je neka
misija konačno ili privremeno opozvana:

- a) država kod koje se akredituje dužna
je, čak i u slučaju oružanog sukoba,
poštovati i štititi prostorije misije,
kao i njenu imovinu i arhivu;
- b) država koja akredituje može poveriti
na čuvanje prostorije misije, sa imo-
vinom koja se u njima nalazi, kao i
arhivu, nekoj trećoj državi koju prih-
vata i država prijema;
- c) država koja akredituje može poveriti
zaštitu svojih interesa i interesa svo-
jih državljana nekoj trećoj državi ko-
ju prihvata i država kod koje se ak-
redituje.

Član 46

Uz prethodni pristanak države kod
koje se akredituje, i na traženje neke treće
države koja nema predstavništvo u toj

državi, država koja akredituje može pre-
uzeti privremenu zaštitu interesa te treće
države i njenih državljana.

Član 47

1. Primenjujući odredbe ove konven-
cije, država kod koje se akredituje neće
prihvatiti diskriminaciju između pojedinih
država.

2. Međutim, neće se smatrati diskri-
minacijom:

- a) ako država kod koje se akredituje
primenjuje restriktivno neku odred-
bu ove konvencije zbog toga što se
ona tako primenjuje na njenu misiju
u državi koja akredituje;
- b) ako pojedine države primenjuju uza-
jamno, po običaju ili na osnovu spo-
razuma, povoljniji postupak nego
što to predviđaju odredbe ove kon-
vencije.

Član 48

Ova konvencija biće otvorena za
potpisivanje svim državama-članicama
Organizacije ujedinjenih nacija ili neke
specijalizovane ustanove, kao i svim
državama članicama Statuta Međunarod-
nog suda pravde i svakoj drugoj državi
koju Generalna skupština Organizacije
ujedinjenih nacija pozove da postane čla-
nica konvencije, na sledeći način: do 31.
oktobra 1961. godine u Saveznom minis-
tarstvu inostranih poslova Austrije, a za-
tim, do 31. marta 1962. godine, u sedištu
Organizacije ujedinjenih nacija u Njujor-
ku.

Član 49

Ova konvencija biće ratifikovana.
Ratifikacioni instrumenti će biti depono-
vani kod generalnog sekretara Organiza-
cije ujedinjenih nacija.

Član 50

Ova konvencija ostaće otvorena za
pristupanje svim državama koje pripadaju
jednoj od četiri kategorije pomenute u
članu 48. Instrumenti o pristupanju biće
deponovani kod generalnog sekretara Or-
ganizacije ujedinjenih nacija.

Član 51

1. Ova konvencija stupiće na snagu tridesetog dana posle dana deponovanja kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija dvadeset drugog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu koja bude ratifikovala konvenciju ili joj bude pristupila posle deponovanja dvadeset drugog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, konvencija će stupiti na snagu tridesetog dana posle deponovanja instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju te države.

Član 52

Generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija notifikovaće svim državama koje pripadaju jednoj od četiri kategorije pomenute u članu 48:

- a) svako potpisivanje ove konvencije i deponovanje instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, shodno čl. 48, 49 i 50;
- b) dan stupanja ove konvencije na snagu, shodno članu 51.

Član 53

Original ove konvencije, čiji su engleski, kineski, španski, francuski i ruski tekst podjednako verodostojni, biće deponovan kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija, koji će dostaviti overene kopije svim državama koje pripadaju jednoj od četiri kategorije pomenute u članu 48.

U potvrdu čega su dole potpisani punomoćnici, propisno za to ovlašćeni od svojih vlada, potpisali ovu konvenciju.

Sačinjeno u Beču, osamnaestog aprila hiljadu devetsto šezdeset prve godine.

PROTOKOL SA FAKULTATIVNIM POTPISIVANJEM KOJI SE ODNOSI NA OBAVEZNO REŠAVANJE SPOROVA

Države-potpisnice ovog protokola i Bečke konvencije o diplomatskim odno-

sima, dalje u tekstu nazvane Konvencija“ koja je usvojena na Konferenciji Ujedinjenih nacija održanoj u Beču od 2. marta do 14. aprila 1961. godine,

izražavajući želju da, kad su one u pitanju, pribegavaju obaveznoj nadležnosti Međunarodnog suda pravde za rešavanje svih sporova u pogledu tumačenja ili primene Konvencije, osim kad strane usvoje po zajedničkom sporazumu i u razumnom roku, neki drugi način rešavanja,

složile su se u sledećem

Član I

Sporovi o tumačenju ili primeni Konvencije spadaju u obaveznu nadležnost Međunarodnog suda pravde, pred koji, po ovom osnovu svaka strana u sporu koja bude i sama članica ovog protokola može svojim podneskom izneti spor.

Član II

Strane mogu ugovoriti, u roku od dva meseca posle notifikacije jedne strane drugoj da po njenom mišljenju postoji spor, da zajednički, umesto da se obrate Međunarodnom sudu pravde, usvoje postupak pred nekim arbitražnim sudom. Kad taj rok istekne, svaka strana može, podneskom, izneti spor pred Međunarodni sud pravde.

Član III

1. Strane se takođe mogu sporazumeti, u istom roku od dva meseca, da pribegnu postupku konsiliacije pre nego što se obrate Međunarodnom sudu pravde.

2. Konsiliatorna komisija treba da saštavi svoje preporuke u roku od pet meseci posle svog obrazovanja. Ako ih strane u sporu ne prihvate tokom dva meseca posle njihovog proglašenja, svaka strana će biti slobodna da podneskom iznese spor pred Međunarodni sud pravde.

Član IV

Države članice Konvencije, Protokola sa fakultativnim potpisivanjem koji se tiče sticanja državljanstva i ovog protokola mogu u svako doba izjaviti da odredbe ovog protokola proširuju na sporove na-

stale usled tumačenja ili primene Protokola sa fakultativnim potpisivanjem koji se tiče sticanja državljanstva. Te izjave biće dostavljene generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija.

Član V

Ovaj protokol biće otvoren za potpisivanje svim državama koje budu postale članice Konvencije na sledeći način do 31. oktobra 1961. u Saveznom ministarstvu inostranih poslova Austrije, a posle toga, do 31. marta 1962. u sedištu Organizacije ujedinjenih nacija u Njujorku.

Član VI

Ovaj protokol biće ratifikovan. Ratifikacioni instrumenti biće deponovani kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija.

Član VII

Ovaj protokol ostaće otvoren za pristupanje svim državama koje budu članice Konvencije. Instrumenti o pristupanju biće deponovani kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija.

Član VIII

1. Ovaj protokol stupiće na snagu istog dana kad i Konvencija ili, ako je ovaj drugi datum dozniji tridesetog dana posle deponovanja kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija drugog ratifikacionog instrumenta protokola ili instrumenta o pristupanju tom protokolu.

2. Za svaku državu koja bude ratifikovala ovaj protokol ili mu bude pristupila posle njegovog stupanja na snagu shodno stavu 1 ovog člana, protokol će stupiti na snagu tridesetog dana posle deponovanja instrumenta te države o ratifikaciji ili pristupanju.

Član IX

Generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija će obavestiti sve države koje mogu postati članice Konvencije:

- a) o potpisivanju ovog protokola i o deponovanju instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, shodno čl. V, VI i VII,

- b) o izjavama datim shodno članu IV ovog protokola,
- c) o danu stupanja na snagu ovog protokola, shodno članu VIII.

Član X

Original ovog protokola, čiji su engleski, kineski, španski, francuski i ruski tekst podjednako verodostojni, biće deponovan kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija, koji će dostaviti overene kopije svim državama o kojima je reč u članu V.

U potvrdu čega su dole potpisani punomoćnici, propisno za to ovlašćeni od svojih vlada, potpisali ovaj protokol.

Rađeno u Beču, osamnaestog aprila hiljadu devetsto šezdeset prve godine.

PROTOKOL SA FAKULTATIVNIM POTPISIVANJEM KOJI SE TIČE STICANJA DRŽAVLJANSTVA

Države potpisnice ovog protokola i Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, dalje nazvane „Konvencija“, koja je usvojena na Konferenciji Ujedinjenih nacija održanoj u Beču od 2. marta do 14. aprila 1961. godine,

izražavajući želju da među sobom ustanove norme za sticanje državljanstva članova njihovih diplomatskih misija i članova njihovih porodica koji čine deo njihovog domaćinstva,

složile su se u sledećem:

Član I

U smislu ovog protokola, izraz „članovi misije“ ima smisao koji mu je dat u stavu b) člana I Konvencije, to jest označava „šefa misije i članove osoblja misije“.

Član II

Članovi misije koji nemaju državljanstvo države koja akredituje i članovi njihovih porodica koji čine deo njihovog do-

maćinstva ne stiču državljanstvo te države samim dejstvom njenog zakonodavstva.

Član III

Ovaj protokol biće otvoren za potpisivanje svim državama koje budu postale članice Konvencije na sledeći način do 31. oktobra 1961. godine u Saveznom ministarstvu inostranih poslova Austrije, a zatim do 31. marta 1962. godine, u Sedištu Organizacije ujedinjenih nacija u Njujorku.

Član IV

Ovaj protokol biće ratifikovan. Ratifikacioni instrumenti će biti deponovani kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija.

Član V

Ovaj protokol ostaće otvoren za pristupanje svim državama koje budu postale članice Konvencije Instrumenti o pristupanju biće deponovani kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija.

Član VI

1. Ovaj protokol stupiće na snagu istog dana kad i Konvencija ili, ako je ovaj drugi datum kasniji, tridesetog dana posle deponovanja kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija drugog instrumenta o ratifikaciji protokola ili instrumenta o pristupanju protokolu.

2. Za svaku državu koja bude ratifikovala ovaj protokol ili mu bude pristupila posle njegovog stupanja na snagu shodno stavu 1 ovog člana, protokol će stupiti na snagu tridesetog dana posle deponovanja instrumenta te države o ratifikaciji ili pristupanju.

Član VII

Generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija obavestiće sve države koje mogu postati članice Konvencije:

- a) o potpisivanju ovog protokola i deponovanju instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, shodno čl. III, IV i V,
- b) o danu stupanja ovog protokola na snagu shodno članu VI.

Član VIII

Original ovog protokola, čiji su engleski, kineski, španski, francuski i ruski tekst počeđnako verodostojni, biće deponovan kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija, koji će dostaviti overene kopije svim državama o kojima je reč u članu III.

U potvrdu čega su dole potpisani punomoćnici, propisno za to ovlašćeni od svojih vlada, potpisali ovaj protokol.

Sačinjeno u Beču osamnaestog aprila hiljadu devetsto šezdeset prve godine.

5.2. Bečka konvencija o konzularnim odnosima⁹

Države ugovornice ove konvencije, *podsećajući* da su, već u davna vremena, uspostavljani konzularni odnosi između naroda,

svesne ciljeva i načela Povelje Ujedinjenih nacija o suverenoj jednakosti država, o očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti i o razvoju prijateljskih odnosa među narodima,

imajući u vidu da je Konferencija Ujedinjenih nacija o diplomatskim odno-

sima o imunitetima usvojila Bečku konvenciju o diplomatskim odnosima koja je otvorena za potpisivanje 18. aprila 1961. godine,

uverene da će međunarodna konvencija o konzularnim odnosima, privilegijama i imunitetima takođe doprineti unapređivanju prijateljskih odnosa među zemljama, ma kako različiti bili njihovi ustavni i društveni sistemi,

9 Potpisana u Beču 24. aprila 1963. godine. Stupila na snagu 19. marta 1967, *Sl. list SFRJ (Međunarodni ugovori i drugi sporazumi)*, 5/66.

uverene da je cilj tih privilegija i imuniteta ne da se pružaju koristi pojedincima već da se obezbedi uspešno ispunjenje njihovih funkcija preko konzulata, a u ime njihovih država,

potvrđujući da će se pitanja koja nisu izričito rešena odredbama ove konvencije i dalje rešavati prema pravilima običajnog međunarodnog prava,

složile su se u sledećem:

Član 1

Definicije

1. U smislu ove konvencije sledeći izrazi označavaju kao što je niže utvrđeno:

- a) izraz „konzulat“ označava svaki generalni konzulat, konzulat, vicekonzulat ili konzularnu agenciju;
- b) izraz „konzularno područje“ označava teritoriju određenu konzulatu za vršenje konzularnih funkcija;
- c) izraz „šef konzulata“ označava lice koje je ovlašćeno da dela u tom svojstvu;
- d) izraz „konzularni funkcioner“ označava svako lice, podrazumevajući i šefa konzulata, koje je u tom svojstvu ovlašćeno da vrši konzularne funkcije;
- e) izraz „konzularni službenik“ označava svako lice koje vrši administrativne ili tehničke poslove konzulata;
- f) izraz „član poslužnog osoblja“ označava svako lice koje je zaposleno na poslužnim dužnostima u konzulatu;
- g) izraz „član konzulata“ označava konzularne funkcionere, konzularne službenike i članove poslužnog osoblja;
- h) izraz „članovi konzularnog osoblja“ označava konzularne funkcionere osim šefa konzulata, konzularne službenike i članove poslužnog osoblja;
- i) izraz „član privatne posluge“ označava lice koje je zaposleno is-

ključivo u privatnoj službi nekog člana konzulata;

- j) izraz „konzularne prostorije“ označava zgrade ili delove zgrada i okolno zemljište koji, ma ko bio njihov sopstvenik, služe isključivo za ciljeve konzulata;
- k) izraz „konzularna arhiva“ označava sve isprave, dokumente, prepisku, knjige, filmove, magnetofonske trake i registre konzulata, kao i materijal za šifriranje, kartoteke i namешtaj koji je namenjen njihovoj zaštiti i čuvanju.

2. Postoje dve vrste konzularnih funkcionera: karijerni i počasni konzularni funkcioneri. Odredbe druge glave ove konvencije odnose se na konzulate kojima rukovode karijerni konzularni funkcioneri; odredbe treće glave odnose se na konzulate kojima rukovode počasni konzularni funkcioneri.

3. Poseban položaj članova konzulata koji su državljani države prijema ili u njoj imaju svoje prebivalište regulisan je članom 71 ove konvencije.

Glava I KONZULARNI ODNOSI UOPŠTE

Deo I USPOSTAVLJANJE I VOĐENJE KONZULARNIH ODNOSA

Član 2

Uspostavljanje konzularnih odnosa

1. Uspostavljanje konzularnih odnosa između država vrši se na osnovu obostrane saglasnosti.

2. Saglasnost koja je data za uspostavljanje diplomatskih odnosa između dve države ima se smatrati da obuhvata, ako nije drukčije određeno, i saglasnost na uspostavljanje konzularnih odnosa.

3. Prekid diplomatskih odnosa ne povlači *ipso facto* i prekid konzularnih odnosa.

Član 3

Vršenje konzularnih funkcija

Konzulati obavljaju konzularne funkcije. Konzularne funkcije mogu obavljati i diplomatske misije saglasno odredbama ove konvencije.

Član 4

Otvaranje konzulata

1. Konzulat se može otvoriti na teritoriji države prijema samo uz njenu saglasnost.

2. Sedište konzulata, njegov rang i njegovo konzularno područje određuje država imenovanja i podleže odobrenju države prijema.

3. Država imenovanja može izvršiti naknadne promene sedišta konzulata, njegovog ranga ili njegovog konzularnog područja samo uz saglasnost države prijema.

4. Saglasnost države prijema je isto tako potrebna i u slučajevima da generalni konzulat ili konzulat žele da otvore vice-konzulat ili konzularnu agenciju u nekom mestu van onog u kojem se on sam nalazi.

5. Izričiti prethodni pristanak države prijema je isto tako potreban za otvaranje kancelarije, kao dela postojećeg konzulata, van mesta u kome je sedište konzulata.

Član 5

Konzularne funkcije

Konzularne funkcije se sastoje u:

- a) zaštititi, u državi prijema interesa države imenovanja i njenih državljana, fizičkih i pravnih lica, u granicama koje dopušta međunarodno pravo;
- b) pomaganju razvoja trgovinskih, ekonomskih, kulturnih i naučnih odnosa između države imenovanja i države prijema i unapređenju, na svaki drugi način, prijateljskih odnosa među njima u okviru odredaba ove konvencije;
- c) obaveštavanju svim dopuštenim sredstvima, o uslovima i razvoju trgovinskog, privrednog, kulturnog i

naučnog života države prijema, podnošenju izveštaja o ovome državi imenovanja i davanju obaveštenja zainteresovanima;

- d) izdavanju pasoša i putnih isprava državljanima države imenovanja, kao i viza i drugih odgovarajućih dokumenata licima koja žele da putuju u državu imenovanja;
- e) pružanju pomoći i potpore državljanima, fizičkim i pravnim licima, države imenovanja;
- f) delanju u svojstvu javnog beležnika i službenika građanskog stanja i vršenju sličnih funkcija, kao i vršenju izvesnih funkcija administrativne prirode, ukoliko se tome ne protive zakoni i propisi države prijema;
- g) zaštititi interesa državljana države imenovanja, fizičkih i pravnih lica, u pogledu nasleđivanja na teritoriji države prijema, u skladu sa zakonima i propisima države prijema;
- h) zaštititi, u granicama određenim zakonima i propisima države prijema, interesa maloletnih i poslovno nesposobnih lica, državljana države imenovanja, naročito u slučajevima kada se za njih zahteva ustanovljenje starateljstva (tutele i kuratele);
- i) pod rezervom prakse i postupka na snazi u državi prijema, zastupanju državljana države imenovanja ili preduzimanju mera za obezbeđenje odgovarajućeg zastupanja pred sudovima ili drugim organima države prijema kako bi se tražilo u skladu sa zakonima i propisima države prijema, usvajanje privremenih mera radi očuvanja prava i interesa tih državljana u slučajevima kada ovi, zbog odsutnosti ili iz drugih razloga, ne mogu blagovremeno braniti svoja prava i interese;
- j) dostavljanju sudskih i vanskudskih akata ili izvršavanju zamolnica u skladu sa međunarodnim sporazumima na snazi ili, ukoliko takvi spo-

razumi ne postoje, na svaki drugi način koji je u saglasnosti sa zakonima i propisima države prijema;

- k) vršenju prava kontrole i inspekcije, predviđenih zakonima i propisima države imenovanja, nad pomorskim i rečnim brodovima koji imaju nacionalnost države imenovanja, nad avionima upisanim u toj državi, kao i nad njihovom posadom;
- l) pružanju pomoći brodovima, lađama i avionima pomenutim u stavu k) ovog člana kao i njihovoj posadi; primanju izjava o putovanju ovih brodova i lađa, ispitivanju i viziranju brodskih papira i ne dirajući u nadležnost organa države prijema u vršenju anketa povodom incidenata nastalih za vreme njihovog puta i rešavanju svih sporova između zapovednika broda, oficira i mornara, ukoliko ih na to ovlašćuju zakoni i propisi države imenovanja;
- m) vršenju svih drugih funkcija koje država imenovanja poveri konzulatu, a koje zakoni i propisi države prijema ne zabranjuju, ili kojima se država prijema ne protivi ili koje su pomenute u međunarodnim sporazumima na snazi između države imenovanja i države prijema.

Član 6

Vršenje konzularnih funkcija van konzularnog područja

U posebnim okolnostima konzularni funkcioner može, uz saglasnost države prijema, obavljati svoje funkcije izvan svog konzularnog područja.

Član 7

Vršenje konzularnih funkcija u trećoj državi

Država imenovanja može, po notifikaciji zainteresovanim državama, ukoliko se ni jedna od zainteresovanih država tome izričito ne protivi, ovlastiti konzulat otvoren u jednoj državi da preuzme vršenje konzularnih funkcija u nekoj drugoj državi.

Član 8

Vršenje konzularnih funkcija za račun treće države

Pošto o tome obavesti državu prijema i ako se ova tome ne protivi konzulat države imenovanja može vršiti konzularne funkcije u državi prijema za račun neke treće države.

Član 9

Klase šefova konzulata

1. Šefovi konzulata se dele na četiri klase, i to:

- a) generalne konzule;
- b) konzule;
- c) vice-konzule;
- d) konzularne agente.

2. Tačka 1 ovog člana ni u čemu ne ograničava pravo na koje strane ugovornice da odredi nazive konzularnih funkcionera koji nisu šefovi konzulata.

Član 10

Imenovanje i prihvatanje šefova konzulata

1. Šefove konzulata imenuje država imenovanja a vršenje funkcija im odobrava država prijema.

2. Pod rezervom odredaba ove konvencije, način imenovanja i prihvatanja šefa konzulata utvrđuje se zakonima, propisima i praksom države imenovanja i države prijema.

Član 11

Patentno pismo ili notifikacija o imenovanju

1. Šef konzulata dobija od države imenovanja dokument u obliku patentnog pisma (*lettre de provision*) ili nekog sličnog akta, koji se izdaje za svako imenovanje, u kome se potvrđuje njegovo svojstvo i navodi, po pravilu, ime i prezime konzula, njegova kategorija i konzularna klasa, konzularno područje i sedište konzulata.

2. Država imenovanja dostaviće diplomatskim ili drugim pogodnim putem patentno pismo ili sličan akt vladi države na čijoj teritoriji šef konzulata treba da vrši svoje funkcije.

3. Ukoliko to država prijema prihvata, patentno pismo ili sličan akt mogu biti zamenjeni notifikacijom koja sadrži podatke predviđene tačkom 1 ovog člana.

Član 12

Egzekvatura

1. Šefu konzulata dozvoljava se da vrši svoje funkcije kad dobije od države prijema ovlašćenje zvano egzekvatura“, bez obzira kakva je forma ovog ovlašćenja.

2. Država koja odbije da izda egzekvaturu nije dužna da saopšti razloge svog odbijanja državi imenovanja.

3. Pod rezervom odredaba čl. 13 i 15 šef konzulata ne može stupiti na dužnost pre nego što dobije egzekvaturu.

Član 13

Privremeno ovlašćenje šefovima konzulata

U očekivanju izdavanja egzekvature, šefu konzulata se može privremeno dozvoliti da vrši svoje funkcije. U tom slučaju imaju se primenjivati odredbe ove konvencije.

Član 14

Notifikacija vlastima konzularnog područja

Od momenta kad se konzulu dozvoli čak i privremeno, da vrši svoje funkcije, država prijema je obavezna da o tome odmah obavesti nadležne vlasti konzularnog područja. Ona je isto tako obavezna da se stara o preduzimanju svih potrebnih mera kako bi šef konzulata mogao da obavlja svoje dužnosti i da uživa tretman koji predviđaju odredbe ove konvencije.

Član 15

Privremeno vršenje funkcija šefa konzulata

1. Ako je šef konzulata sprečen da vrši svoje funkcije ili ako je njegovo mesto upražnjeno, vršilac dužnosti *ad interim* može privremeno da dela kao šef konzulata.

2. Prezime i ime vršioca dužnosti *ad interim* saopštiće bilo diplomatsko predstavništvo države imenovanja bilo, ako u

državi prijema nema diplomatskog predstavništva države imenovanja, šef konzulata, bilo u slučaju da je ovaj sprečen da to učini, koji drugi nadležni organ države imenovanja ministarstvu inostranih poslova države prijema ili organu koji to ministarstvo odredi. Po pravilu, ovo saopštenje treba da bude unapred učinjeno. Država prijema može usloviti svojim pristankom prihvatanje za vršioca dužnosti *ad interim* nekog lica koje nije ni diplomatski ni konzularni funkcioner države imenovanja u državi prijema.

3. Nadležne vlasti države prijema treba da pruže pomoć i zaštitu vršiocu dužnosti *ad interim*. Za vreme njegove uprave na njega se primenjuju odredbe ove konvencije jednako kao i na šefa konzulata o kome se radi. Međutim, država prijema nije obavezna da vršiocu dužnosti *ad interim* prizna olakšice, privilegije i imunitete za koje šef konzulata, da bi ih uživao, mora da ispunjava uslove koje vršilac dužnosti *ad interim* ne ispunjava.

4. U slučaju kada država imenovanja odredi člana diplomatskog osoblja u državi prijema za vršioca dužnosti *ad interim* u uslovima predviđenim tačkom 1 ovog člana on i dalje uživa diplomatske privilegije i imunitete ako se tome ne protivi država prijema.

Član 16

Red prvenstva među šefovima konzulata

1. Šefovi konzulata dobijaju rang u svakoj klasi prema datumu izdavanja egzekvature.

2. Međutim, u slučaju kada je šefu konzulata dozvoljeno privremeno da vrši svoje funkcije pre nego što je dobio egzekvaturu, datum ove privremene dozvole određuje red prvenstva; ovaj redosled ostaje i posle izdavanja egzekvature.

3. Red prvenstva između dva ili više šefova konzulata koji su dobili egzekvaturu ili privremenu dozvolu istog dana određuje se prema datumu podnošenja njihovog patentnog pisma ili sličnog akta

ili prema datumu notifikacije državi prije-
ma predviđenoj u tački 3 člana 11.

4. Vršioći dužnosti šefa *ad interim* dobijaju rang posle svih šefova konzulata. Između sebe oni dobijaju rang prema danu preuzimanja dužnosti *ad interim* i prema datumu notifikacija izvršenih na osnovu tačke 2 člana 15.

5. Počasni konzularni funkcioneri šefovi konzulata dobijaju rang u svakoj klasi posle karijernih šefova konzulata, u redosledu i prema pravilima utvrđenim u prethodnim tačkama.

6. Šefovi konzulata imaju prvenstvo pred konzularnim funkcionerima koji nemaju to svojstvo.

Član 17

Vršenje diplomatskih akata od strane konzularnih funkcionera

1. U državi u kojoj država imenovanja nema diplomatske misije i u kojoj je ne zastupa diplomatska misija neke treće države konzularni funkcioner može, uz saglasnost države prijema, biti određen da vrši diplomatske akte bez povrede svog konzularnog statusa. Vršenje tih akata ne daje konzularnom funkcioneru nikakvo pravo na diplomatske privilegije i imunitete.

2. Konzularni funkcioner može, po notifikaciji državi prijema, biti određen da predstavlja državu imenovanja kod bilo koje međuvladine organizacije. Kad postupa u tom svojstvu on ima pravo na sve privilegije i imunitete koje međunarodno običajno pravo ili međunarodni sporazumi priznaju predstavniku kod neke međuvladine organizacije; međutim u pogledu ma koje konzularne funkcije koju on vrši on nema pravo na sudski imunitet širi od onog koji svaki konzularni funkcioner uživa na osnovu ove konvencije.

Član 18

Imenovanje istog lica od strane dve ili više država za konzularnog funkcionera

Dve ili više država mogu, uz saglasnost države prijema, imenovati isto

lice za konzularnog funkcionera u toj državi.

Član 19

Imenovanje članova konzularnog osoblja

1. Pod rezervom odredaba čl. 20, 22 i 23 država imenovanja imenuje po svom nahodjenju članove konzularnog osoblja.

2. Država imenovanja saopštava državi prijem dosta ranije prezime i ime, kategoriju i klasu svih konzularnih funkcionera, sem šefa konzulata, kako bi država prijema mogla, ako to želi, koristiti prava koja joj pruža tačka 3 člana 23.

3. Država imenovanja može, ako to zahtevaju njeni zakoni i propisi tražiti od države prijema da izda egzekvaturu konzularnom funkcioneru koji nije šef konzulata.

4. Država prijema može, ako to zahtevaju njeni zakoni i propisi, dati egzekvaturu konzularnom funkcioneru koji nije šef konzulata.

Član 20

Broj osoblja konzulata

Ako ne postoji izričit sporazum o broju osoblja konzulata, država prijema može zahtevati da se taj broj kreće u granicama onoga što se smatra razumnim i normalnim s obzirom na okolnosti i uslove koji vladaju u konzularnom području i na potrebe konzulata o kome se radi.

Član 21

Red prvenstva između konzularnih funkcionera jednog konzulata

Diplomatska misija države imenovanja ili, ako takve misije nema u državi prijema, šef konzulata saopštava ministarstvu inostranih poslova države prijema ili organu koji to ministarstvo odredi red prvenstva između funkcionera konzulata i sve donete izmene u tome.

Član 22

Državljanstvo konzularnih funkcionera

1. Konzularni funkcioneri će, u načelu, biti državljani države imenovanja.

2. Konzularni funkcioneri se mogu birati među državljanima države prijema samo uz izričitu saglasnost te države, koja može u svako doba povući svoju saglasnost.

3. Država prijema može sebi pridržati isto pravo u pogledu državljana neke treće države koji nisu državljan i države imenovanja.

Član 23

Lice oglašeno kao persona non grata

1. Država prijema može u svako doba obavestiti državu imenovanja da je neki konzularni funkcioner *persona non grata* ili da ma koji drugi član konzularnog osoblja nije prihvatljiv. Država imenovanja će tada opozvati lice u pitanju ili će okončati njegove funkcije u tom konzulatu, prema slučaju.

2. Ako država imenovanja odbije da izvrši ili ne izvrši u razumnom roku obaveze koje preuzima shodno tački 1 ovog člana, država prijema može, shodno slučaju, povući egzekvaturu za lice u pitanju ili prestati da ga smatra članom konzularnog osoblja.

3. Lice imenovano za člana nekog konzulata može biti oglašeno kao neprihvatljivo pre nego što stigne na teritoriju države prijema ili, ako se ono već tu nalazi, pre nego što preuzme funkcije u konzulatu. U takvom slučaju država imenovanja treba da povuče imenovanje.

4. U slučajevima pomenutim u tač. 1 i 3 ovog člana, država prijema nije dužna da saopšti državi imenovanja razloge svoje odluke.

Član 24

Notifikacija državi prijema o imenovanjima, dolascima i odlascima

1. Ministarstvo inostranih poslova države prijema ili neki drugi organ koji ono odredi biće obavješteni o:

- a) naimenovanju članova konzulata, njihovom dolasku u konzulat posle imenovanja, kao i o njihovom konačnom odlasku ili prestanku njihovih funkcija, kao i o svakoj promeni

njihovog statusa za vreme njihovog službovanja u konzulatu;

- b) dolasku i konačnom odlasku lica koje pripada porodici nekog člana konzulata koje živi u njegovom domaćinstvu, i kad je to slučaj, o činjenici da je neko lice postalo ili prestalo da bude član porodice;
- c) dolasku ili konačnom odlasku članova privatne posluge i, kad je to slučaj, o prestanku njihove službe u tom svojstvu;
- d) uzimanju u službu ili otpuštanju lica nastanjenih u državi prijema u svojstvu članova konzulata ili u svojstvu privatne posluge s pravom na privilegije i imunitete.

2. Kad god je to moguće, treba isto tako prethodno obavestiti o dolasku i konačnom odlasku.

Deo II

PRESTANAK KONZULARNIH FUNKCIJA

Član 25

Prestanak funkcija člana konzulata

Funkcije člana konzulata prestaju naročito:

- a) saopštenjem države imenovanja državi prijema da su prestale njegove funkcije;
- b) povlačenjem egzekvature;
- c) saopštenjem države prijema državi imenovanja da je prestala da smatra lice u pitanju članom konzularnog osoblja.

Član 26

Odlazak sa teritorije države prijema

Država prijema treba, čak i u slučaju oružanog sukoba, da odobri članovima konzulata i privatne posluge koji nisu državljan i države prijema, kao i članovima njihovih porodica koji žive u njihovom domaćinstvu, ma čiji državljan i oni bili, vreme i olakšice koji su im potrebni da bi pripremili svoj odlazak i napustili njenu

teritoriju u najkraćem mogućem roku po prestanku njihovih funkcija. Ona je, u slučaju potrebe, posebno dužna da im stavi na raspolaganje potrebna prevozna sredstva, kako za njih same tako i za njihovu imovinu, osim za imovinu stečenu u državi prijema čiji je izvoz zabranjen u vreme odlaska.

Član 27

Zaštita konzularnih prostorija i arhive i interesa države imenovanja u izuzetnim okolnostima

1. U slučaju prekida konzularnih odnosa između dve države:

- a) država prijema je dužna, čak i u slučaju oružanog sukoba, poštovati i štiti konzularne prostorije kao i imovinu konzulata i konzularnu arhivu;
- b) država imenovanja može poveriti na čuvanje konzularne prostorije kao i imovinu koja se u njima nalazi i konzularnu arhivu, nekoj trećoj državi koju prihvata i država prijema;
- c) država imenovanja može poveriti zaštitu svojih interesa i interesa svojih državljana nekoj trećoj državi koju prihvata i država prijema.

2. U slučaju privremenog ili konačnog zatvaranja konzulata primenjivaće se odredbe stava a) tačke 1 ovoga člana. Osim toga:

- a) ako država imenovanja, iako bez diplomatskog predstavnništva u državi prijema, ima neki drugi konzulat na teritoriji ove države, taj konzulat može preuzeti čuvanje prostorija zatvorenog konzulata, imovine koja se u njima nalazi i konzularne arhive, kao i uz saglasnost države prijema vršenje konzularnih funkcija na području tog konzulata; ili
- b) ako država imenovanja nema ni diplomatske misije ni drugih konzulata u državi prijema, primenjivaće se odredbe st. b) i c) tačke 1 ovog člana.

Glava II

OLAKŠICE, PRIVILEGIJE I
IMUNITETI KONZULATA,
KARIJERNIH KONZULARNIH
FUNKCIONERA I DRUGIH
ČLANOVA KONZULATA

Deo I

OLAKŠICE, PRIVILEGIJE I
IMUNITETI KOJI SE ODOSE
NA KONZULAT

Član 28

Olakšice koje se daju konzulatu za njegovu delatnost

Država prijema daje sve olakšice za obavljanje funkcija konzulata.

Član 29

Upotreba nacionalne zastave i grba

1. Država imenovanja ima pravo da upotrebljava svoju nacionalnu zastavu i svoj grb u državi prijema shodno odredbama ovog člana.

2. Nacionalna zastava države imenovanja može se istaći i državni grb stavljati na zgradu konzulata i na ulazna vrata, kao i na rezidenciju šefa konzulata i na njegova prevozna sredstva kad se ova koriste za službene potrebe.

3. U vršenju prava priznatog ovim članom vodiće se računa o zakonima, propisima i praksi države prijema.

Član 30

Prostorije

1. Država prijema je dužna bilo da omogućiti državi imenovanja da na njenoj teritoriji, u okviru njenih zakona i propisa, stekne potrebne prostorije za konzulat, bilo da joj pomogne da na neki drugi način dođe do prostorija.

2. Ona je takođe dužna da pomogne ako je potrebno, konzulatu da dođe do odgovarajućih stanova za svoje članove.

Član 31

Nepovredivost konzularnih prostorija

1. Prostorije konzulata su nepovredive kako je predviđeno ovim članom.

2. Organima države prijema dozvoljeno je da uđu u one konzularne prostorije koje konzulat koristi isključivo za potrebe svog rada samo uz pristanak šefa konzulata, lica koje on odredi ili šefa diplomatske misije države imenovanja. Međutim, u slučaju požara ili druge nesreće koja zahteva hitne zaštitne mere pristanak šefa konzulata se može smatrati dobivenim.

3. Pod rezervom odredaba tačke 2 ovog člana, država prijema ima posebnu obavezu da preduzme sve potrebne mere da bi sprečila nasilan ulazak u prostorije konzulata ili njihovo oštećenje, narušavanje mira konzulata ili povredu njegovog dostojanstva.

4. Prostorije konzulata, nameštaj u njima i imovina konzulata kao i njegova prevozna sredstva ne mogu biti predmet nikakve rekvizicije, u svrhe narodne odbrane ili javne koristi. U slučaju da je potrebna eksproprijacija u te svrhe, preduzeće se sve potrebne mere kako bi se izbeglo ometanje vršenja konzularnih funkcija, a brza odgovarajuća i efektivna odšteta će se isplatiti državi imenovanja.

Član 32

Fiskalno oslobađanje konzularnih prostorija

1. Konzularne prostorije i rezidencija karijernog šefa konzulata čiji je sopstvenik ili iznajmilac država imenovanja ili koje drugo lice koje postupa u ime te države oslobođeni su svih poreza i taksa bilo kakve prirode, državnih, regionalnih, ili komunalnih, ukoliko se ne radi o taksama koje se ubiraju kao naknada za učinjene posebne usluge.

2. Fiskalno oslobađanje predviđeno u tački 1 ovog člana ne primenjuje se na takve poreze i takse ako, prema zakonima i propisima države prijema, padaju na teret lica koje je saugovarač države imenovanja ili lica koje postupa u ime te države.

Član 33

Nepovredivost konzularne arhive i dokumenata

Konzularna arhiva i dokumenti su nepovredivi u svako doba i ma gde se nalazili.

Član 34

Sloboda kretanja

Pod rezervom svojih zakona i propisa koji se odnose na zone u koje je ulazak zabranjen ili posebno regulisan iz razloga nacionalne bezbednosti, država prijema obezbeđuje na svojoj teritoriji svim članovima konzulata slobodu putovanja i kretanja.

Član 35

Sloboda opštenja

1. Država prijema dozvoljava i štiti slobodno opštenje konzulata za sve službene svrhe. U opštenju sa vladom, sa diplomatskim misijama i drugim konzulatima države imenovanja, ma gde se oni nalazili, konzulat može upotrebljavati sva odgovarajuća sredstva opštenja, uključujući diplomatske ili konzularne kurire, diplomatsku ili konzularnu valizu i poruke kodeksom ili šifrom. Međutim, konzulat može postaviti i koristiti otpremnu radio-stanicu samo uz pristanak države prijema.

2. Službena prepiska konzulata je nepovrediva. Izraz „službena prepiska“ označava svaku prepisku koja se odnosi na konzulat i njegove funkcije.

3. Konzularna valiza ne sme biti ni otvorena ni zadržana. Međutim, ako nadležni organi države prijema imaju ozbiljnih povoda da veruju da valiza sadrži i druge predmete osim prepiske, dokumenta i predmeta o kojima je reč u tački 4 ovog člana, oni mogu tražiti da valizu otvori u njihovom prisustvu ovlašćeni predstavnik države imenovanja. Ako organi pomenute države odbiju traženje, valiza se vraća u mesto porekla.

4. Paketi koji čine konzularnu valizu treba da nose spoljne vidne oznake svoje

prirode i mogu sadržati samo službenu prepisku, kao i dokumenta ili predmete isključivo za službenu upotrebu.

5. Konzularni kurir mora biti snabdeven službenim dokumentom kojim se potvrđuje njegovo svojstvo i označava broj paketa koji čine konzularnu valizu. Osim ako država prijema na to pristane, on ne može biti ni državljanin države prijema ni – osim ako je državljanin države imenovanja – imati prebivalište u državi prijema. Država prijema štiti konzularnog kurira u vršenju njegovih funkcija. On uživa nepovredivost svoje ličnosti i ne može biti podvrgnut nikakvoj vrsti hapšenja ili pritvaranja.

6. Država imenovanja, njene diplomatske misije i njeni konzulati mogu odrediti konzularne kurire *ad hoc*. U tom slučaju odredbe tačke 5 ovog člana se isto tako primenjuju, pod uslovom da imuniteti koji su tu pomenuti prestanu da se primenjuju čim kurir bude predao primocu konzularnu valizu koja mu je poverena.

7. Konzularna valiza se može poveriti zapovedniku broda ili trgovačkog vazduhoplova koji treba da stigne na dozvoljeno mesto ulaska. Taj zapovednik mora biti snabdeven službenim dokumentom u kome je označen broj paketa koji čine konzularnu valizu, ali se on ne smatra konzularnim kurikom. Po sporazumu sa nadležnim lokalnim organima konzulat može poslati nekog od svojih članova da neposredno i slobodno preuzme valizu iz ruku zapovednika broda ili vazduhoplova.

Član 36

Opštenje sa državljanima države imenovanja

1. U cilju olakšanja vršenja konzularnih funkcija u odnosu na državljane države imenovanja:

- a) konzularni funkcioneri moraju imati slobodu da opšte sa državljanima države imenovanja i da odlaze kod ovih. Državljanima države imenovanja moraju imati slobodu da opšte sa

konzularnim funkcionerima i da odlaze kod njih;

- b) ako zainteresovani to traži, nadležni organi će obavestiti, bez odlaganja, konzulat države imenovanja ako je na njegovom konzularnom području državljanin te države uhapšen, zatvoren, stavljen u pritvor, ili zadržan na ma koji drugi način. Oni će isto tako bez odlaganja dostaviti konzulatu svako saopštenje koje mu je uputilo lice koje je uhapšeno, zatvoreno, pritvoreno ili na drugi način zadržano. Ti organi moraju bez odlaganja obavestiti zainteresovanog o njegovim pravima na osnovu ovog stava;
- c) konzularni funkcioneri imaju pravo da posete državljanina države imenovanja koji je zatvoren, pritvoren ili zadržan na drugi način, da razgovaraju i da se dopisuju sa njim i da vode računa da bude zastupan pred sudom. Oni imaju isto tako pravo i da posete državljanina države imenovanja koji je, na osnovu sudske presude, zatvoren ili zadržan na njihovom konzularnom području. Međutim, konzularni funkcioneri treba da se uzdržavaju od posredovanja u korist državljanina koji je zatvoren ili stavljen u pritvor ili zadržan na koji drugi način ako se zainteresovani tome izričito protivi.

2. Prava predviđena u tački 1 ovog člana treba da se vrše u granicama zakona i propisa države prijema, ali s tim da ti zakoni i propisi treba da dopuštaju potpuno ostvarenje ciljeva za koje su prava data na osnovu ovog člana.

Član 37

Obaveštenja u slučaju smrti, starateljstva tutele ill kuratele, brodoloma i vazduhoplovnih nesreća

Ako nadležni organi države prijema poseduju odgovarajuća obaveštenja, oni su dužni:

- a) da u slučaju smrti državljanina države imenovanja odmah obaveste konzulat na čijem se području dogodio smrtni slučaj;
- b) da saopšti bez odlaganja nadležnom konzulatu sve slučajeve gde bi trebalo postaviti tutora ili kuratora za maloletnog ili poslovno nesposobnog državljanina države imenovanja. Međutim, rezerviše se pravo primene zakona i propisa države prijema u pogledu naimenovanja tog tutora ili kuratora;
- c) da obavesti bez odlaganja konzulat koji je najbliži mestu nesreće u slučaju kad pomorski ili rečni brod koji ima državljanstvo države imenovanja pretrpi brodolom ili se nasuče u teritorijalnom moru ili unutrašnjim vodama države prijema ili kad vazduhoplov registrovan u državi imenovanja pretrpi nesreću na teritoriji države prijema.

Član 38

*Opštenje sa organima
države prijema*

U vršenju svojih funkcija, konzularni funkcioneri se mogu obraćati:

- a) lokalnim nadležnim vlastima svog konzularnog područja;
- b) centralnim nadležnim vlastima države prijema ako i ukoliko to dopuštaju zakoni, propisi i praksa države prijema ili međunarodni sporazumi o tom predmetu.

Član 39

*Konzularne
dažbine i takse*

1. Konzulat može naplaćivati na teritoriji države prijema dažbine i takse koje se za konzularne akte predviđaju zakonima i propisima države imenovanja.

2. Svote ubrane kao dažbine i takse predviđene u tački 1 ovog člana i potvrde koje se za njih izdaju oslobođeni su svih poreza i taksa u državi prijema.

Deo II

OLAKŠICE, PRIVILEGIJE I
IMUNITETI KOJI SE ODOSE
NA KARIJERNE KONZULARNE
FUNKCIONERE I DRUGE
ČLANOVE KONZULATA

Član 40

Zaštita konzularnih funkcionera

Država prijema će postupati prema konzularnim funkcionerima sa dužnim poštovanjem, preduzeće sve odgovarajuće mere da bi se sprečila svaka povreda njihove ličnosti, slobode i dostojanstva.

Član 41

*Lična nepovredivost konzularnih
funkcionera*

1. Konzularni funkcioneri mogu biti stavljeni u zatvor ili pritvor samo u slučaju teškog krivičnog dela, i to samo na osnovu odluke nadležne sudske vlasti.

2. Osim u slučaju predviđenom u tački 1 ovog člana, konzularni funkcioneri ne mogu biti hapšeni niti podvrgnuti u bilo kom drugom obliku ograničenju lične slobode, izuzev kad se radi o izvršenju pravnosnažne sudske odluke.

3. Ako se povede krivični postupak protiv konzularnog funkcionera, ovaj je dužan da se pojavi pred nadležnim organima. Međutim, postupak treba da bude vođen sa dužnim poštovanjem prema konzularnim funkcionerima i, osim u slučaju predviđenom u tački 1 ovog člana, na način kako bi se što je moguće manje ometalo vršenje konzularnih funkcija. Ako je, u okolnostima pomenutim u tački 1 ovog člana, nastala potreba da se neki konzularni funkcioner stavi u pritvor, postupak protiv njega mora se otvoriti u najkraćem roku.

Član 42

*Obaveštenje u slučaju hapšenja, pritvora
ili gonjenja*

U slučaju hapšenja ili pritvaranja člana konzularnog osoblja ili pokretanja krivičnog postupka protiv njega, država prijema je dužna da o tome u najkraćem

roku obavesti šefa konzulata. Ako se ove mere odnose na šefa konzulata država prijema treba o tome diplomatskim putem da obavesti državu imenovanja.

Član 43

Sudski imunitet

1. Konzularni funkcioneri i konzularni službenici ne podležu nadležnosti sudskih i upravnih organa države prijema za dela izvršena u obavljanju konzularnih funkcija.

2. Međutim, odredbe tačke 1 ovog člana ne primenjuju se u slučaju građanskog postupka:

- a) pokrenutog na osnovu ugovora koji je neki konzularni funkcioner ili konzularni službenik zaključio ali ne izričito ili prećutno kao punomoćnik države imenovanja; ili
- b) koji je pokrenulo neko treće lice za štetu nastalu iz nezgode koju je u državi prijema prouzrokovalo neko vozilo, brod ili vazduhoplov.

Član 44

Obaveza svedočenja

1. Članovi konzulata mogu biti pozvani da svedoče u sudskom i upravnom postupku. Konzularni službenici i članovi poslužnog osoblja ne treba da odbiju da svedoče, osim u slučajevima pomenutim u tački 3 ovog člana. Ako konzularni funkcioner odbije da svedoči, nikakva prinudna mera ili neka druga sankcija ne može se primeniti protiv njega.

2. Organ koji poziva na svedočenje treba da izbegava da ometa konzularnog funkcionera u vršenju njegovih funkcija. On može da primi svedočenje konzularnog funkcionera u njegovom stanu ili u konzulatu ili da prihvati njegovu pismenu izjavu, kad god je to moguće.

3. Članovi konzulata nisu dužni da svedoče o činjenicama koje se odnose na vršenje njihovih funkcija niti da pokazuju prepisku i zvanična dokumenta koja se toga tiču. Oni isto tako imaju pravo da odbiju da svedoče kao veštaci o domaćem zakonodavstvu države imenovanja.

Član 45

Odricanje od privilegija i imuniteta

1. Država imenovanja se u pogledu nekog člana konzulata može odreći privilegija i imuniteta predviđenih u čl. 41, 43 i 44.

2. Odricanje mora uvek biti izrično pod rezervom odredaba tačke 3 ovog člana, i treba da bude pismeno saopšteno državi prijema.

3. Ako konzularni funkcioner ili konzularni službenik pokrene postupak u nekom pitanju u kome bi on uživao sudski imunitet na osnovu člana 43, on se više ne može pozivati na imunitet u pogledu ma kog protivzahteva neposredno vezanog za glavni zahtev.

4. Odricanje od imuniteta u pogledu neke građanske tužbe ili zahteva u upravnom postupku ne smatra se da povlači odricanje od imuniteta u pogledu mera izvršenja presude za koje je potrebno posebno odricanje.

Član 46

Oslobodjenje od obaveza prijavljivanja stranaca i dozvole boravka

1. Konzularni funkcioneri i konzularni službenici, kao i članovi njihovih porodica koji žive u njihovom domaćinstvu, oslobođeni su obaveza predviđenih zakonima i propisima države prijema u pogledu prijavljivanja stranaca i dozvole boravka.

2. Međutim, odredbe tačke 1 ovog člana ne primenjuju se ni na konzularnog službenika koji nije stalni službenik države imenovanja ili koji obavlja neku privatnu delatnost lukrativnog karaktera u državi prijema, ni na člana njegove porodice.

Član 47

Oslobodjenje od dozvole za rad

1. Članovi konzulata su u pogledu usluga državi imenovanja oslobođeni obaveza koje zakoni i propisi države prijema o zaposlenju strane radne snage predviđaju u vezi sa dozvolom za rad.

2. Članovi privatne posluge konzularnih funkcionera i konzularnih službenika, ako ne obavljaju nekakve druge poslove lukrativnog karaktera u državi prijema, oslobođeni su obaveza o kojima je reč u tački 1 ovog člana.

Član 48

Oslobađanje od režima socijalnog osiguranja

1. U pogledu službe državi imenovanja, članovi konzulata i članovi njihovih porodica koji žive u njihovom domaćinstvu su, pod rezervom odredaba stava 3 ovog člana, oslobođeni odredaba socijalnog osiguranja koje mogu biti na snazi u državi prijema.

2. Oslobođenje predviđeno u tački 1 ovog člana primenjuje se isto tako i na privatnu posluhu koja je u isključivoj službi članova konzulata, pod uslovom:

- a) da nije reč o državljanima države prijema ili licima koja imaju prebivalište u toj državi; i
- b) da podleže propisima socijalnog osiguranja koji su na snazi u državi imenovanja ili nekoj trećoj državi.

3. Članovi konzulata koji imaju u svojoj službi lica na koja se ne primenjuje oslobođenje predviđeno u tački 2 ovog člana treba da poštuju obaveze koje poslodavcu nameću odredbe o socijalnom osiguranju države prijema.

4. Oslobođenje predviđeno u tač. 1 i 2 ovog člana ne isključuje dobrovoljno učešće u režimu socijalnog osiguranja države prijema ukoliko ta država dopušta takvo učešće.

Član 49

Oslobađanje od fiskalnih dažbina

1. Konzularni funkcioneri i konzularni službenici, kao i članovi njihovih porodica koji žive u istom domaćinstvu oslobođeni su svih poreza i taksa, ličnih ili stvarnih, državnih, regionalnih ili komunalnih osim:

- a) posrednih poreza koji su po svojoj prirodi obično uključeni u cenu robe ili usluga;

- b) poreza i taksa na privatnu nepokretnu imovinu koja se nalazi na teritoriji države prijema, pod rezervom odredaba člana 32;
- c) naslednih i prenosnih taksa koje ubira država prijema, pod rezervom odredaba stava b) člana 51;
- d) poreza i taksa na privatne prihode, uključujući i dobitke u kapitalu, koji potiču iz države prijema i poreza na kapital koji se naplaćuje na ulaganja izvršena u trgovačka ili finansijska preduzeća u državi prijema;
- e) poreza i taksa koji se ubiraju kao naknada za posebne usluge;
- f) taksa za upis u javne knjige, sudskih taksa, taksa za hipoteke i isprave, pod rezervom odredaba člana 32.

2. Članovi poslužnog osoblja oslobođeni su poreza i taksa na zarade koje primaju za svoje usluge.

3. Članovi konzulata koji zapošljavaju lica čije plate i nadnice nisu oslobođene poreza na prihod u državi prijema treba da poštuju obaveze kojima zakon i propisi te države podvrgavaju poslodavce u pogledu ubiranja poreza na prihod.

Član 50

Oslobađanje od carina i carinskog pregleda

1. Prema odredbama svojih zakona i pravilnika koje može doneti, država prijema odobrava uvoz i oslobađanje od svih carina, taksa i drugih srodnih dažbina, osim troškova uskladištenja, prevoza i troškova za slične usluge za:

- a) predmete namenjene za službene potrebe konzulata;
- b) predmete namenjene za ličnu upotrebu konzularnog funkcionera i članova njegove porodice koji žive u njegovom domaćinstvu, uključujući i predmete namenjene za njegov smeštaj. Potrošni predmeti ne treba da prelaze količine potrebne za njihovu neposrednu upotrebu od strane zainteresovanih.

2. Konzularni službenici uživaju privilegije i oslobođenja predviđene tačkom 1 ovog člana u pogledu predmeta uvezenih prilikom njihovog prvog smeštaja.

3. Lični prtljag koji prate konzularni funkcioneri ili članovi njihovih porodica koji žive u njihovom domaćinstvu oslobođen je carinskog pregleda. On može biti pregledan samo u slučaju da postoje ozbiljni razlozi pretpostavki da taj prtljag sadrži predmete koji nisu navedeni u stavu b) tačke 1 ovog člana ili predmete čiji izvoz i uvoz su zabranjeni zakonima i propisima zemlje prijema ili podleže zakonima i propisima o karantinu. Ovaj pregled prtljaga može se obaviti samo u prisustvu konzularnog funkcionera ili zainteresovanog člana njegove porodice.

Član 51

Nasleđivanje člana konzulata ili člana njegove porodice

U slučaju smrti člana konzulata ili člana njegove porodice koji je živio u njegovom domaćinstvu, država prijema je obavezna:

- a) da dozvoli iznošenje pokretne imovine preminulog, izuzev one koja je pribavljena u državi prijema čiji je izvoz zabranjen u momentu smrti;
- b) da ne naplaćuje državne, regionalne ili opštinske nasledne i prenosne takse na pokretnu imovinu koja se nalazi u državi prijema isključivo usled toga što se preminuli nalazio u toj državi kao član konzulata ili član porodice nekog člana konzulata.

Član 52

Oslobađanje od ličnih davanja

Država prijema će osloboditi članove konzulata, i članove njihovih porodica koji žive u njihovom domaćinstvu, svih ličnih davanja, svake javne službe, ma kakve prirode ona bila, i vojnih nameta kao što su revizicije, kontribucije i vojni smeštaj.

Član 53

Početak i kraj konzularnih privilegija i imuniteta

1. Svaki član konzulata ima pravo na privilegije i imunitete predviđene ovom konvencijom čim stupi na teritoriju države prijema radi preuzimanja svoje službe ili, ako se već nalazi na toj teritoriji, čim preuzme dužnost u konzulatu.

2. Članovi porodice člana konzulata koji žive u njegovom domaćinstvu, kao i članovi njegove privatne posluge, uživaju privilegije i imunitete predviđene ovom konvencijom počev od najkasnijeg od sledećih datuma: dana kad taj član konzulata uživa privilegije i imunitete shodno tački 1 ovog člana, dana njihovog ulaska na teritoriju države prijema ili dana kad su postali članovi te porodice ili te privatne posluge.

3. Kad funkcije člana konzulata prestanu, njegove privilegije i imuniteti, kao i privilegije i imuniteti članova njegove porodice koji žive u njegovom domaćinstvu ili članova njegove privatne posluge, prestaju, po pravilu, ranijeg od dva sledeća dana: u trenutku kad lice o kome je reč napusti teritoriju države prijema, ili pri isteku razumnog roka koji mu bude za to dat, ali oni važe do tog trenutka čak i u slučaju oružanog sukoba. U pogledu lica o kojima je reč u tački 2 ovog člana, njihove privilegije i imuniteti prestaju čim ta lica prestanu da pripadaju domaćinstvu ili da budu u službi člana konzulata s tim da ako ta lica nameravaju napustiti teritoriju države prijema u razumnom roku, njihove privilegije i imuniteti traju do trenutka njihovog odlaska.

4. Međutim u pogledu akata koje neki konzularni funkcioner ili konzularni službenik obavi u vršenju svojih funkcija, sudski imunitet i dalje važi bez ograničenja trajanja.

5. U slučaju smrti nekog člana konzulata, članovi njegove porodice koji žive u njegovom domaćinstvu i dalje uživaju privilegije i imunitete koje imaju do prvog od sledećih datuma: kad napuštaju terito-

riju države prijema ili po isteku razumnog roka koji im bude dat u tu svrhu.

Član 54

Obaveze trećih država

1. Ako neki konzularni funkcioner prelazi preko teritorije ili se nađe na teritoriji neke treće države koja mu je izdala vizu u slučaju kad je ta viza potrebna, da bi išao da preuzme svoje funkcije ili da bi došao na svoju službu, ili da bi se vratio u državu imenovanja, treća država će mu priznati imunitete predviđene u ostalim članovima ove konvencije koji mogu biti potrebni da bi mu omogućila prolaz ili povratak. Treća država će isto tako postupiti sa članovima njegove porodice koji žive u njegovom domaćinstvu i koji uživaju privilegije i imunitete a koji prate konzularnog funkcionera ili koji putuju odvojeno da bi se sastali s njim ili da bi se vratili u državu imenovanja.

2. U uslovima sličnim onima koji su predviđeni u tački 1 ovog člana, treće države ne treba da ometaju prolazak preko svoje teritorije drugim članovima konzulata i članovima njihovih porodica koji žive u njihovom domaćinstvu.

3. Treće države daju službenoj prepisci i drugim službenim saopštenjima koja prelaze preko njihove teritorije, uključujući i poruke u kodeksu ili šifri, istu slobodu i istu zaštitu koju je država prijema dužna da pruži na osnovu ove konvencije. One priznaju konzularnim kuririma kojima je izdata viza ako je potrebna, i konzularnim valizama u tranzitu, istu nepovredivost i istu zaštitu koju je država prijema dužna da im prizna na osnovu ove konvencije.

4. Obaveze trećih država na osnovu tač. 1, 2 i 3 ovog člana primenjuju se isto tako i na lica pomenuta u tim tačkama kao i na službena saopštenja i konzularne valize ako je njihovo prisustvo na teritoriji treće države prouzrokovano višom silom.

Član 55

Poštovanje zakona i propisa države prijema

1. Bez štete po svoje privilegije i imunitete sva lica koja uživaju ove privilegije i imunitete dužna su da poštuju zakone i propise države prijema. Ona su takođe dužna da se ne mešaju u unutrašnje stvari te države.

2. Prostorije konzulata se neće upotrebljavati u ciljeve koji nisu u skladu sa vršenjem konzularnih funkcija.

3. Odredbe tačke 2 ovog člana ne isključuju mogućnost da se u jednom delu zgrade u kojoj se nalaze prostorije konzulata smeste kancelarije drugih tela ili agencija, pod uslovima da su takve prostorije odvojene od onih prostorija koje koristi konzulat. U tom slučaju pomenute kancelarije ne smatraju se, u smislu ove konvencije, kao deo konzularnih prostorija.

Član 56

Osiguranje protiv štete nanete trećem licu

Članovi konzulata treba da se poveravaju svim obavezama koje predviđaju zakon i propisi države prijema u pogledu osiguranja građanske odgovornosti za korišćenje vozila, broda ili vazduhoplova.

Član 57

Posebne odredbe o privatnom zanimanju lukrativnog karaktera

1. Karijerni konzularni funkcioneri neće obavljati u državi prijema nikakvu profesionalnu ili trgovačku delatnost za svoju ličnu korist.

2. Privilegije i imuniteti predviđeni ovim odeljkom ne priznaju se:

- a) konzularnim službenicima i članovima poslužnog osoblja koji obavljaju u državi prijema neko privatno zanimanje lukrativnog karaktera;
- b) članovima porodice nekog lica pomenutog u stavu a) ove tačke, i članovima njegovog privatnog osoblja;
- c) članovima porodice nekog člana konzulata koji i sami obavljaju u državi prijema privatno zanimanje lukrativnog karaktera.

Glava III

REŽIM KOJI SE PRIMENJUJE NA POČASNE KONZULARNE FUNKCIONERE I NA KONZULATE KOJIMA ONI RUKOVODE

Član 58

Opšte odredbe o olakšicama, privilegijama i imunitetima

1. Čl. 28, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 38 i 39 tačka 3 člana 54 i tač. 2 i 3 člana 55, primenjuju se i na konzulate kojima rukovodi počasni konzularni funkcioner. Pored toga, olakšice, privilegije i imuniteti tih konzulata regulisani su čl. 59, 60, 61 i 62.

2. Čl. 42 i 43, tačka 3 člana 44, čl. 45 i 53 i tačka 1 člana 55 primenjuju se na počasne konzularne funkcionere. Osim toga, olakšice, privilegije i imuniteti tih konzularnih funkcionera regulisani su čl. 63, 64, 65, 66 i 67.

3. Privilegije i imuniteti predviđeni u ovoj konvenciji ne priznaju se članovima porodice počasnog konzularnog funkcionera ili konzularnog službenika zaposlenog u konzulatu kojim rukovodi počasni konzularni funkcioner.

4. Razmena konzularnih valiza između dva konzulata u različitim zemljama kojima rukovode počasni konzularni funkcioneri dozvoljena je samo pod rezervom saglasnosti dve države prijema.

Član 59

Zaštita konzularnih prostorija

Država prijema preduzima potrebne mere da bi zaštitila konzularne prostorije konzulata kojim rukovodi počasni konzularni funkcioner i da bi sprečila ulazak u njih ili njihovo oštećenje, kao i narušavanje mira konzulata ili povredu njegovog dostojanstva.

Član 60

Fiskalno oslobađanje konzularnih prostorija

1. Konzularne prostorije konzulata kojim rukovodi počasni konzularni funk-

cioner čiji je vlasnik ili zakupac država imenovanja oslobođeni su svih poreza i taksa bilo kakve prirode, državnih, regionalnih ili komunalnih ukoliko se ne radi o taksama koje se ubiraju kao naknada za učinjene posebne usluge.

2. Fiskalno oslobađanje predviđeno u tački 1 ovog člana ne odnosi se na te poreze i takse ukoliko ove, prema zakonu i propisima države prijema, padaju na teret lica koje je ugovarač sa državom imenovanja.

Član 61

Nepovredivost konzularnih arhiva i dokumenata

Konzularna arhiva i dokumenta konzulata kojim rukovodi počasni konzularni funkcioner nepovredivi su u svako doba i ma gde se nalazili, pod uslovom da su odvojeni od ostalih spisa a posebno od privatne prepiske šefa konzulata i svakog lica koje radi s njim, kao i od dobara, knjiga ili dokumenata koji se odnose na njihovo zanimanje ili privrednu delatnost.

Član 62

Oslobađanje od carine

Prema odredbama zakona i propisa koje može doneti, država prijema dopušta unošenje i oslobađanje od svih carina, taksa i drugih sličnih dažbina osim troškova uskladištenja, prevoza i troškova sličnih usluga, za sledeće predmete, pod uslovom da su ovi namenjeni isključivo za službenu upotrebu konzulata kojim rukovodi počasni konzularni funkcioner: grbove, zastave, natpise, pečate i štambilje, knjige, službene štampane stvari, kancelarijski nameštaj, kancelarijski materijal i pribor i slične predmete koje konzulatu dostavlja država imenovanja ili koji mu se dostavljaju na njen zahtev.

Član 63

Krivični postupak

Ako je protiv počasnog konzularnog funkcionera pokrenut krivični postupak, on se mora pojaviti pred nadležnim vlastima. Međutim, postupak se mora voditi

s poštovanjem koje se duuguje počasnom konzularnom funkcioneru usled njegovog službenog položaja i, osim ako je zainteresovani uhapšen ili pritvoren, na način kako bi se što manje ometalo obavljanje konzularnih funkcija. Ako je potrebno pritoriti počasnog konzularnog funkcionera, postupak protiv njega treba da se otvori u najkraćem mogućem roku.

Član 64

Zaštita počasnog konzularnog funkcionera

Država prijema je obavezna da pruži počasnom konzularnom funkcioneru zaštitu koja može biti potrebna zbog njegovog službenog položaja.

Član 65

Oslobađanje od obaveza prijavljivanja stranaca i dobijanja dozvola za boravak

Počasni konzularni funkcioneri, izuzev onih koji u državi prijema obavljaju za svoj račun neku profesionalnu ili trgovinsku delatnost, oslobođeni su svih obaveza predviđenih zakonima i propisima države prijema u pogledu prijavljivanja stranaca i dobijanja dozvola za boravak.

Član 66

Oslobađanje od fiskalnih davanja

Počasni konzularni funkcioner oslobođen je svih poreza i taksa na naknade i platu koje prima od države imenovanja za vršenje konzularnih funkcija.

Član 67

Oslobađanje od ličnih davanja

Država prijema oslobodiće počasne konzularne funkcionere svakog ličnog davanja i svake javne službe, ma kakve prirode ona bila i vojnih nameta kao što su rekvizicije, kontribucije i vojni smeštaj.

Član 68

Fakultativni karakter institucije počasnih konzularnih funkcionera

Svaka država je slobodna da odluči da li će imenovati ili primati počasne konzularne funkcionere.

Glava IV OPŠTE ODREDBE

Član 69

Konzularni agenti koji nisu šefovi konzulata

1. Svaka država slobodno odlučuje da li će otvarati ili prihvatiti konzularne agencije pod upravom konzularnih agencija koje država imenovanja nije odredila za šefove konzulata.

2. Uslove pod kojima konzularne agencije u smislu tačke 1 ovoga člana mogu obavljati svoju delatnost, kao i privilegije i imunitete koje mogu uživati konzularni agenti koji njima upravljaju, utvrđuju sporazumno država imenovanja i država prijema.

Član 70

Vršenje konzularnih funkcija od strane diplomatske misije

1. Odredbe ove konvencije se primenjuju isto tako, ukoliko kontekst to dopušta, na vršenje konzularnih funkcija od strane diplomatske misije.

2. Imena članova diplomatske misije koji su određeni za konzularnu sekciju ili koji su na drugi način određeni da vrše konzularne funkcije misije, notifikovane se ministarstvu inostranih poslova države prijema ili organu koji to ministarstvo odredi.

3. U vršenju konzularnih funkcija diplomatska misija se može obraćati:

- a) lokalnim vlastima konzularnog područja;
- b) centralnim vlastima države prijema, ako to dopuštaju zakoni, propisi i praksa države prijema ili međunarodni sporazumi u toj oblasti.

4. Privilegije i imuniteti članova diplomatske misije, pomenuti u tački 2 ovog člana određuju se pravilima međunarodnog prava koja se odnose na diplomatske odnose.

Član 71

Državljeni države prijema ili lica koja imaju prebivalište u toj državi

1. Ukoliko država prijema nije dala dopunske olakšice, privilegije i imunitete, konzularni funkcioneri koji su državljani države prijema ili u njoj imaju svoje prebivalište uživaju, za službene akte obavljene u vršenju svojih funkcija, samo sudski imunitet i ličnu nepovredivost, kao i privilegiju predviđenu u tački 3 člana 44. U pogledu ovih funkcionera, država prijema je isto tako vezana obavezom predviđenom u članu 42. Ako je krivični postupak pokrenut protiv takvog konzularnog funkcionera, taj se postupak mora voditi, osim ako je zainteresovani uhapšen ili pritvoren, na način kako bi se što je moguće manje ometalo vršenje konzularnih funkcija.

2. Ostali članovi konzulata koji su državljani države prijema ili u njoj imaju svoje prebivalište, članovi njihovih porodica i članovi porodice konzularnih funkcionera o kojima je reč u tački 1 ovog člana, uživaju olakšice, privilegije i imunitete samo u obimu u kome im ih ta država priznaje. Članovi porodice člana konzulata i članovi privatne posluge koji su i sami državljani države prijema ili koji u njoj imaju svoje prebivalište, takođe uživaju olakšice, privilegije i imunitete samo u obimu u kome im ih ta država priznaje. Međutim, država prijema treba da vrši svoju jurisdikciju nad tim licima tako da preterano ne ometa obavljanje funkcija konzulata.

Član 72

Nediskriminacija

1. Primenjujući odredbe ove konvencije, država prijema neće praviti diskriminaciju između država.

2. Međutim, neće se smatrati diskriminacijom:

- a) činjenica da država prijema restriktivno primenjuje neku od odredaba ove konvencije zato što se ona tako primenjuje na njene konzulate u državi imenovanja;

- b) činjenica da države jedna drugoj priznaju, po običaju ili sporazumno, povoljniji postupak nego što to zahtevaju odredbe ove konvencije.

Član 73

Odnos između ove konvencije i drugih međunarodnih sporazuma

1. Odredbe ove konvencije ne diraju u druge međunarodne sporazume koji su na snazi u odnosima između država strana ugovornica tih sporazuma.

2. Nijedna odredba ove konvencije ne može sprečiti države da zaključe međunarodne sporazume kojima bi potvrdile, dopunile ili razvile njene odredbe ili proširile njeno polje primene.

Glava V

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 74

Potpisivanje

Ova konvencija biće otvorena za potpisivanje svim državama članicama Organizacije ujedinjenih nacija ili neke specijalizovane ustanove, kao i svim državama članicama Statuta Međunarodnog suda pravde i svim drugim državama koje je Generalna skupština Organizacije ujedinjenih nacija pozvala da postanu članice Konvencije, i to na sledeći način: do 31. oktobra 1963. godine u Saveznom ministarstvu inostranih poslova Republike Austrije, a zatim do 31. marta 1964. godine, u sedištu Organizacije ujedinjenih nacija u Njujorku.

Član 75

Ratifikacija

Ova konvencija podleže ratifikaciji. Ratifikacioni instrumenti biće deponovani kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija.

Član 76

Pristupanje

Ova konvencija biće otvorena za pristupanje svim državama koje pripadaju jednoj od četiri kategorije pomenute u članu 74. Instrumenti o pristupanju biće

deponovani kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija.

Član 77

Stupanje na snagu

1. Ova konvencija stupiće na snagu tridesetog dana od dana deponovanja kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija dvadeset drugog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu koja bude ratifikovala ovu konvenciju ili joj bude pristupila posle deponovanja dvadeset drugog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju Konvencija će stupiti na snagu tridesetog dana od dana deponovanja instrumenta te države o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 78

Obaveštenja generalnog sekretara

Generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija će obavestiti države koje pripadaju jednoj od četiri kategorije pomenute u članu 74:

- a) o potpisivanju ove konvencije i deponovanju instrumenata o ratifikaciji ili pristupanju, shodno čl. 74, 75 i 76;
- b) o danu stupanja ove konvencije na snagu, shodno članu 77.

Član 79

Verodostojni tekstovi

Original ove konvencije, čiji su engleski, kineski, španski, francuski i ruski tekst poednako verodostojni, biće deponovan kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija, koji će dostaviti overenu kopiju svim državama koje pripadaju jednoj od četiri kategorije pomenute u članu 74.

U potvrdu čega su dole potpisani punomoćnici, propisno ovlašćeni od svojih vlada, potpisali ovu konvenciju.

Sačinjeno u Beču, dvadeset četvrtog aprila hiljadu devetsto šezdeset treće godine.

5.6. Konvencija o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih nacija¹⁰

Član I

Pravno lice

Odeljak 1. Organizacija Ujedinjenih nacija je pravno lice. Ona može: a) da zaključuje ugovore; b) da stiče i otuđuje pokretna i nepokretna dobra; c) da istupa pred sudovima.

Član II

Imovina, fondovi i potraživanja

Odeljak 2. Organizacija ujedinjenih nacija, njena imovina i potraživanje ma gde se nalazila i ma ko bio njihov pritežilac, uživaju sudski imunitet, izuzev ako Organizacija izrično od njega ne odstane u jednom posebnom slučaju. Podrazumeva se, međutim, da odustajanje ne može da se protegne na izvršne mere.

Odeljak 3. Prostorije Organizacije su nepovredive. Njena imovina i potraži-

vanja, ma gde se ona nalazila i ma ko bio njihov pritežilac ne mogu biti predmet premetačine, rekvizicije, zaplene, eksproprijacije ili ma kog drugog oblika izvršne, administrativne, sudske ili zakonodavne prinudne mere.

Odeljak 4. Arhiva Organizacije i, uopšte, svi dokumenti koji joj pripadaju ili koje ona drži, nepovredivi su, ma gde se nalazili.

Odeljak 5. Ne podležući nikakvoj finansijskoj kontroli, finansijskoj uredbi ili moratorijumu ma kakve vrste, a) Organizacija može da ima fondove, zlato ili ma koje devize i da ima otvorene račune u ma kojoj moneti; b) Organizacija može slobodno da vrši transfer svojih fondova, svog zlata ili svojih deviza iz jedne zemlje u drugu ili unutar bilo koje zemlje i da

10 Usvojena 13. februara 1946. Stupila na snagu 17. septembra 1946. *Sl. list SFRJ*, 20/50.

promeni sve devize koje ima u ma koju drugu monetu...

Odeljak 7. Organizacija ujedinjenih nacija, njena potraživanja, prihodi i druga imovina biće: a) oslobođeni svakog neposrednog poreza. Podrazumeva se, međutim, da Organizacija ne može da traži oslobođenje od dažbina koje ne bi prekoračile obične naplate za javne službe; b) oslobođeni svih carina kao i svih uvoznih i izvoznih dažbina i ograničenja u pogledu predmeta uvezenih ili izvezenih od strane Organizacije ujedinjenih nacija za njenu službenu upotrebu. Podrazumeva se, međutim, da predmeti uvezeni bez naplate carina neće biti prodati na teritoriji zemlje u koju su uvezeni, izuzev pod uslovima koje je prihvatila Vlada te zemlje; c) oslobođeni svih uvoznih i izvoznih zabrana i ograničenja u pogledu njenih publikacija...

Član III

Olakšice u pogledu komunikacija

Odeljak 9. Za svoje službene komunikacije Organizacija ujedinjenih nacija uživaće na teritoriji svake članice u najmanju ruku tako povoljan postupak kao što je postupak koji se primenjuje na ma koju drugu vladu, podrazumevajući tu i diplomatsku misiju, odnosno prioriteta, tarifa i taksa za poštanske pošiljke, kablograme, telegrame, radio-telegrame, telefotografije, telefonske veze i za druge načine komunikacija kao i u pogledu novinarske tarife za obaveštavanje štampe i radija. Službena prepiska i drugi načini službenih komunikacija Organizacije ne podležu cenzuri.

Odeljak 10. Organizacija ujedinjenih nacija imaće pravo na upotrebu šifre kao i na slanje i primanje pošte po kuririma ili u valizama koje će uživati iste privilegije i imunitete kao i diplomatski kuriri i diplomatske valize.

Član IV

Predstavnici članica

Odeljak 11. Predstavnici članica pri glavnim i pomoćnim organizacijama Ujedinjenih nacija i na konferencijama koje

sazivaju Ujedinjene nacije uživaće za vreme vršenja dužnosti u toku putovanja u mesto ili iz mesta gde se održava sastanak, sledeće privilegije i imunitete: a) imunitet od ličnog hapšenja ili zadržavanja i zaplene njihovog ličnog prtljaga kao i, ukoliko se tiče njihovog delovanja u svojstvu predstavnika (podrazumevajući tu govor i pisanje), svaki sudski imunitet; b) neprikosnovenost svih pismena i dokumenata; c) pravo upotrebe šifre kao i pravo primanja dokumenata ili prepiske po kuriru ili u zapečaćenim valizama; d) oslobođenje za njih i njihove bračne drugove u pogledu svih ograničenja useljavanja, svih formalnosti prijavljivanja stranaca i svih obaveza nacionalne službe u zemljama koje oni posećuju ili kroz koje prolaze vršeći svoje funkcije; e) iste olakšice u pogledu monetarnih ili deviznih propisa koje su date predstavnicima stranih vlada koji se nalaze u privremenoj zvaničnoj misiji; f) iste imunitete i olakšice u pogledu njihovog ličnog prtljaga kao što imaju i diplomatski agenti; g) i one privilegije, imunitete i olakšice koji nisu u opreci sa gore izloženim a koje uživaju diplomatski agenti izuzev prava traženja oslobođenja od carine na uvezene predmete (izuzev onih koji čine sastavni deo njihovog ličnog prtljaga), trošarina ili prometnih taksa na uvezene predmete.

Odeljak 12. Da bi se predstavnicima članica kod glavnih ili pomoćnih organa Ujedinjenih nacija i na konferencijama sazvanim od strane Organizacije, osigurala potpuna sloboda govora i potpuna nezavisnost u vršenju njihovih funkcija, oni će i dalje uživati sudski imunitet u pogledu govora i pisanja ili njihove delatnosti za vršenje njihovih funkcija čak i kada prestanu da budu predstavnici članica.

Odeljak 13. U slučaju da je primena neke dažbine vezana za mesto stalnog boravka onoga na koga se primenjuje vreme koje će predstavnici kod glavnih i pomoćnih organa Ujedinjenih nacija i na konferencijama sazvanim od strane Organizacije ujedinjenih nacija provesti na teritoriji jedne države članice radi vršenja

svojih funkcija neće se smatrati kao vreme stalnog boravka.

Odeljak 14. Privilegije i imuniteti su dati predstavnicima članica ne radi njihove lične koristi, već u cilju da se osigura u potpunoj nezavisnosti vršenje njihovih funkcija u vezi sa Organizacijom. Prema tome, jedna članica ima ne samo pravo već i dužnost da oduzme imunitet svome predstavniku u svim slučajevima u kojima bi, po njenom mišljenju, imunitet sprečavao da pravda bude zadovoljena i u kojima imunitet može biti dignut bez štete po cilj za koji je dat.

Odeljak 15. Odredbe odeljka 11, 12 i 13 ne primenjuju se na jednog predstavnika u odnosu na vlasti države čiji je on državljanin ili koju on sada predstavlja ili čiji je predstavnik bio.

Odeljak 16. Izraz „predstavnici“ upotrebljen u ovom članu obuhvata sve delegate, zamenike delegata, savetnike, tehničke stručnjake i sekretare delegacije.

Član V *Funkcioneri*

Odeljak 17. Generalni sekretar određuje kategorije funkcionera na koje će se primenjivati odredbe ovog člana kao i člana VII. On će podneti Generalnoj skupštini njihovu listu a zatim će o tome obavestiti vladu svih članica. Imena funkcionera koji ulaze u te kategorije biće periodično saopštavane vladama članica.

Odeljak 18. Funkcioneri Organizacije ujedinjenih nacija: a) uživaju sudski imunitet za obavljene poslove koje su izvršili u službenom svojstvu (podrazumevajući tu govor i pisanje); b) biće oslobođeni svakog poreza na platu i honorare primljene od Organizacije ujedinjenih nacija; c) biće oslobođeni svih obaveza koje se odnose na nacionalnu službu; d) na njih se neće primenjivati kao ni njihove bračne drugove i članove njihove porodice koje oni izdržavaju odredbe kojima se ograničava useljavanje niti formalnosti prijavljivanja stranaca; e) uživaju u pogledu deviznih olakšica iste privilegije kao i funkcioneri sličnog ranga koji pripadaju

diplomatskim misijama akreditovanim kod dotične vlade; f) u doba međunarodne krize uživaju i njihovi bračni drugovi i članovi njihove porodice koje oni izdržavaju iste olakšice i repatriiranja kao diplomatski predstavnici; g) imaju pravo da, ne plaćaju carinu, uvezu svoj nameštaj i svoje lične stvari prilikom prvog dolaska na dužnost u dotičnu zemlju.

Odeljak 19. Pored privilegija i imuniteta predviđenih u odeljku 18 generalni sekretar i svi pomoćnici generalnog sekretara kao i njihovi bračni drugovi i maloletna deca uživaju privilegije, imunitete, oslobođenja i olakšice date, prema Međunarodnom pravu, šefovima diplomatskih misija.

Odeljak 20. Privilegije i imuniteti dati su funkcionerima jedino u interesu Ujedinjenih nacija, a ne radi njihove lične koristi. Generalni sekretar moći će i moraće da liši imuniteta funkcionera u svim slučajevima kada bi, po njegovom mišljenju, taj imunitet sprečavao da pravda bude zadovoljena, ukoliko to ne bi škodilo interesima Organizacije. U pogledu generalnog sekretara Savet bezbednosti je nadležan da ga liši imuniteta.

Odeljak 21. Organizacija ujedinjenih nacija saradivaće stalno sa nadležnim vlastima država članica da bi se olakšalo pravilno funkcionisanje sudstva, da bi se osiguralo poštovanje policijskih propisa i da bi se izbegla svaka zloupotreba privilegija, imuniteta i olakšica pomenutih u ovom članu.

Član VI *Stručnjaci koje Organizacija ujedinjenih nacija šalje u misijama*

Odeljak 22. Stručnjaci (koji nisu funkcioneri o kojima govori član V) kada obavljaju misije za račun Organizacije ujedinjenih nacija uživaju, za vreme trajanja njihovih misija, računajući tu i trajanje puta, privilegije i imunitete potrebne za vršenje svojih funkcija u punoj nezavisnosti. Oni naročito uživaju sledeće privilegije i imunitete: a) imunitet od ličnog hapšenja ili zadržavanja i zaplene njihovog ličnog pr-

ljaga; b) sudski imunitet za dela koja su izvršili u obavljanju svoje misije (podrazumevajući tu govor i pisanje). Ta lica zadržaće ovaj imunitet čak i kada budu prestala da vrše misiju za račun Organizacije ujedinjenih nacija; c) neprikosnovenost svih pismena i dokumenata; d) pravo upotrebe šifre kao i pravo primanja pošte kurirom ili u zapečaćenim valizama, u svom opštenju sa Organizacijom ujedinjenih nacija; e) iste olakšice u pogledu monetarnih ili deviznih propisa kao i one koje su date predstavnicima stranih vlada u privremenoj službenoj misiji; f) iste imunitete i olakšice u pogledu njihovog ličnog prtljaga koje imaju i diplomatski agenti.

Odeljak 23. Privilegije i imuniteti dati su stručnjacima u interesu Organizacije ujedinjenih nacija, a ne radi njihove lične koristi. Generalni sekretar moći će i moraće da liši imuniteta datog jednom stručnjaku u svim slučajevima kada bi, po njegovom mišljenju, taj imunitet mogao

da spreči da pravda bude zadovoljena i kada on može biti ukinut bez štete po interese Organizacije.

Član VII

Laissez-passer Ujedinjenih nacija

Odeljak 24. Organizacija ujedinjenih nacija moći će izdavati laissez-passer svojim funkcionerima. Vlasti država članica priznavaće i usvojiće ove laissez-passer kao punovažnu putnu ispravu...

Odeljak 27. Generalni sekretar, pomoćnici generalnog sekretara i direktori koji putuju za račun Organizacije imaju laissez-passer koji im je ona izdala, uživaće iste olakšice kao i šefovi diplomatskih misija.

Odeljak 28. Odredbe ovog člana mogu biti primenjene na funkcionere istog ranga koji pripadaju specijalizovanim agencijama ako sporazumi koji na osnovu člana 63 Povelje, određuju odnose pomenutih agencija sadrže odredbu u tom smislu ...

6. LJUDSKE GRUPE I MEĐUNARODNO PRAVO

6.1. Okvirna Konvencija za zaštitu nacionalnih manjina¹¹

Države članice Saveta Evrope i druge države potpisnice ove Okvirne konvencije;

Smatrajući da je cilj Saveta Evrope da ostvari veće jedinstvo među članicama u cilju očuvanja i realizacije ideala i principa koji predstavljaju zajedničko nasleđe;

Smatrajući da je jedan od metoda za ostvarivanje tog cilja zaštita i ostvarivanje ljudskih prava;

U želji da slede Deklaraciju šefova država i vlada država članica usvojenu u Beču 9. oktobra 1993. godine;

Odlučne da u okviru svojih teritorija zaštite postojanje nacionalnih manjina;

Smatrajući da su previranja u istoriji Evrope pokazala da je zaštita nacionalnih manjina suštinska za stabilnost, demokratsku bezbednost i mir na ovom kontinentu;

Smatrajući da pluralističko i istinski demokratsko društvo treba da poštuje ne samo etnički, kulturni, lingvistički i verski identitet svakog pripadnika nacionalne manjine, već i da stvara odgovarajuće uslove koji im omogućuju da izraze, očuvaju i razviju taj identitet;

Smatrajući da je stvaranje odnosa tolerancije i dijaloga neophodno kako bi se omogućilo da kulturna raznolikost bude izvor i faktor obogaćivanja svakog društva;

Smatrajući da ostvarenje tolerantne i prosperitetne Evrope ne zavisi samo od

saradnje među državama već zahteva i prekograničnu saradnju među lokalnim i regionalnim organima bez ugrožavanja ustava i teritorijalnog integriteta svake države;

Uvažavajući Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i prateće protokole;

Uvažavajući obaveze u pogledu zaštite nacionalnih manjina iz konvencija i deklaracija Ujedinjenih nacija i dokumenta iz Konferencije o evropskoj bezbednosti i saradnji, a posebno dokumenta iz Kopenhagena od 29. juna 1990. godine;

Odlučne da definišu principe koje treba poštovati i obaveze koje iz njih proističu, kako bi se u državama članicama i drugim državama koje mogu pristupiti ovom instrumentu osigurala efikasna zaštita nacionalnih manjina i prava i sloboda pripadnika tih manjina, u okviru vladavine prava, poštujući teritorijalni integritet i nacionalni suverenitet država;

Rešene da sprovedu principe iznete u ovoj Okvirnoj konvenciji kroz nacionalno zakonodavstvo i odgovarajuću vladinu politiku;

Sporazumele su se o sledećem:

ODELJAK I

Član 1

Zaštita nacionalnih manjina i prava i sloboda pripadnika tih manjina sastavni je deo međunarodne zaštite ljudskih prava i

¹¹ Usvojena 10. novembra 1994. godine u Strazburu. Stupila na snagu 1. februara 1998, *Sl. list SRJ (Međunarodni ugovori)*, 6/98.

kao takva spada u domen međunarodne saradnje.

Član 2

Odredbe ove Okvirne konvencije primenjivaće se u dobroj nameri, u duhu razumevanja i tolerancije i u skladu s principima dobrosusedstva, prijateljskih odnosa i saradnje među državama.

Član 3

1. Svaki pripadnik nacionalne manjine imaće pravo da slobodno bira da bude tretiran kao takav ili ne i neće doći u nepovoljan položaj zbog takvog određenja ili vršenja prava vezanih za to opredeljenje.

2. Pripadnici nacionalnih manjina mogu da vrše ona prava i uživaju slobode koje proizlaze iz principa ugrađenih u sadašnju Okvirnu konvenciju, pojedinačno ili u zajednici s drugima.

ODELJAK II

Član 4

1. Strane ugovornice se obavezuju da će pripadnicima nacionalnih manjina garantovati ravnopravnost pred zakonom i jednaku zakonsku zaštitu. U tom smislu zabranjena je bilo kakva diskriminacija na osnovu pripadnosti nacionalnoj manjini.

2. Strane ugovornice se obavezuju da usvoje, gde je potrebno, odgovarajuće mere kako bi u svim oblastima ekonomskog, društvenog, političkog i kulturnog života obezbedile punu i stvarnu jednakost pripadnika nacionalne manjine i pripadnika većine. U tom pogledu će voditi računa o specifičnim uslovima pripadnika nacionalnih manjina.

3. Mere usvojene shodno stavu 2 neće se smatrati aktom diskriminacije.

Član 5

1. Strane ugovornice se obavezuju da stvaraju potrebne uslove kako bi pripadnici nacionalnih manjina očuvali i razvijali svoju kulturu i sačuvali neophodne elemente svog identiteta, naime religiju, jezik, tradicije i kulturno nasleđe.

2. Bez štete po mere preduzete u skladu sa njihovom opštom politikom integracije, strane ugovornice će se uzdržati od politike ili prakse koje imaju za cilj asimilaciju pripadnika nacionalnih manjina protiv njihove volje i štitiće ta lica od svake akcije usmerene ka takvoj asimilaciji.

Član 6

1. Strane ugovornice će podsticati duh tolerancije i međukulturnog dijaloga i preduzimati odgovarajuće mere za unapređenje uzajamnog poštovanja i razumevanja i saradnje među svim ljudima koji žive na njihovoj teritoriji, bez obzira na etnički, kulturni, jezički ili verski identitet tih lica, a posebno u oblasti obrazovanja, kulture i masovnog informisanja.

2. Strane ugovornice se obavezuju da preduzmu odgovarajuće mere kako bi zaštitile lica koja mogu biti izložena pretnjama ili diskriminaciji, neprijateljstvima ili nasilju zbog svog etničkog, kulturnog, jezičkog ili verskog identiteta.

Član 7

Strane ugovornice će obezbediti poštovanje prava svakog pripadnika nacionalne manjine na slobodu mirnog okupljanja, slobodu udruživanja, slobodu izražavanja i slobodu misli, uverenja i veroispovesti.

Član 8

Strane ugovornice se obavezuju da priznaju da svaki pripadnik nacionalne manjine ima pravo da izražava svoju religiju ili veru i da ustanovljava verske institucije, organizacije i udruženja.

Član 9

1. Strane ugovornice se obavezuju da će priznati da pravo na slobodu izražavanja svakog pripadnika nacionalne manjine uključuje slobodu mišljenja, i primanja i prenošenja informacija i ideja na jeziku manjine bez mešanja javnih organa i bez obzira na granice. Strane ugovornice će u okviru svojih pravnih sistema osigurati da pripadnici nacionalnih manjina ne budu diskriminirani u svom pristupu sredstvima javnog informisanja.

2. Stav 1 ne sprečava strane ugovornice da zahtevaju posedovanje odobrenja, koja se izdaju bez diskriminacije, a na osnovu objektivnih kriterijuma, za emitovanje radio i televizijskih programa ili za rad bioskopskih preduzeća.

3. Strane ugovornice neće ometati stvaranje i korišćenje štampanih sredstava informisanja od strane pripadnika nacionalnih manjina. U zakonskim okvirima za RTV, obezbediće koliko god je moguće, a uzimajući u obzir odredbe stava 1, da pripadnici nacionalnih manjina dobiju mogućnost stvaranja i korišćenja sopstvenih sredstava javnog informisanja.

4. Surane ugovornice će u okviru svojih pravnih sistema usvojiti odgovarajuće mere kako bi pripadnicima nacionalnih manjina olakšale pristup medijima, u cilju povećavanja tolerancije i omogućavanja kulturnog pluralizma.

Član 10

1. Strane ugovornice se obavezuju da priznaju da svaki pripadnik nacionalne manjine ima pravo da koristi slobodno i bez ometanja svoj manjinski jezik, privatno i javno, usmeno ili pismeno.

2. U oblastima tradicionalno ili znatno naseljenim pripadnicima nacionalnih manjina, ako to ova lica zahtevaju, ili takav zahtev odgovara realnim potrebama, strane će u meri u kojoj je to moguće nastojati da osiguraju uslove koji bi omogućili upotrebu manjinskog jezika u odnosima između pripadnika nacionalnih manjina i administrativnih organa.

3. Strane ugovornice se obavezuju da garantuju pravo svakom pripadniku nacionalne manjine da bude obavešten, bez odlaganja, na jeziku koji razume, o razlozima hapšenja i o karakteru i uzroku optužbe protiv njega i da se brani na tom jeziku, ako je potrebno, uz besplatnu pomoć tumača.

Član 11

1. Strane ugovornice se obavezuju da priznaju da svaki pripadnik nacionalne manjine ima pravo da koristi svoje prezime (patronim) i ime na jeziku manjine i

pravo na njihovo zvanično priznavanje po modalitetima utvrđenim u njihovom pravnom sistemu.

2. Strane ugovornice se obavezuju da će svakom pripadniku nacionalne manjine priznati pravo da na svom manjinskom jeziku istakne oznake, natpise i druge informacije privatne prirode koje su javno vidljive.

3. U oblastima koje su tradicionalno naseljene znatnim brojem pripadnika nacionalne manjine, strane ugovornice će nastojati da u okviru svojih pravnih sistema, a uključujući gde je to potrebno i sporazume sa drugim državama uzimajući u obzir njihove specifične uslove, da istaknu tradicionalne lokalne nazive, imena ulica i druge topografske naznake namenjene javnosti i na jeziku manjine, ako postoji dovoljna tražnja za takvim naznakama.

Član 12

1. Strane ugovornice će gde to odgovara, preduzeti mere u oblasti obrazovanja i istraživanja kako bi se negovala kultura, jezik i vera nacionalnih manjina i većine.

2. U tom kontekstu strane ugovornice će između ostalog obezbediti odgovarajuće mogućnosti za obuku nastavnika i dostupnost nastavnih učila, i olakšati kontakte između učenika i nastavnika različitih zajednica.

3. Strane ugovornice se obavezuju da obezbede jednaku mogućnost pristupa obrazovanju na svim nivoima za pripadnike nacionalnih manjina.

Član 13

1. U okviru svojih obrazovnih sistema strane ugovornice će priznati pravo pripadnicima nacionalnih manjina da ustanovljavaju i vode sopstvene privatne institucije za obrazovanje i obuku.

2. Vršenje tog prava ne povlači nikakvu finansijsku obavezu za potpisnice.

Član 14

1. Strane ugovornice se obavezuju da priznaju da svaki pripadnik nacionalne

manjine ima pravo da uči svoj manjinski jezik.

2. U oblastima naseljenim pripadnicima nacionalnih manjina tradicionalno ili u znatnom broju, ako ima dovoljno zateva, strane ugovornice će nastojati da obezbede, u meri u kojoj je to moguće i u okviru svojih obrazovnih sistema, da pripadnici tih manjina imaju odgovarajuće mogućnosti da uče jezik manjine ili da se obučavaju na tom jeziku.

3. Stav 2 ovog člana primeniće se bez štete po izučavanje zvaničnog jezika ili nastave na tom jeziku.

Član 15

Strane ugovornice će stvoriti uslove potrebne za delotvorno učešće pripadnika nacionalnih manjina u kulturnom, društvenom i ekonomskom životu i javnim odnosima, posebno onim koji se na njih odnose.

Član 16

Strane ugovornice će se uzdržati od mera koje menjaju srazmeru stanovništva u oblastima naseljenim pripadnicima nacionalnih manjina, a imaju za cilj ograničavanje prava i sloboda koje proizlaze iz principa ugrađenih u ovu Okvirnu konvenciju.

Član 17

1. Strane ugovornice se obavezuju da ne ometaju pravo pripadnika nacionalnih manjina da osnivaju i održavaju slobodne i miroljubive prekogranične kontakte sa licima koja zakonito borave u drugim državama, posebno onim s kojima imaju zajednički etnički, kulturni, jezički ili verski identitet ili zajedničko kulturno nasleđe.

2. Strane ugovornice se obavezuju da ne ometaju pravo pripadnika nacionalnih manjina da učestvuju u aktivnostima nevladinih organizacija, kako na nacionalnom tako i na međunarodnom nivou.

Član 18

1. Strane ugovornice će nastojati da, tamo gde je to potrebno, zaključe bilateralne i multilateralne sporazume sa dru-

gim državama, posebno susednim državama, kako bi osigurale zaštitu pripadnika odnosnih nacionalnih manjina.

2. Tamo gde je to relevantno, strane ugovornice će preduzeti mere za podsticaj prekogranične saradnje.

Član 19

Strane ugovornice se obavezuju da će poštovati i primenjivati principe ugrađene u postojeću Okvirnu konvenciju namećući, tamo gde je to potrebno, samo ona ograničenja, restrikcije ili odstupanja koja su predviđena međunarodnim pravnim instrumentima, posebno Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u meri u kojoj su ona relevantna za prava i slobode koje proističu iz pomenutih principa.

ODELJAK III

Član 20

U vršenju prava i sloboda koja proizlaze iz principa ugrađenih u ovu Okvirnu konvenciju, svaki pripadnik nacionalne manjine poštovaće nacionalne zakone i prava drugih, posebno pripadnika većine ili drugih nacionalnih manjina.

Član 21

Ništa sadržano u ovoj Okvirnoj konvenciji neće se tumačiti da znači pravo angažovanja u nekoj aktivnosti ili vršenju nekog dela suprotno osnovnim principima međunarodnog prava, a posebno suverenoj jednakosti, teritorijalnom integritetu i političkoj ravnopravnosti država.

Član 22

Ništa sadržano u ovoj Okvirnoj konvenciji neće se tumačiti tako da predstavlja ograničenje ili odstupanje od bilo kojih ljudskih prava i osnovnih sloboda koje mogu biti osigurane zakonima bilo koje strane ugovornice ili bilo kojim drugim sporazumom čija je ona potpisnica.

Član 23

Prava i slobode koje proizlaze iz principa ugrađenih u ovu Okvirnu konvenciju ukoliko su predmet odgovarajuće odredbe u Konvenciji za zaštitu ljudskih

prava i osnovnih sloboda ili u pratećim protokolima, smatraće se saglasnim tim odredbama.

ODELJAK IV

Član 24

1. Komitet ministara Saveta Evrope pratiće sprovođenje ove Okvirne konvencije od strane ugovornica.

2. Strane ugovornice koje nisu članice Saveta Evrope učestvovaće u mehanizmu implementacije, po modalitetima koji će se utvrditi.

Član 25

1. U roku od godinu dana od stupanja ove Okvirne konvencije na snagu u odnosu na stranu ugovornicu, ista će podneti generalnom sekretaru Saveta Evrope punu informaciju o zakonodavnim i drugim merama preduzetim u cilju ostvarivanja principa utvrđenih u ovoj okvirnoj Konvenciji.

2. Nakon toga svaka strana ugovornica će generalnom sekretaru periodično, i svaki put kad Komitet ministara to zahteva, prenositi sve dalje informacije od važnosti za sprovođenje ove Okvirne konvencije.

3. Generalni sekretar će Komitetu ministara proslediti informacije prenete shodno uslovima ovog člana.

Član 26

1. U ocenjivanju adekvatnosti mera preduzetih od strane ugovornica radi ostvarivanja principa utvrđenih u ovoj Okvirnoj konvenciji, Komitetu ministara pomagaće savetodavni komitet, čiji će članovi biti priznati eksperti u oblasti zaštite nacionalnih manjina.

2. Sastav tog savetodavnog komiteta i postupak u radu utvrdiće Komitet ministara u roku od godinu dana od stupanja na snagu ove Okvirne konvencije.

ODELJAK V

Član 27

Ova Okvirna konvencija biće otvorena za potpisivanje državama članicama

Saveta Evrope. Ona će do datuma stupanja Konvencije na snagu biti otvorena za potpisivanje i svim drugim državama koje Komitet ministara pozove da to učine. Ona podleže ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja biće deponovani kod generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 28

1. Ova Okvirna konvencija će stupiti na snagu prvog dana u mesecu nakon isteka perioda od tri meseca od datuma kada dvanaest država članica Saveta Evrope izraze spremnost za obavezivanje Konvencijom u skladu sa odredbama člana 27

2. Za svaku državu članicu koja naknadno izrazi svoju spremnost da bude njome obavezana, Okvirna konvencija će stupiti na snagu prvog dana u mesecu nakon isteka perioda od tri meseca od datuma deponovanja instrumenata ratifikacije, prihvatanja ili odobravanja.

Član 29

1. Nakon stupanja na snagu ove Okvirne konvencije i konsultovanja država potpisnica, Komitet ministara Saveta Evrope može, odlukom koju je donela većina predviđena članom 20d Statuta Saveta Evrope pozvati bilo koju državu članicu Saveta Evrope koja, mada pozvana da je potpiše u skladu sa odredbama člana 27 to još nije učinila, da pristupi Konvenciji, kao i bilo koju drugu državu nečlanicu.

2. Za svaku državu koja pristupi ova Okvirna konvencija stupiće na snagu prvog dana u mesecu nakon isteka perioda od tri meseca od datuma deponovanja instrumenata o pristupanju kod generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 30

1. Svaka država može u vreme potpisivanja ili deponovanja svojih instrumenata ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja odrediti teritoriju ili teritorije za čije je međunarodne odnose odgo-

vorna, a na koje će se ova Okvirna konvencija primjenjivati.

2. Svaka država može kasnije, izjavom upućenom generalnom sekretaru Saveta Evrope, proširiti primenu ove Okvirne konvencije na bilo koju drugu teritoriju navedenu u izjavi. U odnosu na tu teritoriju, Okvirna konvencija stupiće na snagu prvoga dana u mesecu nakon isteka perioda od tri meseca od datuma prijema te izjave od strane generalnog sekretara.

3. Svaka izjava data u skladu sa prethodna dva paragrafa može za bilo koju teritoriju određenu u takvoj izjavi, biti povučena obaveštenjem upućenim generalnom sekretaru. Povlačenje će stupiti na snagu prvog dana u mesecu nakon isteka perioda od tri meseca od datuma prijema takvog obaveštenja od strane generalnog sekretara.

Član 31

1. Svaka strana ugovornica može u bilo koje vreme otkazati ovu Okvirnu konvenciju obaveštenjem upućenim generalnom sekretaru Saveta Evrope.

2. To otkazivanje stupa na snagu prvoga dana u mesecu koji nastupi po isteku perioda od šest meseci od datuma prijema obaveštenja od strane generalnog sekretara.

Član 32

Generalni sekretar Saveta Evrope obavestiće države članice Saveta, druge zemlje potpisnice i svaku državu koja je pristupila ovoj Okvirnoj konvenciji, o:

- a) svakom potpisivanju;
- b) deponovanju instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju, odobravanju, pristupanju;
- c) svakom datumu stupanja ove Okvirne konvencije na snagu shodno čl. 28, 29 i 30;
- d) svakom drugom aktu, obaveštenju ili podnesku u vezi s ovom Okvirnom konvencijom.

Potvrđujući prednje, dole potpisani valjano za to ovlašćeni, potpisuju ovu Okvirnu konvenciju.

Sačinjeno u Strazburu, dana 10. novembra 1994. godine, na engleskom i francuskom, s tim što su oba teksta autentična, u jednom primerku koji će biti deponovan u arhivi Saveta Evrope, generalni sekretar Saveta Evrope dostaviće overene kopije svakoj državi članici Saveta Evrope i svakoj državi pozvanoj da potpiše ili da pristupi ovoj Okvirnoj konvenciji.

7. ČOVEK I MEĐUNARODNO PRAVO – LJUDSKA PRAVA

7.1. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima¹²

Pošto je priznavanje urođenog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske porodice temelj slobode, pravde i mira u svetu;

pošto je nepoštovanje i preziranje ljudskih prava vodilo varvarskim postupcima, koji su vređali savest čovečanstva, i pošto je stvaranje sveta u kojem će ljudska bića uživati slobodu govora i ubeđenja i biti slobodna od straha i nestašice proglašeno kao najviša težnja svakog čoveka;

pošto je bitno da ljudska prava budu zaštićena pravnim poretom kako čovek ne bi bio primoran da kao krajnjem izlazu pribegne pobuni protiv tiranije i ugnjetavanja;

pošto je bitno da se podstiče razvoj prijateljskih odnosa među narodima;

pošto su narodi Ujedinjenih nacija u Povelji ponovo proglasili svoju veru u osnovna ljudska prava, u dostojanstvo i vrednost čovekove ličnosti i ravnopravnost muškaraca i žena i pošto su odlučili da podstiču društveni napredak i poboljšaju uslove života u većoj slobodi;

pošto su se države članice obavezale da u saradnji s Ujedinjenim nacijama obezbede opšte poštovanje i primenu ljudskih prava i osnovnih sloboda;

pošto je opšte shvatanje ovih prava i sloboda od najveće važnosti za puno ostvarenje ove obaveze;

Generalna Skupština proglašava

ovu Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima kao zajednički standard koji treba da postignu svi narodi i sve nacije da bi svaki pojedinac i svaki organ društva, imajući ovu Deklaraciju stalno na umu, težio da učenjem i vaspitavanjem doprinese poštovanju ovih prava i sloboda i da postupnim unutrašnjim i međunarodnim merama obezbedi njihovo opšte i stvarno priznanje i poštovanje kako među narodima samih država članica, tako i među narodima onih teritorija koje su pod njihovom upravom.

Član 1

Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i svešću i treba jedni prema drugima da postupaju u duhu bratstva.

Član 2

Svakom pripadaju sva prava i slobode proglašene u ovoj Deklaraciji bez ikakvih razlika u pogledu rase, boje, pola, jezika, veroispovesti, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porekla, imovine, rođenja ili drugih okolno-

12 Usvojena i proglašena rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 217 (III) od 10. decembra 1948. godine: 48 država je glasalo za, nijedna protiv, dok se 8 uzdržalo. *Osnovni dokumenti o ljudskim pravima*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 1998.

sti. Dalje, neće se praviti nikakva razlika na osnovu političkog, pravnog ili međunarodnog statusa zemlje ili teritorije kojoj neko lice pripada, bilo da je ona nezavisna, pod starateljstvom, nesamoupravna, ili da joj je suverenost na ma koji drugi način ograničena.

Član 3

Svako ima pravo na život, slobodu i bezbednost ličnosti.

Član 4

Niko se ne sme držati u ropstvu ili potčinjenosti: ropstvo i trgovina robljem zabranjeni su u svim oblicima.

Član 5

Niko se ne sme podvrgnuti mučenju ili svirepom, nečovečnom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.

Član 6

Svako ima pravo da svuda bude priznat kao pravni subjekt.

Član 7

Svi su pred zakonom jednaki i imaju pravo bez ikakve razlike na podjednaku zaštitu zakona. Svi imaju pravo na jednaku zaštitu protiv bilo kakve diskriminacije kojom se krši ova Deklaracija i protiv svakog podsticanja na ovakvu diskriminaciju.

Član 8

Svako ima pravo na delotvorni pravni lek pred nadležnim nacionalnim sudovima protiv dela kojima se krše osnovna prava koja su mu priznata ustavom ili zakonima.

Član 9

Niko ne sme biti proizvoljno uhapšen, pritvoren, niti proteran.

Član 10

Svako ima potpuno jednako pravo na pravično javno suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom koji će odlučiti o njegovim pravima i obavezama, i o osnovanosti svake krivične optužbe protiv njega.

Član 11

1. Svako ko je optužen za krivično delo ima pravo da se smatra nevinim dok se na osnovu zakona krivica ne dokaže

na javnom pretresu na kojem su mu obezbeđena sva jamstva potrebna za njegovu odbranu.

2. Niko se ne sme osuditi za dela ili propuštanja koja nisu predstavljala krivično delo po unutrašnjem ili međunarodnom pravu u vreme kada su izvršena. Isto tako ne sme se izricati teža kazna od one koja se mogla primeniti u vreme kada je krivično delo izvršeno.

Član 12

Niko se ne sme izložiti proizvoljnom mešanju u privatni život, porodicu, stan ili prepisku, niti napadima na čast i ugled. Svako ima pravo na zaštitu zakona protiv ovakvog mešanja ili napada.

Član 13

1. Svako ima pravo na slobodu kretanja i izbora stanovanja u granicama pojedine države.

2. Svako ima pravo da napusti svaku zemlju, uključujući svoju vlastitu, i da se vrati u svoju zemlju.

Član 14

1. Svako ima pravo da traži i uživa u drugim zemljama azil od proganjanja.

2. Na ovo pravo se ne može pozvati u slučaju gonjenja koje se istinski odnosi na krivična dela nepolitičke prirode ili na postupke protivne ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.

Član 15

1. Svako ima pravo na državljanstvo.

2. Niko ne sme samovoljno biti lišen svog državljanstva niti prava da promeni državljanstvo.

Član 16

1. Punoletni muškarci i žene, bez ikakvih ograničenja u pogledu rase, državljanstva ili veroispovesti, imaju pravo da sklope brak i da zasnuju porodicu. Oni su ravnopravni prilikom sklapanja braka, za vreme njegovog trajanja i prilikom njegovog razvoda.

2. Brak se može sklopiti samo uz slobodan i potpun pristanak lica koja stupaju u brak.

3. Porodica je prirodna i osnovna ćelija društva i ima pravo na zaštitu države i društva.

Član 17

1. Svako ima pravo da poseduje imovinu, sam i u zajednici s drugima.

2. Niko ne sme biti samovoljno lišen svoje imovine.

Član 18

Svako ima pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti; ovo pravo uključuje slobodu promene veroispovesti ili uverenja i slobodu da čovek sam ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, manifestuje svoju veru ili uverenje podučavanjem, običajima, molitvom i obredom.

Član 19

Svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, što obuhvata i pravo da ne bude uznemiravan zbog svog mišljenja, kao i pravo da traži, prima i širi obaveštenja i ideje bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice.

Član 20

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja.

2. Niko se ne može primorati da pripada nekom udruženju.

Član 21

1. Svako ima pravo da učestvuje u upravljanju javnim poslovima svoje zemlje, neposredno ili preko slobodno izabranih predstavnika.

2. Svako ima pravo da na ravnopravnoj osnovi stupa u javnu službu u svojoj zemlji.

3. Volja naroda je osnova državne vlasti: ova volja treba da se izražava na povremenim i slobodnim izborima, koji će se sprovesti opštim i jednakim pravom glasa, tajnim glasanjem ili odgovarajućim postupkom kojim se obezbeđuje sloboda glasanja.

Član 22

Svako, kao član društva, ima pravo na socijalno osiguranje i pravo da ostvaruje privredna, društvena i kulturna prava

neophodna za svoje dostojanstvo i za slobodan razvoj svoje ličnosti, uz pomoć države i putem međunarodne saradnje, a u skladu sa organizacijom i sredstvima svake države.

Član 23

1. Svako ima pravo na rad, na slobodan izbor zaposlenja, na pravične i zadovoljavajuće uslove rada i na zaštitu od nezaposlenosti.

2. Svako, bez ikakve razlike, ima pravo na jednaku platu za jednaki rad.

3. Svako ko radi ima pravo na pravednu i zadovoljavajuću naknadu koja njemu i njegovoj porodici obezbeđuje egzistenciju koja odgovara ljudskom dostojanstvu i koja će, ako bude potrebno, biti upotpunjena drugim sredstvima socijalne zaštite.

4. Svako ima pravo da osniva sindikat i učlanjuje se u njega radi zaštite svojih interesa.

Član 24

Svako ima pravo na odmor i razonodno, uključujući razumno ograničenje radnog vremena i povremeno plaćeni odmor.

Član 25

1. Svako ima pravo na standard života koji obezbeđuje zdravlje i blagostanje, njegovo i njegove porodice, uključujući hranu, odeću, stan i lekarsku negu i potrebne socijalne službe, kao i pravo na osiguranje u slučaju nezaposlenosti, bolesti, onesposobljenja, udovištva, starosti ili drugih slučajeva gubljenja sredstava za izdržavanje usled okolnosti nezavisnih od njegove volje.

2. Majke i deca imaju pravo na naročito staranje i pomoć. Sva deca, rođena u braku ili van njega, uživaju jednaku socijalnu zaštitu.

Član 26

1. Svako ima pravo na obrazovanje. Obrazovanje treba da bude besplatno bar u osnovnim i nižim školama. Osnovno obrazovanje je obavezno. Tehničko i stručno obrazovanje treba da bude svima

podjednako dostupno na osnovu njihove sposobnosti.

2. Obrazovanje treba da bude usmereno ka punom razvitku ljudske ličnosti i učvršćivanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ono treba da unapređuje razumevanje, trpeljivost i prijateljstvo među svim narodima, rasnim i verskim grupama, kao i delatnost Ujedinjenih nacija za održanje mira.

3. Roditelji imaju prvenstveno pravo da biraju vrstu obrazovanja za svoju decu.

Član 27

1. Svako ima pravo da slobodno učestvuje u kulturnom životu zajednice, da uživa u umetnosti i da učestvuje u naučnom napretku i u dobrobiti koja otuda proističe.

2. Svako ima pravo na zaštitu moralnih i materijalnih interesa koji proističu iz svakog naučnog, književnog ili umetničkog dela čiji je on tvorac.

Član 28

Svako ima pravo na društveni i međunarodni poredak u kojem prava i

slobode objavljeni u ovoj Deklaraciji mogu biti potpuno ostvareni.

Član 29

1. Svako ima obaveze prema zajednici u kojoj je jedino moguć slobodan i pun razvitak njegove ličnosti.

2. U vršenju svojih prava i sloboda svako se može podvrgnuti samo onim ograničenjima koja su predviđena zakonom isključivo u cilju obezbeđenja potrebnog priznanja i poštovanja prava i sloboda drugih, kao i zadovoljenja pravičnih zahleva morala, javnog poretka i opšteg blagostanja u demokratskom društvu.

3. Ova prava i slobode se ni u kom slučaju ne mogu ostvarivati protivno ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.

Član 30

Nijedna odredba ove Deklaracije ne može se tumačiti kao pravo za ma koju državu, grupu ili lice da obavlja bilo koju delatnost ili da vrši bilo kakvu usmerenu na rušenje prava i sloboda koji su u njoj sadržani.

7.2. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima¹³, Fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Drugi fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, koji ima za cilj ukidanje smrtne kazne

Države ugovornice ovo Pakta,

Smatrajući, u skladu s načelima izraženim u Povelji Ujedinjenih nacija, da je priznanje urođenog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske porodice temelj slobode, pravde i mira u svetu.

Priznajući da ova prava proizilaze iz urođenog dostojanstva ljudske ličnosti,

Priznajući da, u skladu sa Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, ideal slobodnog ljudskog bića koje uživa građanske i političke slobode i oslobođenog od straha i bede može biti pos-

13 Usvojen i otvoren za potpisivanje rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 2200A (XXI) od 16. decembra 1966. godine. Stupio na snagu 23. marta 1976. godine u skladu sa članom 49; do 1. januara 2005. godine ratifikovale 152 države. *Sl. list SFRJ (Međunarodni ugovori)*, 7/71.

tignut samo ako se stvore uslovi koji omogućavaju svakome da uživa svoja građanska i politička prava, isto tako kao i svoja ekonomska, socijalna i kulturna prava,

Smatrajući da Povelja Ujedinjenih nacija nameće državama obavezu unapređenja sveopšteg i stvarnog poštovanja ljudskih prava i sloboda.

Uzimajući u obzir činjenicu da pojedinac ima obaveze prema drugim pojedincima i prema zajednici kojoj pripada i da je dužan težiti unapređenju i poštovanju prava priznatih u ovom Paktu,

Saglasile su se o sledećim članovima:

PRVI DEO

Član 1

1. Svi narodi imaju pravo na samoopredeljenje. Na osnovu ovog prava oni slobodno određuju svoj politički položaj i slobodno postižu svoj privredni, društveni i kulturni razvoj.

2. Radi ostvarenja svojih ciljeva, svi narodi mogu slobodno raspolagati svojim prirodnim bogatstvima i izvorima bez ugrožavanja obaveza koje proizlaze iz međunarodne privredne saradnje, zasnovane na načelu uzajamne koristi i međunarodnom pravu. Ni u kom slučaju narod ne može biti lišen sopstvenih sredstava opstanka.

3. Države ugovornice ovog Pakta, uključujući tu i one koje su odgovorne za upravljanje nesamoupravnim teritorijama i teritorijama pod starateljstvom, dužne su da olakšaju ostvarenje prava naroda na samoopredeljenje i da poštuju ovo pravo shodno odredbama Povelje Ujedinjenih nacija.

DRUGI DEO

Član 2

1. Države ugovornice ovog Pakta obavezuju se da poštuju i da zajamče prava priznata u ovom Paktu svim pojedin-

cima koji se nalaze na njihovoj teritoriji i potpadaju pod njihovu vlast bez ikakvog razlikovanja, naročito u pogledu rase, boje, pola, jezika, veroispovesti, političkog ili svakog drugog ubeđenja, nacionalnog ili društvenog porekla, imovine, rođenja ili drugog statusa.

2. Države ugovornice ovog Pakta se obavezuju da, u skladu sa svojim ustavnim postupcima i sa odredbama ovog Pakta, preduzmu potrebne korake radi usvajanja takvih mera zakonodavnog ili drugog karaktera, pogodnih da se ostvare prava priznata u ovom Paktu koja još nisu predviđena.

3. Države ugovornice ovog Pakta se obavezuju da:

- a) obezbede svakom licu čija prava i slobode priznate ovim Paktom budu povređeni, da raspolože pravom delotvorne žalbe¹⁴ čak i onda kada bi povredu počinila lica koja su radila u obavljanju svojih službenih dužnosti;
- b) obezbede da nadležna sudska, upravna ili zakonodavna vlast, ili svaka druga vlast koja je prema zakonodavstvu države nadležna, rešava o pravima lica koje ulože žalbu i da razvijaju mogućnosti sudskih pravnih lekova.
- c) da obezbede da nadležne vlasti postupaju po svakoj žalbi¹⁵ koja se usvoji kao opravdana.

Član 3

Države ugovornice ovog Pakta obavezuju se da obezbede jednako pravo ljudi i žena na uživanje svih političkih i građanskih prava utvrđenih u ovom Paktu.

Član 4

1. U doba kada opstanak nacije ugrozi izvanredna javna opasnost, koja je proglašena zvaničnim putem, države ugovornice ovog Pakta mogu preduzeti, u

14 Bolje bi bilo: „delotvornog pravnog leka“.

15 Bolje bi bilo: „svakom pravnom leku“.

obimu strogo određenom zahtevima situacije, mere kojima se ukidaju obaveze predviđene u ovom Paktu, s tim da te mere ne budu nespojive s drugim obavezama koje im nameće međunarodno pravo i da sobom ne povlače diskriminaciju zasnovanu isključivo na rasi, boji, polu, jeziku, veroispovesti ili društvenom poretku.

2. Prethodna odredba ne daje ovlašćenje ni na kakvo odstupanje od članova 6, 7, 8 (stav 1 i 2), 11, 15, 16 i 18.

3. Države ugovornice ovog Pakta koje se koriste pravom ukidanja odmah će obavestiti posredstvom generalnog sekretara Ujedinjenih nacija druge države ugovornice o odredbama koje su ukinule kao i razlozima koji su ih na to naveli. Novo saopštenje biće učinjeno istim putem onog dana kada budu okončale ova odstupanja.

Član 5

1. Nijedna odredba ovog Pakta ne može se tumačiti tako da podrazumeva za neku državu, grupu ili pojedinca ma kakvo pravo da se oda kakvoj delatnosti ili da izvrši neki čin kojim se teži uništenju prava i sloboda priznatih u ovom Paktu ili ograničenjima širim nego što su predviđena pomenutim Paktom.

2. Ne može se dopustiti nikakvo ograničenje ili odstupanje od osnovnih ljudskih prava priznatih ili koja su na snazi u nekoj državi ugovornici ovog Pakta na osnovu zakona, konvencija, propisa ili običaja, pod izgovorom da ih ovaj Pakt ne priznaje ili ih priznaje u užem obimu.

TREĆI DEO

Član 6

1. Svako ljudsko biće ima pravo na život. Ovo pravo mora biti zaštićeno zakonom. Niko ne može biti samovoljno lišen života.

2. U zemljama gde nije ukinuta smrtna kazna, smrtna presuda može se izreći samo za najteže zločine, u skladu sa zakonodavstvom na snazi u vreme kada je zločin bio počinjen i koje nije u suprot-

nosti s odredbama ovog Pakta niti sa Konvencijom o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida. Ova kazna može biti primenjena samo na osnovu konačne presude koju je doneo nadležni sud.

3. Kada lišenje života predstavlja zločin genocida, smatraće se da nikakva odredba ovog člana ne ovlašćuje jednu državu ugovornicu ovog Pakta da ukine bilo na koji način ma kakvu obavezu preuzetu na osnovu odredaba Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida.

4. Svaki osuđenik na smrt ima pravo da traži pomilovanje ili zamenu kazne. Amnestija, pomilovanje ili zamena smrtno kazne mogu se dati u svim slučajevima.

5. Smrtna presuda ne može se izreći za zločine koje počine lica mlađa od 18 godina i ne može se izvršiti nad trudnim ženama.

6. Ne može biti pozivanja ni na jednu odredbu ovog člana da bi se odložilo ili sprečilo ukidanje smrtno kazne od strane jedne države ugovornice ovog Pakta.

Član 7

Niko ne može biti podvrgnut mučenju niti svirepom, nečovečnom, ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju. Posebno je zabranjeno podvrgavanje nekog lica medicinskim ili naučnim opitima bez njegovog slobodnog pristanka.

Član 8

1. Niko se ne može držati u ropstvu; ropstvo i trgovina robljem zabranjeni su u svim svojim oblicima.

2. Niko se neće držati u zavisnom položaju.

3. a) Niko se ne može primorati na obavljanje prinudnog ili obaveznog rada.

b) Tačka a) ovog stava ne može se tumačiti kao da zabranjuje izvršenje kazne prinudnog rada, izrečene od strane nadležnog suda, u zemljama gde se za neki zločin može izreći kazna lišenja slobode s prinudnim radom.

c) Ne smatra se kao „prinudan ili obavezan rad“ u smislu ovog stava:

1. svaki rad ili služba, na koji se odnosi tačka b), a koji se normalno traže od lica lišenog slobode na osnovu redovne sudske odluke ili koje se na osnovu takve odluke nalazi na uslovnom otpustu,

2. svaka služba vojne prirode, u zemljama gde je dozvoljen prigovor savesti, svaka nacionalna služba koja se traži na osnovu zakona od takvih prigovarača,

3. svaka služba koja se traži u slučaju više sile ili nesreće koje ugrožavaju život ili blagostanje zajednice,

4. svaki rad ili služba koje čine deo normalnih građanskih obaveza.

Član 9

1. Svako ima pravo na slobodu i ličnu bezbednost. Niko ne može biti samovoljno uhapšen ili pritvoren. Niko se ne može lišiti slobode sem iz razloga i u skladu sa postupkom u zakonu predviđenim.

2. Svako ko je uhapšen biće u trenutku hapšenja obavешten o razlozima hapšenja i u najkraćem roku će mu se saopštiti bilo kakva optužba protivu njega.

3. Svako ko je uhapšen ili zatvoren zbog krivičnog dela biće u najkraćem roku izveden pred sudiju ili nekog drugog službenika, zakonom ovlašćenog da vrši pravosudne funkcije, i u razumnom roku će mu se suditi ili će biti oslobođen. Stavljanje u pritvor lica koja očekuju da im se sudi ne sme biti opšte pravilo, ali puštanje na slobodu može se usloviti jamstvom kojim će se osigurati prisustvo lica u pitanju na suđenju u bilo kom stadijumu sudskog postupka, kao i, u slučaju potrebe, radi izvršenja presude.

4. Ko god je hapšenjem ili pritvaranjem lišen slobode ima pravo da uloži žalbu kod suda u cilju da sud bez odlaganja odluči o zakonitosti lišenja slobode i naredi njegovo oslobođenje ako je pritvaranje bilo nezakonito.

5. Svako ko je nezakonito hapšen ili pritvoren ima pravo na naknadu štete.

Član 10

1. Sa svakim ko je lišen slobode postupaće se čovečno i s poštovanjem urođenog dostojanstva ljudske ličnosti.

2. a) Optuženi se, sem u izuzetnim prilikama, drže odvojeno od osuđenika i podvrgavaju su posebnom postupku koji odgovara njihovom položaju neosuđenih lica.

b) Optuženi maloletnici odvojiće se od odraslih i o njihovom slučaju se odlučuje što je moguće pre.

3. Kazneno-popravni režim će podrazumevati postupanje s osuđenima čiji je bitni cilj njihovo prevaspitavanje i ponovno uključenje u društvo. Maloletni prestupnici biće odvojeni od odraslih i podvrgnuti režimu koji odgovara njihovom dobu i njihovom pravnom položaju.

Član 11

Niko ne može biti zatvoren samo iz razloga što nije u stanju da izvrši neku ugovornu obavezu.

Član 12

1. Svako ko se zakonito nalazi na teritoriji jedne države ima pravo da se u njoj slobodno kreće i slobodno izabere svoje mesto boravka.

2. Svako lice slobodno je da napusti bilo koju zemlju uključujući tu i svoju vlastitu.

3. Napred navedena prava mogu biti predmet samo zakonom previđenih ograničenja koja su nužna za zaštitu nacionalne bezbednosti, javnog poretka, javnog zdravlja ili javnog morala, ili prava i sloboda drugih lica, i u skladu su s drugim pravima priznatim ovim Paktom.

4. Niko se ne može samovoljno lišiti prava da uđe u svoju vlastitu zemlju.

Član 13

Stranac koji se zakonito nalazi na teritoriji jedne države ugovornice ovog Pakta može odande biti proteran samo u sledstvu izvršenja odluke donete saobrazno zakonu i, ako se viši razlozi nacionalne bezbednosti tome ne protive, on mora imati mogućnosti da istakne razloge pro-

tiv njegovog proterivanja i da se od strane nadležne vlasti ili jednog ili više lica naročito označenih za to njegov slučaj preispita, u koju svrhu će imati zastupnika.

Član 14

1. Svi su pred sudovima jednaki. Sva-ko ima pravo da njegova stvar bude pravično i javno saslušana od strane nadležnog, nezavisnog i nepristrasnog suda, ustanovljenog zakonom, koji će odlučivati bilo o osnovanosti ma kakve optužbe krivično-pravne prirode uperene protiv njega, bilo u sporovima o njegovim pravima i obavezama građanske prirode. Štampa i javnost mogu se isključiti u toku celog ili jednog dela suđenja bilo u interesu morala, javnog poretka ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, bilo kada interesi privatnog života strana u sporu to zahtevaju, ili pak ako sud to smatra apsolutno neophodnim, kada bi zbog posebnih okolnosti slučaja javnost škodila interesima pravde. Međutim, svaka presuda doneta u krivičnim ili građanskim stvarima biće javna, sem ako interes maloletnika zahteva da bude drugačije, ili ako se postupak tiče bračnih sporova ili starateljstva dece.

2. Svako ko je optužen za krivično delo ima pravo da se smatra nevinim sve dok se njegova krivica na osnovu zakona ne dokaže.

3. Svako ko je optužen za krivično delo ima potpuno jednako pravo bar na sledeća jamstva:

- a) da bude u najkraćem roku, podrobno i na jeziku koji razume, obavешten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;
- b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti na raspolaganju za pripremu svoje odbrane i za opštenje sa braniocem po svom izboru;
- c) da mu bude suđeno bez nepotrebnog odugovlačenja;
- d) da bude prisutan na suđenju i da se brani sam ili uz pomoć pravnog zastupnika po svom izboru, ako nema pravnog zastupnika, da bude upoz-

nat o svom pravu da ga ima i, kad god to interes pravde zahteva, da mu se postavi branilac po zvaničnoj dužnosti, bez plaćanja troškova ako nema dovoljno sredstava da ga plati;

- e) da ispituje ili postigne da se ispituju svedoci optužbe i da postigne da pristupe sudu i budu saslušani svedoci u njegovu korist pod istim uslovima kao i svedoci optužbe;
- f) da dobije besplatnu pomoć tumača ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava u suđenju;
- g) da ne bude primoran da svedoči protiv samoga sebe ili da prizna krivicu.

4. U postupku s maloletnicima vodiće se računa o njihovom uzrastu i o interesu koji predstavlja njihovo prevaspitavanje.

5. Svako ko je oglašen krivim za neko krivično delo ima pravo da njegovu krivicu i osudu razmotri viši sud u skladu sa zakonom.

6. Kada se konačna krivična presuda docnije poništi ili kada je dato pomilovanje zbog toga što nove ili novootkrivene činjenice pokazuju da je došlo do sudske zablude, lice koje je izdržalo kaznu na osnovu te presude biće obeštećeno u skladu sa zakonom, ako se ne dokaže da se neotkrivanje na vreme nepoznate činjenice u celini, ili delimično, ima njemu pripisati.

7. Niko ne može biti krivično odgovoran ili kažnjen zbog dela za koje je već bio oslobođen ili osuđen konačnom presudom u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom svake zemlje.

Član 15

1. Niko se neće smatrati krivim za dela ili propuštanja koja nisu predstavljala krivično delo prema domaćem ili međunarodnom pravu u vreme kada su bila počinjena. Isto tako, neće se izreći teža kazna od one koja se može primeniti u trenutku kada je krivično delo bilo izvršeno. Ako kasnije, posle izvršenja dela, zakonskom odredbom bude pred-

viđena primena lakše kazne, prestupnik će se time koristiti.

2. Ništa se u ovom članu ne protivi suđenju i osudi lica zbog radnji ili propuštanja koja su se u vreme kada su počinjena smatrala za krivična dela prema opštim pravnim načelima koja priznaje međunarodna zajednica.

Član 16

Svako ima pravo da se svuda prizna je njegova pravna ličnost.

Član 17

1. Niko ne može biti izložen proizvoljnom ili nezakonitom mešanju u privatni život, porodicu, stan ili prepisku, niti protivzakonitim napadima na čast i ugled.

2. Svako ima pravo na zakonsku zaštitu od takvog mešanja ili napada.

Član 18

1. Svako ima pravo na slobodu mišljenja, savesti i veroispovesti; to pravo podrazumeva slobodu ostajanja pri svojoj ili usvajanja veroispovesti ili ubeđenja po svome izboru, kao i slobodu da pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, ispoljava svoje verovanje ili ubeđenje veroispovedanjem, obavljanjem obreda, pohađanjem službe i nastavom.

2. Niko se neće podvrgnuti prinudi koja bi mogla naneti povredu njegovoj slobodi ostajanja pri svojoj, ili usvajanja veroispovesti ili ubeđenja po svome izboru.

3. Sloboda ispoljavanja svoga verovanja ili svoga ubeđenja može se podvrgnuti jedino ograničenjima koja su predviđena u zakonu i koja su neophodna za zaštitu javne bezbednosti, poretka, zdravlja i morala, ili osnovnih sloboda i prava drugih lica.

4. Države ugovornice ovog Pakta se obavezuju na poštovanje slobode roditelja, odnosno zakonskih staratelja, da obezbede versko i moralno vaspitanje svoje dece u skladu sa svojim ubeđenjima.

Član 19

1. Niko ne može biti uznemiravan zbog svoga mišljenja.

2. Svako ima pravo na slobodu izražavanja; to pravo podrazumeva slobodu traženja, primanja i širenja obaveštenja i ideja svake vrste, bez obzira na granice, bilo usmeno, pismeno, putem štampe ili u umetničkom obliku, ili ma kojim drugim sredstvom po svom izboru.

3. Korišćenje sloboda predviđenih u stavu 2 ovog člana povlači posebne dužnosti i odgovornosti. Ono se, prema tome, može podvrgnuti izvesnim ograničenjima koja ipak moraju biti izričito utvrđena zakonom i koja su neophodna:

- a) za poštovanje prava ili ugleda drugih lica;
- b) za zaštitu nacionalne bezbednosti ili javnog poretka, ili javnog zdravlja ili morala.

Član 20

1. Svaka propaganda u korist rata zakonom će se zabraniti.

2. Zakonom će se zabraniti svako zagovaranje nacionalne, rasne ili verske mržnje koje predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje.

Član 21

Priznaje se pravo mimog okupljanja.

Korišćenje toga prava može biti predmet samo ograničenja nametnutih u skladu sa zakonom i koja su nužna u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, ili javne sigurnosti, javnog poretka, zaštite javnog zdravlja ili morala ili prava i sloboda drugih lica.

Član 22

1. Svako će imati pravo slobodnog udruživanja s drugim licima, uključujući tu i pravo da obrazuje sindikate i da im slobodno pristupa radi zaštite svojih interesa.

2. Korišćenje toga prava može biti jedino predmet ograničenja predviđenih zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti ili javne sigurnosti, javnog

poretka, ili zaštite javnog zdravlja ili morala, ili prava i sloboda drugih lica. Ovaj član neće sprečavati da se korišćenje ovog prava od strane pripadnika oružanih snaga i policije podvrgne zakonskim ograničenjima.

3. Nijedna odredba ovog člana neće ovlašćivati države učesnice Konvencije Međunarodne organizacije rada od 1948. o sindikalnim slobodama i zaštiti sindikalnih prava da preduzmu zakonodavne mere koje povređuju, ili da primenjuju zakon na način koji povređuje, jamstva predviđena u toj Konvenciji.

Član 23

1. Porodica je prirodna i osnovna ćelija društva i ima pravo na zaštitu društva i države.

2. Priznaje se pravo na stupanje u brak i zasnivanje porodice muškarcima i ženama zrelim za brak.

3. Nikakav brak se ne može zaključiti bez slobodnog i punog pristanka budućih supružnika.

4. Države ugovornice ovog Pakta preduzeće odgovarajuće mere radi obezbeđenja jednakosti u pravima i dužnostima supružnika u odnosu na brak, za vreme braka i prilikom njegovog raskida. Ako dođe do raskida braka doneće se odluke kako bi se deci obezbedila potrebna zaštita.

Član 24

1. Svako dete bez ikakvog razlikovanja zasnovanog na rasi, boji, polu, jeziku, veroispovesti, nacionalnom ili društvenom poreklu, imovini ili rođenju, ima pravo na mere zaštite od strane njegove porodice, društva i države koje zahteva njegov položaj maloletnika.

2. Svako će se dete registrovati odmah po rođenju i dobiće ime.

3. Svako dete ima pravo na državljanstvo.

Član 25

Svaki građanin, bez ikakvog razlikovanja pomenutog u članu 2 i bez nera-

zumnih ograničenja, ima pravo i mogućnosti:

- a) da učestvuje u vođenju javnih poslova, bilo neposredno bilo preko slobodno izabranih predstavnika;
- b) da glasa i da bude biran na povremenim ispravno održanim izborima, uz jednako i opšte biračko pravo, sprovedenim tajnim glasanjem, kojim se obezbeđuje slobodno izražavanje volje birača;
- c) da mu, pod opštim uslovima jednakosti, bude dostupna javna služba u njegovoj zemlji.

Član 26

Svi su pred zakonom jednaki i imaju pravo na jednaku zakonsku zaštitu bez ikakvog razlikovanja. U tom pogledu zakon će zabraniti svaku diskriminaciju i zaštititi svim licima podjednaku i efikasnu zaštitu protiv svake diskriminacije, naročito na osnovu rase, boje, pola, jezika, veroispovesti, političkog i bilo kog drugog mišljenja, nacionalnog i društvenog porekla, imovine, rođenja ili drugog statusa.

Član 27

U državama gde postoje etničke, verske ili jezičke manjine, lica koja pripadaju tim manjinama ne mogu biti lišena prava da imaju u zajednici s drugim članovima svoje grupe, svoj sopstveni kulturi život, da ispovedaju svoju sopstvenu veroispovest i obavljaju verske dužnosti, ili da upotrebljavaju svoj sopstveni jezik.

ČETVRTI DEO

Član 28

1. Uspostavlja se Komitet za ljudska prava (dalje u ovom Paktu nazvan: Komitet). Ovaj Komitet će se sastojati od osamnaest članova i vršiće niže određene dužnosti.

2. Komitet će biti sastavljen od državljana država ugovornica ovog Pakta koji moraju da budu ličnosti visokih moralnih osobina i priznate upućenosti u oblasti ljudskih prava. Vodiće se računa o korisnosti koju predstavlja učešće u radu Ko-

miteta izvesnih lica koja imaju pravničko iskustvo.

3. Članovi Komiteta se biraju i zasedaju u ličnom svojstvu.

Član 29

1. Članovi Komiteta biraju se tajnim glasanjem sa liste lica koja poseduju svojstva propisana u članu 28 i koja su države ugovornice ovog Pakta predložile, u tu svrhu.

2. Svaka država ugovornica ovog Pakta može predložiti najviše dva lica. Ova lica moraju biti državljani države koja ih predlaže.

3. Isto lice može se ponovo predložiti.

Član 30

1. Prvi izbor će se obaviti najkasnije šest meseci od dana stupanja na snagu ovog Pakta.

2. Najmanje četiri meseca pre dana svakog izbora za Komitet, sem izbora u cilju popune upražnjenog mesta koje je oglaseno takvim u skladu sa članom 34, generalni sekretar Ujedinjenih nacija pismenim putem poziva države ugovornice ovog Pakta da odrede kandidate koje predlažu za članove Komiteta.

3. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će pripremiti po abecednom redu spisak svih tako predloženih lica, navodeći države koje su ih predložile, i dostaviće ih državama ugovornicama ovog Pakta najkasnije mesec dana pre dana svakog izbora.

4. Članovi Komiteta se biraju na sastanku država članica, koji saziva generalni sekretar Ujedinjenih nacija u sedištu Organizacije. Na ovom sastanku, na kome kvorum sačinjavaju dve trećine država ugovornica ovog Pakta izabraće se za članove Komiteta oni kandidati koji dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova predstavnika država ugovornica prisutnih i koji glasaju.

Član 31

1. U Komitetu ne može biti više od jednog državljanina jedne iste države.

2. Pri izborima u Komitet vodiće se računa o pravičnoj geografskoj raspodeli i o tome da budu zastupljeni različiti oblici civilizacije, kao i glavni pravni sistemi.

Član 32

1. Članovi Komiteta se biraju na period od četiri godine. Oni se mogu iznova izabrati ako su ponovo predloženi. Medutim, mandat devet članova izabranih prilikom prvog izbora ističe posle dve godine; odmah posle prvih izbora imena ovih članova biće izvučena kockom od strane predsedavajućeg sastanka na koji se odnosi stav 4 člana 30.

2. Po isteku mandata, izbori će se održati shodno odredbama prethodnih članova ovog dela Pakta.

Član 33

1. Ako je po jednodušnom mišljenju drugih članova jedan član Komiteta prestao da vrši svoje funkcije iz nekog drugog razloga a ne usled odsustva privremenog karaktera, predsednik Komiteta izveštava o tome generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, koji onda oglašava upražnjenim mesto koje je zauzimao član o kome je reč.

2. U slučaju smrti ili ostavke jednog člana Komiteta, predsednik odmah obaveštava o tome generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, koji oglašava mesto upražnjenim računajući od dana smrti ili od dana kada ostavka proizvodi dejstvo.

Član 34

1. Kada je objavljeno da je jedno mesto upražnjeno shodno članu 33. i ako mandat člana koji treba da bude zamenjen ne ističe u roku od šest meseci od dana kada je mesto proglašeno upražnjenim, generalni sekretar Ujedinjenih nacija obaveštava o tome sve države ugovornice ovog Pakta, koje mogu u roku od dva meseca odrediti kandidate shodno odredbama člana 29 u cilju popune upražnjenog mesta.

2. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija ustanoviće po abecednom redu spisak tako predloženih lica i saopštiće ga državama ugovornicama ovog Pakta. Iz-

bor u cilju popune upražnjenog mesta obavice se zatim u skladu s odnosnim odredbama ovog dela Pakta.

3. Svaki član Komiteta, izabran na mesto koje je proglašeno upražnjenim shodno članu 33 učestvuje u radu Komiteta do dana isteka mandata člana čije je mesto ostalo upražnjeno u Komitetu saobrazno odredbama pomenutog člana.

Član 35

Članovi Komiteta primaju uz odobrenje Generalne skupštine Ujedinjenih nacija nagradu iz sredstava Ujedinjenih nacija pod uslovima koje utvrdi Generalna skupština s obzirom na značaj odgovornosti Komiteta.

Član 36

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija stavlja na raspolaganje Komitetu osoblje i materijalna sredstva koji su mu potrebni za uspešno obavljanje dužnosti koje su mu poverene na osnovu ovog Pakta.

Član 37

1. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija saziva članove Komiteta na prvu sednicu u sedištu Organizacije ujedinjenih nacija.

2. Posle svog prvog sastanka, Komitet se sastaje kad god je to predviđeno njegovim poslovnikom.

3. Sastanci Komiteta normalno se održavaju u sedištu Organizacije ujedinjenih nacija ili u Uredu Ujedinjenih nacija u Ženevi.

Član 38

Svaki član Komiteta mora pre stupanja na dužnost na javnoj sednici dati svečanu obavezu da će svoje dužnosti vršiti potpuno nepristrasno i savesno.

Član 39

1. Komitet bira svoje službenike na rok od dve godine. Oni se mogu ponovo birati.

2. Komitet sam utvrđuje svoj poslovnik; on će, međutim, sadržati, između ostalog, sledeće odredbe:

- a) kvorum sačinjava 12 članova;

- b) odluke Komiteta se donose većinom prisutnih članova.

Član 40

1. Države ugovornice ovog Pakta se obavezuju da podnose izveštaje o merama koje budu usvojile, radi ostvarivanja prava priznatih u ovom Paktu, kao i o napretku ostvarenom u uživanju ovih prava:

- a) u roku od godine dana, računajući od dana stupanja na snagu ovog Pakta za svaku zainteresovanu državu ugovornicu ponaosob;
- b) zatim, kad god Komitet to zatraži.

2. Svi izveštaji uputiće se generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija, koji će ih dostaviti Komitetu radi razmatranja. U izveštaju će se ukazati, u slučaju potrebe, na činioce i teškoće koji utiču na sprovođenje u život odredaba ovog Pakta.

3. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija može, pošto se posavetuje sa Komitetom, dostaviti specijalizovanim ustanovama prepis svih delova izveštaja koji imaju veze s delokrugom njihove nadležnosti.

4. Komitet proučava izveštaje koje su podnele države ugovornice ovog Pakta. On upućuje državama ugovornicama svoje vlastite izveštaje, kao i sve opšte primedbe koje bude smatrao pogodnim. Komitet može isto tako dostaviti Ekonomskom i socijalnom savetu ove primedbe, proračune prepisom izveštaja koje je primio od država ugovornica ovog Pakta.

5. Države ugovornice ovog Pakta mogu podnositi Komitetu mišljenja o svim primedbama koje budu učinjene na osnovu stava 4 ovog člana.

Član 41

1. Svaka država ugovornica ovog Pakta može na osnovu ovog člana, izjaviti u svako doba da priznaje nadležnost Komiteta da prima i razmatra saopštenja u kojima jedna država ugovornica tvrdi da druga država ugovornica ne ispunjava svoje obaveze prema ovom Paktu. Saopštenja podneta na osnovu ovog člana

mogu se primati i razmatrati samo ako ih je podnela država ugovornica koja je dala izjavu o priznanju nadležnosti Komiteta u odnosu na sebe. Komitet neće primiti nikakvo saopštenje ako se ono tiče države ugovornice koja nije dala takvu izjavu. U pogledu saopštenja primljenih shodno ovom članu primeniće se sledeći postupak:

- a) ako neka država ugovornica ovog Pakta smatra da neka druga država ugovornica ovog Pakta ne primenjuje njegove odredbe, ona može pismenim saopštenjem skrenuti pažnju ove države na tu stvar. U roku od tri meseca, računajući od prijema saopštenja, država kojoj je upućeno saopštenje pružiće državi koja gaje uputila objašnjenja ili neku drugu pismenu izjavu radi rasvetljavanja pitanja, koji treba da obuhvate, u mogućoj i odgovarajućoj meri, podatke o njenim unutrašnjim pravilima postupka i o pravnim lekovima, bilo već iskorišćenim, bilo onim u toku rešavanja ili onim koji su još dostupni.
- b) Ako u roku od šest meseci, računajući od dana prijema prvobitnog saopštenja od strane države kojoj je upućeno, pitanje nije rešeno na zadovoljstvo obe zainteresovane države ugovornice, i jedna i druga imaće pravo da ga podnesu Komitetu, upućujući saopštenje Komitetu kao i drugoj zainteresovanoj državi.
- c) Komitet može da raspravlja o stvari koja mu je podneta samo pošto se bude uverio da su bili upotrebljeni i iscrpeni svi unutrašnji pravni lekovi u skladu sa opšte priznatim načelima međunarodnog prava. Ovo pravilo se ne primenjuje u slučaju kada se postupak po pravnim lekovima bezrazložno odugovlači.
- d) Komitet održava nejavne sednice kada razmatra saopštenja predviđena u ovom članu.
- e) Pod uslovom odredaba tačke c), Komitet će staviti svoje dobre usluge na raspolaganje zainteresovanim državama ugovornicama da bi se došlo do prijateljskog rešenja pitanja na osnovi poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao što ih priznaje ovaj Pakt.
- f) U svakom slučaju koji mu je podnet, Komitet može da traži od zainteresovanih država ugovornica, na koje se odnosi tačka b), da mu pruže sva odnosna obaveštenja.
- g) Zainteresovane države ugovornice, pomenute u tački b), imaju pravo da budu predstavljene za vreme dok Komitet razmatra pitanje i da usmeno ili pismeno, ili u jednom i u drugom obliku, podnose primedbe.
- h) Komitet je dužan da podnese izveštaj u roku od dvanaest meseci od dana kada je primio saopštenje o kome je reč u tački b):
 - i) ako je postignuto rešenje u smislu odredaba tačke e), Komitet će se u svom izveštaju ograničiti na kratko izlaganje činjenica i rešenja do koga se došlo;
 - j) ako se rešenje u smislu odredaba tačke e) nije moglo postići, Komitet će se u svom izveštaju ograničiti na kratko izlaganje činjenica. Tekst pismenih primedaba i zapisnik o usmenim primedbama zainteresovanih država ugovornica priložiće se uz izveštaj.

Izveštaj o svakom slučaju dostaviće se zainteresovanim državama.

2. Odredbe ovog člana stupiće na snagu kada deset država ugovornica ovog Pakta budu dale izjavu predviđenu u stavu I ovog člana.

Takve izjave deponovaće države ugovornice kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, koji će njihov prepis dostaviti drugim državama ugovornicama. Izjava se može u svako doba povući putem saopštenja generalnom sekretaru. Ovo povlačenje ne utiče na razmatranje

ma koga pitanja koje je predmet već dostavljenog saopštenja na osnovu ovog člana; a nikakvo drugo saopštenje jedne države članice neće biti primljeno pošto generalni sekretar bude primio obaveštenje o povlačenju izjave, ako zainteresovana država ugovornica ne da novu izjavu.

Član 42

1. a) Ako se neko pitanje podneto Komitetu u skladu s članom 41 ne reši na zadovoljstvo zainteresovanih država ugovornica, Komitet može, uz prethodni priustanak zainteresovanih država ugovornica, naimenovati *ad hoc* komisiju za mirenje (u daljem tekstu nazvanu „Komisija“). Komisija će staviti svoje dobre usluge na raspolaganje zainteresovanim državama ugovornicama u cilju da se postigne prijateljsko rešenje pitanja, na osnovu poštovanja ovog Pakta;

b) Komisija se sastoji od pet članova koji su prihvatljivi za zainteresovane države ugovornice. Ako zainteresovane države ugovornice ne postignu sporazum o sastavu Komisije u celini ili delimično u roku od tri meseca, članove Komisije u pogledu kojih se sporazum nije postigao izabraće Komitet među svojim članovima tajnim glasanjem putem dvotrećinske većine.

2. Članovi Komisije zasedaju u ličnom svojstvu. Oni ne mogu biti državljani ni zainteresovanih država ugovornica, ni države koja nije ugovornica ovog Pakta, niti države ugovornice koja nije dala izjavu predviđenu u članu 41.

3. Komisija će izabrati svoga predsednika i usvojiti poslovnik.

4. Komisija normalno održava svoje sastanke u sedištu Organizacije ujedinjenih nacija, ili u uredu Ujedinjenih nacija u Ženevi. Međutim, oni se mogu održavati na svakom drugom pogodnom mestu koje Komisija može odrediti savetujući se s generalnim sekretarom Ujedinjenih nacija i zainteresovanim državama članicama.

5. Sekretarijat predviđen u članu 36 pruža takođe svoje usluge komisijama naimenovanim na osnovu ovog člana.

6. Obaveštenja koja dobije i pregleda Komitet stavljaju se na raspolaganje Komisiji, a Komisija može zahtevati od zainteresovanih država članica da joj pruže sva potrebna dopunska obaveštenja.

7. Pošto je potpuno razmotrila pitanje u svim njegovim vidovima, no u svakom slučaju najduže u roku od dvanaest meseci od kada joj je ono bilo podneto, Komisija će podneti izveštaj predsedniku Komiteta radi saopštavanja zainteresovanim državama ugovornicama;

- a) ako Komisija nije u stanju da dovrši razmatranje pitanja u toku dvanaest meseci, ona će se ograničiti na to da u svom izveštaju ukratko navede dokle je došla u razmatranju pitanja;
- b) ako se došlo do prijateljskog rešenja pitanja, na osnovi poštovanja ljudskih prava priznatih u ovom Paktu, Komisija će se ograničiti na to da u svom izveštaju ukratko navede činjenice i rešenje koje je postignuto;
- c) ako se nije došlo do rešenja u smislu tačke b), Komisija unosi u izveštaj svoje zaključke o svim činjenicama koje se odnose na sporno pitanje između zainteresovanih država ugovornica, kao i svoja gledišta o mogućnostima prijateljskog rešenja slučaja. Taj izveštaj sadrži isto tako pismene primedbe i zapisnik o usmenim primedbama zainteresovanih država ugovornica;
- d) ako je izveštaj Komisije podnet shodno tački c), zainteresovane države ugovornice saopštice predsedniku Komiteta, u roku od tri meseca po prijemu izveštaja, da li prihvataju sadržinu izveštaja Komisije ili ne.

8. Odredbe ovog člana ne diraju u ovlašćenja Komiteta koja su predviđena u članu 41.

9. Svi troškovi članova Komisije poednako se raspodeljuju između zainteresovanih država ugovornica na osnovi

procene koju utvrđuje generalni sekretar Ujedinjenih nacija.

10. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija ima ovlašćenje da, u slučaju potrebe, plati članovima Komisije njihove troškove pre nego što ih zainteresovane države ugovornice budu naknadile shodno stavu 9 ovog člana.

Član 43

Članovi Komiteta i članovi ad hoc komisija za mirenje, koji mogu biti naime-novani prema članu 42, imaju pravo na olakšice, privilegije i imunitete priznata stručnjacima kojima je poveren neki za-datak za račun Organizacije ujedinjenih nacija, onako kao što su izloženi u odgo-varajućim odeljcima Konvencije o privile-gijama i imunitetima Ujedinjenih nacija.

Član 44

Odredba o sprovođenju u život ovog Pakta primenjivaće se bez uštrba po pos-tupke propisane u oblasti ljudskih prava pod uslovima ili na osnovu ustavnih in-strumenata i konvencija Organizacije uje-dinjenih nacija i specijalizovanih ustano-va, i neće sprečavati države ugovornice da pribegnu drugim načinima rešavanja sporova u skladu sa opštim ili posebnim međunarodnim sporazumima koji su među njima na snazi.

Član 45

Komitet podnosi svake godine iz-veštaj o svom radu Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija, preko Ekonomskog i socijalnog saveta.

PETI DEO

Član 46

Nijedna odredba ovog Pakta neće se tumačiti tako da vređa odredbe Povelje Ujedinjenih nacija i ustava specijalizova-nih ustanova kojima se određuju odnosne odgovornosti raznih organa Organizacije ujedinjenih nacija i specijalizovanih usta-nova u pogledu pitanja kojima se bavi ovaj Pakt.

Član 47

Nijedna odredba ovog Pakta neće se tumačiti tako da vređa pravo koje pripada svakome narodu da potpuno i slobodno iskorišćava i upotrebljava svoja prirodna bogatstva i izvore.

ŠESTI DEO

Član 48

1. Ovaj Pakt je otvoren za potpisiva-nje svim državama članicama Organizaci-je ujedinjenih nacija, ili članicama bilo ko-je od njenih specijalizovanih ustanova, svakoj državi ugovornici Statuta Međuna-rodnog suda pravde, i svakoj drugoj državi koju pozove Generalna skupština Ujedinjenih nacija da postane ugovornica ovog Pakta.

2. Ovaj Pakt podleže ratifikaciji. In-strumenti ratifikacije deponovaće se kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

3. Ovaj Pakt će biti otvoren za pris-tupanje svakoj državi na koju se odnosi stav 1 ovog člana.

4. Pristupanje će se izvršiti depono-vanjem instrumenata o pristupanju kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

5. Generalni sekretar Ujedinjenih na-cija će obavestiti sve države koje su pot-pisale ovaj Pakt, ili koje su mu pristupile, o deponovanju svakog instrumenta ratifi-kacije ili pristupanja.

Član 49

1. Ovaj Pakt će stupiti na snagu tri meseca posle deponovanja kod general-nog sekretara Ujedinjenih nacija trideset-petog instrumenta o ratifikaciji ili pristu-panju.

2. Za svaku državu koja ratifikuje ovaj Pakt, ili mu pristupi posle depono-vanja tridesetpetog instrumenta o ratifika-ciji ili pristupanju, pomenuti Pakt će stu-piti na snagu tri meseca posle deponova-nja od strane te države njenog instrumen-ta o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 50

Odredbe ovog Pakta se primenjuju na sve jedinice federativnih država bez ikakvog ograničenja ili izuzetka.

Član 51

1. Svaka država ugovornica ovog Pakta može predložiti njegovu izmenu ili dopunu i njihov tekst dostaviti generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Generalni sekretar će potom proslediti sve predložene izmene ili dopune državama ugovornicama ovog Pakta, tražeći od njih da mu saopšte da li žele sazivanje konferencije država ugovornica radi razmatranja tih predloga i glasanja o njima. Ako se najmanje jedna trećina država izjasni u prilog ovog sazivanja, generalni sekretar će sazvati konferenciju pod okriljem Organizacije ujedinjenih nacija. Svaka izmena ili dopuna koju usvoji većina država ugovornica prisutnih na konferenciji i koje učestvuju u glasanju podleže odobrenju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija.

2. Ove izmene ili dopune stupaju na snagu kada ih odobri Generalna skupština Ujedinjenih nacija i prihvati dve trećine država ugovornica ovog Pakta, saobrazno njihovim ustavnim postupcima.

3. Kada ove izmene ili dopune stupe na snagu, one su obavezne za sve države ugovornice koje su ih prihvatile, dok druge države ugovornice ostaju vezane odredbama ovog Pakta i svakom izmenom i dopunom koju su ranije prihvatile.

Član 52

Nezavisno od saopštenja predviđenih u stavu 5 člana 48 generalni sekretar Ujedinjenih nacija će obavestiti sve države koje se pominju u stavu 1 istog člana:

- a) o potpisima stavljenim na ovaj Pakt i o instrumentima ratifikacije i pristupanja deponovanim shodno članu 48;
- b) o datumu stupanja na snagu ovog Pakta shodno članu 49 i o datumu

stupanja na snagu svake izmene ili dopune predviđene u članu 51.

Član 53.

1. Ovaj Pakt, čiji su tekstovi na engleskom, kineskom, španskom, francuskom i ruskom podjednako verodostojni, biće deponovan u arhivi Organizacije ujedinjenih nacija.

2. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija dostaviće overeni prepis ovog Pakta svakoj državi na koju se odnosi član 48.

7.2.1. Fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima¹⁶

Države ugovornice ovog Protokola,

Smatrajući da bi što boljem obezbeđenju postizanja ciljeva Pakta o građanskim i političkim pravima (u daljem tekstu: Pakt) i primene njegovih odredaba, odgovalalo da se ovlasti Komitet za ljudska prava, uspostavljen na osnovu četvrtog dela ovog Pakta (u daljem tekstu: Komitet), da primi i razmatra, kao što je predviđeno u ovom Protokolu, predstavke koja potiču od pojedinaca koji tvrde da su žrtve kršenja nekog od prava izloženih u Paktu,

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1

Svaka država ugovornica Pakta koja postane strana ugovornica ovog Protokola priznaje da je Komitet nadležan da prima i razmatra predstavke koja potiču od pojedinaca koji spadaju pod njenu nadležnost a koji tvrde da su žrtve kršenja od strane te države ugovornice bilo kog prava navedenog u Paktu. Komitet neće primati nikakva saopštenja koja se tiču

16 Do 1. januara 2005. ratifikovale 104 države, koje su time prihvatile nadležnost Komiteta za ljudska prava da prima individualne predstavke. *Sl. list SFRJ (Međunarodni ugovori)*, 7/1971. Jugoslavija ratifikovala 6. decembra 2001. *Sl. list SCG (Međunarodni ugovori)* 04/01.

države ugovornice Pakta koja nije stranka ovog Protokola.

Član 2

Pod uslovom iz odredaba člana 1 svaki pojedinac koji tvrdi da je žrtva kršenja ma koga od prava navedenih u Paktu i koji je iscrpao sva raspoloživa unutrašnja pravna sredstva, može podneti Komitetu na razmatranje pismenu predstavku.

Član 3

Komitet neće prihvatiti nijednu predstavku podnetu na osnovu ovog Protokola ako je nepotpisana ili za koju smatra da predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje takvih predstavki, ili da je nespojiva s odredbama Pakta.

Član 4

1. Pod uslovima iz odredaba člana 3 Komitet stavlja do znanja svaku predstavku koja mu je podneta državni ugovornici ovog Protokola za koju se navodi da je prekršila neku od odredaba ovog Pakta.

2. U toku sledećih šest meseci pomenuta država će dostaviti Komitetu pismena objašnjenja ili izjave rasvetljavajući pitanje i navodeći, prema potrebi, sve mere koje je eventualno preduzela da bi popravila situaciju.

Član 5

1. Komitet će razmotriti predstavke primljene na osnovu ovog Protokola vodeći računa o svim pismenim obavještenjima koja su mu podneli pojedinci zainteresovanih država.

2. Komitet neće razmatrati nijednu predstavku pojedinaca ako se nije uverio:

- a) da se isto pitanje već ne razmatra u postupku pred nekim drugim međunarodnim organom za ispitivanje ili rešavanje,
- b) daje pojedinac iscrpao sva raspoloživa unutrašnja pravna sredstva. Ovo se pravilo ne primenjuje ako je

postupak po žalbi¹⁷ produžen preko razumnog roka.

3. Komitet će održavati nejavne sednice kada bude razmatrao predstavke predviđene ovim Protokolom.

4. Komitet će upoznati sa svim što je ustanovio zainteresovanu državu ugovornicu i pojedinca.

Član 6

Komitet uključuje u godišnji izveštaj, koji sačinjava shodno članu 45 Pakta, sažeti pregled svojih delatnosti na osnovu ovog Protokola.

Član 7

U očekivanju ostvarenja ciljeva rezolucije 1514 (XV), usvojene od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 14. decembra 1946. koja sadrži Deklaraciju o davanju nezavisnosti kolonijalnim zemljama i narodima, odredbe ovog Protokola neće ni u čemu ograničavati pravo peticije koje je ovim narodima dato Poveljom Ujedinjenih nacija i drugim međunarodnim konvencijama i instrumentima zaključenim pod okriljem Ujedinjenih nacija ili njenih specijalizovanih ustanova.

Član 8

1. Ovaj Protokol je otvoren za potpisivanje svakoj državi koja je potpisala Pakt.

2. Ovaj Protokol podleže ratifikaciji svake države koja je ratifikovala Pakt ili mu je pristupila. Instrumenti ratifikacije deponovaće se kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

3. Ovaj Protokol biće otvoren za pristupanje svakoj državi koja je ratifikovala Pakt ili mu je pristupila.

4. Pristupanje će se izvršiti deponovanjem instrumenata o pristupanju kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

5. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija obavestiće sve države koje su potpi-

17 Bolje bi bilo: „pravnom leku“.

sale ovaj Protokol, ili su mu pristupile, o deponovanju svakog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 9

1. Pod uslovom stupanja na snagu Pakta, ovaj Protokol stupiće na snagu tri meseca posle deponovanja kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija desetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu koja ratifikuje ovaj Protokol ili mu pristupi posle deponovanja desetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, pomenuti Protokol će stupiti na snagu tri meseca posle deponovanja od strane ove države njenog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 10

Odredbe ovog Protokola primeniće se, bez ikakvog ograničenja i izuzetka, na sve jedinice federativnih država.

Član 11

1. Svaka država stranka ovog Protokola može predložiti njegovu izmenu ili dopunu i njihov tekst dostaviti generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Generalni sekretar će potom proslediti sve predložene izmene ili dopune državam strankama ovog Protokola, tražeći od njih da mu saopšte da li žele sazivanje konferencije država ugovornica radi razmatranja tih predloga i glasanja o njima. Ako se najmanje jedna trećina država izjasni u prilog ovog sazivanja, generalni sekretar će sazvati konferenciju pod okriljem Ujedinjenih nacija. Svaka izmena ili popuna koju je usvojila većina država ugovornica prisutnih na konferenciji i koje učestvuju u glasanju podleže odobrenju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija.

2. Ove izmene ili dopune stupaju na snagu kada ih odobri Generalna skupština Ujedinjenih nacija i prihvati dve trećine država ugovornica ovog Protokola, saobrazno njihovim ustavnim postupcima.

3. Kada ove izmene ili dopune stupe na snagu, one su obavezne za sve države ugovornice koje su ih prihvatile, dok druge države ugovornice ostaju vezane odredbama ovog Protokola i svakom izmenom i dopunom koju su ranije prihvatile.

Član 12

1. Svaka država ugovornica može, u svako doba, otkazati ovaj Protokol putem pismenog saopštenja upućenog Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Otkaz proizvodi dejstvo tri meseca od dana kada je generalni sekretar primio saopštenje.

2. Otkaz neće sprečiti primenu odredaba ovog Protokola na svako saopštenje podneto na osnovu člana 2 pre nego što otkaz proizvede dejstvo.

Član 13

Bez obzira na saopštavanja predviđena u stavu 5 člana 8 ovog Protokola, generalni sekretar Ujedinjenih nacija će obavestiti sve države koje se pominju u stavu 1 člana 48 Pakta:

- a) o potpisima stavljenim na ovaj Protokol i o instrumentima ratifikacije i pristupanja deponovanim shodno članu 8,
- b) o datumu stupanja na snagu ovog Protokola shodno članu 9 i o datumu stupanja na snagu svake izmene ili dopune predviđene u članu 11,
- c) o otkazima koji su učinjeni shodno članu 12.

Član 14

1. Ovaj Protokol, čiji su tekstovi na engleskom, kineskom, španskom, francuskom i ruskom podjednako verodostojni, deponovaće se u arhivi Ujedinjenih nacija.

2. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija dostaviće overene prepise ovog Protokola svakoj državi na koju se odnosi član 48 Pakta.

7.2.2. Drugi fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima¹⁸

Države ugovornice ovog Protokola, verujući da ukidanje smrtne kazne doprinosi poštovanju ljudskog dostojanstva i progresivnom razvoju ljudskih prava,

podsećajući na član 3 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, usvojene 10. decembra 1948. i član 6 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, usvojen 16. decembra 1966,

konstatujući da se član 6 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima odnosi prema smrtnoj kazni na način koji snažno sugeriše njeno ukidanje,

uverene da bi sve mere preduzete u cilju ukidanja smrtne kazne trebalo smatrati unapređivanjem zaštite prava na život,

želeći da na ovaj način preuzmu međunarodnu obavezu da ukinu smrtnu kaznu, saglasile su se o sledecem:

Član 1

1. Niko u nadležnosti države ugovornice ovog Protokola ne može biti pogubljen.

2. Države ugovornice će preduzeti sve neophodne mere u okviru svoje nadležnosti u cilju ukidanja smrtne kazne.

Član 2

1. Rezerve na ovaj protokol nisu dozvoljene, sem rezervi stavljenih u trenutku ratifikacije ili pristupanja koje omogućavaju da smrtna kazna bude primenjena za vreme rata, za najteža krivična dela vojne prirode počinjena u toku ratnog stanja.

2. Država ugovornica koja je stavila ovakvu rezervu proslediće u trenutku ratifikacije ili pristupanja generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija tekst odgovara-

jućih odredbi zakona koje se primenjuju u vreme rata.

3. Država ugovornica koja je stavila ovakvu rezervu obavestiće generalnog sekretara Ujedinjenih nacija o proglašenju i ukidanju ratnog stanja na svojoj teritoriji.

Član 3

Države ugovornice ovog protokola uključice u izveštaje koje podnose Komitetu za ljudska prava u skladu sa članom 40 Pakta podatke o merama preduzetim u cilju ispunjenja obaveza preuzetih ovim protokolom.

Član 4

U odnosu na države ugovornice Pakta koje su dale izjavu u skladu s članom 42, nadležnost Komiteta za ljudska prava da prima i razmatra saopštenja u kojima neka država ugovornica tvrdi da druga država ugovornica ne ispunjava svoje obaveze biće proširena i na odredbe ovog Protokola, sem ako država u pitanju nije izjavila suprotno u trenutku ratifikacije ili pristupanja.

Član 5

U odnosu na države ugovornice Prvog fakultativnog protokola uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, usvojenog 16. decembra 1996. godine, nadležnost Komiteta za ljudska prava da prima i razmatra saopštenja koja potiču od pojedinaca u njihovoj nadležnosti biće proširena i na odredbe ovog protokola, sem ako država u pitanju nije izjavila suprotno u trenutku ratifikacije ili pristupanja.

Član 6

1. Odredbe ovog protokola će se primenjivati kao dopunske odredbe Pakta.

2. Bez uticaja na mogućnost stavljanja rezerve u skladu s članom 2 ovog protokola, pravo zajemčeno članom 1 st. 1 ovog protokola neće biti podložno ukidanju u skladu s članom 4 Pakta.

18 Do 1. januara 2005. ratifikovale 53 države. *Sl. list SRJ (Međunarodni ugovori)*, 4/01.

Član 7

1. Ovaj protokol je otvoren za potpisivanje svakoj državi koja je potpisala Pakt.

2. Ovaj protokol podleže ratifikaciji svake države koja je ratifikovala Pakt ili mu je pristupila. Instrumenti ratifikacije biće deponovani kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

3. Ovaj protokol biće otvoren za pristupanje svakoj državi koja je ratifikovala Pakt ili mu je pristupila.

4. Pristupanje će se izvršiti deponovanjem instrumenta o pristupanju kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

5. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija obavestiće sve države koje su potpisale ovaj protokol ili su mu pristupile o deponovanju svakog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 8

1. Ovaj protokol stupiće na snagu tri meseca posle deponovanja kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija desetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu koja ratifikuje ovaj protokol ili mu pristupa posle deponovanja desetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, pomenuti protokol će stupiti na snagu tri meseca posle deponova-

nja od strane ove države njenog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 9

Odredbe ovog protokola primenjujuće se, bez ikakvog ograničenja ili izuzetka, na sve članice saveznih država.

Član 10

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će obavestiti sve države na koje se odnosi član 48 st. 1 Pakta o sledećem:

- a) rezervama, saopštenjima i obaveštenjima u skladu s članom 2 ovog protokola;
- b) izjavama datim u skladu s članovima 4 i 5 ovog protokola;
- c) potpisima, ratifikacijama i pristupanjima u skladu s članom 7 ovog protokola;
- d) datumu stupanja na snagu ovog protokola u skladu sa članom 8.

Član 11

1. Ovaj protokol, čiji su tekstovi na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom jeziku podjednako verodostojni, biće deponovan u arhivi Organizacije ujedinjenih nacija.

2. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija dostaviće overene prepise ovog Protokola svakoj državi na koju se odnosi član 48 Pakta.

7.3. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima¹⁹

Države članice ovog pakta

smatrajući da, prema principima izraženim u Povelji Ujedinjenih nacija, priznanje dostojanstva koje je bitno za sve članove ljudske porodice i njihovih jednakih i neotuđivih prava predstavlja osnovu slobode, pravde i mira u svetu,

uviđajući da ova prava proizilaze iz dostojanstva neodvojivog od čovekove ličnosti,

uviđajući da se, prema Opštoj deklaraciji o pravima čoveka, ideal slobodnog ljudskog bića, oslobođenog straha i bede, može postići samo ako se stvore uslovi koji omogućavaju svakome da uživa svoja

¹⁹ Usvojen i otvoren za potpisivanje rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 2200A (XXI) od 16. decembra 1966. godine. Stupio na snagu 3. januara 1976. Do 1. januara 2005. ratifikovalo 149 država. *Sl. list SFRJ (Međunarodni ugovori)*, 7/71.

ekonomska, socijalna i kulturna prava i svoja građanska i politička prava,

smatrajući da Povelja Ujedinjenih nacija nameće državama obavezu da unapređuju opšte i stvarno poštovanje čovekovih prava i sloboda,

vodeći računa o činjenici da pojedinac ima dužnost prema drugome i prema zajednici kojoj pripada i da je dužan da se zalaže za unapređenje i poštovanje prava priznatih ovim paktom,

dogovorile su se o sledećim članovima:

PRVI DEO

Član 1

1. Svi narodi imaju pravo na samoopredeljenje. Na osnovu ovog prava, oni slobodno određuju svoj politički status i slobodno obezbeđuju svoj ekonomski, socijalni i kulturni razvoj.

2. Da bi postigli svoje ciljeve, svi narodi mogu slobodno da raspolažu svojim bogatstvima i svojim prirodnim izvorima, bez štete po obaveze koje proističu iz međunarodne privredne saradnje, zasnovane na principu uzajamnog interesa i međunarodnog prava. Jedan narod ne može ni u kom slučaju da bude lišen svojih vlastitih sredstava za život.

3. Države članice ovog pakta, uključujući tu i one države koje su odgovorne za upravljanje nesamostalnim teritorijama i teritorijama pod starateljstvom, dužne su da pomažu ostvarenje prava naroda na samoopredeljenje i da poštuju ovo pravo shodno odredbama Povelje Ujedinjenih nacija.

DRUGI DEO

Član 2

1. Svaka država članica ovog pakta obavezuje se da i pojedinačno i putem međunarodne pomoći i saradnje, naročito na ekonomskom i tehničkom polju, a koristeći u najvećoj mogućoj meri svoje raspoložive izvore preduzima korake kako bi se postepeno postiglo puno ostvarenje

prava priznatih u ovom paktu svim odgovarajućim sredstvima, posebno uključujući donošenje zakonodavnih mera.

2. Države članice ovog pakta se obavezuju da garantuju da će sva prava koja su u njemu formulisana biti ostvarivana bez ikakve diskriminacije zasnovane na rasi, boji, polu, jeziku, veri, političkom mišljenju ili kakvom drugom mišljenju, nacionalnom ili socijalnom poreklu, imovinskom stanju, rođenju ili kakvoj drugoj okolnosti.

3. Vodeći na odgovarajući način računa o pravima čoveka i svojoj nacionalnoj privredi, zemlje u razvoju mogu da odrede u kojoj će meri garantovati licima koja nisu njeni državljani ekonomska prava priznata ovim paktom.

Član 3

Države članice ovog pakta obavezuju se da obezbede jednako pravo muškarcima i ženama da uživaju sva ekonomska, socijalna i kulturna prava koja su nabrojana u ovom paktu.

Član 4

Države članice ovog pakta priznaju da, u pogledu uživanja prava koje država obezbeđuje prema ovom paktu, država može da ograniči ta prava samo zakonom i to u onoj meri koja je u saglasnosti sa prirodom ovih prava i isključivo u cilju unapređenja opšteg blagostanja u demokratskom društvu.

Član 5

1. Nijedna odredba ovog pakta ne može se tumačiti kao da sadrži bilo kakvo pravo za neku državu, grupaciju ili pojedinca da obavlja neku delatnost ili da vrše neki akt u cilju rušenja prava ili slobode priznate ovim paktom ili da zavode veća ograničenja od onih predviđenih ovim paktom.

2. Ne priznaje se nikakvo ograničenje ili odstupanje od osnovnih prava čoveka koja su priznata ili važe u svakoj zemlji prema zakonima, konvencijama, propisima ili običajima, pod izgovorom da ih ovaj pakt ne priznaje ili ih priznaje u manjoj meri.

TREĆI DEO

Član 6

1. Države članice ovog pakta priznaju pravo na rad, koje obuhvata pravo koje ima svako lice na mogućnost zarađivanja kroz slobodno izabran ili prihvaćen rad, i preduzimaju odgovarajuće mere za očuvanje ovog prava.

2. Među mere koje svaka država članica ovog pakta treba da preduzme u cilju punog ostvarenja ovog prava spadaju programi tehničke i stručne orijentacije i obuke, politika i metodi za postizanje stalnog ekonomskog, socijalnog i kulturnog razvoja i pune proizvodne zaposlenosti u uslovima koji čoveku garantuju uživanje osnovnih političkih i ekonomskih sloboda.

Član 7

Države članice ovog pakta priznaju pravo koje ima svako lice da se koristi pravičnim i povoljnim uslovima za rad koji naročito obezbeđuju:

- a) nagradu koja minimalno obezbeđuje svim radnicima:
 - i) pravičnu zaradu i jednaku nagradu za rad i iste vrednosti bez ikakve razlike; posebno, žene moraju da imaju garanciju da uslovi njihovog rada nisu gori od uslova koje koriste muškarci i primaju istu nagradu kao oni za isti rad;
 - ii) pristojan život za njih i njihovu porodicu shodno odredbama ovog pakta;
- b) higijensko-tehničku zaštitu na radu;
- c) istu mogućnost za sve da napreduju u svom radu u višu odgovarajuću kategoriju, vodeći računa jedino o navršanim godinama službe i o sposobnostima;
- d) odmor, razonodu, razumno ograničenje radnog vremena i povremena plaćena odsustva, kao i naknadu za praznične dane.

Član 8

1. Države članice ovog pakta obavezuju se da obezbede:

- a) pravo koje ima svako lice da sa drugima osniva sindikate i da se učlani u sindikat po svom izboru, uz jedini uslov da pravila budu utvrđena od strane zainteresovane organizacije, u cilju unapređenja i zaštite ekonomskih i socijalnih interesa. Ostvarivanje ovog prava može biti predmet jedino ograničenja predviđenih zakonom i koja predstavljaju potrebne mere u demokratskom društvu, u interesu nacionalne bezbednosti ili javnog poretka, ili zaštite prava i sloboda drugoga;
- b) pravo koje imaju sindikati da stvaraju udruženja i nacionalne saveze i pravo koje ovi imaju na stvaranje međunarodnih sindikalnih organizacija ili na učlanjivanje u njih;
- c) pravo koje imaju sindikati da slobodno obavljaju svoju delatnost, bez drugog ograničenja osim onog koje predviđa zakon, a koje predstavlja potrebnu meru u demokratskom društvu, u interesu nacionalne bezbednosti ili javnog poretka, ili radi zaštite prava i sloboda drugoga;
- d) pravo na štrajk, koje se ostvaruje prema zakonima svake zemlje.

2. Ovaj član ne sprečava da se vršenje ovih prava od strane članova oružanih snaga, policije ili državne uprave, podvrgne zakonskim ograničenjima.

3. Nijedna odredba ovog člana ne dopušta državama članicama Konvencije Međunarodne organizacije rada od 1948. godine o sindikalnoj slobodi i zaštiti sindikalnog prava da donosi zakonske mere koje bi narušavale ili da primenjuju zakon na način koji bi narušavao garancije predviđene navedenom konvencijom.

Član 9

Države članice ovog pakta priznaju pravo svakom licu na socijalno obezbeđenje, uključujući tu socijalno osiguranje.

Član 10

Države članice ovog pakta priznaju da:

1. Treba da bude pružena što šira zaštita i pomoć porodici koja je prirodni i osnovni sastavni deo društva, posebno za njeno obrazovanje i za ono vreme za koje ona snosi odgovornost za izdržavanje i vaspitanje dece o kojima se brine. Na sklapanje braka budući supružnici moraju slobodno pristati.

2. Treba da bude pružena posebna zaštita majkama za razumno vreme pre i posle rođenja dece. Zaposlene majke treba da uživaju, za vreme ovog perioda, plaćeno odsustvo ili odsustvo uz odgovarajuća davanja iz socijalnog osiguranja.

3. Treba preduzeti posebne mere zaštite i pomoći u korist dece i mladih, bez ikakve diskriminacije iz rodbinskih ili drugih razloga. Deca i omladina moraju da budu zaštićeni od ekonomske i socijalne eksploatacije. Zakonom treba da se zabrani zapošljavanje na poslovima koji su takve prirode da mogu da izlože opasnosti njihov moral ili njihovo zdravlje, da dovedu u opasnost njihov život ili da naškode njihovom normalnom razvoju. Države treba isto tako da utvrde granice starosti ispod kojih je plaćeni rad dečije radne snage zakonom zabranjen i kažnjiv.

Član 11

1. Države članice ovog pakta priznaju pravo svakom licu na životni standard dovoljan za njega samog i njegovu porodicu, ubrajajući tu i dovoljnu hranu, odeću i smeštaj, kao i stalno poboljšanje njegovih uslova života. Države članice će preduzeti odgovarajuće mere radi obezbeđenja ostvarenja ovog prava i u tom cilju one priznaju bitni značaj slobodno izabrane međunarodne saradnje.

2. Države članice ovog pakta, priznajući osnovno pravo koje ima svako lice na zaštitu od gladi, doneće pojedinačno ili kroz međunarodnu saradnju, potrebne mere uključujući tu i konkretne programe:

- a) za poboljšanje metoda proizvodnje, očuvanja i podele prehrambenih

proizvoda kroz puno korišćenje tehničkih i naučnih znanja, kroz širenje vaspitnih principa o ishrani, razvitak ili reformu agrarnih sistema tako da obezbede što je moguće bolje osposobljavanje i korišćenje prirodnih bogatstava;

- b) za obezbeđenje pravične raspodele svetskih prehrambenih bogatstava u odnosu na potrebe, vodeći računa o problemima koji se postavljaju kako u zemljama uvoznicama tako i u zemljama izvoznicama prehrambenih proizvoda.

Član 12

1. Države članice ovog pakta priznaju pravo koje ima svako lice na najbolje psihičko i mentalno zdravlje koje može da postigne.

2. Mere koje će države članice ovog pakta preduzeti u cilju obezbeđenja punog ostvarenja ovog prava treba da obuhvate mere potrebne radi obezbeđenja:

- a) smanjenja broja mrtvorodne dece i smrtnosti dece, kao i zdrav razvitak deteta;
- b) poboljšanja svih vidova higijene sredine i industrijske higijene;
- c) profilaksije i lečenja epidemičkih, endemičkih, profesionalnih i drugih oboljenja, kao i borbu protiv ovih bolesti;
- d) stvaranja uslova za obezbeđenje svih lekarskih usluga i pomoći u slučaju bolesti.

Član 13

1. Države članice ovog pakta priznaju svakom licu pravo na obrazovanje. One se slažu da obrazovanje treba da ima za cilj pun razvoj ljudske ličnosti i dostojanstva i da pojača poštovanje prava čoveka i osnovnih sloboda. One su saglasne osim toga da obrazovanje treba da omogućiti svakom licu da igra korisnu ulogu u slobodnom društvu, da potpomaže razumevanje, toleranciju i prijateljstvo između svih naroda i svih rasnih, etničkih ili verskih grupa i da podstiče razvoj delatnosti Ujedinjenih nacija na očuvanju mira.

2. Države članice ovog pakta priznaju da u cilju obezbeđenja punog korišćenja ovog prava:

- a) osnovno školovanje mora da bude obavezno i svima dostupno besplatno;
- b) srednje školovanje, u svojim raznim vidovima uključujući tu i srednje tehničko i stručno školovanje, treba da bude opšte i dostupno svima kroz odgovarajuće mere, a naročito kroz postupno uvođenje besplatnog školovanja;
- c) više školovanje treba da bude dostupno svima podjednako, zavisno od sposobnosti svakoga, kroz odgovarajuća sredstva, a naročito kroz postupno uvođenje besplatnog školovanja;
- d) osnovno obrazovanje treba da bude podsticano ili pojačano što je moguće više, za lica koja nisu dobila osnovno obrazovanje ili koja ga nisu dobila u potpunosti;
- e) treba aktivno raditi na razvoju školske mreže na svim stupnjevima, uspostaviti adekvatan sistem stipendija i stalno poboljšavati materijalne uslove nastavnog osoblja.

3. Države članice ovog pakta se obavezuju da poštuju slobodu roditelja i, u datom slučaju, zakonskih staratelja, da izaberu za svoju decu i druge ustanove koje mogu da se propišu ili da se usvoje od strane države po pitanju školovanja i da obezbede versko i moralno vaspitanje svoje dece prema svojim sopstvenim ubeđenjima.

4. Nikakva se odredba iz ovog člana ne može tumačiti kao da narušava slobodu pojedinca i pravnih lica da osnivaju i upravljaju školama pod uslovom da principi izneti u tački 1 ovog člana budu poštovani i da obrazovanje koje pružaju ove škole bude u skladu sa minimalnim normama koje može da propiše država.

Član 14

Svaka država članica ovog pakta koja, u trenutku kada postaje članica, nije

još mogla da obezbedi u svojoj metropoli ili na teritorijama pod svojom upravom, obaveznu i besplatnu osnovnu nastavu obavezuje se da izradi i donese u roku od dve godine iscrpan plan mera potrebnih za postupno ostvarenje, u razumnom broju godina koje utvrdi taj plan, punu primenu principa obaveznog besplatnog osnovnog školovanja za sve.

Član 15

1. Države članice ovog pakta priznaju svakom prava:

- a) da učestvuje u kulturnom životu;
- b) da se koristi dostignućima nauke i njihovom primenom;
- c) da uživa zaštitu moralnih i materijalnih interesa koji proističu iz svake naučne, književne ili umetničke proizvodnje čiji je on autor.

2. Mere koje države članice ovog pakta budu preduzele u cilju obezbeđenja punog korišćenja ovog prava moraju da obuhvataju mere koje su potrebne za obezbeđenje očuvanja, razvitka i širenja nauke i kulture.

3. Države članice ovog pakta se obavezuju da poštuju slobodu neophodnu za naučno istraživanje i stvaralačku delatnost.

4. Države članice ovog pakta priznaju koristi koje treba da budu rezultati jačanja i razvitka međunarodne saradnje i veza na polju nauke i kulture.

ČETVRTI DEO

Član 16

1. Države članice ovog pakta obavezuju se da podnesu, prema odredbama ovog dela pakta, izveštaje o merama koje budu usvojile kao i o napretku postignutom u cilju obezbeđenja poštovanja prava priznatih u Paktu.

2. a) Svi izveštaji se upućuju generalnom sekretaru Organizacije ujedinjenih nacija koji dostavlja njihovu kopiju ekonomskom i socijalnom savetu na razmatranje u skladu sa odredbama ovog pakta.

b) Generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija dostavlja isto tako specijalizovanim ustanovama kopiju izveštaja ili odgovarajuće delove izveštaja koje su uputile države članice ovog pakta koje su takođe članovi navedenih specijalizovanih ustanova ukoliko se ovi izveštaji ili delovi izveštaja odnose na pitanja u vezi sa nadležnostima ovih ustanova u skladu sa njihovim zakonodavnim aktima.

Član 17

1. Države članice ovog pakta podnose svoje izveštaje po etapama, prema programu koji će izraditi Ekonomski i socijalni savet u roku od jedne godine računajući od dana stupanja na snagu ovog pakta, pošto bude konsultovao države članice i zainteresovane specijalizovane ustanove.

2. Izveštaji mogu da iznesu faktore i teškoće koje ometaju ove države da u potpunosti izvrše svoje obaveze predviđene u ovom paktu.

3. U slučaju da je država članica ovog pakta već uputila Organizaciji ujedinjenih nacija ili nekoj specijalizovanoj ustanovi obaveštenja po tom pitanju, neće biti potrebno da se umnožavaju obaveštenja i biće dovoljno pozvati se na ova obaveštenja.

Član 18

Na osnovu odgovornosti koje su mu date Poveljom Ujedinjenih nacija po pitanju prava čoveka i osnovnih sloboda, Ekonomski i socijalni savet može da zaključiti sporazume sa specijalizovanim ustanovama radi podnošenja izveštaja u vezi sa postignutim napretkom u pogledu poštovanja odredaba ovog pakta koji ulaze u okvir njihove delatnosti. Ovi izveštaji mogu da obuhvate podatke o odlukama i preporukama usvojenim od strane nadležnih organa specijalizovanih ustanova po pitanju sprovođenja ovih mera.

Član 19

Ekonomski i socijalni savet može da vrati Komisiji za prava čoveka radi opšteg proučavanja i preporuke ili radi informacije, ako je potrebno, izveštaje po pitanju

prava čoveka koje dostavljaju države shodno čl. 16 i 17 i izveštaje po pitanju prava čoveka koje dostavljaju specijalizovane ustanove prema članu 18 ovog pakta.

Član 20

Države članice ovog pakta i zainteresovane specijalizovane ustanove mogu da podnesu Ekonomskom i socijalnom savetu primedbe o svakoj preporuci opšteg karaktera učinjenoj shodno članu 19 ovog pakta ili o svakoj napomeni preporuke opšteg karaktera u izveštaju Komisije o pravima čoveka ili u svakom drugom dokumentu navedenom u tom izveštaju.

Član 21

Ekonomski i socijalni savet može, s vremena na vreme, da podnese Generalnoj skupštini izveštaje koji sadrže preporuke opšteg karaktera i pregled obaveštenja koja su dobijena od država članica ovog pakta i specijalizovanih ustanova o preduzetim merama i postignutom napretku radi obezbeđenja opšteg poštovanja prava priznatih u ovom paktu.

Član 22

Ekonomski i socijalni savet može da skrene pažnju ostalim organima Organizacije ujedinjenih nacija, njihovim pomoćnim organima i zainteresovanim specijalizovanim ustanovama koje se bave pružanjem tehničke pomoći, na svako pitanje koje je pokrenuto u izveštajima navedenim u ovom delu ovog pakta a koje može da pomogne ovim organima da se izjasne, svaki u oblasti svoje nadležnosti, o umerenosti međunarodnih mera koje mogu da doprinesu stvarnom i postupnom sprovođenju ovog pakta.

Član 23

Države članice ovog pakta su saglasne da mere međunarodnog karaktera koje imaju za cilj da obezbede ostvarenje prava priznatih u ovom paktu obuhvataju naročito zaključivanje konvencija, usvajanje preporuka, davanje tehničke pomoći i organizovanje, zajedno sa zainteresova-

nim vladama, regionalnih i tehničkih sastanaka radi konsultovanja i proučavanja.

Član 24

Nijedna odredba ovog pakta ne može se tumačiti kao da narušava odredbe Povelje Ujedinjenih nacija i ustava specijalizovanih ustanova, koje određuju odgovornosti raznih organa Organizacije ujedinjenih nacija i specijalizovanih ustanova u pogledu pitanja koja su obrađena u ovom paktu.

Član 25

Nijedna odredba ovog pakta ne može se tumačiti kao da narušava pravo koje pripada svim narodima na puno i slobodno uživanje i korišćenje njihovih bogatstava i prirodnih izvora.

PETI DEO

Član 26

1. Ovaj pakt otvoren je za potpisivanje svakoj državi članici Organizacije ujedinjenih nacija ili članu bilo koje specijalizovane ustanove, svakoj državi članici Statuta Međunarodnog suda pravde, kao i svakoj drugoj državi koju pozove Generalna skupština Ujedinjenih nacija da postane članica ovog pakta.

2. Ovaj pakt podleži ratifikovanju, a ratifikacioni instrumenti se deponuju kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija.

3. Ovaj pakt je otvoren za pristupanje svakoj državi pomenutoj u tački 1 ovog člana.

4. Pristupanje se vrši deponovanjem instrumenta o pristupanju kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija.

5. Generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija obaveštava sve države koje su potpisale ovaj pakt ili koje su mu pristupile o deponovanju svakog ratifikacionog instrumenta ili instrumenta o pristupanju.

Član 27

1. Ovaj pakt stupa na snagu tri meseca posle dana deponovanja kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih

nacija trideset petog ratifikacionog instrumenta ili instrumenta o pristupanju.

2. Za svaku državu koja ratifikuje ovaj pakt ili mu pristupi posle deponovanja trideset petog ratifikacionog instrumenta ili instrumenta o pristupanju, ovaj pakt stupa na snagu tri meseca po deponovanju ratifikacionog instrumenta ili instrumenta o pristupanju od strane države.

Član 28

Odredbe ovog pakta se primenjuju, bez ikakvog ograničenja i izuzetka, na sve ustavne jedinice federativnih država.

Član 29

1. Svaka država članica ovog pakta može da predloži izmenu i dopunu i da izmenjen i dopunjen tekst deponuje kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija. Generalni sekretar dostavlja tada sve nacрте izmena i dopuna država članicama ovog pakta, tražeći da mu naznače da li žele da se sazove konferencija država članica radi razmatranja ovih nacрта i njihovih izglasavanja. Ako se najmanje jedna trećina država izjasni za ovo sazivanje, generalni sekretar saziva konferenciju pod okriljem Organizacije ujedinjenih nacija. Svaka izmena i dopuna koju usvoji većina država koje su prisutne i koje glasaju na konferenciji dostavlja se na usvajanje Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija.

2. Ove izmene i dopune stupaju na snagu kada ih odobri Generalna skupština Ujedinjenih nacija i prihvati, prema svojim ustavnim pravilima, dvotrećinska većina država članica ovog pakta.

3. Kada ove izmene i dopune stupe na snagu, obavezne su za države članice koje su ih usvojile, a ostale države članice ostaju vezane odredbama ovog pakta i svakom drugom dopunom i izmenom koja kasnije bude usvojena.

Član 30

Nezavisno od saopštenja predviđenih u tački 5 člana 26 ovog pakta generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija obaveštava sve države pomenute u tački 1 tog člana:

- a) o potpisima stavljenim na ovaj pakt i ratifikacionim instrumentima i instrumentima o pristupanju deponovanim prema članu 26 ovog pakta;
- b) o datumu stupanja na snagu ovog pakta prema članu 27 i o datumu stupanja na snagu izmena i dopuna predviđenih u članu 29 ovog pakta.

Član 31

1. Ovaj pakt, čiji su engleski, kineski, španski, francuski i ruski tekst podjedna-

ko verodostojni, deponuje se u arhivu Organizacije ujedinjenih nacija.

2. Generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija dostavlja overenu kopiju ovog pakta svim državama navedenim u članu 26 ovog pakta.

U potvrdu čega, su niže potpisani, propisno ovlašćeni od svojih vlada, potpisali ovaj pakt, koji je otvoren za potpisivanje u Njujorku, devetnaestog decembra hiljadu devet stotina šezdeset šeste godine.

7.4. Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, sa protokolima izmenjena u skladu s protokolom br. 11²⁰

Vlade potpisnice ove Konvencije, kao članice Saveta Evrope,

Imajući u vidu Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija proglasila 10. decembra 1948;

Imajući u vidu da ova Deklaracija ima za cilj da osigura opšte i stvarno priznanje i poštovanje prava proklamovanih u njoj;

Imajući u vidu da je cilj Saveta Evrope postizanje većeg jedinstva između njegovih članica i da je očuvanje i razvijanje osnovnih ljudskih prava i sloboda jedan od načina na koji tom cilju treba stremiti,

Potvrđujući iznova svoju duboku veru u one osnovne slobode koje su temelj pravde i mira u svetu i koje se najbolje održavaju stvarnom političkom demokratijom, s jedne strane, i zajedničkim shvatanjem i poštovanjem ljudskih prava od kojih one zavise, s druge strane;

Rešene da, kao vlade evropskih zemalja koje su sličnih pogleda i imaju za-

jedničko nasleđe političkih tradicija, ideale, slobode i vladavine prava, preduzmu prve korake za skupno ostvarivanje izvesnih prava navedenih u Univerzalnoj deklaraciji,

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1

*Obaveza poštovanja
ljudskih prava*

Visoke strane ugovornice jemče svakome u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u Delu I ove Konvencije.

Deo I

PRAVA I SLOBODE

Član 2

Pravo na život

1. Pravo na život svake osobe zaštićeno je zakonom. Niko ne može biti namerno lišen života, sem prilikom izvršenja presude suda kojom je osuđen za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom.

20 Potpisana 4. novembra 1950. godine u Rimu. Do 1. januara 2005. ratifikovalo 45 država. *Sl list SCG (Međunarodni ugovori)*, 9/03, zajedno sa protokolima 1, 4, 6, 7, 12 i 13, stupila na snagu za Srbiju i Crnu Goru 3. marta 2004. godine.

2. Lišenje života se ne smatra protivnim ovom članu ako proistekne iz upotrebe sile koja je apsolutno nužna:

- a) radi odbrane nekog lica od nezakonitog nasilja;
- b) da bi se izvršilo zakonito hapšenje ili sprečilo bekstvo lica zakonito lišenog slobode;
- c) prilikom zakonitih mera koje se preduzimaju u cilju suzbijanja nereda ili pobune.

Član 3

Zabrana mučenja

Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Član 4

Zabrana ropstva i prinudnog rada

1. Niko se ne sme držati u ropstvu ili ropskom položaju.

2. Ni od koga se ne može zahtevati da obavlja prinudni ili obavezni rad.

3. Za svrhe ovog člana izraz „prinudni ili obavezni rad“ ne obuhvata:

- a) rad uobičajen u sklopu lišenja slobode određenog u skladu sa odredbom člana 5 ove Konvencije ili tokom uslovnog otpusta;
- b) službu vojne prirode ili, u zemljama u kojima se priznaje prigovor savešti, službu koja se zahteva umesto odsluženja vojne obaveze;
- c) rad koji se iziskuje u slučaju kakve krize ili nesreće koja preči opstanku ili dobrobiti zajednice;
- d) rad ili službu koji čine sastavni deo uobičajenih građanskih dužnosti.

Član 5

Pravo na slobodu i bezbednost

1. Svako ima pravo na slobodu i bezbednost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sledećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

- a) u slučaju zakonitog lišenja slobode na osnovu presude nadležnog suda;

b) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode zbog neizvršenja zakonite sudske odluke ili radi obezbeđenja ispunjenja neke obaveze propisane zakonom;

c) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode radi privođenja lica pred nadležnu sudsku vlast zbog opravdane sumnje da je izvršilo krivično delo, ili kada se to opravdano smatra potrebnim kako bi se predupredilo izvršenje krivičnog dela ili bekstvo po njegovom izvršenju;

d) u slučaju lišenja slobode maloletnog lica na osnovu zakonite odluke u svrhu vaspitnog nadzora ili zakonitog lišenja slobode radi njegovog privođenja nadležnom organu;

e) u slučaju zakonitog lišenja slobode da bi se sprečilo širenje zaraznih bolesti, kao i zakonitog lišenja slobode duševno poremećenih lica, alkoholičara ili uživalaca droge ili skitnica;

f) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode lica da bi se sprečio njegov neovlašćeni ulazak u zemlju, ili lica protiv koga se preduzimaju mere u cilju deportacije ili ekstradicije.

2. Svako ko je uhapšen biće odmah i na jeziku koji razume obavешten o razlozima za njegovo hapšenje i o svakoj optužbi protiv njega.

3. Svako ko je uhapšen ili lišen slobode shodno odredbama iz stava 1.c ovog člana biće bez odlaganja izveden pred sudiju ili drugo službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije i imaće pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se usloviti jemstvima da će se lice pojaviti na suđenju.

4. Svako ko je lišen slobode ima pravo da pokrene postupak u kome će sud hitno ispitati zakonitost lišenja slobode i naložiti puštanje na slobodu ako je lišenje slobode nezakonito.

5. Svako ko je bio uhapšen ili lišen slobode u suprotnosti s odredbama ovog člana ima utuživo pravo na naknadu.

Član 6

Pravo na pravično suđenje

1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

2. Svako ko je optužen za krivično delo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.

3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:

- a) da u najkraćem mogućem roku, podrobno i na jeziku koji razume, bude obavешten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega;
- b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;
- c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtevaju;
- d) da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega;
- e) da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.

Član 7

Kažnjavanje samo na osnovu zakona

1. Niko se ne može smatrati krivim za krivično delo izvršeno činjenjem ili nečinjenjem koje, u vreme kada je izvršeno, nije predstavljalo krivično delo po unutrašnjem ili međunarodnom pravu. Isto tako, ne može se izreći stroža kazna od one koja je bila propisana u vreme kada je krivično delo izvršeno.

2. Ovaj član ne utiče na suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vreme izvršenja smatralo krivičnim delom prema opštim pravnim načelima koja priznaju civilizovani narodi.

Član 8

Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 9

Sloboda misli, savesti i veroispovesti

1. Svako ima pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti; ovo pravo uključuje slobodu promene vere ili uverenja i slobodu čoveka da, bilo sam ili zajedno s drugima, javno ili privatno, ispoljava veru ili uverenje molitvom, propovedi, običajima i obredom.

2. Sloboda ispovedanja vere ili ubeđenja može biti podvrgnuta samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu u interesu javne bezbednosti, radi zaštite javnog reda, zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 10

Sloboda izražavanja

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu

posedovanja sopstvenog mišljenja, primanje i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtevaju dozvole za rad televizijskih, radio i bioskopskih preduzeća.

2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

Član 11

Sloboda okupljanja i udruživanja

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo da osniva sindikat i učlanjuje se u njega radi zaštite svojih interesa.

2. Za vršenje ovih prava neće se postavljati nikakva ograničenja, osim onih koja su propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovim se članom ne sprečava zakonito ograničavanje vršenja ovih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.

Član 12

Pravo na sklapanje braka

Muškarci i žene odgovarajućeg uzrasta imaju pravo da stupaju u brak i zasnivaju porodicu u skladu s unutrašnjim zakonima koji uređuju vršenje ovog prava.

Član 13

Pravo na delotvorni pravni lek

Svako kome su povređena prava i slobode predviđeni u ovoj Konvenciji ima pravo na delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima, bez obzira jesu li po-

vredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu.

Član 14

Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.

Član 15

Odstupanje u vanrednim okolnostima

1. U doba rata ili druge javne opasnosti koja prethodi opstanku nacije, svaka Visoka strana ugovornica može da preduzme mere koje odstupaju od njenih obaveza po ovoj Konvenciji, i to u najnužnijoj meri koju iziskuje hitnost situacije, s tim da takve mere ne budu u neskladu s njenim drugim obavezama prema međunarodnom pravu.

2. Prethodna odredba ne dopušta odstupanja od člana 2 osim u pogledu smrti prouzrokovane zakonitim ratnim postupcima, ili člana 3, 4 (stav 1) i 7.

3. Svaka Visoka strana ugovornica koja koristi svoje pravo da odstupi od odredbi Konvencije obaveštava u potpunosti generalnog sekretara Saveta Evrope o merama koje preduzima i razlozima za njih. Ona takođe obaveštava generalnog sekretara Saveta Evrope kada takve mere prestanu da deluju i kada odredbe Konvencije ponovo počnu da se primenjuju u potpunosti.

Član 16

Ograničenja političke aktivnosti stranaca

Nijedna odredba članova 10, 11 i 14 neće se tumačiti tako da sprečava Visoke strane ugovornice da ograničavaju političku delatnost stranaca.

Član 17

Zabrana zloupotrebe prava

Ništa u ovoj Konvenciji ne može se tumačiti tako da podrazumeva pravo bilo koje države, grupe ili lica da se upuste u neku delatnost ili izvrše neki čin koji je

usmeren na poništavanje bilo kog od navedenih prava i sloboda ili na njihovo ograničavanje u većoj meri od one koja je predviđena Konvencijom.

Član 18

Granice korišćenja ograničenja prava

Ograničenja navedenih prava i sloboda koja su dozvoljena ovom Konvencijom neće se primenjivati ni u koje druge svrhe sem onih zbog kojih su propisana.

Deo II

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA
PRAVA

Član 19

Uspostavljanje Suda

Da bi se obezbedilo poštovanje obaveza iz Konvencije i protokola uz nju koje su prihvatile Visoke strane ugovornice, ustanovljava se Evropski sud za ljudska prava, u daljem tekstu „Sud“. Sud će raditi kao stalni organ.

Član 20

Broj sudija

Sud se sastoji od onolikog broja sudija koliko je Visokih strana ugovornica.

Član 21

Uslovi za izbor

1. Sudije moraju imati visoki moralni ugled i posedovati kvalifikacije potrebne za obavljanje visokih sudskih funkcija, odnosno biti priznati pravni stručnjaci.

2. Sudije služe u ličnom svojstvu.

3. Tokom svog mandata sudije se ne mogu baviti poslovima koji su nespojivi s njihovom nezavisnošću, nepristrasnošću ili zahtevima stalne službe; sva pitanja u vezi s primenom ovog stava rešava Sud.

Član 22

Избор судија

1. Za svaku stranu ugovornicu sudiju bira Parlamentarna skupština većinom glasova, sa liste od tri kandidata koje dotična Visoka strana ugovornica predloži.

2. Isti postupak se primenjuje za popunu Suda u slučaju pristupanja novih Vi-

sokih strana ugovornica, kao i prilikom popunjavanja upražnjenih mesta.

Član 23

Trajanje mandata

1. Sudije se biraju na period od šest godina. Oni se mogu ponovo birati. Međutim, mandat jedne polovine sudija izabranih na prvim izborima ističe posle tri godine.

2. Sudije čiji mandat ističe na kraju početnog trogodišnjeg perioda žrebom određuje generalni sekretar Saveta Evrope neposredno posle izbora.

3. Da bi se obezbedilo da se, koliko je to moguće, mandat jedne polovine sudija obnavlja svake tri godine, Parlamentarna skupština može pre svakih sledećih izbora odlučiti da mandat ili mandati jednog ili više sudija koji budu izabrani traju duže ili kraće od šest godina, ali ne duže od devet i ne kraće od tri godine.

4. Kada je reč o više mandata, a Parlamentarna skupština primenjuje prethodni stav, generalni sekretar Saveta Evrope žrebom raspoređuje mandate neposredno posle izbora.

5. Sudija izabran na mesto sudije čiji mandat nije istekao obavlja dužnost svog prethodnika do okončanja njegovog mandata.

6. Sudiji ističe mandat kada napuni sedamdeset godina života.

7. Sudije ostaju na dužnosti dok ne budu zamenjeni. Međutim, oni nastavljaju da rade na predmetima koje su već uzeli u razmatranje.

Član 24

Razrešenje

Sudija se ne može razrešiti svoje funkcije dok druge sudije ne odluče dvo-trećinskom većinom da on više ne ispunjava potrebne uslove.

Član 25

Sekretarijat i stručni saradnici

Sud ima sekretarijat čije se funkcije i organizacije određuju Poslovnikom Suda. Sudu pomažu stručni saradnici.

Član 26

Opšta sednica Suda

Na opštoj sednici Sud:

- a) bira predsednika i jednog ili dva potpredsednika Suda na period od tri godine; oni se mogu ponovo birati;
- b) ustanovljava veća za određeni vremenski period;
- c) bira predsednika veća Suda; oni se mogu ponovo birati;
- d) usvaja poslovnik Suda; i
- e) bira sekretara Suda i jednog ili više njegovih zamenika.

Član 27

Odbori, veća i Veliko veće

1. Sud razmatra predmete u odborima od tri sudije, veću od sedam sudija i u Velikom veću od sedamnaest sudija. Veća suda uspostavljaju odbore za određeni vremenski period.

2. Po službenoj dužnosti u sastav veća i Velikog veća ulazi sudija izabran sa liste zainteresovane države ili, ako takvog nema ili nije u mogućnosti da učestvuje u radu, drugo lice po njenom izboru koje će obavljati sudsku funkciju.

3. U sastav Velikog veća takođe ulaze predsednik i potpredsednici Suda, predsednici veća i druge sudije izabrane u skladu s poslovníkom Suda. Kada se predmet iznese pred Veliko veće na osnovu člana 43, sudije članovi veća koje je donelo presudu ne mogu učestvovati u radu Velikog veća, s izuzetkom predsednika veća i sudije koji je izabran sa liste zainteresovane države.

Član 28

Izjave odbora o neprihvatljivosti

Odbor može jednoglasnom odlukom da proglašuje neprihvatljivom ili da skine s liste predmeta pojedinačnu predstavku podnetu na osnovu člana 34, ako se takva odluka može doneti bez daljeg ispitivanja. Ova odluka je konačna.

Član 29

Odluke veća o prihvatljivosti i suštini stvari

1. Ako nije doneta odluka iz člana 28, veće odlučuje o prihvatljivosti i suštini

pojedinačnih predstavlki podnetih na osnovu člana 34.

2. Veće odlučuje i o prihvatljivosti i suštini međudržavnih predstavlki podnetih na osnovu člana 33.

3. Odluka o prihvatljivosti se donosi posebno osim kada Sud, u izuzetnim slučajevima drukčije odlučuje.

Član 30

Ustupanje nadležnosti Velikom veću

Ako se povodom predmeta koji veće razmatra pokrene neko ozbiljno pitanje od značaja za tumačenje Konvencije ili protokola uz nju, ili ako rešenje pitanja pred većem može da dovede do rezultata koji nije u saglasnosti s nekom prethodno donetom presudom Suda, veće može, sve dok ne donese presudu, da ustupi nadležnost Velikom veću, izuzev kada se tome protivi jedna od stranaka u sporu.

Član 31

Ovlašćenja Velikog veća

Veliko veće:

- a) odlučuje o predstavkama podnetim na osnovu člana 33 i člana 34, kada mu neko od veća ustupi nadležnost na osnovu člana 30 ili kada mu je predmet upućen na osnovu člana 43; i
- b) razmatra zahteve za savetodavna mišljenja podnete na osnovu člana 47.

Član 32

Nadležnost Suda

1. Nadležnost Suda se proteže na sve predmete koji se tiču tumačenja i primene ove Konvencije i protokola uz nju, a koji su mu upućeni na osnovu članova 33, 34 i 47.

2. U sporovima oko nadležnosti odlučuje Sud.

Član 33

Međudržavni sporovi

Svaka Visoka strana ugovornica može ukazati Sudu na svaku povredu odredbi Konvencije ili protokola uz nju za koju smatra da se može pripisati nekoj drugoj Visokoj strani ugovornici.

Član 34

Pojedinačne predstavke

Sud može da prima predstavke od svake osobe, nevladine organizacije ili grupe lica koji tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili protokolima uz nju, učinjene od strane neke Visoke strane ugovornice. Visoke strane ugovornice obavezuju se da ni na koji način ne ometaju stvarno vršenje ovog prava.

Član 35

Uslovi prihvatljivosti

1. Sud može uzeti predmet u postupak tek kada se iscrpu svi unutrašnji pravni lekovi, u skladu sa opštepriznatim načelima međunarodnog prava, i u roku od šest meseci od dana kada je povodom njega doneta pravosnažna odluka.

2. Sud ne postupa po pojedinačnoj predstavi podnetoj na osnovu člana 34 koja je:

- a) anonimna, ili
- b) u suštini istovetna s predstavkom koju je Sud već razmatrao, ili koja je već podneta nekoj drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja, odnosno rešavanja a ne sadrži nove relevantne činjenice.

3. Sud proglašava neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku podnetu na osnovu člana 34 za koju smatra da je nespojiva s odredbama Konvencije ili protokola uz nju, očigledno neosnovana, ili predstavlja zloupotrebu prava na predstavku.

4. Sud odbacuje svaku predstavku koju smatra neprihvatljivom u smislu ovog člana. On to može učiniti u svakoj fazi postupka.

Član 36

Intervencija trećih lica

1. Visoka strana ugovornica čiji je podnosilac predstavke državljanin može podneti pisani podnesak i uzeti učešće u raspravi u predmetima pred većem ili Većim većem.

2. Predsednik Suda može u interesu ispravnog postupanja pozvati Visoku stranu ugovornicu koja nije strana u postupku ili svako zainteresovano lice koje nije podnosilac predstavke da podnesu pisani podnesak ili uzmu učešće u raspravi.

Član 37

Brisanje predavki

1. Sud u svakoj fazi postupka može odlučiti da izbriše predstavku sa liste predmeta ako se na osnovu okolnosti može zaključiti:

- a) da podnosilac predstavke ne name-rava da dalje učestvuje u postupku; ili
- b) da je stvar rešena; ili
- c) da iz svakog drugog razloga koji Sud utvrdi nije više opravdano nastaviti sa ispitivanjem predstavke.

Međutim, Sud nastavlja s ispitivanjem predstavke ako je to potrebno radi poštovanja ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju.

2. Sud može odlučiti da predstavku vrati na svoju listu predmeta ako smatra da okolnosti to nalažu.

Član 38

Ispitivanje predmeta i postupak prijateljskog poravnanja

1. Ako Sud proglaši predstavku prihvatljivom, on:

- a) nastavlja ispitivanje predmeta zajedno s predstavnicima stranaka i, ako je to potrebno, preduzima istragu, za čije će mu efikasno sprovođenje države u pitanju pružiti sve potrebne olakšice;
- b) stavlja se na raspolaganje stranama u sporu kako bi se postiglo prijateljsko poravnanje zasnovano na poštovanju ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju.

2. Postupak koji se vodi na osnovu stava 1.b poverljive je prirode.

Član 39

Postizanje prijateljskog poravnanja

Ako se postigne prijateljsko poravnanje, Sud briše predmet sa svoje liste od-

lukom koja sadrži kratak opis činjenica i postignutog rešenja.

Član 40

Javna rasprava i uvid u spise

1. Rasprave su javne, sem kada Sud u posebnim okolnostima odluči drukčije.

2. Spisi deponovani kod Sekretara dostupni su javnosti, sem kada predsednik Suda odluči drukčije.

Član 41

Pravično zadovoljenje

Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj strani.

Član 42

Presude veća

Presude veća postaju pravosnažne u skladu s odredbama člana 44, stav 2.

Član 43

Obraćanje Velikom veću

1. U roku od tri meseca od dana donošenja presude veća svaka stranka može, u posebnim slučajevima, da zahteva da se predmet iznese pred Veliko veće.

2. Kolegijum od pet sudija Velikog veća prihvatiće zahtev ako se predmet tiče nekog značajnog pitanja vezanog za tumačenje Konvencije ili ozbiljnog pitanja od opšte važnosti.

3. Ako kolegijum prihvati zahtev, Veliko veće odlučuje o predmetu presudom.

Član 44

Pravosnažne presude

1. Presuda Velikog veća je pravosnažna.

2. Presuda veća je pravosnažna:

- a) kada stranke izjave da neće zahtevati da se predmet iznese pred Veliko veće; ili
- b) tri meseca posle donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet iznese pred Veliko veće; ili

c) kada kolegijum odbije zahtev za obraćanje Velikom veću na osnovu člana 43.

3. Pravosnažna presuda se objavljuje.

Član 45

Obrazloženja presuda i odluka

1. Obrazloženje se daje za presude i za odluke kojima se predstavka proglašava prihvatljivom ili neprihvatljivom.

2. Ako presuda u celosti ili jednom svom delu ne predstavlja jednoglasno mišljenje sudija, svaki sudija ima pravo da iznese izdvojeno mišljenje.

Član 46

Obaveznost i izvršenje presuda

1. Visoke strane ugovornice preuzimaju obavezu da se povinuju pravosnažnoj presudi Suda u svakom predmetu u kome su stranke.

2. Pravosnažna presuda Suda se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda njeno izvršenje.

Član 47

Savetodavna mišljenja

1. Na zahtev Komiteta ministara Sud može da daje savetodavna mišljenja o pravnim pitanjima koja se tiču tumačenja Konvencije i protokola uz nju.

2. Takva mišljenja se ne mogu baviti pitanjima koja se odnose na sadržaj ili obuhvat prava i sloboda ustanovljenih Delom I Konvencije i protokolima uz nju, kao ni bilo kojim drugim pitanjem koje bi Sud ili Komitet ministara mogli da razmatraju u vezi s postupcima koji se mogu pokrenuti u skladu sa Konvencijom.

3. Za odluke Komiteta ministara da zahteva savetodavno mišljenje Suda potrebna je većina glasova predstavnika koji imaju pravo da u Komitetu zasedaju.

Član 48

Nadležnost Suda da daje savetodavna mišljenja

Sud odlučuje da li zahtev za davanje savetodavnog mišljenja koji podnese Komitet ministara spada u njegovu nadležnost određenu članom 47.

Član 49

Obrazloženje savetodavnih mišljenja

1. Savetodavna mišljenja Suda se ob-razlažu.

2. Ako savetodavno mišljenje u celo-sti ili jednom svom delu ne predstavlja jednoglasno mišljenje sudija, svaki sudija ima pravo da iznese izdvojeno mišljenje.

3. Savetodavna mišljenja Suda dostavljaju se Komitetu ministara.

Član 50

Troškovi Suda

Troškove Suda snosi Savet Evrope.

Član 51

Privilegije i imuniteti sudija

Tokom vršenja svoje funkcije sudije uživaju privilegije i imunitete predviđene članom 40 Statuta Saveta Evrope i sporazumima donetim na osnovu njega.

Deo III

OSTALE ODREDBE

Član 52

Obaveštenja generalnom sekretaru

Po prijemu zahteva od generalnog sekretara Saveta Evrope, svaka Visoka strana ugovornica pružiće objašnjenje o načinu na koji njeno unutrašnje pravo obezbeđuje stvarnu primenu svih odredaba ove Konvencije.

Član 53

Obezbeđenje postojećih ljudskih prava

Nijedna odredba ove Konvencije neće se tumačiti tako da ograničava odnosno ugrožava ljudska prava i osnovne slobode koji bi bili priznati po zakonima svake Visoke strane ugovornice ili po svakom drugom sporazumu čija je ona strana ugovornica.

Član 54

Ovlašćenja Komiteta ministara

Ništa u ovoj Konvenciji ne dira u ovlašćenja koja su data Komitetu ministara Statutom Saveta Evrope.

Član 55

Isključenje drugih načina za rešavanje spora

Visoke strane ugovornice saglasile su se da se neće koristiti, izuzev ako postoji

poseban sporazum, postojećim međusobnim ugovorima, konvencijama ili deklaracijama kako bi neki spor koji proizlazi iz tumačenja ili primene ove Konvencije putem predstavke podnela da se rešava nekim drugim načinom, a ne onima koji su predviđeni ovom Konvencijom.

Član 56

Teritorijalna primena

1. Prilikom ratifikacije, ili u svako doba posle toga, svaka država može izjaviti, putem notifikacije upućene generalnom sekretaru Saveta Evrope, da će se u skladu sa odredbama stava 4 ovog člana ova Konvencija primenjivati na sve ili na neku od teritorija za čije je međunarodne odnose odgovorna.

2. Konvencija će se primenjivati na teritoriju ili teritorije označene u notifikaciji počev od tridesetog dana po prijemu ove notifikacije od strane generalnog sekretara Saveta Evrope.

3. Pri primeni odredaba ove Konvencije na takvim teritorijama vodiće se računa o lokalnim potrebama.

4. Svaka država koja je dala izjavu u saglasnosti sa stavom 1 ovog člana može u svako doba posle toga izjaviti da prihvata nadležnost Suda u pogledu primanja predstavki od pojedinaca nevladinih organizacija ili grupa lica prema odredbama člana 34 Konvencije, a u odnosu na neku ili više teritorija na koje se izjava odnosi.

Član 57

Rezerve

1. Prilikom potpisivanja ove Konvencije, ili prilikom deponovanja instrumenta ratifikacije, svaka država može staviti rezervu na svaku pojedinu odredbu Konvencije u obimu u kome neki zakon koji je tada na snazi na njenoj teritoriji nije saglasan sa tom odredbom. Rezerve opšteg karaktera nisu dozvoljene na osnovu ovog člana.

2. Svaka rezerva stavljena na osnovu ovog člana sadrži kratku izjavu o zakonu u pitanju.

Član 58
Otkazivanje

1. Visoka strana ugovornica može otkazati ovu Konvenciju tek po proteku pet godina od dana kada je postala strana ugovornica i to putem otkaza sa šestomesečnim otkaznim rokom, koji se dostavlja generalnom sekretaru Saveta Evrope, koji o tome obaveštava druge Visoke strane ugovornice.

2. Otkaz ne može imati za posledicu da se Visoka strana ugovornica u pitanju oslobodi svojih obaveza prema ovoj Konvenciji u pogledu svake radnje učinjene do dana kada je otkaz počeo da deluje, a koja bi mogla da predstavlja kršenje tih obaveza.

3. Pod ovim istim uslovima, svaka Visoka strana ugovornica koja prestane da bude članica Saveta Evrope prestaje da bude i ugovornica ove Konvencije.

4. Saglasno odredbama prethodnih stavova, Konvencija se može otkazati u odnosu na svaku teritoriju za koju je saglasno odredbama člana 56 izjavljeno da se primenjuje.

Član 59
Potpis i ratifikacija

1. Ova Konvencija je otvorena za potpis članicama Saveta Evrope. Ona se ratifikuje. Ratifikacije se deponuju kod generalnog sekretara Saveta Evrope.

2. Ova Konvencija stupa na snagu posle deponovanja deset instrumenata ratifikacije.

3. U pogledu svake potpisnice koja je bde ratifikovala posle toga, Konvencija stupa na snagu na dan kada ona deponuje svoj instrument ratifikacije.

4. Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštava sve članice Saveta Evrope o stupanju na snagu ove Konvencije, o imenima visokih strana ugovornica koje su je ratifikovale i o svim instrumentima ratifikacije naknadno deponovanim.

Sačinjeno u Rimu, dana 4. novembra 1950, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vero-

dostojna, u jednom primerku koji se pohranjuje u arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar će dostaviti overene prepise svakoj potpisnici.

7.4.1. Protokol uz Konvenciju
za zaštitu ljudskih prava i
osnovnih sloboda, izmenjenu
u skladu s protokolom br. 11*

Vlade potpisnice, kao članice Saveta Evrope.

Rešene da preduzmu korake da bi osigurale skupno sprovođenje izvesnih prava i sloboda koji nisu uključeni u Deo I Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950 (u daljem tekstu „Konvencija“),

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1
Zaštita imovine

Svako fizičko i pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korišćenje imovine u skladu s opštim interesima ili da bi obezbedila naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni.

Član 2
Pravo na obrazovanje

Niko ne može biti lišen prava na obrazovanje. U vršenju svih svojih funkcija u oblasti obrazovanja i nastave država poštuje pravo roditelja da obezbede obrazovanje i nastavu koji su u skladu s njihovim verskim i filozofskim uverenjima.

Član 3
Pravo na slobodne izbore

Visoke strane ugovornice se obavezuju da u primerenim vremenskim razma-

* Pariz, 20. marta 1952. godine.

cima održavaju slobodne izbore s tajnim glasanjem, pod uslovima koji obezbeđuju slobodno izražavanje mišljenja naroda pri izboru zakonodavnih tela.

Član 4

Teritorijalna primena

Svaka Visoka strana ugovornica može prilikom potpisivanja ili ratifikacije, ili u svako doba posle toga, dostaviti generalnom sekretaru Saveta Evrope izjavu o tome u kom obimu prihvata da se odredbe ovog Protokola primenjuju na teritorijama za čije je međunarodne odnose odgovorna, a koje je označila u izjavi.

Svaka Visoka strana ugovornica koja je dostavila izjavu u smislu prethodnog stava može naknadno da dostavi novu izjavu kojom menja uslove sadržane u ranijoj izjavi ili ukida primenu odredbi ovog Protokola u odnosu na bilo koju teritoriju.

Izjava data u skladu sa ovim članom smatraće se kao da je data u skladu sa stavom 1, člana 56 Konvencije.

Član 5

Odnos s Konvencijom

U pogledu Visokih strana ugovornica odredbe člana 1, 2, 3 i 4 ovog Protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primenjuju se u skladu s tim.

Član 6

Potpis i ratifikacija

Ovaj Protokol je otvoren za potpis članicama Saveta Evrope koje su potpisnice Konvencije; on se ratifikuje istovremeno ili posle ratifikacije Konvencije. On stupa na snagu posle deponovanja deset instrumenata ratifikacije. U pogledu svake potpisnice koja ga bude ratifikovala posle toga, Protokol stupa na snagu na dan kada ona deponuje svoj instrument ratifikacije.

Instrumenti ratifikacije deponuju se kod generalnog sekretara Saveta Evrope, koji će sve članice obavestiti o imenima onih članica koje su izvršile ratifikaciju.

Sačinjeno u Parizu, dana 20. marta 1952, na engleskom i francuskom jeziku,

pri čemu su oba teksta počeđnako verodostojna, u jednom primerku koji se pohranjuje u arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar će dostaviti overene prepise vladi svake države potpisnice.

7.4.2. Protokol broj 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se obezbeđuju izvesna prava i slobode koji nisu uključeni u Konvenciju i prvi protokol uz nju, izmenjenu u skladu s protokolom br. 11*

Nazivi dodatnih članova i tekst izmenjeni su u skladu sa odredbama Protokola broj 11 (ETS No. 155), danom stupanja na snagu 1. novembra 1998. godine.

Vlade potpisnice, kao članice Saveta Evrope,

Rešene da preduzmu korake da bi osigurale skupno sprovođenje izvesnih prava i sloboda koji nisu uključeni u Deo I Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950 (u daljem tekstu „Konvencija“), i članove 1 do 3 Prvog Protokola uz Konvenciju, potpisanog u Parizu 20. marta 1952,

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1

Zabrana kazne zatvora za dug

Niko se ne može lišiti slobode samo zato što nije u stanju da ispuni ugovornu obavezu.

Član 2

Sloboda kretanja

1. Svako ko se zakonito nalazi na teritoriji jedne države ima, na toj teritoriji, pravo na slobodu kretanja i slobodu izbora boravišta.

2. Svako je slobodan da napusti bilo koju zemlju, uključujući i sopstvenu.

* Strazbur, 16. septembra 1963. godine.

3. Nikakva ograničenja ne mogu se postaviti u odnosu na vršenje ovih prava sem onih koja su u skladu sa zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti ili javne sigurnosti, radi očuvanja javnog poretka, za sprečavanje kriminala, za zaštitu zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

4. Prava iz stava 1 mogu se, takođe, u izvesnim oblastima podvrgnuti ograničenjima koja su uvedena u skladu sa zakonom i opravdana javnim interesom u demokratskom društvu.

Član 3

Zabrana proterivanja sopstvenih državljana

1. Niko ne može biti proteran, bilo pojedinačnom bilo kolektivnom merom, s teritorije države čiji je državljanin.

2. Niko ne može biti lišen prava da uđe na teritoriju države čiji je državljanin.

Član 4

Zabrana grupnog proterivanja stranaca

Zabranjeno je kolektivno proterivanje stranaca.

Član 5

Teritorijalna primena

1. Svaka Visoka strana ugovornica može prilikom potpisivanja ili ratifikacije, ili u svako doba posle toga, dostaviti generalnom sekretaru Saveta Evrope izjavu o tome u kom obimu prihvata da se odredbe ovog Protokola primenjuju na teritorijama za čije je međunarodne odnose odgovorna, a koje je označila u izjavi.

2. Svaka Visoka strana ugovornica koja je dostavila izjavu u smislu prethodnog stava može naknadno da dostavi novu izjavu kojom menja uslove sadržane u ranijoj izjavi ili ukida primenu odredbi ovog Protokola u odnosu na bilo koju teritoriju.

3. Izjava data u skladu s ovim članom smatraće se kao da je data u skladu sa stavom 1, člana 56 Konvencije.

4. Teritorija svake države na koju se primenjuje ovaj Protokol na osnovu ratifikacije ili prihvatanja, i svaka teritorija na koju se ovaj Protokol primenjuje na osnovu izjave te države date na osnovu ovog člana, smatraju se odvojenim teritorijama u smislu člana 2 i 3.

5. Država koja je dala izjavu u skladu sa stavom 1 ili 2 ovog člana može u svako doba izjaviti u ime jedne ili više teritorija na koje se izjava odnosi da prihvata nadležnost Suda da prima predstavke od pojedinaca, nevladinih organizacija ili grupa pojedinaca prema odredbama člana 34 Konvencije, a u vezi članova 1 do 4 ovog Protokola.

Član 6

Odnos s Konvencijom

U pogledu Visokih strana ugovornica odredbe člana 1 do 5 ovog Protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primenjuju se u skladu s tim.

Član 7

Potpis i ratifikacija

1. Ovaj Protokol je otvoren za potpis članicama Saveta Evrope koje su potpisnice Konvencije; on se ratifikuje istovremeno ili posle ratifikacije Konvencije. On stupa na snagu posle deponovanja pet instrumenata ratifikacije. U pogledu svake potpisnice koja ga bude ratifikovala posle toga, Protokol stupa na snagu na dan kada ona deponuje instrument ratifikacije.

2. Instrumenti ratifikacije deponuju se kod generalnog sekretara Saveta Evrope, koji će sve članice obavestiti o tome koje su članice izvršile ratifikaciju.

U potvrdu čega su dole potpisani, propisno ovlašćeni u tom cilju, potpisali ovaj Protokol.

Sačinjeno u Strazburu, dana 16. marta 1963, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako merodavna, u jednom primerku koji se pohranjuje u arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar će dostaviti overene prepise svakoj državi potpisnici.

7.4.3. Protokol broj 6 uz
Konvenciju za zaštitu ljudskih
prava i osnovnih sloboda o
ukidanju smrtne kazne,
izmenjenu u skladu s
protokolom br. 11*

Države članice Saveta Evrope, potpisnice ovog Protokola uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisanu u Rimu 4. novembra 1950 (u daljem tekstu Konvencija“),

Smatrajući da promene do kojih je došlo u nekoliko država članica Saveta Evrope izražavaju opštu težnju ka ukidanju smrtne kazne,

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1

Ukidanje smrtne kazne

Smrtna kazna se ukida. Niko se ne može osuditi na smrtnu kaznu ili pogubiti.

Član 2

Smrtna kazna za vreme rata

Država može u svom zakonodavstvu da predvidi smrtnu kaznu za dela izvršena u doba rata ili neposredne ratne opasnosti; takva kazna primeniće se samo u slučajevima predviđenim zakonom i u skladu s njegovim odredbama. Država obavestava generalnog sekretara Saveta Evrope o odgovarajućim odredbama tog zakona.

Član 3

Zabrana odstupanja

Nijedna odredba ovog Protokola ne može se ukinuti na osnovu člana 15 Konvencije.

Član 4

Zabrana rezervi

Na odredbe ovog Protokola ne mogu se stavljati rezerve na osnovu člana 57 Konvencije.

Član 5

Teritorijalna primena

1. Svaka država može, prilikom potpisivanja ili kada deponuje instrument ra-

tifikacije, prihvatanja ili odobrenja, da odredi teritoriju ili teritorije na koje se ovaj Protokol primenjuje.

2. Svaka država može, u svako doba posle toga, putem izjave upućene generalnom sekretaru Saveta Evrope, da proširi primenu ovog Protokola na bilo koju drugu teritoriju označenu u izjavi. U pogledu takve teritorije Protokol stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle dana kada generalni sekretar primi takvu izjavu.

3. Svaka izjava učinjena na osnovu prethodna dva stava može, u pogledu teritorije označene u njoj, da se povuče putem izjave upućene generalnom sekretaru. Povlačenje izjave ima dejstvo od prvog dana meseca koji nastupa nakon dana kada je generalni sekretar primio takvo obaveštenje.

Član 6

Odnos s Konvencijom

U pogledu Visokih strana ugovornica odredbe člana 1 do 5 ovog Protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primenjuju se u skladu s tim.

Član 7

Potpis i ratifikacija

Ovaj Protokol je otvoren za potpis državama članicama Saveta Evrope koje su potpisnice Konvencije. On se ratifikuje, prihvata ili odobrava. Država članica Saveta Evrope ne može da ratifikuje, prihvati ili odobri ovaj Protokol ako nije istovremeno ili prethodno ratifikovala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja se deponuju kod generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 8

Stupanje na snagu

1. Ovaj Protokol stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle dana kada je pet država članica Saveta Evrope izrazilo svoj pristanak da ih ovaj Protokol obavezuje u skladu sa odredbama člana 7.

2. U pogledu svake države članice koja posle toga izrazi svoj pristanak da je

* Strazbur, 28. aprila 1983. godine.

ovaj Protokol obavezuje, on stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle dana kada je deponovan instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja.

Član 9

Funkcija depozitara

Generalni sekretar Saveta Evrope obavestava države članice Saveta Evrope o:

- a) svakom potpisu;
- b) deponovanju instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja;
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog Protokola u skladu sa članovima 5 i 8;
- d) svakoj kojoj drugoj radnji, obaveštenju ili saopštenju u vezi s ovim Protokolom.

U potvrdu čega su dole potpisani, propisno ovlašćeni u tom cilju, potpisali ovaj Protokol.

Sačinjeno u Strazburu, dana 28. aprila 1983, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta poćednako verodostojna, u jednom primerku koji se pohranjuje u arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope će dostaviti overene prepise svakoj državi članici Saveta Evrope.

7.4.4. Protokol broj 7 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda izmenjenu u skladu s protokolom br. 11*

Države potpisnice, članice Saveta Evrope,

Rešene da preduzmu dalje korake da bi osigurale skupno sprovođenje izvesnih prava i sloboda putem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu, 4. novembra 1950 (u daljem tekstu „Konvencija“),

Sporazumele su se o sledećem:

* Strazbur, 22. novembar 1984. godine.

Član 1

Zaštita u postupku proterivanja stranaca

1. Stranac koji zakonito boravi na teritoriji jedne države ne može se iz nje proterati, osim na osnovu odluke donete u skladu sa zakonom, i ima pravo:

- a) da iznese razloge kojima osporava proterivanje;
- b) da se njegov slučaj preispita; i
- c) da u tu svrhu bude zastupljen pred nadležnim organom ili licem ili licima koja taj organ odredi.

2. Stranac se može proterati i pre nego što iskoristi svoja prava prema stavu 1 a, b i c ovog člana, ako je proterivanje neophodno u interesu javnog reda ili se temelji na razlozima nacionalne bezbednosti.

Član 2

Pravo na žalbu u krivičnim stvarima

1. Svako ko je odlukom suda osuđen za krivično delo ima pravo da njegovu osudu ili kaznu preispita viši sud. Ostvarivanje ovog prava, uključujući i osnove za njegovo korišćenje, uređuje se zakonom.

2. Ovo pravo može trpeti izuzetke kada je reč o delima manjeg značaja, koja su određena zakonom, ili u slučajevima kada je licu u pitanju u prvom stepenu sudio najviši sud ili je bilo osuđeno na osnovu žalbe na oslobođajuću presudu.

Član 3

Naknada za pogrešnu osudu

Ako je neko lice bilo pravosnažnom presudom osuđeno zbog krivičnog dela i ako je kasnije njegova presuda bila ukinuta ili je bio pomilovan zbog toga što neka nova ili novootkrivena činjenica neosporno ukazuje da se radilo o sudskoj grešci, lice koje je pretrpelo kaznu kao posledicu takve osude dobiće naknadu u skladu sa zakonom ili praksom dotične države, osim ako se ne dokaže da je ono u potpunosti ili delimično odgovorno za to što nepoznata činjenica nije blagovremeno otkrivena.

Član 4

*Pravo da se ne bude suđen ili kažnjen
dvaput u istoj stvari*

1. Nikome se ne može ponovo suditi niti se može ponovo kazniti u krivičnom postupku u nadležnosti iste države za delo zbog koga je već bio pravosnažno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom te države.

2. Odredbe prethodnog stava ne sprečavaju ponovno otvaranje postupka u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom date države, ako postoje dokazi o novim ili novootkrivenim činjenicama, ili ako je u ranijem postupku došlo do bitne povrede koja je mogla da utiče na njegov ishod.

3. Ovaj se član ne može staviti van snage na osnovu člana 15 Konvencije.

Član 5

Jednakost supružnika

U vezi s brakom, u toku braka i u slučaju njegovog raskida, supružnici su ravnopravni u pogledu međusobnih građanskopravnih prava i obaveza i u svom odnosu prema deci. Ovim se članom države ne sprečavaju da preduzimaju neophodne mere u interesu dece.

Član 6

Teritorijalna primena

1. Svaka država može, prilikom potpisivanja ili kada deponuje instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja, da odredi teritoriju ili teritorije na koje se ovaj Protokol primenjuje i da navede stepen u kome će se njegove odredbe primenjivati na tim teritorijama.

2. Svaka država može, u svako doba posle toga, putem izjave upućene generalnom sekretaru Saveta Evrope, da proširi primenu ovog Protokola na bilo koju drugu teritoriju označenu u izjavi. U pogledu takve teritorije Protokol stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle protoka dvomesečnog perioda od dana kada generalni sekretar primi takvu izjavu.

3. Svaka izjava učinjena na osnovu prethodna dva člana može, u pogledu te-

ritorije označene u njoj, da se povuče ili izmeni putem izjave upućene generalnom sekretaru. Povlačenje ili izmena izjave ima dejstvo od prvog dana meseca koji nastupa posle protoka dvomesečnog perioda od dana kada generalni sekretar primi takvu izjavu.

4. Izjava data u skladu sa ovim članom smatraće se kao da je data u skladu sa stavom 1, člana 56 Konvencije.

5. Teritorija svake države na koju se primenjuje ovaj Protokol na osnovu ratifikacije, prihvatanja i odobrenja, i svaka teritorija na koju se ovaj Protokol primenjuje na osnovu izjave te države na osnovu ovog člana, mogu se smatrati odvojenim teritorijama u smislu člana 1.

6. Država koja je dala izjavu u skladu sa stavom 1 ili 2 ovog člana može u svako doba izjaviti u ime jedne ili više teritorija na koje se izjava odnosi da prihvata nadležnost Suda da prima predstavke od pojedinaca, nevladinih organizacija ili grupa pojedinaca prema odredbama člana 34 Konvencije, a u vezi članova 1 do 5 ovog Protokola.

Član 7

Odnos s Konvencijom

U pogledu Visokih strana ugovornica odredbe člana 1 do 6 ovog Protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primenjuju se u skladu s tim.

Član 8

Potpis i ratifikacija

Ovaj Protokol je otvoren za potpis članicama Saveta Evrope koje su potpisnice Konvencije. On se ratifikuje, prihvata ili odobrava. Država članica Saveta Evrope ne može da ratifikuje, prihvati ili odobri ovaj Protokol ako nije istovremeno ili prethodno ratifikovala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja se deponuju kod generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 9

Stupanje na snagu

1. Ovaj Protokol stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle protoka dvomesečnog perioda od dana kada

je sedam država članica Saveta Evrope izrazilo svoj pristanak da ih ovaj Protokol obavezuje u skladu sa odredbama člana 8.

2. U pogledu svake države članice koja posle toga izrazi svoj pristanak da je ovaj Protokol obavezuje, on stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle protoka dvomesečnog perioda od dana kada je deponovan instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja.

Član 10

Funkcija depozitara

Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštava države članice Saveta Evrope o:

- a) svakom potpisu;
- b) deponovanju instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja;
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog Protokola u skladu sa članovima 6 i 9;
- d) svakoj drugoj radnji, obaveštenju ili saopštenju u vezi s ovim Protokolom.

U potvrdu čega su dolepotpisani, propisno ovlašćeni u tom cilju, potpisali ovaj Protokol.

Sačinjeno u Strazburu, dana 22. novembra 1984, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji se pohranjuje u Arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope će dostaviti overene prepise svakoj državi članici Saveta Evrope.

7.4.5. Protokol broj 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda*

Države potpisnice, članice Saveta Evrope,

Imajući u vidu osnovno načelo da su svi ljudi jednaki pred zakonom i imaju pravo na jednaku zaštitu zakona;

* Rim, 4. novembar 2000. godine.
Stupa na snagu 1. aprila 2005.

Rešene da preduzmu dalje korake radi unapređivanja jednakosti svih ljudi kolektivnom primenom opšte zabrane diskriminacije putem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950 (u daljem tekstu; „Konvencija“);

Potvrđujući da načelo nediskriminacije ne sprečava potpisnice da preduzimaju mere radi unapređivanja pune i stvarne jednakosti pod uslovom da postoji objektivno i razumno opravdanje za ovakve mere;

Saglasile su se o sledećem:

Član 1

Opšta zabrana diskriminacije

1. Svako pravo koje zakon predviđa ostvarivaće se bez diskriminacije po bilo kom osnovu kao npr. polu, rasi, boji kože, jeziku, veroispovesti, političkom i drugom uverenju, nacionalnom ili društvenom poreklu, povezanosti s nacionalnom manjinom, imovini, rođenju ili drugom statusu.

2. Javne vlasti neće ni prema kome vršiti diskriminaciju po osnovima kao što su oni pomenuti u stavu 1.

Član 2

Teritorijalna primena

1. Svaka država može, u vreme potpisivanja ili prilikom deponovanja instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju, označiti teritoriju ili teritorije na kojima će se primenjivati ovaj Protokol.

2. Svaka država može bilo kada kasnije, deklaracijom upućenom generalnom sekretaru Saveta Evrope, proširiti primenu ovog Protokola na neku drugu teritoriju označenu u deklaraciji. Protokol će stupiti na snagu u odnosu na takvu teritoriju prvog dana u mesecu posle isteka roka od tri meseca od dana kada je generalni sekretar primio ovakvu deklaraciju.

3. Svaka deklaracija data po jednom od dva prethodna stava može se, u odnosu na svaku teritoriju označenu u deklaraciji, povući ili izmeniti obaveštenjem upućenom generalnom sekretaru. Pov-

lačenje ili izmena stupiće na snagu prvog dana u mesecu posle isteka roka od tri meseca od dana kada je Generalni sekretar primio obaveštenje.

4. Deklaracija data u skladu s ovim članom smatraće se saglasnom sa stavom 1 člana 56 Konvencije.

5. Svaka država koja je dala deklaraciju u skladu sa stavom 1 ili 2 ovog člana može u svako vreme izjaviti da prihvata nadležnost suda da prima predstave pojedinaца, nevladinih organizacija ili grupa pojedinaца u odnosu na član 1 ovog Protokola s jedne ili više teritorija na koje se deklaracija odnosi, kao što je predviđeno članom 34 Konvencije.

Član 3

Odnos prema Konvenciji

Odredbe članova 1 i 2 ovog Protokola smatraće se između ugovornica dodatnim članovima Konvencije; sve odredbe Konvencije će se shodno primenjivati.

Član 4

Potpis i ratifikacija

Ovaj Protokol biće otvoren za potpisivanje od strane država članica Saveta Evrope koje su potpisale Konvenciju. On podleže ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju. Država članica Saveta Evrope ne može ratifikovati, prihvatiti ili odobriti ovaj Protokol a da pre toga ili istovremeno ne ratifikuje Konvenciju. Instrumenti o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju deponovace se kod generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 5

Stupanje na snagu

1. Ovaj Protokol stupiće na snagu prvog dana u mesecu posle isteka roka od tri meseca od dana kada su deset država članica Saveta Evrope izrazile saglasnost da ih Protokol obavezuje u skladu s odredbama člana 4.

2. U odnosu na svaku državu koja kasnije izrazi svoju saglasnost da bude njime obavezana Protokol će stupiti na snagu prvog dana u mesecu posle isteka roka od tri meseca od dana deponovanja in-

strumenta o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju.

Član 6

Funkcije depozitara

Generalni sekretar Saveta Evrope obavestiće sve države članice Saveta Evrope o:

- a) svakom potpisu;
- b) deponovanju svakog instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju;
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog Protokola u skladu s članovima 2 i 5;
- d) svakom drugom aktu, obaveštenju ili dopisu koji se tiče ovog Protokola.

U potvrdu čega su dolepotpisane, propisno opunomoćene ličnosti potpisale ovaj Protokol.

Sačinjeno u Rimu, dana 4. novembra 2000. godine, na engleskom i francuskom jeziku, s tim da su oba teksta jednako autentična, u jednom primerku koji će se deponovati u Arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope dostaviće overene prepise svakoj članici Saveta Evrope.

7.4.6. Protokol broj 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima*

Države članice Saveta Evrope, potpisnice ovog Protokola,

Uverene da je pravo svakoga na život osnovna vrednost u demokratskom društvu i da je ukidanje smrtne kazne od suštinske važnosti za zaštitu ovog prava, kao i za potpuno priznavanje urođenog dostojanstva svih ljudskih bića;

Želeći da učvrste zaštitu prava na život, zajemčenog Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda potpi-

* Vilnius, 3. maj 2002. godine.

sanoj u Rimu, 4. novembra 1950. godine (u daljem tekstu: Konvencija);

Imajući u vidu da Protokol 6 uz Konvenciju, koji se odnosi na ukidanje smrtno kazne, potpisan u Strazburu, 28. aprila 1983, ne isključuje smrtnu kaznu za dela počinjena u vreme ratnog stanja ili stanja neposredne ratne opasnosti;

Rešene da preduzmu odlučujuću korak u cilju ukidanja smrtno kazne u svim okolnostima,

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1

Ukidanje smrtno kazne

Smrtna kazna se ukida. Niko se ne može osuditi na smrtnu kaznu ili pogubiti.

Član 2

Zabrana odstupanja

Nijedna odredba ovog Protokola ne može se ukinuti na osnovu člana 15 Konvencije.

Član 3

Zabrana stavljanja rezervi

Na odredbe ovog Protokola ne mogu se stavlјati rezerve na osnovu člana 57 Konvencije.

Član 4

Teritorijalna primena

1. Svaka država može u trenutku potpisivanja ili deponovanja instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju, naznačiti teritoriju ili teritorije na koje se ovaj Protokol primenjuje.

2. Svaka država ugovornica može naknadno, izjavom upućenom generalnom sekretaru Saveta Evrope, proširiti primenu ovog Protokola na neku drugu teritoriju navedenu u izjavi. U odnosu na tu teritoriju Protokol stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa po isteku perioda od tri meseca od dana kada je generalni sekretar primio tu izjavu.

3. Sve izjave date u skladu s prethodna dva stava, u odnosu na svaku teritoriju navedenu u izjavi, mogu da se povuku notifikacijom dostavljenom generalnom sekretaru. Povlačenje stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa po isteku

perioda od tri meseca od dana kada je generalni sekretar primio pomenutu notifikaciju.

Član 5

Odnos prema Konvenciji

U pogledu Visokih strana ugovornica odredbe članova 1 do 4 ovog Protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primenjuju se u skladu s tim.

Član 6

Potpis i ratifikacija

Ovaj Protokol je otvoren za potpis državama članicama Saveta Evrope koje su potpisnice Konvencije. On podleže ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju. Država članica Saveta Evrope ne može da ratifikuje, prihvati ili odobri ovaj Protokol bez prethodne ili istovremene ratifikacije Konvencije. Instrumenti o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju deponuju se kod generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 7

Stupanje na snagu

1. Ovaj Protokol stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa po isteku perioda od tri meseca od dana kada je deset država članica Saveta Evrope izrazilo pristanak da se obavežu ovim Protokolom u skladu s odredbama člana 6.

2. U odnosu na državu članicu koja naknadno izrazi pristanak da se obaveže ovim Protokolom, on stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa po isteku perioda od tri meseca od dana deponovanja instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju.

Član 8

Funkcije depozitara

Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštava sve članice Saveta Evrope o sledećem:

- a) svakom potpisivanju;
- b) svakom deponovanju instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju;
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog Protokola u skladu sa članovima 4 i 7;

d) svakom drugom postupku, obaveštenju ili saopštavanju koje se odnosi na ovaj Protokol.

U potvrdu toga su dole potpisani, propisno ovlašćeni za to, potpisali ovaj Protokol.

Sačinjeno u Viljnusu 3. maja 2002. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta verodostojna, u jednom primerku koji će se deponovati u Arhivu Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope dostavlja overene prepise svakoj državi članici Saveta Evrope.

Prilikom deponovanja ratifikacionog instrumenta u skladu sa članom 57 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Srbija i Crna Gora je stavila sledeće rezerve:

1. Odredbe člana 5 stav 1 tačka (c) i stav 3 neće uticati na primenu važećih pravila o obaveznom pritvoru. Ova rezerva odnosi se na član 142 stav 1 Zakonika o krivičnom postupku („Službeni list SRJ“, 70/01, 68/02) u Republici Srbiji, koji predviđa obavezan pritvor u slučaju da postoji osnovana sumnja da je lice izvršilo krivično delo za koje je predviđena kazna zatvora u trajanju od 40 godina.

2. Srbija i Crna Gora izražava spremnost da u potpunosti jemči prava predviđena članovima 5 i 6 Konvencije, s tim što odredbe člana 5 stav 1 tačka (c) i člana 6 st. 1 i 3 neće uticati na primenu čl. 75–321 Zakona o prekršajima Republike Srbije („Službeni glasnik SR Srbije“, 21/90, 11/92, 6/93, 20/93, 53/93, 67/93, 28/94, 16/97, 37/97, 36/98, 44/98, 65/01) i čl. 61–225 Zakona o prekršajima Republike Crne Gore („Službeni list Republike Crne Gore“, br. 25/94, 29/94, 38/96, 48/99), koji uređuju postupak pred prekršajnim organima.

3. Pravo na javnu raspravu predviđeno članom 6 stav 1 Konvencije neće uticati na primenu načela da u upravnim sporovima sudovi u Srbiji, po pravilu, ne održavaju javne rasprave. Pomenuto načelo sadržano je u članu 32 Zakona o upravnim sporovima ("Službeni list SRJ", br. 46/96) u Republici Srbiji.

4. Odredbe člana 13 neće se primenjivati u pogledu pravnih lekova koji su u nadležnosti Suda Srbije i Crne Gore, sve dok taj Sud ne počne s radom, u skladu sa čl. 46–50 Ustavne povelje.

8. ČOVEK I MEĐUNARODNO PRAVO – AZIL, APATRIDI I IZBEGLICE

8.1. Konvencija i Protokol o statusu izbeglica

KONVENCIJA O STATUSU IZBEGLICA²¹

UVOD

Visoke Strane ugovornice,

smatrajući da su Povelja Ujedinjenih nacija i Opšta deklaracija o pravima čoveka, koju je 10. decembra 1948. godine odobrila Generalna skupština, potvrdile princip da ljudska bića, bez razlike, treba da uživaju prava čoveka i osnovne slobode,

smatrajući da je Organizacija ujedinjenih nacija u više mahova pokazala brižno staranje koje pokazuje za izbeglice i da je nastojala da ovim obezbedi najšire moguće uživanje prava čoveka i osnovnih sloboda,

smatrajući da je poželjno da se raniji međunarodni sporazumi o statusu izbeglica revidiraju i kodifikuju i da se putem novog sporazuma, proširi primena tih instrumenata i zaštita koju oni predstavljaju za izbeglice,

smatrajući da iz davanja prava na azil mogu nastati izuzetno teške obaveze za neke zemlje i da zadovoljavajuće rešenje problema čiju je međunarodnu važnost i karakter priznala Organizacija ujedinjenih nacija ne bi moglo, pod tom pretpostav-

kom, da se postigne bez međunarodne solidarnosti,

izražavajući želju da sve države, koje priznaju socijalni i humanitarni karakter problema izbeglica, učine što je u njihovoj moći da bi se izbeglo da taj problem postane razlog zategnutosti među državama,

uzimajući na znanje da Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbeglice ima za zadatak da se stara o primeni međunarodnih konvencija koje obezbeđuju zaštitu izbeglica, i uviđajući da će stvarna koordinacija mera preduzetih za rešenje tog problema zavisiti od saradnje država sa Visokim komesarom,

sporazumele su se o sledećem:

Glava I OPŠTE ODREDBE

Član 1

Definicija izraza „izbeglica“

A

U smislu ove konvencije, izraz „izbeglica“ će se primenjivati na svako lice:

1) koje se smatralo kao izbeglo lice shodno aranžmanima od 12. maja 1926. i 30. juna 1928. godine, ili shodno konvencijama od 28. oktobra 1933. i od 10. februara 1938. godine i Protokolu od 14. septembra 1939 godine, ili pak shodno Ustavu Međunarodne organizacije za izbeglice.

21 Stupila na snagu 22. aprila 1954. Do 1. januara 2005. ratifikovale 142 države. *Sl. listu FNRJ (Međunarodni ugovori i drugi sporazumi)*, 7/60.

Odluke o neizbornosti koje je donela Međunarodna organizacija za izbeglice za vreme trajanja njenog mandata ne sprečavaju da se svojstvo izbeglice priznaje licima koja ispunjavaju uslove predviđene u paragrafu 2 ovog odeljka;

2) koje se, usled događaja nastalih pre 1. januara 1951. godine i bojeći se opravdano da će biti progonjeno zbog svoje rase, svoje vere, svoje nacionalnosti, svoje pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili svojih političkih mišljenja, nađe izvan zemlje čije državljanstvo ono ima i koje ne želi ili, zbog toga straha, neće da traži zaštitu te zemlje; ili koje, ako nema državljanstva a nalazi se izvan zemlje u kojoj je imalo svoje stalno mesto boravka usled takvih događaja, ne može ili, zbog straha, ne želi da se u nju vrati.

U slučaju kad se radi o licu koje ima više od jednog državljanstva izraz „zemlje čije državljanstvo ono ima“ odnosi se na svaku zemlju čije državljanstvo to lice ima. Neće se smatrati da je lišeno zaštite zemlje čije državljanstvo ono ima, svako lice koje, bez opravdanog razloga osnovanog na opravdanom strahovanju, nije tražilo zaštitu jedne od zemalja čije državljanstvo ono ima.

B

1) U smislu ove konvencije, reči „događaji nastali pre 1. januara 1951. godine“ koje se nalaze u članu 1, odeljak A, mogu se razumeti kao

a) događaji nastali pre 1. januara 1951. godine u Evropi“, ili

b) događaji nastali pre 1. januara 1951. godine u Evropi ili drugde“;

i svaka država će, prilikom potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja, dati izjavu kojom će precizirati značaj koji daje tom izrazu u pogledu obaveza koje uzima na sebe na osnovu ove konvencije.

2) Svaka Država ugovornica koja je usvojila obrazac a) može u svako doba proširiti svoje obaveze usvajajući obrazac b) notifikacijom upućenom generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija.

C

Ova konvencija će, u dole navedenim slučajevima, prestati da se primenjuje na svako lice na koje se odnose odredbe gornjeg odeljka A:

1) ako je ono dobrovoljno ponovo tražilo zaštitu zemlje čije državljanstvo ono ima; ili

2) ako je, pošto je izgubilo državljanstvo te zemlje, ono ponovo dobrovoljno primilo; ili

3) ako je steklo novo državljanstvo i uživa zaštitu zemlje čije je državljanstvo steklo; ili

4) ako se dobrovoljno vratilo da bi se nastanilo u zemlji koju je napustilo ili izvan koje je živelo iz straha da će biti progonjeno; ili

5) ako, pošto su okolnosti usled kojih je ono bilo priznato za izbeglicu prestale da postoje ono ne može i dalje da odbija tražiti zaštitu zemlje čije državljanstvo ima;

podrazumevajući, međutim, da se odredbe ovoga paragrafa neće primenjivati na svakog izbeglicu o kome je reč u paragrafu 1 odeljka A ovoga člana koji može, radi odbijanja traženja zaštite zemlje čije državljanstvo ima, navesti kategorične razloge o ranijim progonima;

6) kad se radi o licu koje nema državljanstvo, ako je, pošto su okolnosti usled kojih je ono bilo priznato za izbeglicu prestale da postoje, ono u stanju da se vrati u zemlju u kojoj je imalo uobičajeno mesto boravka.

Podrazumevajući, međutim, da se odredbe ovoga paragrafa neće primenjivati na svakog izbeglicu o kome je reč u paragrafu 1 odeljka A ovoga člana koji može, da bi odbio da se vrati u zemlju u kojoj je imao uobičajeno mesto boravka, da navede kategorične razloge o ranijim progonima.

D

Ova konvencija se neće primenjivati na lica koja sada uživaju zaštitu ili pomoć

nekoj organizma ili ustanove Ujedinjenih nacija osim Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbeglice.

Kad ta zaštita ili pomoć bude prestala iz ma kog razloga, a da sudbina tih lica nije definitivno rešena, shodno rezolucijama o tome koje je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija, ta lica će punopravno moći da se koriste režimom ove konvencije.

E

Ova konvencija se neće primenjivati na lica za koje nadležne vlasti zemlje u kojoj je to lice izabralo svoje mesto boravka smatraju da ima prava i dužnosti vezane za posedovanje državljanstva te zemlje.

F

Odredbe ove konvencije neće se primenjivati na lica za koja postoje ozbiljni razlozi da se misli:

- a) da su počinila zločin protiv mira, ratni zločin ili zločin protiv čovečanstva, u smislu međunarodnih instrumenata koji su izrađeni za predviđanje odredbe o tim zločinima;
- b) da su počinila težak zločin prema međunarodnom pravu izvan zemlje koja ih je prihvatila pre nego što su u nju primljeni kao izbeglice;
- c) da su kriva za postupke koji su u suprotnosti sa ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.

Član 2

Opšte obaveze

Svaki izbeglica ima prema zemlji u kojoj se nalazi dužnosti koje naročito sadrže obavezu da se povinuje zakonima i propisima kao i merama za održavanje javnog reda.

Član 3

Nediskriminacija

Države ugovornice će primenjivati odredbe ove konvencije na izbeglice bez diskriminacije u pogledu rase, vere ili zemlje porekla.

Član 4

Vera

Države ugovornice će primenjivati prema izbeglicama na svojoj teritoriji postupak koji će biti bar isto tako povoljan kao i postupak koji primenjuju prema svojim državljanima u pogledu slobode veroispovesti i u pogledu slobode verskog vaspitanja njihove dece.

Član 5

Prava data nezavisno od ove konvencije

Ni jedna odredba ove konvencije ne dira u drugu prava i prednosti date izbeglicama nezavisno od ove konvencije.

Član 6

Izraz „pod istim okolnostima“

U smislu ove konvencije, izraz pod istim okolnostima“ podrazumeva da svi uslovi (a posebno oni koji se odnose na trajanje i na uslove boravka ili prebivanja) koje zainteresovano lice treba da ispuni da bi moglo da uživa pravo o kome je reč, treba da se ispune, osim uslova koje zbog njihove prirode, izbeglica ne može da ispunjava.

Član 7

Oslobođenje od reciprociteta

1. Pod rezervom povoljnijih odredaba predviđenih ovom konvencijom, svaka Država ugovornica će prema izbeglicama primenjivati režim koji primenjuje na strance uopšte.

2. Posle boravka od tri godine, sve izbeglice na teritoriji Država ugovornica uživaće oslobođenje od zakonodavnog reciprociteta.

3. Svaka Država ugovornica će nastaviti da izbeglicama daje prava i prednosti na koje su oni već mogli pretendovati, u nedostatku reciprociteta, na dan stupanja na snagu ove konvencije za pomenutu državu.

4. Države ugovornice će s blagonaklonošću predvideti mogućnost da izbeglicama daju, u nedostatku reciprociteta, prava i prednosti osim onih na koje mogu pretendovati na osnovu paragrafa 2 i 3 kao i mogućnost da izbeglice koje ne is-

punjavaju uslove o kojima je reč u paragrafima 2 i 3 mogu uživati oslobođenje od reciprociteta.

5. Odredbe gornjih paragrafa 2 i 3 primenjuju se isto tako na prava i prednosti o kojima je reč u čl. 13, 18, 19, 21 i 22 ove konvencije kao i na prava i prednosti koji nisu njome predviđeni.

Član 8

Oslobođenje od izuzetnih mera

Kad se radi o izuzetnim merama koje mogu biti preduzete protiv ličnosti, dobara ili interesa državljana neke određene države Države ugovornice neće primenjivati te mere na izbeglicu koji je formalno poreklom iz te države jedino zbog njegovog državljanstva. Države ugovornice koje zbog svog zakonodavstva, ne mogu primeniti opšte načelo utvrđeno u ovom članu, odobriće u odgovarajućim slučajevima oslobođenja u korist takvih izbeglica.

Član 9

Privremene mere

Ni jedna od odredaba ove konvencije nema za cilj da spreči neku Državu ugovornicu, za vreme rata ili u drugim teškim i izuzetnim okolnostima, da preduzme privremeno prema nekom određenom licu mere koje ta država smatra neophodnim za nacionalnu bezbednost, u očekivanju da pomenuta Država ugovornica ustanovi da je to lice zaista izbeglica i da je primena pomenutih mera prema njemu potrebna u interesu njene nacionalne bezbednosti.

Član 10

Stalnost boravka

1. Ako je izbeglica bio deportovan tokom Drugog svetskog rata i transportovan na teritoriju jedne od Država ugovornica i u njoj prebiva, trajanje tog prinudnog boravka računaće se kao redovno prebivanje na toj teritoriji.

2. Ako je neki izbeglica bio deportovan sa teritorije jedne Države ugovornice tokom Drugog svetskog rata i u nju se vratio pre stupanja na snagu ove konvencije da bi se tu nastanio, vremenski razmak koji prethodi deportovanju i onaj koji

dolazi posle deportovanja računaće se, za svaku svrhu za koju je potrebno neprekidan boravak kao da sačinjavaju jedan jedini i neprekidan vremenski razmak.

Član 11

Pomorci izbeglice

U slučaju kad se radi o izbeglicama redovno zaposlenim kao članovi posade na nekom brodu koji vije zastavu neke Države ugovornice ta država će s blagonaklonošću proučiti mogućnost da pomenutim izbeglicama odobri da se nastane na njenoj teritoriji i da im izda putne isprave ili da ih privremeno primi na svoju teritoriju, naročito radi toga da olakša njihovo nastanjanje u nekoj drugoj zemlji.

Glava II

PRAVNI POLOŽAJ

Član 12

Lični status

1. Lični status svakog izbeglice regulisaće se zakonom zemlje njegovog domicila ili ako domicila nema, zakonom zemlje njegovog mesta prebivanja.

2. Svaka Država ugovornica poštovaće prava koja je izbeglica ranije stekao i koja proističu iz ličnog statusa, a posebno ona koja nastaju iz braka, pod rezervom, ako je potrebno, ispunjenja formalnosti predviđenih zakonodavstvom pomenute države, s tim što pravo o kome se radi treba da bude od onih prava koja bi bila priznata zakonodavstvom pomenute države da zainteresovano lice nije postalo izbeglica.

Član 13

Pokretna i nepokretna imovina

Države ugovornice će prema svakoj izbeglici primenjivati što je moguće povoljniji postupak, a na svaki način postupak koji neće biti manje povoljan od onoga koji je primljen, pod istim okolnostima, na strance uopšte u pogledu sticanja pokretne i nepokretne imovine i drugih prava koja se na to odnose, iznajmljivanja i drugih ugovora koji se odnose na pokretnu i nepokretnu imovinu.

Član 14

Intelektualna i industrijska svojina

U pogledu zaštite industrijske svojine, naročito izuma, crteža, modela, fabričkih oznaka, komercijalnih imena, i u pogledu zaštite književne, umetničke i naučne svojine, svaki izbeglica uživaće u zemlji gde ima svoje uobičajeno mesto boravka zaštitu koja se daje i državljanima pomenute zemlje. Na teritoriji ma koje druge Države ugovornice oni će uživati zaštitu koja se na pomenutoj teritoriji daje državljanima zemlje u kojoj izbeglica ima svoje uobičajeno mesto boravka.

Član 15

Prava udruživanja

Države ugovornice će primenjivati prema izbeglicama koji borave redovno na njihovoj teritoriji, u pogledu udruženja koja nemaju politički cilj i koja nisu lukrativna i u pogledu strukovnih sindikata, najpovoljniji postupak koji se pod istim okolnostima primenjuje prema državljanima neke strane zemlje.

Član 16

Pravo pojavljivanja pred sudom

1. Svaki izbeglica će imati, na teritoriji Država ugovornica, slobodan i lak pristup pred sudove.

2. U Državi ugovornici gde ima svoje uobičajeno mesto boravka, svaki izbeglica uživaće isti postupak kao i državljanin u pogledu pristupa pred sudove, uključujući sudsku pomoć i oslobođenje od *cautio judicatum solvi*.

3. U Državama ugovornicama van one u kojoj ima svoje uobičajeno mesto boravka, i u pogledu pitanja o kojima je reč u paragrafu 2, svaki izbeglica uživaće isti postupak kao i državljanin zemlje u kojoj on ima svoje uobičajeno mesto boravka.

Glava III

LUKRATIVNA ZAPOSLENJA

Član 17

Plaćene profesije

1. Države ugovornice će primenjivati prema svakom izbeglici koji redovno bo-

ravi na njihovoj teritoriji najpovoljniji postupak koji se, pod istim okolnostima, primenjuje na državljanane neke strane zemlje u pogledu vršenja neke plaćene profesionalne dužnosti.

2. U svakom slučaju, mere ograničenja nametnute strancima ili uposlenju stranaca radi zaštite domaćeg tržišta rada neće se primenjivati na izbeglice koji su od strane zainteresovane Države ugovornice toga već bili oslobođeni na dan stupanja na snagu ove konvencije ili na izbeglice koji ispunjavaju jedan od sledećih uslova:

- a) ako su tri godine boravili u toj zemlji;
- b) ako imaju za bračnog druga lice koje ima državljanstvo zemlje boravka. Izbeglica ne može zahtevati pravo korišćenja ovom odredbom u slučaju da napusti svog bračnog druga;
- c) ako ima jedno ili više dece koja imaju državljanstvo zemlje boravka.

3. Države ugovornice će razmotriti sa blagonaklonošću usvajanje mera koje imaju za cilj da prava svih izbeglica u pogledu vršenja plaćenih profesija izjednače sa pravima njihovih državljanana i to naročito za izbeglice koji su ušli na njihovu teritoriju shodno primeni programa regrutovanja radne snage ili planu useljavanja.

Član 18

Neplaćene profesije

Države ugovornice primenjivaće prema izbeglicama koje se redovno nalaze na njihovoj teritoriji što je moguće povoljniji postupak, a u svakom slučaju postupak koji nije manje povoljan od onoga koji pod istim okolnostima primenjuje na strance uopšte u pogledu vršenja neke neplaćene profesije u poljoprivredi, industriji, zanatstvu i trgovini, kao i stvaranju komercijalnih i industrijskih društava.

Član 19

Slobodne profesije

1. Svaka Država ugovornica će primenjivati prema izbeglicama koji redovno

borave na njoj teritoriji, a koji imaju diplome priznate od strane nadležnih vlasti pomenute države i žele vršiti neku slobodnu profesiju, što je moguće povoljniji postupak, a u svakom slučaju postupak koji nije manje povoljan od onoga koji, pod istim uslovima, primenjuju prema strancima uopšte.

2. Države ugovornice učiniće sve što je u njihovoj moći, shodno njihovim zakonima i ustavima, da bi obezbedile nastanjene određenih izbeglica na teritoriji van metropole čije međunarodne odnose one obezbeđuju.

Glava IV BLAGOSTANJE

Član 20 *Racioniranje*

U slučaju kad postoji sistem racioniranja kome je podvrgnuto celokupno stanovništvo i kojim se reguliše opšta raspodela proizvoda kojih nema dovoljno, prema izbeglicama će se postupati kao prema domaćim državljanima.

Član 21 *Stan*

Što se tiče stana, Države ugovornice će, ukoliko to pitanje pada pod udar zakona i propisa ili podleže kontroli od strane javnih vlasti, primenjivati prema izbeglicama koji redovno borave na njihovoj teritoriji što je moguće povoljniji postupak; taj postupak u svakom slučaju ne može biti manje povoljan od onoga koji se, pod istim okolnostima primenjuje na strance uopšte.

Član 22 *Opšte obrazovanje*

1. Države ugovornice će u pogledu osnovne nastave primenjivati prema izbeglicama isti postupak kao i prema svojim državljanima.

2. Države ugovornice će primenjivati prema izbeglicama što je moguće povoljniji postupak, a u svakom slučaju postupak koji nije manje povoljan od onoga koji se pod istim okolnostima primenjuje

prema strancima uopšte u pogledu drugih kategorija nastave osim osnovne, a naročito u pogledu pristupa na studije, priznavanje svedočanstava o studijama, diploma i univerzitetskih uverenja izdatih u inostranstvu, plaćanja dažbina i taksa i dodeljivanja stipendija za studije.

Član 23 *Javna pomoć*

U pogledu pomoći i javne potpore Države ugovornice će primenjivati prema izbeglicama koji redovno borave na njihovoj teritoriji isti postupak kao i prema svojim državljanima.

Član 24 *Radno zakonodavstvo i socijalno osiguranje*

1. Države ugovornice će primenjivati na izbeglice koje redovno borave na njihovoj teritoriji isti postupak kao i prema svojim državljanima u sledećem pogledu:

- a) ukoliko su ta pitanja regulisana zakonodavstvom ili zavise od administrativnih vlasti: plate, uključujući i porodične dodatke ako ti dodaci čine deo plate, trajanja rada, prekovremenih časova, plaćenog godišnjeg odmora, ograničenja u pogledu rada kod kuće, doba prijema u službu, učenja u privredi i stručnog obrazovanja rada žena i omladine i uživanja prednosti koje su date kolektivnim konvencijama;
- b) socijalnog osiguranja (zakonske odredbe o nesrećama na poslu, o profesionalnim bolestima, porođaju, bolesti, invalidnosti, starosti i smrti, o nezaposlenosti, porodičnim obavezama kao i o svakom drugom riziku koji je, shodno nacionalnom zakonodavstvu, regulisan sistemom socijalnog osiguranja), pod rezervom:
 - i) odgovarajućih aranžmana o održavanju stečenih prava i prava koja su u toku sticanja;
 - ii) posebnih odredaba propisanih nacionalnim zakonodavstvom zemlje boravka koje se odnose

na davanje ili delove davanja koje se plaćaju isključivo iz javnih fondova, kao i na dodatke koji se daju licima koja ne ispunjavaju uslove u pogledu plaćanja doprinosa koji se zahtevaju za davanje redovne penzije.

2. Prava na davanje nastala smrću izbeglice koja je nastupila zbog nesreće na poslu ili profesionalne bolesti neće biti ograničena činjenicom da pritežavalac prava prebiva izvan teritorije Države ugovornice.

3. Države ugovornice će proširiti na izbeglice pravo korišćenja sporazumima koje su zaključile ili zaključile među sobom u pogledu održavanja prava stečenih ili koja su u toku sticanja u pogledu socijalnog osiguranja, ukoliko izbeglice ispunjavaju uslove predviđene za državljane Zemalja potpisnica sporazuma o kojima je reč.

4. Države ugovornice će ispitati sa blagonaklonošću mogućnost proširenja na izbeglice, u najvećoj mogućoj meri, prava na koristi koje nastaju iz sličnih sporazuma koji su ili će biti na snazi između tih Država ugovornica i država koje nisu ugovornice.

Glava V

ADMINISTRATIVNE MERE

Član 25

Administrativna pomoć

1. Ako bi vršenje prava od strane nekog izbeglice obično zahtevalo pomoć stranih vlasti kojima se on ne može obratiti, Države ugovornice na čijoj teritoriji on boravi nastoje da mu tu pomoć pruže bilo samo njihove vlasti bilo neka međunarodna vlast.

2. Vlast ili vlasti o kojima je reč u paragrafu 1 izdaće ili učiniti da se pod njihovom kontrolom, izdaju izbeglicama isprave ili uverenja koje bi strancima redovno izdale njihove nacionalne vlasti ili njihovim posredstvom.

3. Tako izdate isprave ili uverenja zamene službena akta koja strancima izdaju njihove nacionalne vlasti ili njihovim posredstvom i biće verodostojne dok se ne dokaže suprotno.

4. Pod rezervom izuzetaka koji bi mogli biti prihvaćeni u korist domorodaca, usluge pomenute u ovom članu mogu biti plaćene; ali to plaćanje će biti umerno i u skladu sa ubiranjima od domaćih državljana za slične usluge.

5. Odredbe ovog člana ničim se ne protive čl. 27 i 28.

Član 26

Sloboda kretanja

Svaka Država ugovornica daće izbeglicama koji se redovno nalaze na njenoj teritoriji pravo da ovde izaberu mesto svog boravka i da se slobodno kreću pod uslovima ustaljenim propisima koji se pod istim okolnostima primenjuju na strance uopšte.

Član 27

Isprave o identitetu

Države ugovornice će izdati isprave o identitetu svakom izbeglici koji se nalazi na njihovoj teritoriji i koji ne poseduje valjanu putnu ispravu.

Član 28

Putne isprave

1. Države ugovornice će izdavati izbeglicama koji redovno borave na njihovoj teritoriji putne isprave koje im omogućuju da putuju van te teritorije osim ako se tome ne protive imperativni razlozi nacionalne bezbednosti ili javnog poretka; odredbe Priloga A uz ovu konvenciju primenjivaće se na te isprave. Države ugovornice mogu izdavati takvu putnu ispravu svakom drugom izbeglici na njihovoj teritoriji; one će pokloniti naročitu pažnju slučajevima gde se radi o izbeglicama koji se nalaze na njihovoj teritoriji, a koji nisu u stanju, da dobiju ispravu za put iz zemlje njihovog redovnog boravka.

2. Države ugovornice će priznati putne isprave koje su shodno ranijim međunarodnim sporazumima izdale Stra-

ne potpisnice tih sporazuma i tretiraće ih kao da su izdate izbeglicama na osnovu ovog člana.

Član 29

Fiskalne obaveze

1. Države ugovornice neće podvrgavati izbeglice dažbinama, taksama, porezima, ma kako se one nazivale, drugim ili većim od onih koje se ubiraju ili koje će se ubirati od domaćih državljana u sličnim situacijama.

2. Odredbe prethodnog paragrafa ne protive se primeni na izbeglice odredaba zakona i propisa o taksama za izdavanje strancima administrativnih dokumenata, uključujući i isprave o identitetu.

Član 30

Transfer imovine

1. Svaka Država ugovornica odobriće izbeglicama, shodno zakonima i propisima njihove zemlje, da imovinu koju su uneli na njenu teritoriju prenesu na teritoriju druge zemlje gde su oni primljeni radi novog nastanjenja.

2. Svaka Država ugovornica obratiće blagonaklonu pažnju molbama koje podnesu izbeglice koji žele dobiti ovlašćenje za transfer sve druge imovine potrebne za njihovo novo nastanjivanje u nekoj drugoj zemlji gde su primljeni radi novog nastanjenja.

Član 31

Izbeglice koje bespravno borave u zemlji prijema

1. Države ugovornice neće primenjivati kaznene sankcije, zbog njihovog bespravnog ulaska ili boravka, na izbeglice koje, dolazeći direktno sa teritorije gde su njihov život ili sloboda bili u opasnosti u smislu predviđenom članom 1, ulaze ili ne nalaze na teritoriji bez ovlašćenja, pod rezervom da se odmah prijave vlastima i izlože im razloge, priznate kao valjane, njihovog bespravnog ulaska ili prisustva.

2. Države ugovornice neće primenjivati, u pogledu putovanja tih izbeglica, druga ograničenja sem onih koja su potrebna; ta ograničenja će se primenjivati samo dok se u zemlji prijema ne reguliše

status tih izbeglica ili dok oni ne uspeju da budu primljeni u neku drugu zemlju. Radi ovog zadnjeg prijema Države ugovornice davaće tim izbeglicama razuman rok kao i sve potrebne olakšice.

Član 32

Proterivanje

1. Države ugovornice će proterati izbeglicu koji je redovnim putem nalazi na njihovoj teritoriji samo ako postoje razlozi nacionalne bezbednosti ili javnog reda.

2. Proterivanje tog izbeglice vršiće se samo u izvršenju odluke donete shodno postupku predviđenim zakonom. Izbeglici treba da bude dozvoljeno, osim ako se tome ne protive imperativni razlozi nacionalne bezbednosti, da podnese dokaze radi svog opravdanja, da podnese žalbu i da u tu svrhu odredi sebi zastupnika pred nadležnom vlašću ili pred jednim ili više lica koje specijalno odredi nadležna vlast.

3. Države ugovornice daće takvom izbeglici razuman rok da bi mu omogućile da traži da ga redovnim putem primi neka druga zemlja. Države ugovornice mogu, u tom roku, primeniti mere unutrašnjeg karaktera koje smatraju za potrebne.

Član 33

Zabrana proterivanja i odbijanja

1. Ni jedna Država ugovornica neće proterati ili vratiti silom, na ma koji način to bilo, izbeglicu na granice teritorije gde bi njegov život ili sloboda bili ugroženi zbog njegove rase, vere, državljanstva, pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili njegovih političkih mišljenja.

2. Na pravo korišćenja ovom odredbom ne može se ipak pozvati izbeglica koga iz ozbiljnih razloga treba smatrati opasnim za bezbednost zemlje gde se nalazi ili koji, pošto je protiv njega doneta konačna odluka zbog zločina ili naročito teškog krivičnog dela, predstavlja opasnost za zajednicu pomenute zemlje.

Član 34

Naturalizacija

Države ugovornice omogućiće, u najvećoj mogućoj meri, asimilaciju i naturalizaciju izbeglica. One će naročito nas-

tojati da ubrzaju postupak naturalizacije i da smanje, u najvećoj mogućoj meri, takse i troškove tog postupka.

Glava VI IZVRŠNE I PRELAZNE ODREDBE

Član 35

Saradnja nacionalnih vlasti sa Ujedinjenima nacijama

1. Države ugovornice se obavezuju da će saradivati sa Visokim komesarom Ujedinjenih nacija za izbeglice ili svakom drugom ustanovom Ujedinjenih nacija koja bi ga zamenila, u vršenju njegovih dužnosti i posebno da bi mu olakšale njegov zadatak nadzora nad primenom odredaba ove konvencije.

2. Da bi omogućile Visokom komesaru ili svakoj drugoj ustanovi Ujedinjenih nacija koja bi ga zamenila da podnesu izveštaje nadležnim organima Ujedinjenih nacija, Države ugovornice se obavezuju da im dostave u odgovarajućoj formi tražena obaveštenja i statističke podatke koji se odnose:

- a) na status izbeglica,
- b) na privođenje ove konvencije u delo i
- c) na zakone, propise i uredbe koje su ili će stupiti na snagu u pogledu izbeglica.

Član 36

Obaveštenja o nacionalnim zakonima i propisima

Države ugovornice će dostavljati generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija tekstove zakona i propisa koje bi mogli doneti radi obezbeđenja primene ove konvencije.

Član 37

Odnos prema ranijim konvencijama

Ne dirajući u odredbe paragrafa 2 člana 28, ova konvencija zamenjuje, između Strana potpisnica konvencije, sporazume od 5. jula 1922, 31. maja 1924, 12. maja 1926, 30. juna 1928. i 30. jula 1935. godine, kao i konvencije od 28. oktobra 1933, 10. februara 1938, protokol od 14.

septembra 1939. i sporazum od 15. oktobra 1946. godine.

Glava VII ZAVRŠNE ODREDBE

Član 38

Rešavanje sporova

Svaki spor između Strana potpisnica ove konvencije u pogledu njenog tumačenja ili njene primene, koji ne bude rešen drugim sredstvima, podneće se pred Međunarodni sud pravde na zahtev jedne od strana u sporu.

Član 39

Potpisivanje, ratifikacija i pristupanje

1. Ova konvencija će biti otvorena za potpisivanje u Ženevi 28. jula 1951. godine, i, posle toga datuma, deponovana kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija. Ona će biti otvorena za potpisivanje u Evropskom uredu Ujedinjenih nacija od 28. jula do 31. avgusta 1951. godine, zatim će ponovo biti otvorena za potpisivanje u sedištu Organizacije ujedinjenih nacija, od 17. septembra 1951. do 31. decembra 1952. godine.

2. Ova konvencija će biti otvorena za potpisivanje od strane svih Država članica Organizacije ujedinjenih nacija kao i svake države nečlanice pozvane na Konferenciju opunomoćenika o statusu izbeglica i lica bez državljanstva ili svake države kojoj Generalna skupština bude uputila poziv da je potpiše. Ona će biti ratifikovana, a ratifikacioni instrumenti će biti deponovani kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

3. Države o kojima je reč u paragrafu 2 ovoga člana mogu pristupiti ovoj konvenciji počev od 28. jula 1951. godine. Pristupanje će se vršiti deponovanjem instrumenata o pristupanju kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član 40

Odredba o teritorijalnoj primeni

1. Svaka država će moći, prilikom potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja, izjaviti da će se ova konvencija proširiti na sve teritorije koje ona zastupa na

međunarodnom polju, ili na jednu ili više njih. Takva izjava će početi da proizvodi dejstvo od dana stupanja na snagu konvencije prema toj državi.

2. U svako doba kasnije to proširenje će se vršiti notifikacijom upućenom generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija i počće da proizvodi dejstvo počev od devedesetog dana pošto generalni sekretar Ujedinjenih nacija bude primio notifikaciju ili na dan stupanja konvencije na snagu u pogledu pomenute države ako je ovaj datum kasniji.

3. Što se tiče teritorija na koje se ova konvencija neće primenjivati na dan potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja, svaka zainteresovana država ispitaće mogućnost da što je moguće pre preduzme sve potrebne mere radi primene ove konvencije na pomenute teritorije pod uslovom, ako je to potrebno, da za to daju saglasnost vlade tih teritorija koja je potrebna iz ustavnih razloga.

Član 41

Savezna odredba

U slučaju kad se radi o federativnoj ili neunitarnoj državi, primenjivaće se donje odredbe:

- a) što se tiče članova ove konvencije čije privođenje u delo spada u nadležnost zakonodavne delatnosti savezne zakonodavne vlasti, obaveze savezne vlade biće, u tom okviru, iste kao i obaveze strana koje nisu federativne države;
- b) što se tiče članova ove konvencije čija primena spada u nadležnost zakonodavne delatnosti svake od država, oblasti ili kantona koji je sačinjavaju a koji, na osnovu nastavnog sistema federacije, nisu obavezni da donose zakonodavne mere, savezna vlada će, što je moguće pre, i uz svoje povoljno mišljenje, obavestiti nadležne vlasti država, oblasti ili kantona o pomenutim članovima;
- c) federativna država potpisnica ove konvencije podneće na traženje svake druge Države ugovornice koje joj bude dostavljeno preko generalnog

sekretara Ujedinjenih nacija, ekspozice zakonskih propisa i prakse koji su na snazi u federaciji i jedinicama koje je sačinjavaju u pogledu ove ili one odredbe konvencije, i označiti u kojoj je meri dato dejstvo, ovim ili onim zakonodavnim aktom, pomenutoj odredbi.

Član 42

Rezerve

1. Prilikom potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja, svaka država može staviti rezerve na članove konvencije sem čl. 1, 3, 4, 16 (1), 33, 36 do 46 zaključno.

2. Svaka Država ugovornica koja je stavila rezervu shodno paragrafu 1 ovoga člana može u svako doba povući tu rezervu obaveštenjem o tome upućenom generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija.

Član 43

Stupanje na snagu

1. Ova konvencija stupa na snagu devedesetog dana posle dana deponovanja šestog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu koja bude ratifikovala konvenciju ili joj bude pristupila posle deponovanja šestog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, ona će stupiti na snagu devedesetog dana posle deponovanja instrumenta te države o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 44

Otkazivanje

1. Svaka Država ugovornica može otkazati ovu konvenciju u svako doba notifikacijom upućenom generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija.

2. Otkaz će početi da proizvodi dejstvo za zainteresovanu državu godinu dana od dana kada generalni sekretar Ujedinjenih nacija primi taj otkaz.

3. Svaka država koja je dala izjavu ili notifikaciju shodno članu 40 može naknadno obavestiti generalnog sekretara Ujedinjenih nacija da će konvencija prestati da se primenjuje na teritoriju naznačenu u obaveštenju. Konvencija će tada prestati da se primenjuje na tu teritoriju

godinu dana od dana kad generalni sekretar primi to obaveštenje.

Član 45

Revizija

1. Svaka Država ugovornica može u svako doba tražiti reviziju ove konvencije putem obaveštenja upućenim Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija.

2. Generalna skupština Ujedinjenih nacija preporučiće mere koje treba preduzeti, ako je potrebno, u vezi sa tim zahtevom.

Član 46

Notifikacija generalnog sekretara Ujedinjenih nacija

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija notifikovaće svim državama članicama Ujedinjenih nacija i državama nečlanicama o kojima je reč u članu 39:

- a) izjave i obaveštenja o kojima je reč u odeljku B člana 1;
- b) potpise, ratifikacije i pristupanja o kojima je reč u članu 39;
- c) izjave i notifikacije o kojima je reč u članu 40;
- d) rezerve, stavljene ili povučene, o kojima je reč u članu 42;
- e) datum kad će ova konvencija stupati na snagu, u primeru člana 43;
- f) otkaze i obaveštenja predviđene u članu 44;
- g) zahteve za revizijom o kojima je reč u članu 45.

U potvrdu čega su opunomoćenci, propisno ovlašćeni, potpisali ovu konvenciju u ime svojih vlada.

Sačinjeno u Ženevi, 28 jula hiljadu devetsto pedeset i prve godine, u jednom jedinom primerku, čiji su engleski i francuski tekst podjednako verodostojni i koji će biti deponovan u arhivi Organizacije ujedinjenih nacija, a čije će overene kopije biti dostavljene svim Državama članicama Ujedinjenih nacija i državama nečlanicama o kojima je reč u članu 39.

PROTOKOL
O STATUSU IZBEGLICA²²

Države potpisnice ovog protokola,

s obzirom da Konvencija o statusu izbeglica sačinjena 28. jula 1951. godine u Ženevi (u daljem tekstu: Konvencija) obuhvata samo ona lica koja su postala izbeglice usled događaja koji su se desili pre 1. januara 1951. godine,

s obzirom da je od vremena usvajanja Konvencije dolazilo do situacija u kojima su nastale nove izbeglice i da takve izbeglice stoga ne mogu da budu obuhvaćene Konvencijom,

s obzirom da je poželjno da sve izbeglice uživaju jednaki status obuhvaćen definicijom Konvencije, bez obzira na pomenuti rok od 1. januara 1951. godine,

složile su se u sledećem

Član I

Opšte odredbe

1. Države potpisnice ovog protokola primenjivaće članove 2 do 34 zaključno Konvencije, na izbeglice kako je to u daljem tekstu definisano.

2. U ovom protokolu će izraz „izbeglica“, izuzev u primeni tačke 3 ovog člana, označavati svako lice definisano članom 1 Konvencije uz izostavljanje reči: „usled događaja koji su se desili pre 1. januara 1951. godine i ...“ reči: „... kao posledica ovakvih događaja“ u članu 1 A (2).

3. Države potpisnice primenjivaće ovaj protokol bez ikakvih geografskih ograničenja, osim što će se postojeće izjave date od strane država koje su već potpisnice Konvencije u skladu sa članom 1 B (1) (a) Konvencije, ako nisu proširene na osnovu njenog člana 1 B (2), primenjivati takođe na osnovu ovog protokola.

Član II

Saradnja nacionalnih vlasti sa Ujedinjenim nacijama

1. Države potpisnice ovog protokola obavezuju se da će sarađivati sa Uredom

22 Usvojen rezolucijom Generalne skupštine 2198 (XXI) od 16. decembra 1966. Stupio na snagu 4. oktobra 1967. *Sl. list SFRJ (Međunarodni ugovori i drugi sporazumi)*, 15/67.

visokog komesara za izbeglice Ujedinjenih nacija, ili sa bilo kojom drugom agencijom koja bi ga nasledila, u obavljanju njegovih funkcija, a naročito time što će mu pomoći da obavlja svoju dužnost u vršenju nadzora nad primenom odredaba ovog protokola.

2. Radi omogućavanja Uredu visokog komesara, ili bilo kojoj drugoj agenciji Ujedinjenih nacija koja bi ga nasledila, da podnosi izveštaje nadležnim organima Ujedinjenih nacija, države potpisnice ovog protokola obavezuju se da će im pružati, u odgovarajućoj formi, potrebne informacije i statističke podatke o:

- (a) uslovima pod kojima žive izbeglice;
- (b) sprovođenju u život ovog protokola;
- (c) zakonima, propisima i uredbama o izbeglicama koji jesu ili koji mogu stupiti na snagu.

Član III

Pružanje informacija o nacionalnom zakonodavstvu

Države potpisnice ovog protokola dostavljajuće generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija tekstove zakona i propisa koje donose radi obezbeđivanja primene ovog protokola.

Član IV

Rešavanje sporova

Svaki spor između država potpisnica ovog protokola koji se odnosi na njegovo tumačenje ili primenu, a koji ne bi mogao da se reši na drugi način, podneće se Međunarodnom sudu pravde na zahtev bilo koje strane u sporu.

Član V

Pristupanje Protokolu

Ovaj protokol otvara se za pristupanje u ime svih država članica Konvencije i svake druge države članice Ujedinjenih nacija ili članice bilo koje specijalizovane agencije ili one kojoj bude upućen poziv od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija da mu pristupi. Pristupanje će se izvršiti deponovanjem instrumenta o postupanju kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član VI

Klauzula o federacijama

U slučajevima kada je reč o federativnoj ili složenoj državi, primeniće se sledeće odredbe:

- (a) u pogledu onih članova Konvencije koji se primenjuju u skladu sa članom I tačka 1 ovog protokola, a potpadaju pod zakonodavnu jurisdikciju federalne zakonodavne vlasti, obaveze federalne vlade će u tom obimu biti iste kao i država potpisnica koje nisu federativne;
- (b) u pogledu onih članova Konvencije koji se primenjuju u skladu sa članom I tačka 1 ovog protokola a potpadaju pod zakonodavnu jurisdikciju država, pokrajina ili kantona u sastavu federacije, koji po ustavnom sistemu federacije nisu obavezni da preduzimaju zakonodavnu akciju, federalna vlada će uz odgovarajuću pozitivnu preporuku, najhitnije obavestiti nadležne vlasti država, provincija ili kantona o navedenim članovima;
- (c) federalna država potpisnica ovog protokola, na zahtev bilo koje države potpisnice upućen preko generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, dostaviće izveštaj o zakonodavstvu i praksi federacije i njenih sastavnih delova u vezi sa bilo kojom pojedinom odredbom Konvencije koja se primenjuje u skladu sa članom I tačka 1 ovog Protokola navodeći do koje je mere ova odredba sprovedena u život zakonodavnom ili drugom akcijom.

Član VII

Rezerve i izjave

1. Prilikom pristupanja, svaka država ima pravo da stavi rezerve na član IV ovog protokola i na primenu, u skladu sa članom I ovog protokola, bilo koje odredbe Konvencije osim onih koje su sadržane u čl. 1, 3, 4, 16 (1) i 33, pod uslovom da se kada je reč o državi potpisnici Konvencije, rezerve stavljene na osnovu ovog čla-

na ne prošire na izbeglice na koje se Konvencija primenjuje.

2. Rezerve stavljene od strane države potpisnice Konvencije na osnovu člana 42 primenjuju se, ako ne budu povučene, na njihove obaveze koje proističu iz ovog protokola.

3. Svaka država koja stavlja rezervu u skladu sa tačkom 1 ovog člana može istu u svako doba povući, s tim što će u tom smislu obavestiti generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

4. Smatraće se da se izjave, koje država potpisnica koja pristupa ovom Protokolu daje na osnovu člana 40 tač. 1 i 2 Konvencije, odnose na ovaj protokol, ako prilikom pristupanja država potpisnica nije obavestila generalnog sekretara Ujedinjenih nacija o protivnom. Smatra se da se odredbe člana 40 tač. 2 i 3 i člana 44 tačka 3 Konvencije primenjuju na ovaj Protokol *mutatis mutandis*.

Član VIII

Stupanje na snagu

1. Ovaj protokol stupa na snagu na dan deponovanja šestog instrumenta o pristupanju.

2. Protokol stupa na snagu za svaku državu koja mu bude pristupila posle deponovanja šestog instrumenta o pristupanju Protokolu, na dan deponovanja instrumenta o pristupanju od strane te države.

Član IX

Otkazivanje

1. Svaka država potpisnica može da otkáže ovaj protokol u svako doba putem saopštenja koje se upućuje generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija.

2. Ovakav otkaz stupa na snagu za državu potpisnicu koja ga je podnela godinu dana od datuma kada je otkaz primljen od strane generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član X

Notifikacije generalnog sekretara Ujedinjenih nacija

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija obaveštavaće države pomenute u članu V o stupanju na snagu, pristupanjima, rezervama i povlačenju rezervi i otkazivanjima ovog protokola i o izjavama i saopštenjima koja se na isti odnose.

Član XI

Deponovanje u arhivi Sekretarijata Ujedinjenih nacija

Primerak ovog protokola, čiji su engleski, francuski, kineski, ruski i španski tekstovi podjednako verodostojni, potpisan od strane predsednika Generalne skupštine i generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, deponuju se u arhivi Sekretarijata Ujedinjenih nacija. Generalni sekretar će dostaviti overene primerke istog svim državama članicama Ujedinjenih nacija i drugim državama navedenim u gornjem članu V.

8.2. Konvencija o pravnom položaju lica bez državljanstva²³

Uvod

Visoke strane ugovornice,

smatrajući da Povelja Ujedinjenih nacija i Svetska deklaracija o pravima čoveka, koju je 10 decembra 1948 godine potvrdila Generalna skupština Ujedinjenih

nacija, utvrđuju načelo da sva ljudska bića bez razlike treba da uživaju prava čoveka i osnovne slobode,

smatrajući da je Organizacija Ujedinjenih nacija pokazala više puta duboku brigu koju oseća za lica bez državljanstva i da se je starala da ovim licima obezbedi

23 Usvojena 28. septembra 1954. Stupila na snagu 6 juna 1960. *Sl. list FNRJ (Međunarodni ugovori i drugi sporazumi)*, 9/59.

najšire moguće uživanje prava čoveka i osnovnih sloboda,

smatrajući da se samo lica bez državljanstva koja su istovremeno i izbeglice mogu koristiti Konvencijom o pravnom položaju izbeglica od 28 jula 1951 godine i da postoje mnoga lica bez državljanstva na koja se navedena konvencija ne primenjuje,

smatrajući da je poželjno da se međunarodnim sporazumom reguliše i poboljša položaj lica bez državljanstva,

sporazumele su se u sledećem:

I poglavlje OPŠTE ODREDBE

Član 1

Definicija izraza „lice bez državljanstva“

1. Izraz lica bez državljanstva“ u smislu ove konvencije označava lica koje nijedna država prema svom zakonodavstvu ne smatra svojim državljaninom.

2. Ova konvencija neće se primenjivati:

- i) na lica koja sada uživaju zaštitu ili pomoć organa ili ustanova Ujedinjenih nacija, izuzev Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbeglice, i to za vreme dok uživaju takvu zaštitu ili takvu pomoć;
 - ii) na lica za koja nadležne vlasti zemlje u kojoj ona imaju svoje boravište smatraju da imaju prava i obaveze koje su vezane za državljanstvo te zemlje;
 - iii) na lica za koja se iz ozbiljnih razloga smatra;
- a) da su izvršila zločin protiv mira, ratni zločin ili zločin protiv čovečanstva, u smislu međunarodnih instrumenata izrađenih u cilju da predvide odredbe koje se odnose na ove zločine;
 - b) da su izvršila težak zločin po opštem pravu van zemlje u kojoj imaju

boravište i pre nego što su primljena u tu zemlju;

- c) da su odgovorna za postupke koji su protivni ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.

Član 2

Opšte obaveze

Svako lice bez državljanstva ima, u odnosu na zemlju u kojoj se nalazi, dužnosti koje naročito obuhvataju obavezivanje poštovanja zakona i drugih propisa, kao i mera preduzetih u cilju održavanja javnog reda.

Član 3

Nediskriminacija

Države ugovornice primenjivaće odredbe ove konvencije na lica bez državljanstva bez diskriminacije u pogledu rase, vere ili zemlje porekla.

Član 4

Vera

Države ugovornice tretiraće na svojoj teritoriji lica bez državljanstva na način koji neće biti nepovoljniji od onog koji je predviđen za njihove državljane u pogledu slobode ispovedanja vere i slobode verskog vaspitanja njihove dece.

Član 5

Prava priznata nezavisno od ove konvencije

Nijedna odredba ove konvencije ne dira u druga prava i povlastice priznate licima bez državljanstva nezavisno od ove konvencije.

Član 6

Izraz

„pod istim okolnostima“

Izraz „pod istim okolnostima“ u smislu ove konvencije označava da sve uslove (a naročito one koji se odnose na trajanje i uslove boravka ili prebivanja) koje bi zainteresovano lice moralo da ispuni da bi moglo da se koristi pravom o kome je reč, kad ne bi bilo lica bez državljanstva, mora ono da ispuni, sem uslova koje zbog njihove prirode ne može da ispuni lice bez državljanstva.

Član 7

Oslobođenje od reciprociteta

1. Svaka država ugovornica primeniće na lice bez državljanstva isti režim koji primenjuje na strance uopšte, ukoliko odredbe predviđene ovom konvencijom nisu povoljnije.

2. Posle prebivanja od tri godine, sva lica bez državljanstva uživaće na teritorijama država ugovornica oslobođenja od zakonodavnog reciprociteta.

3. Svaka država ugovornica nastaviće da odobrava licima bez državljanstva prava i povlastice na koje su ona, ako reciprociteta nema, već mogla polagati pravo na dan stupanja na snagu konvencije za tu državu.

4. Države ugovornice razmotriće sa blagonaklonošću mogućnost da se licima bez državljanstva, ako reciprociteta nema, priznaju i druga prava i povlastice pored onih na koja ona mogu polagati pravo na osnovu paragrafa 2 i 3, kao i mogućnost da lica bez državljanstva koja ne ispunjavaju uslove predviđene u paragrafima 2 i 3 uživaju oslobođenje od reciprociteta.

5. Odredbe paragrafa 2 i 3 primenjuju se kako na prava i povlastice iz čl. 13, 18, 19, 21 i 22 ove konvencije, tako i na prava i povlastice koji nisu predviđeni ovom konvencijom.

Član 8

Oslobođenje od izuzetnih mera

Što se tiče izuzetnih mera koje se mogu preduzeti protiv ličnosti, dobara ili interesa državljana ili bivših državljana određene države, države ugovornice neće primenjivati ove mere na lice bez državljanstva isključivo zbog toga što je ono bilo državljanin te države. Države ugovornice koje po svom zakonodavstvu ne mogu da primene opšte načelo potvrđeno u ovom članu, oslobodiće u odgovarajućim slučajevima takva lica bez državljanstva od primene tih mera.

Član 9

Privremene mere

Nijedna odredba ove konvencije nema za cilj da spreči državu ugovornicu da

protiv određenog lica za vreme rata ili u drugim opasnim ili izuzetnim okolnostima privremeno preduzme mere koje ta država smatra neophodnim za državnu bezbednost, dok od strane te države ugovornice ne bude ustanovljeno da je to lice zaista lice bez državljanstva i da je održavanje pomenutih mera u odnosu na to lice potrebno u interesu državne bezbednosti.

Član 10

Kontinuitet prebivanja

1. Ako je lice bez državljanstva bilo deportovano u toku Drugog svetskog rata i odvedeno na teritoriju jedne od država ugovornica pa tu i dalje boravi, trajanje ovog prisilnog boravka računaće se kao stalno prebivanje na toj teritoriji.

2. Ako je lice bez državljanstva bilo u toku Drugog svetskog rata deportovano sa teritorije jedne države ugovornice i na tu teritoriju se vratilo sa ciljem da tu boravi, pre stupanja na snagu ove konvencije period koji prethodi tom deportovanju i period koji ga sledi smatraće se kao neprekidan u svim slučajevima gde se traži boravljenje bez prekida.

Član 11

Lica bez državljanstva – pomorci

U slučaju kad su lica bez državljanstva legalno zaposlena kao članovi posade na brodu koji vije zastavu države ugovornice, ova država će ispitati sa blagonaklonošću mogućnost da takvim licima bez državljanstva odobre da se nastane na njejoj teritoriji i da im izda putne isprave ili da ih privremeno primi na svoju teritoriju, naročito u cilju da im time olakša nastanjenje u drugoj zemlji.

II poglavlje

PRAVNI POLOŽAJ

Član 12

Lični status

1. Lični status svakog lica bez državljanstva biće regulisan zakonom zemlje u kojoj to lice ima svoj domicil, odnosno zakonom zemlje u kojoj ono ima svoje prebivanje, ako nema domicila.

2. Svaka država ugovornica pošto-vaće prava koja je lice bez državljanstva ranije steklo i koja proističu iz njegovog ličnog statusa, a naročito prava koja proističu iz braka, pod uslovom ispunjenja formalnosti predviđenih zakonodavstvom te države, s tim da, u slučaju potrebe, predmetno pravo uvek mora da bude jedno od onih prava koja bi bila priznata od zakonodavstva pomenute države da zainteresovano lice nije postalo lice bez državljanstva.

Član 13

Pokretna i nepokretna imovina

U pogledu sticanja pokretne i nepokretne imovine i drugih uz to vezanih prava, kao i u pogledu zakupa i drugih ugovora koji se odnose na pokretnu i nepokretnu imovinu, države ugovornice tretiraće svako lice bez državljanstva na što je moguće povoljniji način, a u svakom slučaju na način koji neće biti nepovoljniji od onog koji je pod istim okolnostima predviđen za strance uopšte.

Član 14

Intelektualna i industrijska svojina

U oblasti zaštite industrijske svojine, naročito u oblasti pronalazaka crteža, modela, fabričkih marki i trgovačkog imena, kao i u oblasti zaštite književne, umetničke i naučne svojine, svako lice bez državljanstva uživaće u zemlji u kojoj ima redovno boravište zaštitu koja je priznata državljanima te zemlje. Na teritoriji ma koje od ostalih država ugovornica, ono će uživati zaštitu koja je na toj teritoriji priznata državljanima zemlje u kojoj ono ima svoje redovno boravište.

Član 15

Pravo udruživanja

Što se tiče udruženja sa ciljevima koji nisu politički i lukrativni i profesionalnih sindikata, države ugovornice tretiraće lica bez državljanstva koja legalno borave na njihovoj teritoriji na što je moguće povoljniji način, a u svakom slučaju na način koji neće biti nepovoljniji od onog koji je pod istim okolnostima predviđen za strance uopšte.

Član 16

Pravo pokretanja sudskog postupka

1. Svako lice bez državljanstva imaće na teritorijama država ugovornica slobodan i lak pristup pred sudove.

2. U državi ugovornici u kojoj ima svoje redovno boravište, svako lice bez državljanstva tretiraće se na isti način kao i državljanin u pogledu pristupa pred sudove podrazumevajući tu i pravnu pomoć i oslobođenje od polaganja kaucija *tudicatum solvi*.

3. U državama ugovornicama, sem onima u kojima lice bez državljanstva ima svoje redovno boravište, tretiraće se u pogledu pitanja predviđenih u paragrafu 2 na isti način kao i državljanin zemlje u kojoj ono ima svoje redovno boravište.

III poglavlje

LUKRATIVNA ZAPOSLENJA

Član 17

Plaćena zanimanja

1. U pogledu obavljanja plaćene profesionalne delatnosti, države ugovornice tretiraće svako lice bez državljanstva koje legalno boravi na njihovoj teritoriji na što je moguće povoljniji način, a u svakom slučaju na način koji neće biti nepovoljniji od onog koji je pod istim okolnostima predviđen za strance uopšte.

2. Države ugovornice razmotriće sa blagonaklonošću usvajanje mera koje imaju za cilj da u pogledu obavljanja plaćenih zanimanja izjednače prava svih lica bez državljanstva sa pravima njihovih državljanina, a naročito onih lica bez državljanstva koja su došla na njihovu teritoriju po osnovu izvršenja programa regrutovanja radne snage ili plana imigracije.

Član 18

Neplaćena zanimanja

Države ugovornice tretiraće lica bez državljanstva koja se legalno nalaze na njihovoj teritoriji na što je moguće povoljniji način, a u svakom slučaju na način koji neće biti nepovoljniji od onog koji je pod istim okolnostima predviđen za

strance uopšte, u pogledu obavljanja neplaćenog zanimanja u poljoprivredi, industriji, zanatstvu i trgovini, kao i u pogledu osnivanja trgovačkih i industrijskih društava.

Član 19

Slobodna zanimanja

Svaka država ugovornica tretiraće lica bez državljanstva koja legalno borave na njenoj teritoriji i imaju diplome priznate od nadležnih vlasti te države, a žele da obavljaju neko slobodno zanimanje, na što je moguće povoljniji način, a u svakom slučaju na način koji neće biti nepovoljniji od onog koji je pod istim okolnostima predviđen za strance uopšte.

IV poglavlje SOCIJALNE POVLASTICE

Član 20

Racioniranje

U slučaju kad postoji sistem racioniranja kome podleže celokupno stanovništvo i koji regulišu opštu raspodelu proizvoda u kojima vlada nestašica, lica bez državljanstva tretiraće se na isti način kao i domaći državljani.

Član 21

Stan

U pogledu stana, ukoliko ovo pitanje spada pod udar zakona i drugih propisa ili podleže kontroli državnih vlasti, države ugovornice tretiraće lica bez državljanstva koja legalno borave na njihovoj teritoriji na što je moguće povoljniji način a u svakom slučaju na način koji neće biti nepovoljniji od onog koji je pod istim okolnostima predviđen za strance uopšte.

Član 22

Opšte obrazovanje

1. Države ugovornice tretiraće lica bez državljanstva na isti način kao i svoje državljane u pogledu osnovne nastave.

2. Države ugovornice tretiraće lica bez državljanstva na što je moguće povoljniji način, a u svakom slučaju na način koji neće biti nepovoljniji od onog koji je pod istim okolnostima predviđen za

strance uopšte, u pogledu drugih vrsta nastave sem osnovne nastave, a naročito u pogledu pristupa na studije, priznavanja školskih uverenja, diploma i akademskih zvanja stečenih u inostranstvu, smanjenja dažbina i taksa i dodeljivanja stipendija.

Član 23

Državna pomoć

U pogledu dodeljivanja državne pomoći i olakšica države ugovornice tretiraće lica bez državljanstva koja legalno borave na njihovoj teritoriji na isti način kao i svoje državljane.

Član 24

Radno zakonodavstvo i socijalno osiguranje

1. Države ugovornice tretiraće lica bez državljanstva koja legalno borave na njihovoj teritoriji na isti način kao i svoje državljane u pogledu:

- a) plata, podrazumevajući tu i porodične dodatke kad ovi dodaci čine sastavni deo plate, radnog vremena, prekovremenih časova rada, plaćenog odsustva, ograničenja u domaćoj radinosti, godina starosti za prijem u službu, izučavanje zanata i stručnog uzdizanja, rada žena i omladine, kao i uživanja povlastica koje pružaju kolektivni ugovori, ukoliko su ova pitanja regulisana zakonodavstvom ili zavise od administrativnih vlasti;
- b) socijalnog osiguranja (zakonske odredbe koje se odnose na nesreće na radu, profesionalne bolesti, porođaj, bolest, invaliditet, starost i smrt, nezaposlenost, izdržavanje porodice, kao i na svaki drugi rizik koji je, saglasno nacionalnom zakonodavstvu, obuhvaćen sistemom socijalnog osiguranja), pod rezervom:
 - i) odgovarajućih aranžmana koji se odnose na održavanje stečenih prava i prava koja su u toku sticanja;
 - ii) posebnih odredaba propisanih nacionalnim zakonodavstvom zemlje koja se odnose na davanje

nja ili delove davanja, isključivo plativa iz javnih fondova, kao i na dodatke isplaćene licima koja ne ispunjavaju uslove za uplatu doprinosa potrebne za dodeljivanje redovne penzije.

2. Prava na davanja koja se javljaju smrću lica bez državljanstva, koja je nastupila kao posledica nesreće na radu ili profesionalne bolesti, neće biti ugrožena radi toga što pravni pritežalac boravi van teritorije države ugovornice.

3. Države ugovornice proširiće na lica bez državljanstva povlastice iz sporazuma koje su one zaključile ili će zaključiti između sebe u pogledu održavanja stečenih prava ili prava koja su u toku sticanja u oblasti socijalnog osiguranja, ukoliko lica bez državljanstva ispunjavaju uslove predviđene za državljane zemalja potpisnica pomenutih sporazuma.

4. Države ugovornice razmotriće sa blagonaklonošću mogućnost da prošire na lica bez državljanstva, u najvećoj mogućoj meri, povlasticu iz sličnih ugovora koji su ili će biti na snazi između država ugovornica i država koje nisu ugovornice.

V poglavlje

ADMINISTRATIVNE MERE

Član 25

Administrativna pomoć

1. Ako bi za vršenje određenih prava od strane lica bez državljanstva normalno bila potrebna pomoć stranih vlasti na koje se ono ne može obratiti, države ugovornice na čijoj teritoriji ono boravi staraće se da mu ovu pomoć pruže same njihove vlasti.

2. Vlast ili vlasti pomenute u paragrafu 1 izdaće ili će narediti da se pod njihovom kontrolom izdaju licima bez državljanstva dokumenta ili uverenja koji bi normalno bili izdati strancu od strane njegovih nacionalnih vlasti ili njihovim posredništvom.

3. Dokumenti ili uverenja na taj način izdata zameniće zvanična akta izda-

ta strancima od strane njihovih nacionalnih vlasti ili njihovim posredništvom i biće punovažna dok se protivno ne dokaže.

4. Pod rezervom izuzetaka koji bi se mogli dopustiti u korist veoma siromašnih lica, za usluge pomenute u ovom članu plaćaće se naknade, ali će one biti umešane i u srazmeri sa naknadama koje plaćaju domaći državljani prilikom korišćenja istih usluga.

5. Odredbe ovog člana ni u čemu ne vređaju odredbe čl. 27 i 28.

Član 26

Sloboda kretanja

Svaka država ugovornica priznaće licima bez državljanstva koja se legalno nalaze na njenoj teritoriji pravo da tu izaberu svoje mesto boravljenja i da se slobodno kreću, pod rezervama predviđenim u propisima koji se, pod istim okolnostima, primenjuju na strance uopšte.

Član 27

Lične isprave

Države ugovornice izdaće lične isprave svakom licu bez državljanstva koje se nalazi na njihovoj teritoriji a nema važeću putnu ispravu.

Član 28

Putne isprave

1. Države ugovornice izdaće licima bez državljanstva koja legalno borave na njihovoj teritoriji putne isprave koje im omogućuju da putuju van te teritorije, ukoliko se tome ne protive viši razlozi državne bezbednosti ili javnog reda. Odredbe priloga uz ovu konvenciju primenjivaće se na ove dokumente. Države ugovornice mogu izdati takvu putnu ispravu i svakom drugom licu bez državljanstva koje se nalazi na njihovoj teritoriji; one će obratiti naročitu pažnju na slučajevne lica bez državljanstva koja se nalaze na njihovoj teritoriji a nisu u stanju da dobiju putnu ispravu zemlje njihovog redovnog boravišta.

Član 29

Fiskalni tereti

1. Države ugovornice neće podvrgavati lica bez državljanstva plaćanju drugih

ili većih dažbina, taksa, poreza, ma pod kojim nazivom to bilo, od onih koji se ubiraju ili će se ubirati u istim slučajevima od domaćih državljana.

2. Odredbe prethodnog paragrafa ne protive se primeni na lica bez državljanstva odredaba zakona i propisa koji se odnose na takse za izdavanje administrativnih dokumenata strancima, podrazumevajući tu i lične isprave.

Član 30

Prenos imovine

1. Svaka država ugovornica dozvolice licima bez državljanstva, saglasno zakonima i propisima njihove zemlje, da imovinu koju su ona unela na njenu teritoriju prenesu na teritoriju druge zemlje gde im je odobreno da se ponovo nastane.

2. Svaka država ugovornica sa blagonaklonom pažnjom razmotriće molbe podnete od strane lica bez državljanstva koja žele da dobiju odobrenje za prenos i ostale imovine potrebne za njihov smeštaj u drugoj zemlji gde im je odobreno da se ponovo nastane.

Član 31

Proterivanje

1. Države ugovornice proteraće lica bez državljanstva koje se legalno nalazi na njihovoj teritoriji samo u slučaju kad to nalažu razlozi državne bezbednosti ili javnog reda.

2. Proterivanje takvog lica bez državljanstva uslediće samo kao izvršenje odluke donete saglasno postupku predviđenom u zakonu. Licu bez državljanstva mora se dopustiti, sem u slučaju kad se tome protive viši razlozi državne bezbednosti, da podnese dokaze o svojoj nevinosti, da podnese žalbu i da u tom cilju bude zastupljeno pred nadležnom vlašću ili pred jednim ili više lica naročito imenovanih od strane nadležne vlasti.

3. Države ugovornice odobriće takvom licu bez državljanstva razuman rok u kom će ono moći da potraži legalan prijem u drugu zemlju. Države ugovornice mogu za vreme tog roka da primene

mere unutrašnjeg karaktera koje one smatraju potrebnim.

Član 32

Naturalizacija

Države ugovornice olakšaće, u granicama mogućnosti, asimilaciju i naturalizaciju lica bez državljanstva. One će naročito nastojati da ubrzaju postupak naturalizacije i da smanje, u granicama mogućnosti, takse i troškove ovog postupka.

VI poglavlje

ZAVRŠNE KLAUZULE

Član 33

Obaveštenja koja se odnose na nacionalne zakone i propise

Države ugovornice dostaviće Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija tekstove zakona i propisa koje će one izdati u cilju obezbeđenja primene ove konvencije.

Član 34

Rešavanje sporova

Svaki spor između članica ove konvencije koji se odnosi na njeno tumačenje ili na njenu primenu, a koji se nije mogao regulisati na drugi način, biće podnet Međunarodnom sudu pravde na zahtev jedne od strana u sporu.

Član 35

Potpisivanje, ratifikacija i pristupanja

1. Ova konvencija biće otvorena za potpisivanje u sedištu Organizacije ujedinjenih nacija do 31. decembra 1955. godine.

2. Ona će biti otvorena za potpisivanje:

- a) svakoj državi članici Organizacije ujedinjenih nacija;
- b) svakoj drugoj državi nečlanici koja je pozvana na konferenciju Ujedinjenih nacija o pravnom položaju lica bez državljanstva;
- c) svakoj državi kojoj Generalna skupština Ujedinjenih nacija uputi poziv da je potpiše ili da joj pristupi.

3. Ona mora da bude ratifikovana, a ratifikacioni instrumenti biće deponovani

kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

4. Države pomenute u paragrafu 2 ovog člana moći će da pristupe ovoj konvenciji. Pristupanje se vrši deponovanjem instrumenata o pristupanju kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

Član 36

Klauzula o teritorijalnoj primeni

1. Svaka država moći će u momentu potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja izjaviti da će se ova konvencija prostirati na sve teritorije koje ona predstavlja na međunarodnom planu, ili na jednu teritoriju ili na više njih. Takva izjava proizvešće dejstvo u momentu stupanja na snagu konvencije za tu državu.

2. U svakom docnijem trenutku ovo proširenje primene izvršiće se notifikacijom upućenom generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija i proizvešće dejstvo počev od devedesetog dana od dana kada je generalni sekretar Ujedinjenih nacija primio notifikaciju, odnosno na dan stupanja na snagu konvencije za tu zemlju, ako ovaj dan pada docnije.

3. Što se tiče teritorija na koje se ova konvencija ne bi primenjivala danom potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja, svaka zainteresovana država razmotriće mogućnost da, čim to bude moguće, preduzme sve mere potrebne za primenu ove konvencije na te teritorije pod rezervom pristanka vlada tih teritorija, koji bi se tražio iz ustavnih razloga.

Član 37

Federalna klauzula

U slučaju savezne države ili države koja nije unitarna, primenjivaće se ove odredbe:

- a) što se tiče članova ove konvencije, čija je primena u nadležnosti zakonodavstva savezne zakonodavne vlasti, obaveze savezne vlade biće u tom pogledu iste kao i obaveze strana koje nisu savezne države;
- b) što se tiče članova ove konvencije, za čiju je primenu nadležno zakonodavstvo svake države, pokrajine

ili oblasti kao sastavnih jedinica, koje na osnovu ustavnog sistema federacije nisu obavezne da preduzimaju zakonodavne mere, savezna vlada obavestiće o ovim članovima, što je moguće pre i uz svoje povoljno mišljenje, nadležne vlasti tih država, pokrajina ili oblasti;

- c) savezna država koja je članica ove konvencije dostaviće, na zahtev svake druge države ugovornice koji joj bude prosledio generalni sekretar Ujedinjenih nacija, izveštaj o zakonodavstvu i praksi koji su na snazi u federaciji i njenim sastavnim jedinicama u pogledu određene odredbe konvencije, označujući meru u kojoj se, putem zakonodavne ili druge akcije, pomenuta odredba izvršuje.

Član 38

Rezerve

1. U momentu potpisivanja, ratifikacije ili pristupanja, svaka država moći će da stavi rezerve na članove konvencije, sem na čl. 1, 3, 4, 16 (1) i 33 – 42.

2. Svaka država ugovornica koja je stavila rezervu saglasno paragrafu 1 ovog člana moći će da je u svakom momentu povuče i to saopštenjem upućenim u tom cilju Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija.

Član 39

Stupanje na snagu

1. Ova konvencija stupiće na snagu devedeset dana po danu deponovanja šestog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku državu koja bude ratifikovala konvenciju ili joj bude pristupila posle deponovanja šestog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, ona će stupiti na snagu devedeset dana po danu deponovanja instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, od strane te države.

Član 40

Otkazivanje

1. Svaka država ugovornica moći će u svakom momentu da otkáže konvenciju

putem notifikacije upućene Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija.

2. Otkazivanje će proizvesti dejstvo u odnosu na zainteresovanu državu godinu dana od dana njegovog prijema od strane Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

3. Svaka država koja je podnela izjavu ili uputila notifikaciju saglasno članu 36, moći će i docnije da obavesti Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija o prestanku primene Konvencije na teritoriju navedenu u notifikaciji. Konvencija će tada prestati da se primenjuje na tu teritoriju godinu dana od dana prijema notifikacije od strane Generalnog sekretara.

Član 41

Revizija

1. Svaka država ugovornica moći će u svako doba da zatraži reviziju ove konvencije putem notifikacije upućene Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija.

2. Za slučaj potrebe, Generalna skupština Ujedinjenih nacija preporučice mere koje treba da se preduzmu u vezi sa tim zahtevom.

Član 42

Notifikacije koje upućuje generalni sekretar Ujedinjenih nacija

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija obavestiće sve države članice Ujedinjenih

nacija i države koje nisu članice pomenute u članu 35:

- a) o potpisivanjima, ratifikacijama i pristupanjima predviđenim u članu 35;
- b) o izjavama i notifikacijama predviđenim u članu 36;
- c) o stavljenim ili povučanim rezervama predviđenim u članu 38;
- d) o datumu stupanja na snagu ove konvencije po članu 39;
- e) o otkazivanjima i notifikacijama predviđenim u članu 40;
- f) o zahtevima za reviziju predviđenim u članu 41.

U potvrdu čega su dole potpisani, punopravno ovlašćeni, potpisali u ime svojih vlada ovu konvenciju.

Sačinjeno u Njujorku, dvadeset osmog septembra hiljadu devetsto pedeset četvrte godine, u jednom primerku, čiji su tekstovi na engleskom, španskom i francuskom jeziku podjednako punovažni i koji će biti deponovan u arhivi Organizacije ujedinjenih nacija, a njegovi prepisi overeni kao saglasni biće dostavljeni svim državama članicama Ujedinjenih nacija i državama koje nisu članice pomenutim u članu 35.

8.3. Deklaracija o teritorijalnom azilu²⁴

Član I.

1. Azil koji daje jedna država, u vršenju svog suvereniteta, licima ovlašćenim da se pozivaju na član 14. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, uključujući lica koja se bore protiv kolonijalizma, biće poštovan od strane svih drugih država.

2. Pravom da traži i uživa azil ne može se koristiti ni jedno lice za koje postoje ozbiljni razlozi da se smatra da je

ono izvršilo zločin protiv mira, ratni zločin ili zločin protiv čovečnosti, kako su definisani u međunarodnim instrumentima sačinjenim da bi se izradile odredbe u vezi sa takvim zločinima.

3. Ostaje u nadležnosti države koja daje azil da ceni osnove za davanje azila.

Član 2

1. Situacija lica iz člana 1 stav 1 ne može štetiti suverenosti država ili ciljevi-

²⁴ Usvojena i proglašena rezolucijom 2312 (XXII) Generalne skupštine UN na 22. zasedanju, 14. decembra 1967. S. Đorđević i dr. (ur.), *Građa međunarodnog javnog prava*, 1988.

ma i načelima Ujedinjenih nacija, koji su briga cele međunarodne zajednice.

2. Kada se jedna država suoči sa teškoćama prilikom davanja ili nastavljanja davanja azila, države će, pojedinačno ili zajedno ili putem Ujedinjenih nacija razmotriti, u duhu međunarodne solidarnosti, odgovarajuće mere da olakšaju teret te države.

Član 3

1. Nijedno lice na koje se odnosi član 1 stav 1, neće biti podvrgnuto merama kao što su odbijanje ulaska na granici ili, ako je ušlo na teritoriju na kojoj traži azil, proterivanje ili prinudno vraćanje u bilo koju državu gde može biti podvrgnuto gonjenju.

2. Izuzetak od gore navedenog načela može biti učinjen samo iz razloga nacionalne bezbednosti ili radi zaštite stanovništva, kao i u slučaju masovnog priliva lica.

3. Ako neka država odluči, u bilo kom slučaju, da bi izuzetak od načela izntog u stavu 1 ovog člana bio opravdan, ona će razmotriti mogućnost da licu u pitanju dopusti, pod uslovima koji se mogu smatrati odgovarajućim, da bilo putem privremenog azila, bilo na neki drugi način, ode u neku drugu državu.

Član 4

Države koje daju azil neće dozvoliti licima koja su dobila azil da se angažuju u aktivnostima suprotnim ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.

9. ČOVEK I MEĐUNARODNO PRAVO – INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST

9.1. Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida²⁵

Strane ugovornice,

razmotriši deklaraciju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija u njenoj Rezoluciji 96 (I) od 11. decembra 1946. godine da je genocid zločin po međunarodnom pravu koji je u suprotnosti sa duhom i ciljevima Ujedinjenih nacija i koji civilizovani svet osuđuje;

priznajući da je u svim periodima istorije genocid izazvao velike štete čovečanstvu, i

ubeđene da je za oslobođenje čovečanstva od tako užasne nedaće nužna međunarodna saradnja;

sporazumele su se u sledećem:

Član I

Strane ugovornice potvrđuju da je genocid, bez obzira da li je izvršen za vreme mira ili rata, zločin po međunarodnom pravu i da preuzimaju obavezu da ga spreče i kazne.

Član II

U smislu ove Konvencije kao genocid se smatra bilo koje od navedenih dela učinjenih u nameri potpunog ili delimičnog uništenja jedne nacionalne, etničke, rasne ili verske grupe kao takve:

a) ubistvo članova grupe;

- b) teška povreda fizičkog ili mentalnog integriteta članova grupe;
- c) namerno podvrgavanje grupe životnim uslovima koji treba da dovedu do njenog potpunog ili delimičnog uništenja;
- d) mere uperene na sprečavanje rađanja u okviru grupe;
- e) prinudno premeštanje dece iz jedne grupe u drugu.

Član III

Kažnjiva su sledeća dela:

- a) genocid;
- b) planiranje izvršenja genocida;
- c) neposredno i javno podsticanje na vršenje genocida;
- d) pokušaj genocida;
- e) saučesništvo u genocidu.

Član IV

Lica koja učine delo genocida ili neko drugo delo navedeno u članu III biće kažnjena bez obzira da li upravljaju državom, obavljaju funkcije ili su obični pojedinci.

Član V

Svaka strana ugovornica može zahtevati od nadležnih organa Ujedinjenih nacija da preduzmu, saglasno Povelji Uje-

25 Usvojena i otvorena za potpisivanje rezolucijom Generalne skupštine 260 A (III) od 9. decembra 1948. godine. Stupila na snagu 12. januara 1951. godine. Do 1. januara 2005. godine ratifikovalo 136 država. *Sl. vesnik Prezidijuma narodne skupštine FNRJ*, 2/50. Ponovo ratifikovana 12. marta 2001. godine.

dinjenih nacija, mere koje budu smatrati za pogodne u cilju sprečavanja i kažnjavanja dela genocida ili nekog od dela navedenih u članu III.

Član VI

Lica osuđena za krivično delo genocida ili za neko drugo delo navedeno u članu III biće predana na suđenje nadležnim sudovima države na čijoj teritoriji je određeno delo izvršeno, ili Međunarodnom krivičnom sudu, koji će biti nadležan za one od članica ugovornica koje budu priznale njegovu nadležnost.

Član VII

Genocid i ostala dela navedena u članu III neće se smatrati, u pogledu ekstradicije, kao politička krivična dela. Strane ugovornice preuzimaju obavezu da će u ovakvim slučajevima dopustiti ekstradiciju, saglasno svom zakonodavstvu i postojećim međunarodnim ugovorima.

Član VIII

Svaka strana ugovornica može zahtevati od nadležnih organa Ujedinjenih nacija da preduzmu, saglasno Povelji Ujedinjenih nacija, mere koje budu smatrati za pogodne u cilju sprečavanja i kažnjavanja dela genocida ili nekog od dela navedenih u članu III.

Član IX

Sporovi između strana ugovornica u pogledu tumačenja, primene i izvršenja ove Konvencije, podrazumevajući tu i sporove koji se odnose na odgovornost neke države za genocid ili bilo koje drugo delo pobrojano u članu III, biće izneseni pred Međunarodni sud pravde, na traženje jedne od strana u sporu.

Član X

Ova Konvencija, čiji će tekstovi na kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom, biti podjednako verodostojni, nosiće datum 9. decembra 1948. godine.

Član XI

Ova će Konvencija biti otvorena za potpis do 31. decembra 1949. godine svakoj članici Organizacije Ujedinjenih nacija

i svakoj državi nečlanici, kojoj Generalna skupština bude uputila poziv u tu svrhu.

Ova će Konvencija biti ratifikovana i ratifikacioni instrumenti biće deponovani kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija. Počev od, 1. januara 1950. godine ovoj će Konvenciji moći da pristupi svaka članica Organizacije ujedinjenih nacija i svaka država nečlanica koja bude primila napred navedeni poziv. Instrumenti o pristupanju biće deponovani kod generalnog sekretara Organizacije ujedinjenih nacija

Član XII

Svaka strana ugovornica moći će u svako doba, putem notifikacije, upućene generalnom sekretaru Organizacije ujedinjenih nacija, da proširi primenu ove Konvencije na sve teritorije ili bilo na koju teritoriju, čijim inostranim poslovima ona rukovodi.

Član XIII

Na dan kada je deponovan dvadeset prvi ratifikacioni instrument ili instrument o pristupanju, generalni sekretar će o tome sastaviti zapisnik. On će dostaviti kopiju tog zapisnika svim državama članicama Organizacije ujedinjenih nacija, kao i nečlanicama o kojima je reč u članu XI.

Ova će Konvencija stupiti na snagu devedesetog dana posle datuma deponovanja dvadesetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju. Svaka ratifikacija ili pristupanje izvršeni posle poslednjeg datuma važiće od devedesetog dana posle deponovanja instrumenata o ratifikaciji ili pristupanju.

Član XIV

Ova Konvencija će trajati deset godina na počev od dana njenog stupanja na snagu. Ona će posle toga ostati na snazi za novi period od pet godina, i tako redom, prema onim stranama ugovornicama koje je ne budu otkazale najmanje šest meseci pre isteka roka. Otkaz će se vršiti pismenom notifikacijom upućenom generalnom sekretaru Organizacije Ujedinjenih nacija.

Član XV

Ako usled otkaza broj država potpisnica ove Konvencije bude sveden na manje od šesnaest, konvencija će prestati da važi, počev od dana kad je poslednji od otkaza postao pravosnažan.

Član XVI

Zahtev za reviziju ove Konvencije moći će podneti svaka strana ugovornica u svako doba putem pismene notifikacije upućene generalnom sekretaru. Generalna skupština će donositi odluke o merama koje treba preduzeti u takvom slučaju po predmetu tog traženja.

Član XVII

Generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija obavestiće sve države članice Organizacije i države nečlanice o kojima je reč u članu XI o sledećem:

- a) potpisima, ratifikacijama i pristupanjima primljenim na osnovu člana XI;

- b) notifikacijama primljenim na osnovu člana XII;
- c) datumu stupanja na snagu ove Konvencije, na osnovu člana XIII;
- d) otkazima primljenim na osnovu člana XIV;
- e) prestanku važenja Konvencije, na osnovu člana XV;
- f) notifikacijama primljenim na osnovu člana XVI.

Član XVIII

Original ove Konvencije deponovaće se u arhivi Organizacije ujedinjenih nacija. Overen prepis biće upućen svim državama članicama Organizacije ujedinjenih nacija i državama nečlanicama o kojima je reč u članu XI.

Član XIX

Generalni sekretar Organizacije ujedinjenih nacija registrovaće ovu Konvenciju na dan njenog stupanja na snagu.

9.2. Statut Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju²⁶

Međunarodni tribunal za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava učinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (u daljem tekstu „Međunarodni tribunal“), osnovan od strane Saveta bezbednosti na osnovu glave VII Povelje Ujedinjenih nacija, deluje u skladu s odredbama ovog Statuta.

Član 1

Nadležnost Međunarodnog tribunala

Međunarodni tribunal je nadležan da krivično goni osobe odgovorne za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine, u skladu s odredbama ovog Statuta.

Član 2

Teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949.

Međunarodni tribunal je nadležan da krivično goni osobe koje su učinile ili naredile da se učine teške povrede Ženevskih konvencija od 12. augusta 1949, odnosno sledeća dela protiv osoba ili imovine zaštićenih odredbama relevantne Ženevske konvencije:

- a. umišljajno lišavanje života;
- b. mučenje ili nečovečno postupanje, uključujući biološke eksperimente;
- c. umišljajno nanošenje velikih patnji ili teških povreda tela ili zdravlja;

26 Usvojen rezolucijom 827 Saveta bezbednosti UN od 25. maja 1993 (vidi na <http://www.un.org/icty/bhs/icty/documents/old/res827.htm>), a izmenjen rezolucijama 1166, 1329, 1411, 1431 i 1481. Prevod preuzet sa www.un.org/icty/bhs/frames/tribunal.htm i prilagođen srpskoj pravnoj terminologiji.

- d. uništavanje i oduzimanje imovine širokih razmera koje nije opravdano vojnom nuždom, a izvedeno je protivpravno i bezobzirno;
- e. prisiljavanje ratnog zarobljenika ili civila na služenje u snagama neprijateljske sile;
- f. umišljajno uskraćivanje prava ratnom zarobljeniku ili civilu na pravičan i redovan sudski postupak;
- g. protivpravna deportacija ili premeštanje ili protivpravno zatočenje civila;
- h. uzimanje civila za taoce.

Član 3

Kršenja zakona i običaja ratovanja

Međunarodni tribunal je nadležan da krivično goni osobe koje su prekršile zakone i običaje ratovanja. Ta kršenja uključuju, ali nisu ograničena na:

- a. korišćenje otrovnih oružja ili drugih oružja smišljenih za nanošenje nepotrebnih patnji;
- b. bezobzirno razaranje gradova, naseља ili sela, ili pustošenje koje nije opravdano vojnom nuždom;
- c. napad, ili bombardovanje, bilo kojim sredstvima, nebranijenih gradova, sela, stambenih objekata ili zgrada;
- d. zauzimanje, uništavanje ili umišljajno nanošenje štete ustanovama namenjenih religiji, dobrotvornim svrhama i obrazovanju, umetnosti i nauci, istorijskim spomenicima i umjetničkim i naučnim delima;
- e. pljačkanje javne ili privatne imovine.

Član 4

Genocid

1. Međunarodni tribunal je nadležan da krivično goni osobe koje su učinile genocid definisan u stavu 2 ovog člana ili bilo koje od dela nabrojanih u stavu 3 ovog člana.

2. Genocid označava bilo koje od sledećih dela, učinjeno s namerom da se u celosti ili delimično uništi neka nacionalna, etnička, rasna ili verska grupa kao takva:

- a. ubijanje pripadnika grupe;
 - b. nanošenje teške telesne ili duševne povrede pripadnicima grupe;
 - c. smišljeno nametanje pripadnicima grupe životnih uslova sračunatih da dovedu do njenog potpunog ili delimičnog fizičkog uništenja;
 - d. uvođenje mera kojima je cilj sprečavanje rađanja unutar grupe;
 - e. prisilno premeštanje dece te grupe u drugu grupu.
3. Kažnjiva su sledeća dela:
- a. genocid;
 - b. udruživanje radi izvršenja genocida;
 - c. direktno i javno podstrekavanje na izvršenje genocida;
 - d. pokušaj izvršenja genocida;
 - e. saučesništvo u genocidu.

Član 5

Zločini protiv čovečnosti

Međunarodni tribunal je nadležan da krivično goni osobe odgovorne za sledeća krivična dela kada su učinjena u oružanom sukobu, bilo međunarodnog bilo unutrašnjeg karaktera, i usmerena protiv civilnog stanovništva:

- a. ubistvo;
- b. istrebljivanje;
- c. porobljavanje;
- d. deportacija;
- e. zatvaranje;
- f. mučenje;
- g. silovanje;
- h. progoni na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi;
- i. druga nehumana dela.

Član 6

Personalna nadležnost

Međunarodni tribunal ima nadležnost nad fizičkim licima u skladu s odredbama ovog Statuta.

Član 7

Individualna krivična odgovornost

1. Lice koje je planiralo, podstrekovalo, naredilo, učinilo ili na drugi način

pomoglo i podržalo planiranje, pripremu ili izvršenje krivičnog dela navedenog u članovima 2 do 5 ovog Statuta individualno je odgovorno za to krivično delo.

2. Službeni položaj bilo kog optuženog lica, bilo da se radi o šefu države ili vlade ili o odgovornom državnom zvaničniku, ne oslobađa takvo lice krivične odgovornosti niti ublažava kaznu.

3. Činjenica da je neko od dela navedenih u članovima 2 do 5 ovog Statuta učinio podređeni ne oslobađa njegovog nadređenog krivične odgovornosti ako je nadređeni znao ili je imao razloga da zna da se podređeni sprema da učini takva dela ili da ih je već učinio, a nadređeni nije poduzeo nužne i razumne mere da takva dela spreči ili učinioce kazni.

4. Činjenica da je optuženo lice postupalo prema naređenju vlade ili nadređenog ne oslobađa ga krivične odgovornosti, ali se može uzeti u obzir za ublažavanje kazne ako Međunarodni tribunal utvrdi da tako nalaže pravda.

Član 8

Teritorijalna i vremenska nadležnost

Teritorijalna nadležnost Međunarodnog tribunala obuhvata teritoriju bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, što uključuje njenu kopnenu površinu, vazdušni prostor i teritorijalne vode. Vremenska nadležnost Međunarodnog tribunala obuhvata period koje počinje 1. januara 1991. godine.

Član 9

Konkurentna nadležnost

1. Međunarodni tribunal i nacionalni sudovi konkurentno su nadležni da krivično gone lica osunjčena za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava učinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1. januara 1991. godine.

2. Međunarodni tribunal ima primat nad nacionalnim sudovima. Međunarodni tribunal može u bilo kojoj fazi postupka formalno zatražiti od nacionalnih sudova da ustupe nadležnost Međunarodnom tribunalu u skladu s ovim Statutom i Pravi-

lima o postupku i dokazima Međunarodnog tribunala.

Član 10

Non bis in idem

1. Nijednom licu se ne može suditi pred nacionalnim sudom za dela koja prema ovom Statutu predstavljaju teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, a za koja mu je već suđeno pred Međunarodnim tribunalom.

2. Licu kome je pred nacionalnim sudom suđeno za dela koja predstavljaju teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava može se nakon toga suditi pred Međunarodnim tribunalom samo:

- a. ako je delo za koje je mu je suđeno okvalifikovano kao obično krivično delo; ili
- b. ako postupak pred nacionalnim sudom nije bio nepristran ili nezavisan, ili je bio smišljen da optuženog zaštiti od međunarodne krivične odgovornosti, ili ako krivični postupak nije bio revnosno sproveden.

3. Prilikom razmatranja kazne koja će biti izrečena licu osuđenom za krivično delo prema ovom Statutu, Međunarodni tribunal će uzeti u obzir u kolikoj je meri već izdržana eventualna kazna izrečena toj osobi od strane nacionalnog suda za isto delo.

Član 11

Organizacija Međunarodnog tribunala

Međunarodni tribunal čine sledeći organi:

- a. sudska veća, koja se sastoje od tri Pretresna veća i jednog Žalbenog veća;
- b. Tužilac, i
- c. Sekretarijat, koji opslužuje i sudska veća i Tužioca.

Član 12

Sastav sudskih veća

1. Sudska veća su sastavljena od šesnaest stalnih nezavisnih sudija, među kojima ne sme biti državljana iste države, i od najviše devet *ad litem* nezavisnih sudija ođednom, imenovanih u skladu sa

članom 13 *ter*, stavom 2 Statuta, među kojima ne sme biti državljana iste države.

2. Svako Pretresno veće se sastoji od troje stalnih sudija i najviše šest *ad litem* sudija odjednom. Svako Pretresno veće u koje su raspoređene *ad litem* sudije može se podeliti u sekcije od po troje sudija, među kojima su i stalne sudije i *ad litem* sudije. Sekcija Pretresnog veća ima iste nadležnosti i odgovornosti koje po Statutu pripadaju Pretresnom veću i donosi presudu u skladu sa istim pravilima.

3. Sedam stalnih sudija su članovi Žalbenog veća. Žalbeno veće za pojedini žalbeni predmet čini pet njegovih članova.

4. Lice koje se u smislu uslova za članstvo u većima Međunarodnog tribunala može smatrati državljaninom više od jedne države, smatraće se državljaninom one države u kojoj inače ostvaruje svoja građanska i politička prava.

Član 13

Kvalifikacije sudija

Stalne i *ad litem* sudije moraju biti nepristrasne i čestite osobe visokih moralnih kvaliteta koje poseduju kvalifikacije kakve su potrebne za izbor na najviše pravosudne položaje u zemlji iz koje dolaze. Prilikom određivanja ukupnog sastava sudskih veća i sekcija pretresnih veća, dužna se pažnja posvećuje iskustvu sudija u krivičnom i međunarodnom pravu, uključujući međunarodno humanitarno pravo i ljudska prava.

Član 13 *bis*

Izbor stalnih sudija

1. Četnaest stalnih sudija Međunarodnog tribunala bira Generalna skupština sa spiska koji joj dostavlja Savet bezbednosti, na sledeći način:

- a. Generalni sekretar poziva države članice Ujedinjenih nacija i države nečlanice koje imaju stalne posmatračke misije u sedištu Ujedinjenih nacija da kandiduju sudije;
- b. u roku od 60 dana nakon poziva generalnog sekretara, svaka država može predložiti najviše dva kandi-

data čije kvalifikacije odgovaraju onima navedenim u članu 13 Statuta, s tim da moraju imati različito državljanstvo i nijedan od njih ne sme biti državljanin iste države kao bilo koji od sudija članova Žalbenog veća koji je izabran ili naimenovan za sudiju Međunarodnog tribunala za krivično gonjenje lica odgovornih za genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i građana Ruande odgovornih za genocid i druga takva kršenja počinjena na teritoriji susednih država između 1. januara 1994. i 31. decembra 1994. (dalje u tekstu: Međunarodni tribunal za Ruandu) u skladu sa članom 12 *bis* Statuta tog Suda;

- c. Generalni sekretar prosleđuje primljene kandidature Savetu bezbednosti. Na osnovu primljenih nominacija Savet bezbednosti sastavlja spisak sa najmanje dvadeset osam i najviše četrdeset dva kandidata, vodeći brigu o tome da budu zastupljeni glavni svetski pravni sistemi;
- d. predsedavajući Saveta bezbednosti prosleđuje spisak kandidata predavajućem Generalne skupštine. Generalna skupština sa tog spiska bira četrnaest stalnih sudija Međunarodnog tribunala. Kandidati koji dobiju apsolutnu većinu glasova država članica Ujedinjenih nacija i država nečlanica koje imaju stalnu posmatračku misiju u sedištu Ujedinjenih nacija, proglašiće se izabranim. U slučaju da dva kandidata istog državljanstva dobiju potrebnu većinu glasova, izabranim će se smatrati onaj koji je dobio veći broj glasova.

2. U slučaju upražnjenog mesta u sudskim vijećima među stalnim sudijama koji su izabrani ili imenovani u skladu s ovim članom, nakon konsultacije sa predavajućim Saveta bezbednosti i Generalne skupštine, generalni sekretar na upražnjeno mesto do kraja mandata imenuje

osobu koja ispunjava kvalifikacije navedene u članu 13 Statuta.

3. Stalne sudije izabrane u skladu s ovim članom biraju se na rok od četiri godine. Uslovi službe su isti kao i za sudije Međunarodnog tribunala pravde. Sudije mogu biti ponovo izabrane.

Član 13 *ter*

Izbor i imenovanje ad litem sudija

1. *Ad litem* sudije Međunarodnog tribunala bira Generalna skupština sa spiska koji joj dostavlja Savet bezbednosti, na sledeći način:

- a. Generalni sekretar poziva države članice Ujedinjenih nacija i države nečlanice koje imaju stalne posmatračke misije u sedištu Ujedinjenih nacija da kandiduju *ad litem* sudije Međunarodnog tribunala;
- b. u roku od 60 dana nakon poziva Generalnog sekretara, svaka država može predložiti po četiri kandidata čije kvalifikacije odgovaraju onima navedenim u članu 13 Statuta, vodeći pritom računa o pravilnoj zastupljenosti kandidata ženskog i muškog pola;
- c. Generalni sekretar prosleđuje primljene kandidature Savetu bezbednosti. Na osnovu primljenih kandidatura Savet bezbednosti sastavlja spisak sa najmanje pedeset četiri kandidata, vodeći brigu da budu zastupljeni glavni svetski pravni sistemi, te imajući na umu važnost ravnopravne geografske zastupljenosti;
- d. predsedavajući Saveta bezbednosti prosleđuje spisak kandidata predstavljajućem Generalne skupštine. Generalna skupština sa tog spiska bira dvadeset sedam *ad litem* sudija Međunarodnog tribunala. Kandidati koji dobiju apsolutnu većinu glasova država članica Ujedinjenih nacija i država nečlanica koje imaju stalne posmatračke misije u sedištu Ujedinjenih nacija, proglašiće se izabranim;

e. *ad litem* sudije se biraju na rok od četiri godine. *Ad litem* sudije ne mogu biti ponovo izabrane.

2. Za vreme trajanja njihovog mandata, generalni sekretar će po zahtevu predsednika Međunarodnog tribunala imenovati *ad litem* sudije u pretresna veća za jedno ili više suđenja tokom perioda koji ne može biti duži od tri godine. Prilikom podnošenja zahteva za imenovanje *ad litem* sudije, predsednik Međunarodnog tribunala mora imati na umu kriterijume iz člana 13 Statuta koji se odnose na sastav veća i sekcija pretresnih veća, odredbe stava 1 (b) i (c) ovog člana, te broj glasova koje je dotični *ad litem* sudija dobio u Generalnoj skupštini.

Član 13 *quater*

Status ad litem sudija

1. Tokom perioda na koji su imenovani da rade u Međunarodnom tribunalu, *ad litem* sudije:

- a. imaju iste uslove službe, *mutatis mutandis*, kao i stalne sudije Međunarodnog tribunala;
- b. imaju ista ovlašćenja kao i stalne sudije Međunarodnog tribunala, uz ograde navedene u stavu 2 ovog člana;
- c. imaju povlastice i imunitete, izuzeća i olakšice kakve su na raspolaganju sudijama Međunarodnog tribunala.
- d. imaju ovlašćenja da donose odluke u pretpretresnom postupku i u drugim predmetima, a ne samo onima koji su pred Pretresnim većem u koje su raspoređeni.

2. Tokom perioda na koji su imenovani da rade u Međunarodnom tribunalu, *ad litem* sudije:

- a. nemaju pravo da biraju ni da budu birani za predsednika Međunarodnog tribunala niti za predsedavajućeg Pretresnog veća shodno članu 14 Statuta;
- b. nemaju ovlašćenja:
 - i. da usvajaju Pravila o postupku i dokazima u skladu sa članom 15

Statuta. Oni će, međutim biti konsultovani prije usvajanja tih pravila;

- ii. da kontrolišu optužnicu u skladu sa članom 19 Statuta;
- iii. da učestvuju u konsultacijama sa predsednikom u vezi s raspoređivanjem sudija u skladu sa članom 14 Statuta, niti u vezi sa pomilovanjem ili ublažavanjem kazne u skladu sa članom 28 Statuta.

Član 14
*Funkcioneri
i članovi veća*

1. Stalne sudije Međunarodnog tribunala biraju predsednika iz svojih redova.

2. Predsednik Međunarodnog tribunala je član Žalbenog veća i predsedava njegovim radom.

3. Nakon konsultacija sa stalnim sudijama Međunarodnog tribunala, predsednik raspoređuje četvero stalnih sudija izabranih ili imenovanih u skladu sa članom 13 *bis* Statuta u Žalbeno veće, a devetoro u pretresna veća.

4. Predsednik Međunarodnog tribunala za Ruandu, u konsultaciji sa predsednikom Međunarodnog tribunala, određuje dvoje stalnih sudija Međunarodnog tribunala za Ruandu koji su izabrani ili imenovani u skladu sa članom 12 Statuta tog Međunarodnog tribunala za članove Žalbenog veća i za stalne sudije Međunarodnog tribunala.

5. Nakon konsultacija sa stalnim sudijama, predsednik raspoređuje u pretresna veća *ad litem* sudije koje povremeno budu imenovane da rade u Međunarodnom tribunalu.

6. Sudija može raditi samo u onom veću u koje je raspoređen.

7. Stalne sudije svakog pretresnog veća iz svojih redova biraju predsedavajućeg sudiju koji nadgleda celokupni rad tog pretresnog veća.

Član 15

Pravila o postupku i dokazima

Sudije Međunarodnog tribunala usvajaju Pravila o postupku i dokazima za vođenje pretpretresne faze postupka, suđenja i žalbenog postupka, prihvatanje dokaza, zaštitu žrtava i svedoka i druga odgovarajuća pitanja.

Član 16

Tužilac

1. Tužilac je odgovoran za istragu i krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1. januara 1991. godine.

2. Tužilac deluje nezavisno kao zasebni organ Međunarodnog tribunala. On ne sme tražiti ni primati uputstva ni od koje vlade niti bilo kojeg drugog izvora.

3. Tužilaštvo se sastoji od Tužioca i drugog potrebnog kvalifikovanog osoblja.

4. Tužioca predlaže generalni sekretar, a imenuje Savet bezbednosti. Tužilac mora biti osoba visokih moralnih kvaliteta i posedovati najviši stepen stručnosti i iskustva u vođenju istraga i krivičnog gonjenja u krivičnim predmetima. Tužilac ima mandat od četiri godine i može biti ponovno izabran. Uslovi službe Tužioca odgovaraju uslovima službe podsekretara Ujedinjenih nacija.

5. Osoblje tužilaštva imenuje generalni sekretar na preporuku Tužioca.

Član 17

Sekretarijat

1. Sekretarijat je odgovoran za administraciju i opsluživanje Međunarodnog tribunala.

2. Sekretarijat se sastoji od sekretara i drugog potrebnog osoblja.

3. Sekretara imenuje generalni sekretar Ujedinjenih nacija nakon savetovanja s predsednikom Međunarodnog tribunala. Sekretar ima mandat od četiri godine i može biti ponovno izabran. Uslovi službe sekretara odgovaraju uslovima službe pomoćnika generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

4. Osoblje sekretarijata imenuje Generalni sekretar Ujedinjenih nacija na preporuku sekretara Međunarodnog tribunala.

Član 18

Istraga i priprema optužnice

1. Tužilac pokreće istrage *ex officio* ili na temelju informacija pribavljenih iz bilo kojeg izvora, posebno od vlada, organa Ujedinjenih nacija, međuvladinih i nevladinih organizacija. Tužilac mora proceniti informacije koje je primio ili pribavio i odlučiti postoje li dovoljni osnovi za pokretanje postupka.

2. Tužilac je ovlašćen da ispituje osumnjičene, žrtve i svjedoke, prikuplja dokaze i sprovodi istragu na licu mesta. Prilikom obavljanja tih poslova Tužilac može, kada je to prikladno, zatražiti pomoć relevantnih državnih vlasti.

3. Prilikom ispitivanja osumnjičeni ima pravo na pomoć pravnog zastupnika po sopstvenom izboru, što uključuje pravo da mu se, ako nema dovoljno sredstava da je sam plati, dodeli besplatna pravna pomoć, kao i neophodno prevođenje na jezik i s jezika koji govori i razume.

4. Pošto je utvrdio da za to postoji *prima facie* osnov, Tužilac priprema optužnicu koja sadrži sažet prikaz činjenica i krivično delo ili dela za koja se optuženi tereti prema Statutu. Optužnica se dostavlja sudiji pretresnog veća.

Član 19

Kontrola optužnice

1. Optužnicu kontroliše sudija pretresnog veća kojem je ona dostavljena. Ako se uveri da je Tužilac dokazao da postoji osnov *prima facie*, sudija će potvrditi optužnicu. Ako se u to ne uveri, optužnica se odbacuje.

2. Pošto se optužnica potvrdi, sudija može na zahtev Tužioca izdavati sudske naredbe i naloge za hapšenje, pritvor, predaju ili transfer osoba, kao i sve druge naloge potrebne za vođenje suđenja.

Član 20

Početak i vođenje sudskog postupka

1. Pretresna veća moraju osigurati da suđenje bude pravično i ekspeditivno, te

da se postupak vodi u skladu s Pravilima o postupku i dokazima uz puno poštovanje prava optuženog i dužnu brigu o zaštiti žrtava i svedoka.

2. Osoba protiv koje je potvrđena optužnica mora, na temelju sudskog naloga ili naloga za hapšenje Međunarodnog tribunala, biti pritvorena, odmah obavještena o optužbama protiv nje i prebačena u Međunarodni tribunal.

3. Pretresno veće će pročitati optužnicu, uveriti se da se poštuju prava optuženog, potvrditi da optuženi razume optužnicu i uputiti optuženog da se izjasni o krivici. Pretresno veće će zatim utvrditi datum početka suđenja.

4. Pretres je javan osim kada Pretresno veće ne odluči da zatvori pretres za javnost u skladu s Pravilima o postupku i dokazima.

Član 21

Prava optuženog

1. Sve su osobe ravnopravne pred Međunarodnim tribunalom.

2. Prilikom presuđivanja o optužbama protiv njega optuženi ima pravo na pravično i javno suđenje, uz ograde predviđene članom 22 Statuta.

3. Optuženi se smatra nevinim dok mu se ne dokaže krivica u skladu s odredbama ovog Statuta.

4. Prilikom presuđivanja o svakoj optužbi protiv optuženog u skladu s ovim Statutom, optuženi ima, s punom ravnopravnošću, pravo na sledeća minimalna jemstva:

- a. da bude u najkraćem roku, podrobno i na jeziku koji razume, obavješten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;
- b. da ima dovoljno vremena i mogućnosti na raspolaganju za pripremu svoje odbrane i za opštenje sa braniocem po svom izboru;
- c. da mu bude suđeno bez nepotrebne odugovlačenja;
- d. da bude prisutan na suđenju i da se brani sam ili uz pomoć pravnog za-

- stupnika po svom izboru, ako nema pravnog zastupnika, da bude upoznat o svom pravu da ga ima i, kad god to interes pravde zahteva, da mu se postavi branilac po službenoj dužnosti, i to bez plaćanja troškova ako nema dovoljno sredstava da ga plati;
- e. da ispituje ili da se u njegovo ime ispituju svedoci optužbe i da postigne da pristupe sudu i budu saslušani svedoci u njegovu korist pod istim uslovima kao i svedoci optužbe;
 - f. da ima besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se koristi na Međunarodnom sudu;
 - g. da ne bude primoran svedočiti protiv samog sebe niti da prizna krivicu.

Član 22

Zaštita žrtava i svedoka

Međunarodni tribunal u svojim Pravilima o postupku i dokazima osigurava zaštitu žrtava i svedoka. Zaštitne mere obuhvataju, ali nisu ograničene na vođenje postupka *in camera* i zaštitu identiteta žrtava.

Član 23

Presuda

1. Pretresno veće izriče presude i odmerava kazne i sankcije osobama osuđenim za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

2. Presuda se donosi odlukom većine sudija pretresnog veća, a pretresno veće je izriče javno. Presudu prati pismeno obrazloženje kojem se mogu dodati izdvojena ili različita mišljenja.

Član 24

Krivične sankcije

1. Krivične sankcije koje izriče pretresno veće ograničene su na kaznu zatvora. Prilikom određivanja kazne zatvora pretresno veće će imati u vidu opštu praksu izricanja zatvorskih kazni pred sudovima bivše Jugoslavije.

2. Prilikom izricanja kazni, pretresna veća uzimaju u obzir faktore poput težine krivičnog dela i individualnih prilika osuđenika.

3. Uz kaznu zatvora, pretresna veća mogu naložiti vraćanje eventualne imovine i imovinske koristi stečene kriminalnim postupanjem, uključujući i sredstvima prisile, pravim vlasnicima.

Član 25

Žalbeni postupak

1. Žalbeno veće razmatra žalbe lica koja su osudila pretresna veća i žalbe tužioca po sledećim osnovama:

- a. greška u primeni prava koja odluku čini nevažećom, ili
- b. greška u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog koje je došlo do neostvarenja pravde.

2. Žalbeno veće može odluke pretresnih veća potvrditi, poništiti ili preinačiti.

Član 26

Postupak preispitivanja

Kad se otkrije nova činjenica koja nije bila poznata u vreme postupka pred pretresnim većima ili Žalbenim većem, a koja je mogla biti odlučujući faktor prilikom donošenja odluke, osuđenik ili tužilac mogu Međunarodnom tribunalu podneti predlog za preispitivanje presude.

Član 27

Izvršenje kazne

Kazna zatvora izdržava se u državi koju Međunarodni tribunal odredi sa spiska država koje su Savetu bezbednosti izrazile spremnost da prihvate osuđene osobe. Kazna zatvora izdržava se u skladu s važećim pravnim propisima dotične države i pod nadzorom Međunarodnog tribunala.

Član 28

Pomilovanje ili ublažavanje kazne

Ako prema važećim pravnim propisima države u kojoj osuđenik izdržava kaznu zatvora on ima pravo na pomilovanje ili ublažavanje kazne, ta država mora o tome obavestiti Međunarodni tribunal. Predsednik Međunarodnog tribunala,

pošto se posavetovao sa sudijama, donosi odluku na temelju interesa pravde i opštih pravnih načela.

Član 29

Saradnja i pravosudna pomoć

1. Države moraju saradivati s Međunarodnim sudom u istrazi i krivičnom gonjenju osoba optuženih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

2. Države moraju bez nepotrebnog odgađanja udovoljiti svakom zahtevu za pomoć ili nalogu koji je izdalo pretresno veće, što uključuje ali nije ograničeno na sledeće:

- a. identifikovanje i pronalaženje osoba;
- b. uzimanje iskaza i dostavu dokaza;
- c. uručenje dokumenata;
- d. hapšenje ili pritvaranje osoba;
- e. predaju ili transfer optuženika u Međunarodni tribunal.

Član 30

*Status, povlastice i imunitet
Međunarodnog tribunala*

1. Konvencija o povlasticama i imunitetu Ujedinjenih nacija od 13. februara 1946. primjenjuje se na Međunarodni tribunal, sudije, tužioca i njegovo osoblje, te sekretara i njegovo osoblje.

2. Sudije, tužilac i sekretar uživaju povlastice i imunitet, izuzeća i druge olakšice koje se prema međunarodnom

pravu dođeljuju diplomatskim predstavnicima.

3. Osoblje tužioca i sekretara uživa povlastice i imunitet koji se daju službenicima Ujedinjenih nacija u skladu s članovima V i VII Konvencije iz stava 1 ovog člana.

4. Sa svim drugim licima, uključujući optužene, čije je prisustvo potrebno u sedištu Međunarodnog tribunala, postupaće se na način koji je neophodan za ispravno funkcionisanje Međunarodnog tribunala.

Član 31

Sedište Međunarodnog tribunala

Sedište Međunarodnog tribunala je u Hagu.

Član 32

Troškovi Međunarodnog tribunala

Troškovi Međunarodnog tribunala podmiruju se iz redovnog budžeta Ujedinjenih nacija u skladu s članom 17 Povelje Ujedinjenih nacija.

Član 33

Radni jezici

Radni jezici Međunarodnog tribunala su engleski i francuski.

Član 34

Godišnji izveštaj

Predsednik Međunarodnog tribunala podnosi Savetu bezbednosti i Generalnoj skupštini godišnji izveštaj o radu Međunarodnog tribunala.

9.3. Zakon o saradnji SCG sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju²⁷

I OPŠTE ODREDBE

Član 1

(1) Ovim zakonom uređuje se saradnja Srbije i Crne Gore sa Međunarodnim tribunalom za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (u da-

ljem tekstu: Međunarodni krivični tribunal) i izvršenje obaveza koje za Srbiju i Crnu Goru proizlaze iz Rezolucije Saveta bezbednosti br. 827 (1993) i Statuta Međunarodnog krivičnog tribunala, na osnovu kojeg će nadležni organi republika članica odlučivati o ustupanju krivičnog postupka i predaji optuženih ovom tribunalu.

²⁷ *Sl. list SRJ*, 18/02 i *Sl. list SCG*, 16/03.

(2) Srbija i Crna Gora će poštovati i sprovesti sudske odluke Međunarodnog krivičnog tribunala i ukazivati pravnu pomoć njegovim istražnim i sudskim organima.

Član 2

(1) Međunarodni krivični tribunal je sud obrazovan od strane Saveta bezbednosti Organizacije ujedinjenih nacija, te se u saradnji Savezne Republike Jugoslavije sa tim tribunalom ne primenjuju opšta pravila i propisi koji regulišu saradnju sa stranim državama u oblasti pravosuđa.

(2) Odredbe Statuta Međunarodnog krivičnog tribunala su opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava.

Član 3

(1) Zahtevi za saradnju ili izvršenje pojedinih odluka Međunarodnog krivičnog tribunala dostavljaju se Ministarstvu spoljnih poslova.

(2) Nakon što utvrdi formalnu valjanost zahteva, Ministarstvo spoljnih poslova će ga dostaviti nadležnom organu radi postupanja predviđenog ovim zakonom.

(3) Saradnja sa Međunarodnim krivičnim tribunalom odvija se na srpskom jeziku ili na jednom od jezika Međunarodnog krivičnog tribunala, uz prevod na srpski jezik.

Član 4

(1) Zahtev za saradnju ili izvršenje odluka Međunarodnog krivičnog tribunala usvojiće se ako je zasnovan na odredbama Statuta i Pravila o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda.

(2) Ako nadležni organ proceni da bi određeni postupak saradnje mogao da ugrozi suverenitet ili interes bezbednosti državne zajednice, o tome će obavestiti Savet ministara, odnosno vladu države članice.

(3) Ako Savet ministara ili vlada države članice oceni da bi ispunjenje zahteva ugrozilo suverenitet ili interese bezbednosti državne zajednice, naložiće Ministarstvu spoljnih poslova, odnosno ministarstvu nadležnom za poslove pravde

države članice da o tome obavesti Međunarodni krivični tribunal i uloži prijavu prema Pravilima o postupku i dokazima.

Član 5

(1) Mesna nadležnost sudova u postupku saradnje sa Međunarodnim krivičnim tribunalom je delegirana nadležnost Okružnog suda u Beogradu za teritoriju države članice države Srbije, odnosno Višeg suda u Podgorici za teritoriju države članice države Crne Gore (u daljem tekstu: nadležni sud).

(2) Mesna nadležnost drugih državnih organa koji postupaju po zahtevu za saradnju Međunarodnog krivičnog tribunala određuje se prema pravilima koja važe za određivanje nadležnosti u postupku u kojem se obavlja radnja kojom se ostvaruje saradnja.

Član 6

(1) Postupak po ovom zakonu je hitan.

(2) Sudovi, tužilaštva i drugi državni organi izvestiće Ministarstvo spoljnih poslova o preduzetim radnjama ili izvršenju zahteva Međunarodnog krivičnog tribunala, kao i o smetnjama nastalim u toku postupanja, odmah, a najkasnije u roku od tri dana.

Član 7

(1) Odlukom Saveta ministara i vlada država članica obrazovaće se Nacionalni savet Savezne Republike Jugoslavije za saradnju sa Međunarodnim tribunalom za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (u daljem tekstu: Nacionalni savet).

(2) U odluci o osnivanju Nacionalnog saveta određiće se: sastav, zadaci i ovlašćenja, u skladu sa Rezolucijom 827 Saveta bezbednosti i Statutom Međunarodnog krivičnog tribunala, a naročito u pogledu statusa okrivljenih, pružanja pomoći njihovim porodicama, položaju svedoka, pristupa arhivskoj građi i drugim

pitanjima od značaja za ostvarivanje sa-radnje.

(3) Savet ministara može imenovati posmatrača Srbije i Crne Gore pri Međunarodnom krivičnom tribunalu.

Član 8

(1) Međunarodni krivični tribunal može imati kancelariju na teritoriji Srbije i Crne Gore.

(2) Pravni status Kancelarije Međunarodnog krivičnog tribunala uređuje se posebnim sporazumom.

II OVLAŠĆENJA MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG TRIBUNALA ZA PREDUZIMANJE ISTRAŽNIH RADNJI U SRBIJI I CRNOJ GORI

Član 9

(1) Istražni organi i tužilac Međunarodnog krivičnog tribunala mogu na teritoriji Srbije i Crne Gore, radi otkrivanja krivičnog dela iz svoje nadležnosti, preduzimati sledeće radnje:

- 1) prikupljanje obaveštenja od građana;
- 2) saslušanje osumnjičenih, optuženih, oštećenih, svedoka i veštaka, uključujući obdukcije i ekshumacije leševa;
- 3) prikupljanje materijalnih dokaza;
- 4) razgledanje i prepisivanje isprava, uključujući i one koje sačine ili prikupe pravosudni organi Srbije i Crne Gore o povredama međunarodnog humanitarnog prava.

Član 10

(1) U vršenju radnji iz prethodnog člana, predstavnici Međunarodnog krivičnog tribunala ne mogu primenjivati prinudne mere kojima se ograničavaju prava i slobode građana Srbije i Crne Gore i drugih lica na njenoj teritoriji, niti postupati suprotno standardima međunarodnog prava.

(2) Ako se javi potreba za primenom mera kojima se ograničavaju prava i slobode građana, istražni organi Međunarodnog krivičnog tribunala će se sa zahtevom za njihovu primenu obratiti nadležnom organu Srbije i Crne Gore.

(3) Organi Međunarodnog krivičnog tribunala u vršenju radnji iz člana 9 ne mogu postupati suprotno propisima Srbije i Crne Gore, niti na način koji bi mogao da šteti njenom suverenitetu ili interesu nacionalne bezbednosti.

Član 11

O oslobađanju svedoka i osumnjičenih dužnosti čuvanja državne, vojne ili službene tajne i o dostavljanju i razgledanju spisa koji se odnose na državnu, vojnu ili službenu tajnu, odlučuje Savet ministara, odnosno vlada države članice.

III USTUPANJE KRIVIČNOG POSTUPKA KOJI SE VODI PRED DOMAĆIM SUDOM

Član 12

(1) Odredbama ovog odeljka utvrđuje se postupak ustupanja krivičnog postupka Međunarodnom krivičnom tribunalu.

(2) Nadležni organi republika donose odluku o ustupanju krivičnog postupka Međunarodnom krivičnom tribunalu.

Član 13

(1) Zahtev Međunarodnog krivičnog tribunala da mu se ustupi krivično gonjenje lica protiv kojeg se pred nadležnim sudom u Srbiji i Crnoj Gori vodi krivični postupak mora biti obrazložen i uz njega dostavljena potvrđena optužnica.

(2) Rešenje o ustupanju krivičnog postupka donosi veće nadležnog okružnog, odnosno višeg suda, u sastavu od troje sudija. Veće će odbiti zahtev za ustupanje krivičnog postupka ako se zahtev ne odnosi na isto lice i isto krivično delo, ako krivično delo nije u nadležnosti Međunarodnog krivičnog tribunala ili ako je okrivljeni za to krivično delo već

osuđen pravnosnažnom presudom nadležnog suda u Srbiji i Crnoj Gori.

(3) Izuzetno, krivični postupak dovršen pravnosnažnom presudom ustupiće se Međunarodnom krivičnom tribunalu ako se zahtev odnosi na ponavljanje postupka pred Međunarodnim krivičnim tribunalom, prema odredbama člana 10 stav 2 Statuta Međunarodnog krivičnog tribunala.

(4) Na sednicu veća iz stava 2 ovog člana pozivaju se nadležni javni odnosno državni tužilac, okrivljeni i njegov branilac, koji mogu izneti svoje razloge i predloge povodom zahteva Međunarodnog krivičnog tribunala za ustupanje krivičnog postupka. Sednica veća održaće se i ako pozvane strane nisu prisutne, kao i u slučaju ako je okrivljeni u bekstvu ili je nedostupan sudu.

Član 14

(1) Na rešenje o ustupanju krivičnog postupka Međunarodnom krivičnom tribunalu nadležni javni odnosno državni tužilac, okrivljeni i njegov branilac mogu izjaviti žalbu u roku od osam dana. Žalba zadržava izvršenje rešenja.

(2) O žalbi iz stava 1 ovog člana odlučuje vrhovni sud države članice, u veću sastavljenom od pet sudija, u roku od petnaest dana od dana prijema spisa.

(3) Veće vrhovnog suda može odbiti žalbu kao neosnovanu ili je uvažiti i prvostepeno rešenje ukinuti ili preinačiti.

(4) Po pravnosnažnosti rešenja o ustupanju krivičnog postupka, rešenje se, zajedno sa spisima predmeta, dostavlja ministarstvu države članice nadležnom za poslove pravde.

(5) Ako nema smetnji iz člana 3 st. 1 i 2 ovog zakona, ministarstvo države članice nadležno za poslove pravde će spise predmeta dostaviti Međunarodnom krivičnom tribunalu.

Član 15

(1) Krivični postupak pred domaćim sudom, za koji je dozvoljeno ustupanje

Međunarodnom krivičnom tribunalu, obustaviće se.

(2) Ako je dozvoljeno ustupanje Međunarodnom krivičnom tribunalu, a predmet postupka pred domaćim sudom je krivično delo koje nije u nadležnosti Međunarodnog krivičnog tribunala, postupak pred domaćim sudom će se prekinuti do okončanja postupka pred Međunarodnim krivičnim tribunalom.

(3) Kada je presuda suda u Srbiji i Crnoj Gori za krivično delo za koje je ustupljeno gonjenje postala pravnosnažna, neće se izvršiti, a ako je izvršenje u toku, biće prekinuto danom predaje okrivljenog Međunarodnom krivičnom tribunalu.

Član 16

(1) Optuženom o čijoj je krivici odlučio Međunarodni krivični tribunal ne može se za isto krivično delo suditi u Srbiji i Crnoj Gori.

Član 17

(1) Pravnosnažno i izvršno rešenje kojim je utvrđeno da su ispunjene pretpostavke za ustupanje krivičnog postupka Međunarodnom krivičnom tribunalu dostavlja se Ministarstvu spoljnih poslova.

(2) Rešenje o ustupanju krivičnog postupka Međunarodnom krivičnom tribunalu donosi Ministarstvo spoljnih poslova.

IV POSTUPAK ZA PREDAJU OKRIVLJENIH

Član 18

(1) Odredbama ovog odeljka utvrđuje se postupak za predaju okrivljenih Međunarodnom krivičnom tribunalu i odnosi se na sva lica optužena pred Međunarodnim krivičnim tribunalom koja se zateknu na teritoriji Srbije i Crne Gore, bez obzira na prava i privilegije koje proističu iz njihove državne, političke, javne ili službene dužnosti.

(2) Nadležni organi država članica donose odluku o predaji okrivljenih Međunarodnom krivičnom tribunalu.

Član 19

(1) Zahtev za predaju, zajedno sa potvrđenom optužnicom i naredbom za lišenje slobode, podnosi se Ministarstvu spoljnih poslova, koje ih dostavlja na postupak nadležnom sudu.

Član 20

(1) U postupku za predaju, okrivljeni mora imati branioca.

(2) Ako okrivljeni sam ne izabere branioca, sud će mu postaviti branioca po službenoj dužnosti.

Član 21

(1) Istražni sudija nadležnog suda određuje pritvor okrivljenom čija se predaja traži, odnosno preduzima druge mere za obezbeđenje njegovog prisustva.

(2) Naredbu istražnog sudije o lišenju slobode okrivljenog izvršavaju organi unutrašnjih poslova.

Član 22

(1) U hitnim slučajevima, kad postoji opasnost da će okrivljeni pobeći ili da će se sakriti, istražni sudija nadležnog suda može odrediti pritvor i pre dostavljanja zahteva za predaju.

(2) Ako zahtev, zajedno sa potvrđenom optužnicom, ne bude podnet u roku od 48 sati, pritvoreni će se pustiti na slobodu.

Član 23

(1) Organi unutrašnjih poslova lišiće slobode okrivljenog i bez naredbe istražnog sudije, ako je za okrivljenim raspisana poternica nadležnog domaćeg organa ili Međunarodnog krivičnog suda. Organ unutrašnjih poslova je dužan da okrivljenog odmah sprovede nadležnom istražnom sudiji, koji će odrediti pritvor ili lice lišeno slobode pustiti na slobodu.

Član 24

(1) Pritvor može narediti i veće nadležnog suda u toku postupka koji se vodi

po zahtevu Međunarodnog krivičnog tribunala za ustupanje krivičnog gonjenja (član 12 stav 2).

Član 25

(1) Pre donošenja rešenja o pritvoru, sud će saslušati okrivljenog.

Član 26

(1) Pritvor određen po čl. 18 i 21 ovog zakona može trajati do predaje optuženog Međunarodnom krivičnom tribunalu, odnosno do pravosnažnosti odluke kojom je zahtev za predaju odbijen.

Član 27

(1) Protiv rešenja o određivanju pritvora okrivljeni i njegov branilac mogu uložiti žalbu veću nadležnog suda, u roku od tri dana od dana prijema rešenja. Žalba ne zadržava izvršenje rešenja.

Član 28

(1) U postupku po zahtevu za predaju okrivljenog, istražni sudija nadležnog suda će okrivljenog upoznati sa zahtevom i optužbama koje mu se stavljaju na teret i saslušati ga o svim okolnostima važnim za odlučivanje o zahtevu Međunarodnog krivičnog tribunala.

Član 29

(1) Ako istražni sudija nadležnog suda nađe da su ispunjene pretpostavke za predaju okrivljenog, utvrdiće to rešenjem, u roku od tri dana od dana privođenja okrivljenog.

(2) Pretpostavke za predaju su ispunjene ako se utvrdi da se zahtev odnosi na lice protiv kojeg se vodi postupak, da je protiv lica čija se predaja traži potvrđena optužnica u skladu sa članom 19 Statuta Međunarodnog krivičnog tribunala, da se radi o delu kažnjivom i po domaćem zakonu i da se radi o krivičnom delu iz nadležnosti Međunarodnog krivičnog tribunala (čl. 2, 3, 4 i 5 Statuta).

(3) Protiv rešenja iz stava 1 ovog člana okrivljeni, njegov branilac i nadležni javni, odnosno državni tužilac imaju pravo žalbe veću sastavljenom od trojice sudija nadležnog suda, u roku od tri dana od dana prijema rešenja.

(4) Veće nadležnog suda iz stava 3 ovog člana je dužno da odluku po žalbi donese u roku od tri dana od dana prijema spisa.

Član 30

(1) Ako istražni sudija nadležnog suda rešenjem utvrdi da nisu ispunjene pretpostavke za predaju okrivljenog, po službenoj dužnosti dostaviće veću trojice sudija nadležnog suda rešenje, zajedno sa spisima predmeta.

(2) Veće sastavljeno od troje sudija nadležnog suda razmatra prvostepeno rešenje i svojim rešenjem potvrđuje, ukida ili preinačuje rešenje istražnog sudije nadležnog suda u roku do tri dana.

(3) Rešenje veća nadležnog suda je pravnosnažno i izvršno, te se protiv istog ne mogu ulagati vanredna pravna sredstva i ne može se tražiti odlaganje izvršenja.

Član 31

(1) Pravosnažno i izvršno rešenje kojim je utvrđeno da su ispunjene pretpostavke za predaju okrivljenog lica Međunarodnom krivičnom tribunalu, dostavlja se Ministarstvu za ljudska i manjinska prava.

(2) Rešenje o predaji okrivljenog Međunarodnom krivičnom tribunalu donosi Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, koje izvršava ministarstvo unutrašnjih poslova države članice.

(3) Protiv rešenja iz prethodnog stava ovog člana ne može se voditi upravni spor.

V UKAZIVANJE PRAVNE POMOĆI MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM TRIBUNALU

Član 32

(1) Na zahtev Međunarodnog krivičnog tribunala, nadležni državni organi Srbije i Crne Gore obavice pojedine istražne radnje, prikupiti potrebne podatke o krivičnom delu i učiniocu i druge činjenice važne za krivični postupak, raspisati poternicu, preduzeti mere za zaštitu sve-

doka, dostaviti poziv i druga pismena koja licima sa boravištem u Srbiji i Crnoj Gori upućuje Međunarodni krivični tribunal i obaviti druge radnje važne za postupak pred Međunarodnim krivičnim tribunalom.

(2) Predstavnicima Međunarodnog krivičnog tribunala omogućice se prisustvo pri obavljanju radnji iz stava 1 ovog člana, kao i da pri tome postavljaju pitanja, daju predloge i obavljaju druge radnje vezane za postupak.

Član 33

(1) Na zahtev Međunarodnog krivičnog tribunala, Ministarstvo spoljnih poslova odobriće tranzit okrivljenog, svedoka i drugih lica preko teritorije Srbije i Crne Gore.

(2) Nadležni državni organi Srbije i Crne Gore preduzeće radnje potrebne za bezbedan tranzit lica iz stava 1 ovog člana, uključujući i mere ograničenja slobode lica čiji se tranzit vrši.

VI IZVRŠENJE PRESUDA MEĐUNARODNOG KRIVIČNOG TRIBUNALA NA TERITORIJI SRBIJE I CRNE GORE

Član 34

(1) Pravosnažna presuda Međunarodnog krivičnog tribunala može se izvršiti u Srbiji i Crnoj Gori. Ministarstvo spoljnih poslova obavestiće Međunarodni krivični tribunal o spremnosti Srbije i Crne Gore da prihvati osuđenike na izdržavanje zatvorske kazne.

(2) Zatvorska kazna izvršava se prema propisima Srbije i Crne Gore.

(3) Međunarodnom krivičnom tribunalu omogućice se nadzor nad izvršenjem kazne.

Član 35

(1) Kada se prema propisima Srbije i Crne Gore, steknu uslovi za pomilovanje, ublažavanje kazne ili uslovni otpust,

o tome će se obavestiti Međunarodni krivični tribunal, radi donošenja odgovarajuće odluke.

VII OSTALE ODREDBE

Član 36

(1) Za lice koje se dobrovoljno preda Međunarodnom krivičnom tribunalu, Svet ministara i vlada države članice čiji je okrivljeni državljanin, daće neophodne garancije Međunarodnom krivičnom tribunalu da se to lice brani sa slobode.

Član 37

(1) Ministarstvo spoljnih poslova može od Međunarodnog krivičnog tribunala zatražiti naknadu troškova nastalih za Srbiju i Crnu Goru u vezi sa saradnjom sa Međunarodnim krivičnim tribunalom, obavljenom na njegov zahtev.

Član 38

(1) Sudije, tužilac i registrator Međunarodnog krivičnog tribunala uživaju u Srbiji i Crnoj Gori imunitet i povlastice predviđene za diplomatske predstavnike.

(2) Službenici Kancelarije i drugi predstavnici Međunarodnog krivičnog tribunala uživaju imunitete i povlastice koje se priznaju prema međunarodnom pravu.

Član 39

(Brisan)

Član 40

(1) Na pitanja koja nisu regulisana ovim zakonom (npr. o pozivanju, dovođenju, obećanju okrivljenog da neće napustiti boravište, jemstvu, izdavanju poternice, postupku izvršenja pritvora i dr.), shodno će se primenjivati odredbe Zakonika o krivičnom postupku.

Član 41

(1) Ovaj zakon stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u Službenom listu SRJ“.

Samostalni član Zakona o izmenama Zakona o saradnji Savezne Republike Jugoslavije sa Međunarodnim tribunalom za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine.

9.4. Rezolucija 1373 Saveta bezbednosti UN²⁸

Savet bezbednosti,

Potvrđujući svoje rezolucije 1269 (1999) od 19. oktobra 1999. i 1368 (2001) od 12. septembra 2001,

Takođe potvrđujući svoju jasnu osudu terorističkih napada koji su se dogodili u Njujorku, Vašingtonu i Pensilvaniji 11. septembra 2001, i izražavajući svoju odlučnost da predupredi sve slične akte,

Potvrđujući nadalje da takvi akti, kao i svaki drugi akt međunarodnog terorizma, predstavljaju pretnju za međunarodni mir i bezbednost,

Potvrđujući neotuđivo pravo na pojedinačnu i kolektivnu samoodbranu priz-

nato Poveljom Ujedinjenih nacija kako je već naznačeno u Rezoluciji 1368 (2001),

Potvrđujući neophodnost suprotstavljanja svim sredstvima, u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija, pretnjama međunarodnom miru i bezbednosti izazvanim terorističkim aktima,

Duboko zabrinut zbog povećanja broja terorističkih napada, u različitim regionima sveta, inspirisanih netolerancijom i ekstremizmom,

Pozivajući države da hitno zajednički deluju radi prevencije i suzbijanja terorističkih akata kroz pospešivanje međusobne saradnje i potpunu primenu

28 Usvojena na 4385. sednici Saveta bezbednosti, 28. septembra 2001. UN DOC. NO. S/RES/1373 (2001). Prevod Beogradskog centra za ljudska prava.

relevantnih međunarodnih konvencija u vezi sa terorizmom,

Priznajući potrebu država da dopune međunarodnu saradnju preduzimanjem dodatnih mera za predupređivanje i suzbijanje finansiranja i pripremanja bilo kog terorističkog akta na svojim teritorijama svim pravno dozvoljenim sredstvima,

Potvrđujući princip koji je Generalna skupština ustanovila svojom deklaracijom od oktobra 1970 (rezolucija 2625 (XXV)), potvrđen od strane Saveta bezbednosti u njegovoj rezoluciji 1189 (1998) od 13. avgusta 1998, prema kome svaka država ima obavezu da se uzdrži od organizovanja, započinjanja, pomaganja ili učestvovanja u terorističkim aktima preduzetim u drugoj državi, ili pristajanjem na aktivnosti organizovanih na njenoj teritoriji radi izvršenja takvih akata,

Delujući na osnovu Glave VII Povelje Ujedinjenih nacija,

1. *Odlučuje* da će sve države:

- (a) Sprečavati i suzbijati finansiranje terorističkih akata;
- (b) Proglasiti za krivično delo svesno pribavljanje, dobavljanje ili prikupljanje, na bilo koji način, neposredno ili posredno, finansijskih sredstava svojih državljana ili na svojoj teritoriji s namerom da se takva sredstva koriste, ili sa znanjem da će se koristiti, radi izvršenja terorističkih akata;
- (c) Bez odlaganja zamrznuti fondove i druga finansijska sredstva ili ekonomske resurse koji pripadaju fizičkim licima koja vrše ili pokušavaju da izvrše terorističke akte ili učestvuju u izvršenju terorističkih akata ili ih omogućavaju; pravnim licima koja neposredno ili posredno poseduju ili kontrolišu takva lica; kao i fizičkim i pravnim licima koja istupaju u ime ili po nalogu takvih lica, uključujući sredstva koja potiču ili su nastala iz imovine koju neposredno i posredno poseduju ili kontrolišu takva i s njima povezana lica;

- (d) Zabraniti svojim državljanima i svim licima na svojoj teritoriji da neposredno ili posredno čine dostupnim bilo kakve fondove, finansijska sredstva ili ekonomske resurse ili finansijske i druge povezane usluge licima koja vrše ili pokušavaju da izvrše terorističke akte, učestvuju u izvršenju terorističkih akata ili ih omogućavaju; pravnim licima koja neposredno ili posredno poseduju ili kontrolišu takva lica; kao i fizičkim i pravnim licima koja istupaju u ime ili po nalogu takvih lica, uključujući sredstva koja potiču ili su nastala iz imovine koju neposredno i posredno poseduju ili kontrolišu takva i s njima povezana lica.

2. *Takođe odlučuje* da će se sve države:

- (a) Uzdržati od pružanja bilo kog oblika aktivne ili pasivne podrške grupama ili pojedincima umešanim u terorističke akte, uključujući tu i sprečavanje regrutacije članova terorističkih grupa i onemogućavanje snabdevanja terorista naoružanjem;
- (b) Da će preduzeti sve neophodne korake radi predupređivanja izvršenja terorističkih akata, uključujući tu i dostavljanje ranog upozoravanja drugim državama kroz razmenu informacija;
- (c) Uskratiti utočište onima koji finansiraju, planiraju, podržavaju, ili izvršavaju terorističke akte, ili pružaju utočište takvim licima;
- (d) Onemogućiti onima koji finansiraju, planiraju, pomažu ili izvršavaju terorističke akte uperene protiv drugih država i njihovih građana, da koriste njihove teritorije u te svrhe;
- (e) Osigurati da će svako lice koje učestvuje u finansiranju, planiranju, pripremanju i izvršavanju terorističkih akata ili u pružanju podrške terorističkim aktima biti izvedeno pred lice pravde i osigurati da će takvi teroristički akti, pored drugih

mera ustanovljenih protiv tih lica, biti proglašeni za teška krivična dela u domaćim zakonima i drugim propisima i da će sankcija za ova dela u potpunosti odgovarati ozbiljnosti takvih terorističkih akata;

- (f) Pružiti jedna drugoj najveću moguću pomoć radi sprovođenja istraga ili krivičnih postupaka u vezi sa finansiranjem ili podržavanjem terorističkih akata, uključujući tu i pomoć u prikupljanju dokaza neophodnih za sprovođenje postupka, a koji se nalaze u njihovom posedu;
- (g) Preduprediti kretanja terorista ili terorističkih grupa efikasnom kontrolom granice i kontrolom izdavanja ličnih dokumenata i putnih isprava, i kroz mere sprečavanja krivotvorenja i falsifikovanja ličnih dokumenata i putnih isprava i njihovog prevarnog korišćenja.

3. *Poziva* sve države da:

- (a) Pronađu načine za intenziviranje i ubrzavanje razmene operacionih informacija, naročito u pogledu akcija ili kretanja terorista ili terorističkih mreža; krivotvorenih ili falsifikovanih putnih isprava; ključarenja oružja, eksploziva i drugih osetljivih materijala; upotrebe komunikacionih tehnologija od strane terorističkih grupa; postojanja pretnje nastale usled posedovanja naoružanja za masovno uništenje od strane terorističkih grupa;
- (b) Razmenjuju informacije u skladu sa međunarodnim i unutrašnjim pravom i sarađuju u oblasti upravnih i pravosudnih pitanja radi sprečavanja izvršenja terorističkih akata;
- (c) Sarađuju, naročito kroz bilateralne i multilateralne sporazume, u prevenciji i suzbijanju terorističkih napada i preduzimanju mera uperenih protiv počinioca takvih akata;
- (d) Postanu strane ugovornice relevantnih međunarodnih konvencija i protokola o terorizmu u najkraćem mogućem roku, uključujući tu i

Međunarodnu konvenciju za suzbijanje finansiranja terorizma od 9. decembra 1999;

- (e) Pojačaju saradnju i u potpunosti primene relevantne međunarodne konvencije i protokole koji su u vezi sa terorizmom i rezolucije Saveta bezbednosti 1269 (1999) i 1368 (2001);
- (f) Preduzmu odgovarajuće mere koje su u skladu sa relevantnim odredbama nacionalnog i međunarodnog prava, uključujući i međunarodne standarde ljudskih prava, pre dodeljivanja izbegličkog statusa, u svrhu utvrđivanja da azilant nije planirao, pomagao ili učestvovao u izvršavanju terorističkih akata;
- (g) Osiguraju, u skladu sa međunarodnim pravom, da izbeglički status ne bude zloupotrebljen od strane izvršilaca, organizatora ili pomagača terorističkog akta, i da tvrdnje o političkoj motivaciji gonjenja ne budu priznate kao osnov za odbijanje zahteva za ekstradiciju osumnjičenih terorista;

4. *Uviđa*, sa zabrinutošću, postojanje bliske veze između međunarodnog terorizma i transnacionalnog organizovanog kriminala, trgovine narkoticima, pranja novca, ključarenja oružja i protivzakonitog kretanja nuklearnih, hemijskih, bioloških ili drugih potencijalno smrtonosnih materijala, i s obzirom na to, ističe potrebu za pojačanom koordinacijom napora na nacionalnom, subregionalnom, regionalnom i međunarodnom planu, radi jačanja globalnog odgovora ovom ozbiljnom izazovu i pretnji za međunarodnu bezbednost;

5. *Izjavljuje* da su akti, metodi i praktikovanja terorizma u suprotnosti sa ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija i da je svesno finansiranje, planiranje i pozivanje na vršenje terorističkih akata takođe u suprotnosti sa ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija;

6. *Odlučuje* da osnuje, u skladu sa pravilom 28 Poslovnika, Komitet Saveta bezbednosti, sastavljen od svih članova

Saveta bezbednosti, radi nadgledanja sprovođenja ove rezolucije uz pružanje odgovarajuće stručne pomoći, i poziva sve države da izveste Komitet, najkasnije u roku od 90 dana od dana usvajanja ove rezolucije, a prema rasporedu koji će utvrditi Komitet, o koracima preduzetim radi sprovođenja ove rezolucije;

7. *Nalaže* Komitetu da definiše svoje zadatke, preda plan rada u roku od trideset dana od dana usvajanja ove rezolucije,

i razmotri kakva mu je podrška neophodna, konsultujući se sa Svetom bezbednosti;

8. *Izražava* svoju odlučnost da preduzme sve neophodne korake radi potpunog sprovođenja ove rezolucije, u skladu sa svojim zadacima predviđenih Poveljom;

9. *Odlučuje* da se i dalje bavi ovim pitanjem.

10. MIRNO REŠAVANJE MEĐUNARODNIH SPOROVA

10.1. Statut Međunarodnog suda pravde²⁹

(izvodi)

Član 1

Međunarodni sud ustanovljen Poveljom Ujedinjenih nacija kao glavni sudski organ Ujedinjenih nacija biće obrazovan i radiće shodno odredbama ovoga Statuta.

GLAVA I ORGANIZACIJA SUDA

Član 2

Sud sačinjavaju skup nezavisnih sudija, izabranih bez obzira na njihovo državljanstvo između lica visokih moralnih osobina, koja ispunjavaju uslove koji se za obavljanje najviših sudskih funkcija traže u njihovim odnosnim zemljama, ili su poznati pravni stručnjaci u međunarodnom pravu.

Član 3

1. Sud se sastoji od petnaest članova, između kojih dvojica ne mogu biti državljani iste države.

2. Lice za koje bi se u svrhu članstva u Sudu moglo uzeti da je državljanin više od jedne države, smatraće se državljaninom države u kojoj redovno vrši građanska i politička prava.

Član 4

1. Članove Suda biraju Generalna skupština i Savet bezbednosti s liste lica koja su predložile nacionalne grupe Stalnog arbitražnog suda u skladu sa sledećim odredbama.

2. Ako su u pitanju članovi Ujedinjenih nacija koji nisu predstavljeni u Stalnom arbitražnom sudu, kandidate predlažu nacionalne grupe, koje u tu svrhu odrede njihove vlade, pod istim uslovima koje član 44 Haške konvencije od 1907. o mirnom rešavanju međunarodnih sporova propisuje za članove Stalnog arbitražnog suda.

3. Uslove pod kojima jedna država koja je strana ovog Statuta, ali koja nije član Ujedinjenih nacija, može da sudeluje u izбору članova Suda određuje, u odsustvu posebnog sporazuma, Generalna skupština na preporuku Saveta bezbednosti.

Član 5

1. Najmanje tri meseca pre dana izbora, generalni sekretar Ujedinjenih nacija obraća se pismeno članovima Stalnog arbitražnog suda koji pripadaju državama stranama ovog Statuta, kao i članovima nacionalnih grupa određenih u smislu člana 4, stav 2, pozivajući ih da, u određenom roku, preko nacionalne grupe pristupe predlaganju lica koja su u stanju da se prime dužnosti člana Suda.

2. Nijedna grupa ne može predložiti više od četiri lica od kojih najviše dvojicu svojih državljana. Ni u kom slučaju broj kandidata koje predlaže jedna grupa ne može biti veći od dvostrukog broja mesta koja treba popuniti.

²⁹ Usvojen zajedno sa Poveljom UN u San Francisku 26. juna 1945. *Sl. list DFJ*, br. 69/45. Prevod Milana Šahovića i Bogdana Babovića, Informacioni centar Ujedinjenih nacija, Beograd 1971.

Član 6

Preporučuje se svakoj nacionalnoj grupi da se, pre no što pristupi ovom predlaganju kandidata, posavetuje sa svojim najvišim sudom, svojim pravnim fakultetima i pravnim školama, a, isto tako, i sa svojim nacionalnim akademijama i nacionalnim odeljenjima međunarodnih akademija koje se bave proučavanjem prava.

Član 7

1. Generalni sekretar sastavlja po azbučnom redu listu svih tako predloženih lica. Izuzev slučaja predviđenog u članu 12, stav 2, samo ova lica mogu biti birana.

2. Generalni sekretar podnosi ovu listu Generalnoj skupštini i Savetu bezbednosti.

Član 8

Generalna skupština i Savet bezbednosti pristupaju izboru članova Suda nezavisno jedan od drugog.

Član 9

Pri svakom izboru birači će imati u vidu ne samo da lica koja treba da budu izabrana pojedinačno ispunjavaju potrebne uslove, nego i da se u Sudu kao celini obezbedi predstavljanje najvažnijih oblika civilizacije i glavnih pravnih sistema sveta.

Član 10

1. Smatraju se izabranim oni kandidati koji dobiju apsolutnu većinu glasova i u Generalnoj skupštini i u Savetu bezbednosti.

2. Svako glasanje u Savetu bezbednosti, bilo za izbor sudija ili za imenovanje članova komisije o kojoj je reč u članu 12, biće objavljeno bez ikakve razlike između stalnih i nestalnih članova Saveta bezbednosti.

3. U slučaju da više od jednog državljanina iste države dobiju apsolutnu većinu glasova i u Generalnoj skupštini i u Savetu bezbednosti, smatra se da je izabran samo najstariji od njih.

Član 11

Ako posle prvog sastanka održanog u cilju izbora ostane nepopunjeno jedno ili više mesta, održava se drugi i, ako je potrebno, treći sastanak.

Član 12

1. Ako posle trećeg sastanka ostane i dalje nepopunjeno jedno ili više mesta, može se u svako doba, na traženje bilo Generalne skupštine bilo Saveta bezbednosti, obrazovati zajednička komisija od šest članova, od kojih trojicu imenuje Generalna skupština a trojicu Savet bezbednosti, da bi se za svako još nepopunjeno mesto izabralo apsolutnom većinom glasova jedno ime koje se predlaže na odvojeno usvajanje u Generalnoj skupštini i u Savetu bezbednosti.

2. Ako se zajednička komisija jedno-glasno saglasi o nekom licu koje ispunjava potrebne uslove, ono može biti uneto u njenu listu čak iako nije bilo uneto u listu predloženih kandidata o kojoj je reč u članu 7.

3. Ako je zajednička komisija uverena da neće uspeti da obezbedi izbor, članovi Suda koji su već izabrani pristupaju popunjavanju slobodnih mesta u roku koji će odrediti Savet bezbednosti odabiranjem između onih kandidata koji su bili izabrani ili u Generalnoj skupštini ili u Savetu bezbednosti.

4. U slučaju jednake podela glasova među sudijama, odlučuje glas najstarijeg sudije.

Član 13

1. Članovi Suda biraju se na devet godina i mogu biti ponovo birani; međutim, što se tiče sudi ja izabраниh prilikom prvog izbora, petorici sudija mandati ističu na kraju treće godine, a mandati ostale petorice sudija ističu na kraju šeste godine.

2. Sudije čiji mandati treba da isteknu na kraju napred pomenutih početnih perioda od tri i šest godina, odrediće generalni sekretar bacanjem kocke odmah po obavljenom prvom izboru.

3. Članovi Suda nastavljaju da obavljaju svoju dužnost sve dok njihova mesta ne budu popunjena. I posle popune oni će dovršiti sve sporove koje su počeli da sude.

4. U slučaju ostavke nekog člana Suda, ostavka se upućuje predsedniku Suda

radi dostave generalnom sekretaru. Ovim poslednjim obaveštenjem mesto postaje upražnjeno.

Član 14

Upražnjena mesta popunjavaju se na isti način koji je propisan za prvi izbor, zavisno od sledeće odredbe: u roku od mesec dana po upražnjenju mesta generalni sekretar će uputiti pozive o kojima je reč u članu 5, a datum izbora utvrdiće Savet bezbednosti.

Član 15

Član Suda izabran da zameni člana čiji mandat nije istekao, vrši dužnost

Član 22

1. Sedište Suda biće u Hagu. Međutim, to ne sprečava Sud da zaseda i obavlja svoje dužnosti i na drugom mestu kad god Sud smatra da je to poželjno.

2. Predsednik i sekretar borave u sedištu Suda.

Član 23

1. Sud zaseda stalno, izuzev za vreme sudskog odmora, čiji početak i trajanje određuje Sud.

2. Članovi Suda imaju pravo na povremena odsustva, čiji početak i trajanje utvrđuje Sud, vodeći računa o udaljenosti između Haga i zavičaja svakog pojedinog sudi je.

3. Članovi Suda su dužni da budu stalno na raspolaganju Suda, sem kada se nalaze na odsustvu ili su sprečeni da budu prisutni bolešću ili drugim ozbiljnim razlozima kojima će se uredno opravdati pred predsednikom.

Član 24

1. Ako jedan član Suda smatra da, iz nekog posebnog razloga, ne treba

da učestvuje u rešavanju određenog spora, on će o tome obavestiti predsednika.

2. Ako predsednik smatra da jedan član Suda iz nekog posebnog razloga ne treba da učestvuje u rešavanju određenog spora, on će ga o tome obavestiti.

3. Ako u takvom slučaju između člana Suda i predsednika dođe do neslaganja, stvar se rešava odlukom Suda.

Član 25

1. Sud zaseda u punom sastavu izuzev kad je u ovom Statutu izričito drukčije predviđeno.

2. Pravilnikom Suda može se predvideti da jedan ili više sudija, prema okolnostima i po redosledu, budu oslobođeni učestvovanja u suđenju, pod uslovom da se time broj sudija raspoloživih za obrazovanje Suda ne smanji ispod jedanaest.

3. Za obrazovanje Suda dovoljan je kvorum od devet sudija.

Član 26

1. Sud može s vremena na vreme da obrazuje jedno ili više odeljenja sastavljenih od trojice ili više sudija prema odluci Suda, koja će se baviti određenim vrstama sporova — na primer, radnim sporovima u vezi s tranzitom i saobraćajem,

2. Sud može u svako doba da obrazuje odeljenje koje će se baviti određenim sporom. Broj sudija koji sačinjavaju takvo odeljenje utvrdiće Sud uz saglasnost stranaka u sporu.

3. Odeljenja predviđena ovim članom sude i odlučuju u sporovima ako to zahtevaju stranke u sporu.

Član 27

Presuda koju izriče bilo koje odeljenje predviđeno u članovima 26 i 29 smatra se kao da ju je izrekao Sud.

Član 28

Odeljenja predviđena u članovima 26 i 29 mogu, s pristankom stranaka u sporu, zasedavati i obavljati svoje zadatke i u drugim mestima van Haga.

Član 29

Radi bržeg otpravljanja poslova, Sud će svake godine obrazovati jedno

odeljenje sastavljeno od petorice sudija, koje može, na zahtev stranaka u sporu, da u sporovima sudi i odlučuje po skraćenom postupku. Pored toga biraju se i dvojica sudija u svrhu da zamene sudije koji budu sprečeni da učestvuju u suđenju.

Član 30

1. Sud donosi Pravilnik po kome obavlja svoje funkcije. Posebno, on propisuje pravila postupka.

2. Pravilnikom Suda mogu se predvideti porotnici koji će zasedavati u Sudu ili u nekom od njegovih odeljenja, bez prava glasa.

Član 31

1. Sudi je državljeni svake stranke u sporu zadržavaju pravo da sude u sporu koji je pred Sudom.

2. Ako Sud uvrsti u veće sudiju koji je državljanin jedne od stranaka u sporu, svaka druga stranka u sporu može da izabere jedno lice koje će zasedavati u svojstvu sudije. Takvo lice biće izabrano prvenstveno među onim licima koja su bila predložena kao kandidati, kako je to propisano u članu 4 i 5.

3. Ako Sud u veće ne uvrsti nijednog sudiju koji je državljanin stranaka u sporu, svaka od tih stranaka može pristupiti izboru jednog sudije, kako je to predviđeno u stavu 2 ovog člana.

4. Odredbe ovog člana se primenjuju na slučaj iz člana 26 i 29. U takvim slučajevima, predsednik će zamoliti jednog ili ako je potrebno dvojicu članova Suda koji sačinjavaju odeljenje da ustupe mesto članovima suda koji su državljeni zainteresovanih strana u sporu, a ako takvih nema, ili ako nisu u stanju da prisustvuju, sudijama koje parnične stranke posebno izaberu.

5. Kad više stranaka u sporu imaju isti interes, one se prilikom primene gornje odredbe računaju samo kao jedna stranka u sporu. O svakoj sumnji u tom pogledu odlučuje Sud.

6. Sudije izabrane prema odredbama stavova 2, 3 i 4 ovog člana moraju ispunjavati uslove postavljene članovima 2, 17 (stav 2), 20 i 24 ovog Statuta. Oni u donošenju odluke učestvuju u uslovima pune ravnopravnosti sa svojim kolegama.

Član 32

1. Svaki član Suda prima godišnju platu.

2. Predsednik prima specijalni godišnji dodatak.

3. Potpredsednik prima poseban dodatak za svaki dan kad vrši dužnost predsednika.

4. Sudije izabrani shodno članu 31. a koji nisu članovi Suda. primaju naknadu za svaki dan kad vrše svoje funkcije.

5. Ove plate, dodatke i naknade određuje Generalna skupština. Oni se ne mogu smanjivati u toku trajanja dužnosti.

6. Platu sekretara određuje Generalna skupština na predlog Suda.

7. Pravilnikom koji donosi Generalna skupština određuju se uslovi pod kojima se članovima Suda i sekretaru mogu dati penzije kao i uslovi pod kojima će se članovima suda i sekretaru vršiti naknada putnih troškova.

8. Napred pomenute plate, dodaci i naknade oslobođeni su svih poreza.

Član 33

Troškove Suda snose Ujedinjene nacije na način koji određuje Generalna skupština.

GLAVA II NADLEŽNOST SUDA

Član 34

1. Samo države mogu biti stranke u sporovima pred Sudom.

2. Sud, zavisno od svog Pravilnika i u skladu s njim, može tražiti od javnih međunarodnih organizacija obaveštenja u vezi sa sporovima koji su pred njim, i primaće' takva obaveštenja koja mu budu dostavljale takve organizacije po vlastitoj inicijativi.

3. Kad god se u sporu pred Sudom postavi pitanje tumačenja ustavnog akta neke, javne međunarodne organizacije, ili jedne, međunarodne konvencije zaključene na osnovu njega, sekretar će o tome obavestiti odnosnu javnu međunarod-

nu organizaciju i dostavile joj u prepisu celokupan pismeni postupak.

Član 35

1. Sud je dostupan državama stranama ovog Statuta.

2. Uslove pod kojima je Sud dostupan ostalim državama određuje Savet

bezbednosti, zavisno od posebnih odredaba sadržanih u važećim ugovorima, ali ti uslovi ni u kom slučaju ne smeju stavljati stranke u sporu u neravnopravan položaj pred Sudom.

3. Kad je država koja nije član Ujedinjenih nacija stranka u nekom sporu, Sud će utvrditi iznos koji je ta stranka dužna da položi na ime troškova Suda. Ova odredba se neće primenjivati ako ta država učestvuje u snošenju troškova Suda.

Član 36

1. Nadležnost Suda se prostire na sve sporove koje stranke iznesu pred njega, a, isto tako, i na sve slučajeve posebno predviđene u Povelji Ujedinjenih nacija ili u važećim ugovorima i konvencijama.

2. Države strane ovoga Statuta mogu u svako doba izjaviti da priznaju obavezu nadležnost Suda *ipso facto* i bez posebnog sporazuma, pisma svakoj drugoj državi koja primi istu obavezu, u svim pravnim sporovima koji se odnose na:

- a) tumačenje nekog ugovora;
- b) svako pitanje međunarodnog prava;
- c) postojanje bilo koje činjenice koja bi, ako se utvrdi, predstavljala kršenje neke međunarodne obaveze;
- d) prirodu ili obim obeštećenja zbog kršenja neke međunarodne obaveze.

3. Napred navedene izjave mogu biti date bezuslovno ili pod uslovom reciprociteta od većeg broja ili samo određenih država, ili za određeno vreme.

4. Takve izjave se deponuju kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija koji njihove kopije dostavlja stranama Statuta i sekretaru Suda.

5. Izjave date po članu 36 Statuta Stalnog suda međunarodne pravde, a koje su još na snazi, smatraće se, među stranama ovog Statuta, kao prihvatanje obavezne nadležnosti Međunarodnog suda do isteka njihovog roka trajanja i saglasno njihovim odredbama.

6. U slučaju spora o tome da li je Sud nadležan, pitanje se rešava odlukom Suda.

Član 37

Kad god se nekim važećim ugovorom ili konvencijom predviđa iznošenje nekog pitanja pred sud koji je trebalo da obrazuje Društvo naroda, ili pred Stalni sud međunarodne pravde, pitanje će se, ako su posredi strane ovog Statuta, izneti pred Međunarodni sud.

Član 38

1. Sud, čiji je zadatak da sporove koji su mu podneti rešava saglasno međunarodnom pravu, primenjuje:

- a) međunarodne konvencije, bilo opšte ili posebne, kojima ustanovljavaju pravila izričito priznata od država u sporu;
- b) međunarodni običaj, kao dokaz opšte prakse prihvaćene kao pravo;
- c) opšta pravna načela priznata od civilizovanih naroda;
- d) pod uslovom odredaba člana 59, sudske odluke i doktrinu najpoznatijih stručnjaka javnog prava raznih naroda, kao pomoćno sredstvo za utvrđivanje pravnih pravila.

2. Ova odredba ne prejudicira pravo Suda da jedan spor rešava *ex aequo et bono*, ako stranke u sporu na to pristanu.

GLAVA III POSTUPAK

Član 39

1. Službeni jezici Suda su francuski i engleski. Ako se stranke sporazumeju da se spor raspravlja na francuskom, presuda se izriče na francuskom. Ako se stranke sporazumeju da se spor ras-

pravlja na engleskom, presuda se iz riče na engleskom.

2. U nedostatku sporazuma o jeziku koji će biti upotrebljen svaka stranka u sporu može se u postupku služiti jezikom kojim hoće; presudu Sud izriče na francuskom i engleskom jeziku. U ovom slučaju Sud istovremeno određuje koji će se od dva teksta smatrati verodostojnim.

3. Sud će, na traženja ma koje stranke u sporu, odobriti upotrebu i drugog jezika osim francuskog i engleskog kojim će se ta stranka služiti.

Član 40

1. Sporovi se iznose pred Sud prema slučaju, bilo saopštavanjem kompromisa ili pismenom tužbom upućenom sekretaru. U oba ova slučaja moraju biti naznačeni predmet spora i stranke u sporu.

2. Sekretar odmah saopštava tužbu svima zainteresovanim.

3. On isto tako, preko generalnog sekretara, obaveštava članove Ujedinjenih nacija kao i sve druge države koje su ovlašćene da se pojave pred Sudom.

Član 41

1. Sud je ovlašćen da ukaže, ako smatra da okolnosti to zahtevaju, na sve privremene mere koje treba preduzeti radi obezbeđenja prava jedne ili druge stranke u sporu.

2. U očekivanju konačne odluke, obaveštenje o predložnim merama odmah se dostavlja strankama u sporu i Savetu bezbednosti.

Član 42

1. Stranke u sporu predstavljaju zastupnici.

2. Njima pred Sudom mogu pomagati savetnici ili advokati.

3. Zastupnici, savetnici i advokati stranaka u sporu pred Sudom uživaju privilegije i imunitete potrebne za nezavisno obavljanje svojih dužnosti.

Član 43

1. Postupak se sastoji iz dva dela: pismenog i usmenog.

2. Pismeni postupak se sastoji iz dostavljanja Sudu i strankama u sporu podnesaka, protivpodnesaka i, ako je potrebno, odgovora; a, isto tako, i iz svih dokaznih spisa i isprava.

3. Ove dostave vrše se preko sekretara, po redu i o rokovima koje odredi Sud.

4. Overen prepis svake isprave koju podnese jedna stranka u sporu biće dostavljen drugoj stranci u sporu.

5. Usmeni postupak sastoji se u saslušanju pred Sudom svedoka, veštaka, zastupnika, savetnika i advokata.

Član 44

1. Radi uručjenja svih saopštenja drugim licima osim zastupnicima, savetnicima i advokatima, Sud se obraća neposredno vladi države na čijoj teritoriji saopštenje treba da se uruči.

2. Ista odredba se primenjuje kad god treba da se preduzmu koraci radi pribavljanja dokaza na licu mesta.

Član 45

Raspravom rukovodi predsednik ili, ako je on sprečen da predsedava, potpredsednik; ako su obojica sprečeni da predsedavaju, predsedava najstariji prisutni sudija.

Član 46

Rasprava pred Sudom je javna, ako Sud drukčije ne odluči, ili ako stranke u sporu ne zatraže da se javnost isključi.

Član 47

1. Na svakoj raspravi vodi se zapisnik koji potpisuju sekretar i predsednik.

2. Samo je taj zapisnik verodostojan.

Član 48

Sud izdaje naređenja za vođenje postupka, određuje oblik i vreme u kojima svaka stranka u sporu mora dati završnu reč i preduzima sve mere u vezi s izvođenjem dokaza.

Član 49

Sud može i pre početka rasprave pozvati zastupnike da podnesu svaku ispravu ili da pruže svako objašnjenje. Sva-ko odbijanje unosi se u zapisnik.

Član 50

Sud može u svako doba svakom pojedincu, telu, nadležstvu, komisiji ili drugoj organizaciji koju izabere poveriti zadatak da sprovede istragu ili da izvrši veštačenje.

Član 51

Svedocima i veštacima u toku rasprave postavljaju se sva pitanja od značaja pod uslovima koje Sud utvrđuje u Poslovniku pomenutom u članu 30.

Član 52

Pošto Sud primi dokaze i izjave svedoka u roku određenom u tu svrhu, on može odbiti da primi svaki dalji usmeni ili pismeni dokaz koji bi jedna stranka u sporu želela da podnese osim ako druga stranka u sporu pristane.

Član 53

1. Kad god se jedna od stranaka u sporu ne pojavi pred Sudom, ili propusti da brani svoju stvar, druga stranka u sporu može tražiti od Suda da odluči u korist njenog zahteva.

2. Pre no što tako postupi, Sud mora proveriti ne samo da je nadležan u smislu članova 36 i 37 nego i da je zahtev stvarno i pravno osnovan.

Član 54

1. Kad, pod rukovodstvom Suda, zastupnici, savetnici i advokati završe svoja izlaganja spornog pitanja, predsednik objavljuje da je rasprava završena.

2. Sud se povlači na većanje o odluci.

3. Većanja Suda se vrše tajno i ostaju tajna.

Član 55

1. Sve odluke donose se većinom prisutnih sudija.

2. U slučaju jednake podele glasova, predsednik ili sudija koji ga zamenjuje ima odlučujući glas.

Član 56

1. Presudom se utvrđuju razlozi na kojima je zasnovana.

2. Ona sadrži imena sudija koji su učestvovali u donošenju odluke.

Član 57

Ako presuda u celini ili delimično ne predstavlja jednodušno mišljenje sudija, svaki sudija je ovlašćen da dâ odvojeno mišljenje.

Član 58

Presudu potpisuju predsednik i sekretar. Ona se čita na javnoj sednici, pošto se o tome uredno obaveste zastupnici.

Član 59

Odluka Suda ima obaveznu snagu samo prema strankama u sporu i u odnosu na taj poseban slučaj.

Član 60

Presuda je konačna i bez prava žalbe. U slučaju spora o značenju ili domašaju presude, Sud daje tumačenje na zahtev bilo koje stranke u sporu.

Član 61

1. Zahtev za obnovu postupka može biti podnet samo kad se zasniva na otkriću neke činjenice od odlučujućeg značaja, koja pre izricanja presude nije bila poznata ni Sudu ni stranci u sporu koja zahteva obnovu, pod uslovom da takvo nepoznavanje nije posledica nemarnosti.

2. Postupak za obnovu otvara se odlukom Suda kojom se izričito utvrđuje postojanje nove činjenice, uz priznanje da ona po svome karakteru čini spor podložnim obnovi i izjavljuje da se po tom osnovu zahtev uvaži.

3. Sud može zahtevati prethodno izvršenje presude pre nego što odobri obnovu postupka.

4. Zahtev za obnovu mora se podneti najdocnije u roku od šest meseci od otkrića ove činjenice.

5. Nijedan zahtev za obnovu postupka ne može se podneti po isteku deset godina od dana presude.

Član 62

1. Ako neka država smatra da u nekom sporu ima pravni interes koji može biti ugrožen presudom, ona može podneti Sudu zahtev da joj se odobri da se umeša u spor.

2. O ovom zahtevu odlučuje Sud.

Član 63

1. Kad god je u pitanju tumačenje neke konvencije čije su strane ugovornice i druge države koje nisu zainteresovane u sporu, sekretar će sve takve države bez odlaganja obavestiti.

2. Svaka država tako obavještena ima pravo da se umeša u postupak; ali ako se ovim pravom posluži, tumačenje sadržano u presudi isto je tako i za nju obavezno.

Član 64

Ako Sud drukčije ne odredi, svaka stranka u sporu snosi svoje troškove.

GLAVA IV SAVETODAVNA MIŠLJENJA

Član 65

1. Sud može davati savetodavno mišljenje o svakom pravnom pitanju na traženje bilo kojeg tela koje je ovlašćeno Poveljom Ujedinjenih nacija, ili u skladu s njom, da traži takvo mišljenje.

2. Pitanja o kojima se traži savetodavno mišljenje Suda moraju se podneti Sudu pismenim zahtevom koji sadrži tačne podatke o pitanju o kome se mišljenje traži i koji je praćen svim ispravama kojima se to pitanje može rasvetliti.

Član 66

1. Sekretar o traženju savetodavnog mišljenja odmah obavestava sve države koje su ovlašćene da se pojavljuju pred Sudom.

2. Sekretar isto tako, posebnim i neposrednim saopštavanjem, obavestava

svaku državu ovlašćenu da se pojavljuje pred Sudom ili međunarodnu organizaciju, za koju Sud ili, ako Sud ne zaseda, njegov predsednik smatra da je u stanju pružiti podatke o tom pitanju, da je Sud spreman da u roku koji odredi predsednik primi pismene izjave, ili da, na javno i sednici koja će se u tu svrhu održati, sasluša usmene izjave u vezi s tim pitanjem.

3. Ako bilo koja država koja je ovlašćena da se pojavljuje pred Sudom ne primi posebno saopštenje pomenuto u stavu 2 ovog člana, takva država može izraziti želju da podnese pismenu izjavu ili da bude saslušana, a Sud će odlučiti.

4. Državama i organizacijama koje su podnele pismene ili usmene izjave ili i jedne i druge, biće dopušteno da stavljaju primedbe na izjave koje su učinile druge države ili organizacije u obliku, obimu i u rokovima koje u svakom pojedinom slučaju određuje Sud, ili, ako on ne zaseda, predsednik. U tu svrhu sve slične izjave sekretar blagovremeno saopštava državama i organizacijama koje su podnele takve izjave.

Član 67

Sud proglašava svoja savetodavna mišljenja na javnoj sednici pošto su prethodno bili obavješteni generalni sekretar i predstavnici članova Ujedinjenih nacija, ostalih država i međunarodnih organizacija kojih se to neposredno tiče.

Član 68

Pri vršenju svojih savetodavnih funkcija Sud će se rukovoditi i odredbama ovoga Statuta koje se primenjuju u kontradiktornom postupku ukoliko smatra da njihovoj primeni ima mesta.

GLAVA V IZMENE I DOPUNE

Član 69

Izmene i dopune ovog Statuta vršiče se po istom postupku koji je predviđen Poveljom Ujedinjenih nacija za izmene i dopune te Povelje, uz rezervu, međutim,

da se vodi računa o svima odredbama koje, na preporuku Saveta bezbednosti, bude usvojila Generalna skupština u vezi s učestvovanjem država koje su strane ovog Statuta ali koje nisu članovi Ujedinjenih nacija.

Član 70

Sud ima pravo da predlaže izmene i dopune ovog Statuta koje smatra potrebnim, putem pismenih saopštenja generalnom sekretaru, u cilju razmatranja saglasno odredbama člana 69.

11. UPOTREBA SILE U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA

11.1. Brian–Kelogov pakt³⁰

(izvod)

Član I

Visoke ugovorne strane svečano izjavljuju u ime svojih naroda da osuđuju pribegavanje ratu radi rešenja međunarodnih sporova, i da ga se odriču kao oruđa nacionalne politike u svojim međusobnim odnosima.

Član II

Visoke ugovorne strane priznaju da će se raspravljanje i rešenje svih sporova ili konflikata, ma kakve prirode i ma kakvog porekla oni bili, koji bi mogli između njih nastati, svakada tražiti jedino miroljubivim sredstvima.

11.2. Rezolucija Ujedinjeni za mir³¹

Generalna skupština,

Priznajući da su prva dva utvrđena cilja Ujedinjenih nacija:

„Da očuva međunarodni mir i bezbednost i u tu svrhu: da preduzima efektivne kolektivne mere radi sprečavanja i otklanjanja svega što grozi miru, i suzbijanja akata agresije i drugih povreda mira i da ostvari mirnim sredstvima, u skladu sa načelima pravde i međunarodnog prava, poravnanje ili rešenje međunarodnih sporova ili situacija koje bi mogle dovesti do povrede mira“, i

„Da razvija prijateljske odnose među nacijama, zasnovane na poštovanju načela ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda, i da preduzima druge odgovarajuće mere za učvršćenje sveopšteg mira“,

Potvrđujući da je prvenstvena obaveza svih članova Ujedinjenih nacija da, ukoliko su umešani u neki međunarodni

spor, traže rešenje tog spora mirnim sredstvima pomoću postupaka predviđenim u Glavi VI. Povelje, i podsećajući na uspešna dostignuća Ujedinjenih nacija u tom pogledu u brojnim ranijim slučajevima,

Nalazeći da međunarodna napetost postoji u opasnim razmerima,

Podsećajući na svoju rezoluciju 190 (IV) nazvanu „Bitni elementi mira“, koja utvrđuje da je nepoštovanje načela Povelje Ujedinjenih nacija prvenstveni razlog nastavljanja međunarodne napetosti, i želeći još više doprineti ciljevima te rezolucije,

Ponovo potvrđujući da je važno da Savet bezbednosti odgovori svojoj prvenstvenoj odgovornosti za održavanje međunarodnog mira i bezbednosti, i potvrđujući dužnost stalnih članova da teže jednoglasnosti i da ograniče upotrebu veta,

30 S. Đorđević i dr. (ur.), *Grđa međunarodnog javnog prava*, 1988, str. 295.

31 Usvojena i proglašena rezolucijom Generalne skupštine 377 A, na njenom 5. zasedanju, 3. novembra 1950. godine. Đorđević, S. *Grđa međunarodnog javnog prava*, Beograd, 1988.

Ponovo potvrđujući da inicijativa za pregovore o oružanim snagama predviđenim u članu 43. Povelje pripada Savetu bezbednosti, i želeći da osigura, sve do zaključenja takvih sporazuma, da Ujedinjene nacije imaju mogućnost upotrebe sredstava za održavanje međunarodnog mira i bezbednost,

Svesna da propust Saveta bezbednosti da odgovori svojim odgovornostima u ime svih država članica, naročito onim odgovornostima o kojima je reč u prethodna dva stava, ne oslobađa države članice njihovih obaveza ili pak Ujedinjene nacije njihove odgovornosti prema Povelji da održavaju međunarodni mir i bezbednost,

Priznajući posebno da takav propust ne lišava Generalnu skupštinu njenih prava niti je oslobađa njene odgovornosti prema Povelji u pogledu održavanja međunarodnog mira i bezbednosti,

Priznajući da je, kako bi Generalna skupština odgovorila svojim odgovornostima u tim slučajevima, potrebno: omogućiti promatranje radi utvrđivanja činjenica i razotkrivanja agresora; postojanje oružanih snaga za kolektivnu upotrebu; omogućiti Generalnoj skupštini pravovremeno davanje preporuke članovima Ujedinjenih nacija za kolektivnu akciju, koja mora biti brza da bi bila delotvorna.

1. *Odlučuje* da, ukoliko Savet bezbednosti zbog nedostatka jednoglasnosti stalnih članova, propusti da odgovori svojoj prvenstvenoj odgovornosti za održavanje međunarodnog mira i bezbednosti u slučaju svake pretnje miru, narušenja mira ili čina agresije, Generalna skupština mora odmah razmotriti taj predmet kako bi članovima dala odgovarajuće preporuke za kolektivne mere uključujući, u slučaju narušenja mira ili čina agresije, i upotrebu oružanih snaga, kada je to potrebno za održavanje ili uspostavljanje međunarodnog mira i bezbednosti. Ukoliko u to vre-

me Generalna skupština ne zaseda, može se sastati na hitnom vanrednom zasedanju u roku od 24 sata od zahteva za zasedanje. Takvo hitno vanredno zasedanje mora se sazvati ako to zahteva Savet bezbednosti na osnovu glasova bilo kojih sedam³² članova ili većina članova Ujedinjenih nacija;

2. *Usvaja* u tu svrhu izmene na svoj poslovnik koje su iznesene u dodatku ove rezolucije;

B

3. *Osniva* Komisiju mirovnih posmatrača koju će, za kalendarske godine 1951. i 1952, sačinjavati četrnaest članova, i to: Čehoslovačka, Francuska, Indija, Irak, Izrael, Kina, Kolumbija, Novi Zeland, Pakistan, Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika, Sjedinjene Američke Države, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske i Urugvaj, i koja može vršiti posmatranje i izveštavanje o situaciji na bilo kom području gde postoji međunarodna napetost čije bi nastavljanje moglo ugroziti održavanje međunarodnog mira i bezbednosti. Na osnovu poziva ili uz pristanak države na čiju teritoriju bi trebalo uputiti Komisiju, Generalna skupština ili Privremeni odbor, kada Generalna skupština ne zaseda, mogu koristiti Komisiju ako Savet bezbednosti ne izvršava funkcije koje su mu dodeljene Poveljom s obzirom na predmet o kome se radi. Odluke o korišćenju Komisije donose se potvrdnim glasovima dve trećine članova koji su prisutni i glasaju. Savet bezbednosti takođe može koristiti Komisiju u skladu sa svojim ovlašćenjima utvrđenim Poveljom;

4. *Odlučuje* da Komisija ima diskreciono pravo da osniva potkomisije i da se koristi uslugama posmatrača koji joj pomažu u obavljanju njenih funkcija;

5. *Preporučuje* svim vladama i vlastima da sarađuju s Komisijom i da joj pomažu u obavljanju njenih funkcija;

32 Danas bilo kojih devet članica Saveta bezbednosti, s obzirom na kasnije izmene čla na 27. Povelje

6. *Zabteva* od generalnog sekretara da osigura potrebno osoblje i olakšice, koristeći se, shodno odluci Komisije, Terenskim posmatračima s popisa Ujedinjenih nacija predviđenim rezolucijom Generalne skupštine 297 B (IV);

C

7. *Poziva* svaku članicu Ujedinjenih nacija da proceni sopstvene izvore radi određivanja prirode i opsega pomoći koju bi bila u stanju da pruži potpomažući bilo koju preporuku Saveta bezbednosti ili Generalne skupštine za uspostavljanje međunarodnog mira i bezbednosti;

8. *Preporučuje* državama članicama Ujedinjenih nacija da svaka od njih u sastavu nacionalnih oružanih snaga održava tako obučene, organizovane i opremljene jedinice koje bi se odmah mogle, u skladu s ustavnim poretkom dotičnih država, upotrebiti kao jedinica ili jedinice Ujedinjenih nacija, na osnovu preporuke Saveća bezbednosti ili Generalne skupštine, ne dirajući u upotrebu takvih jedinica u vršenju prava individualne ili kolektivne samoobrane priznatog u članu 51. Povelje;

9. *Poziva* članove Ujedinjenih nacija da, čim bude moguće, obaveste Odbor za kolektivne mere predviđen u stavu 11. o merama koje su preduzete za primenu prethodnog stava;

10. *Zabteva* od generalnog sekretara da, s odobrenjem Odbora predviđenog u stavu 11, odredi popis vojnih stručnjaka koji se, na zahtev, mogu staviti na raspolaganje državama članicama koje žele dobiti tehničke savete u pogledu organizacije, obučavanja i opremanja u svrhu brzog delovanja u sastavu jedinica Ujedinjenih nacija na koje se odnosi stav 8;

D

11. *Osniva* Odbor za kolektivne mere koji čine četrnaest članica i to: Australija, Belgija, Brazil, Burma, Egipat, Filipini, Francuska, Jugoslavija, Kanada, Meksiko, Sjedinjene Američke Države, Turska, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sje-

verne Irske i Venezuela, i nalaže tom Odboru, na osnovu konsultacija s generalnim sekretarom i s onim državama članicama koje Odbor smatra prikladnim, da prouči i uputi izveštaj Savetu bezbednosti i Generalnoj skupštini, najkasnije do 1. septembra 1951, o metodama, uključujući one spomenute u odeljku C ove rezolucije, koje bi mogle biti upotrebljene za održavanje i jačanje međunarodnog mira i bezbednosti u skladu s ciljevima i načelima Povelje, uzimajući u obzir kolektivnu samoobranu i regionalne sporazume (članovi 51 i 52 Povelje);

12. *Preporučuje* svim državama članicama da sarađuju s Odborom i pomažu mu u obavljanju njegovih funkcija;

13. *Zabteva* od generalnog sekretara da osigura osoblje i olakšice potrebne za delotvorno ostvarivanje ciljeva izloženih u odeljcima C i D ove rezolucije;

E

14. *U potpunosti svesna* da usvajanjem gore iznesenih predloga neće biti osiguran stalni mir samo sporazumima o kolektivnoj sigurnosti protiv narušavanja međunarodnog mira i akata agresije, nego da stvarni i trajni mir zavisi, takođe, od ostvarivanja svih ciljeva i načela ustanovljenih Poveljom Ujedinjenih nacija, o primeni rezolucija Saveta bezbednosti, Generalne skupštine i drugih glavnih organa Ujedinjenih nacija nadležnih da postignu održavanje međunarodnog mira i bezbednosti, a posebno od poštovanja i ispunjavanja ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve, i o uspostavljanju i održavanju uslova ekonomskog i socijalnog blagostanja u svim zemljama; i u skladu s tim

15. *Poziva* države članice da u potpunosti poštuju i intenziviraju zajedničku akciju u saradnji s Ujedinjenim nacijama, kako bi se razvijalo i podsticalo opšte poštovanje i ispunjavanje ljudskih prava i osnovnih sloboda, i pojačali pojedinačni i kolektivni naponi za ostvarivanje uslova ekonomske stabilnosti i socijalnog napretka, naročito razvojem nerazvijenih zemalja i područja.

11.3. Rezolucija 1244 Saveta bezbednosti UN³³

Savet bezbednosti,

Imajući u vidu principe i ciljeve Povelje Ujedinjenih nacija, uključujući primarnu odgovornost Saveta bezbednosti za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti,

Podsećajući na svoje rezolucije 1160 (1998) od 31. marta 1998, 1199 (1998) od 23. septembra 1998, 1203 (1998) od 24. oktobra 1998. i 1239 (1999) od 14. maja 1999,

Izražavajući žaljenje zbog toga što nije došlo do potpunog poštovanja zahteva iz ovih rezolucija,

Odlučan da razreši ozbiljnu humanitarnu situaciju na Kosovu, u Saveznoj Republici Jugoslaviji, i osigura bezbedan i slobodan povratak svih izbeglica i raseljenih lica njihovim domovima,

Osuđujući sve akte nasilja protiv stanovnika Kosova kao i terorističke akte bilo koje strane,

Podsećajući na saopštenje generalnog sekretara UN od 9. aprila 1999. u kome se izražava zabrinutost zbog humanitarne tragedije koja se odvija na Kosovu,

Ponovo potvrđujući pravo svih izbeglica i raseljenih lica da se vrate svojim domovima u bezbednosti,

Podsećajući na nadležnost i mandat Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju,

Pozdravljajući opšte principe o političkom rešenju za kosovsku krizu koji su usvojeni 6. maja 1999. godine (S/1999/516, aneks 1 uz ovu rezoluciju) i takođe pozdravljajući to što SR Jugoslavija prihvata principe koji su navedeni u tačkama 1–9 u papiru koji je podnet u Beogradu

2. juna 1999. godine (S/1999/649, aneks 2 uz ovu rezoluciju) i saglasnost SR Jugoslavije na taj papir, *Ponovo potvrđujući* privrženost svih država članica suverenitetu i teritorijalnom integritetu SR Jugoslavije i drugih država regiona, kako je navedeno u Helsinškom dokumentu i u aneksu 2,

Ponovo potvrđujući apel iz prethodnih rezolucija za široku autonomiju i suštinsku samoupravu za Kosovo,

Utvrđujući da situacija u regionu i dalje predstavlja pretnju međunarodnom miru i bezbednosti,

Odlučan da obezbedi sigurnost i bezbednost međunarodnog osoblja i sprovođenje obaveza koje proističu iz ove rezolucije od strane svih na koje se ona odnosi, i *delujući* u tom cilju u skladu sa Glavom VII Povelje Ujedinjenih nacija,

1. Odlučuje da političko rešenje za krizu na Kosovu treba da bude zasnovano na opštim principima iz aneksa 1 i kako je dalje razrađeno u principima i drugim traženim elementima iz aneksa 2;

2. Pozdravlja to što SR Jugoslavija prihvata principe i druge tražene elemente koji se pominju u gore navedenom stavu 1, i zahteva punu saradnju SR Jugoslavije u cilju njihove brze primene;

3. Naročito traži da SR Jugoslavija odmah obustavi nasilje i represiju na Kosovu na način koji se može verifikovati, i da započne i okonča povlačenje u fazama sa Kosova, na način koji se može verifikovati, svih vojnih, policijskih i paravojnih snaga, u skladu sa hitnim rasporedom, sa čim će biti sinhronizovano raspoređivanje međunarodnog bezbednosnog prisustva na Kosovu;

33 Usvojena na 4011. sednici Saveta bezbednosti, 10. juna 1999. UN DOC. NO. S/RES/1244 (1999). Prevod Beogradskog centra za ljudska prava.

4. Potvrđuje da će posle povlačenja, dogovorenom broju jugoslovenskog i srpskog vojnog i policijskog osoblja biti dozvoljen povratak na Kosovo radi obavljanja dužnosti u skladu sa aneksom 2;

5. Odlučuje o raspoređivanju civilnog i bezbednosnog prisustva na Kosovu, pod pokroviteljstvom UN, sa odgovarajućom opremom i osobljem, kako se to traži, i pozdravlja saglasnost SR Jugoslavije za takvo prisustvo;

6. Traži od generalnog sekretara da imenuje, nakon konsultacija sa Svetom bezbednosti, specijalnog predstavnika koji će kontrolisati implementaciju civilnog prisustva i dalje traži od generalnog sekretara da dâ instrukciju svom specijalnom predstavniku da vrši koordinaciju sa međunarodnim bezbednosnim prisustvom kako bi se obezbedilo da oba prisustva rade u pravcu istih ciljeva i da se međusobno pomažu;

7. Ovlašćuje države članice i odgovarajuće međunarodne organizacije da uspostave međunarodno bezbednosno prisustvo na Kosovu, kako se navodi u stavu 4 aneksa 2 uz sva neophodna sredstva kako bi moglo da obavi svoje odgovornosti iz dole navedenog stava 9;

8. Potvrđuje potrebu za hitnim i što skorijim raspoređivanjem efikasnog međunarodnog civilnog i bezbednosnog prisustva na Kosovu, i zahteva da strane u potpunosti saraduju prilikom njegovog raspoređivanja;

9. Odlučuje da će odgovornosti međunarodnog bezbednosnog prisustva koje će biti raspoređeno i delovati na Kosovu uključivati:

- (a) odvratanje od obnove neprijateljstva, održavanje i prema potrebi, nametanje prekida vatre, obezbeđivanje povlačenja i sprečavanja povratka na Kosovo snaga savezne i republičke vojske, policije i paravojnih jedinica, osim kako je predviđeno u tacki 6 aneksa 2;
- (b) demilitarizaciju Oslobođilacke vojske Kosova (OVK) i drugih nao-

ružanih grupa kosovskih Albanaca, kako se zahteva u stavu 15;

- (c) uspostavljanje bezbednog okruženja u kome izbeglice i raseljena lica mogu da se vrate svojim kućama u bezbednosti, a međunarodno civilno prisustvo može da funkcioniše, u kome privremena uprava može da bude uspostavljena i humanitarna pomoć isporučivana;
- (d) osiguranje javne bezbednosti i reda dok međunarodno civilno prisustvo ne preuzme odgovornost za sprovođenje tog zadatka;
- (e) nadgledanje uklanjanja mina dok međunarodno civilno prisustvo, prema potrebi, ne preuzme odgovornost za taj zadatak;
- (f) odgovarajuću podršku i blisku koordinaciju sa radom međunarodnog civilnog prisustva;
- (g) obavljanje dužnosti nadgledanja granice, prema potrebi;
- (h) obezbeđenje zaštite i slobode kretanja za sebe, za međunarodno civilno prisustvo i druge međunarodne organizacije;

10. Ovlašćuje generalnog sekretara da uz pomoć odgovarajućih međunarodnih organizacija, uspostavi međunarodno civilno prisustvo na Kosovu, kako bi se obezbedila privremena uprava na Kosovu, pri čemu će narod Kosova moći da uživa suštinsku autonomiju u okviru SR Jugoslavije, i koje će obezbediti prelaznu upravu pri čemu će uspostavljati i nadgledati razvoj privremenih demokratskih institucija samouprave, kako bi se obezbedili uslovi za miran i normalan život svih stanovnika Kosova;

11. Odlučuje da će glavne odgovornosti civilnog prisustva uključivati:

- (a) unapređenje uspostavljanja, do konačnog rešenja, suštinske autonomije i samouprave na Kosovu, uzimajući u potpunosti u obzir aneks 2 i sporazume iz Rambujea (S/1999/648);

- (b) obavljanje osnovnih civilno-upravnih funkcija tamo gde je i koliko je to potrebno;
- (c) organizovanje i nadgledanje razvoja privremenih institucija za demokratsku i autonomnu samoupravu, do konačnog političkog rešenja, uključujući i održavanje izbora;
- (d) prenošenje, u skladu sa uspostavljanjem tih institucija, svojih administrativnih zadataka, a nadgledajući i podržavajući učvršćivanje lokalnih privremenih institucija Kosova i drugih aktivnosti u pravcu gradjenja mira;
- (e) olakšavanje političkog procesa čiji je cilj definisanje budućeg statusa Kosova, uzimajući u obzir sporazume iz Rambujea (S/1999/648);
- (f) u konačnoj fazi, nadgledanje prenošenja vlasti sa privremenih institucija Kosova na institucije koje će biti uspostavljene u skladu sa političkim rešenjem;
- (g) podršku rekonstrukciji ključnih objekata infrastrukture i drugoj ekonomskoj rekonstrukciji;
- (h) podršku saradnji sa međunarodnim humanitarnim organizacijama, i humanitarnoj pomoći unesrećenima;
- (i) održavanje civilnog reda i zakona, uključujući i uspostavljanje snaga lokalne policije, a u međuvremenu, putem raspoređivanja međunarodnog policijskog osoblja koje će raditi na Kosovu;
- (j) zaštitu i unapređenje ljudskih prava;
- (k) osiguranje bezbednog i neometanog povratka svih izbeglica i raseljenih lica u njihove domove na Kosovu;

12. Ističe potrebu koordiniranih operacija humanitarne pomoći, kao i da SR Jugoslavija dozvoli neometen pristup Kosovu humanitarnim organizacijama za pružanje pomoći i saraduje sa takvim organizacijama kako bi se obezbedila brza i efikasna dostava humanitarne pomoći;

13. Podstiče sve države članice i međunarodne organizacije da daju doprinos ekonomskoj i socijalnoj obnovi kao i bezbednom povratku izbeglica i raseljenih lica, i ističe, u tom kontekstu, značaj sazivanja, što je pre moguće, međunarodne konferencije donatora, naročito za ciljeve u gore navedenom stavu 11g);

14. Zahteva punu saradnju svih na koje se to odnosi, uključujući i međunarodno bezbednosno prisustvo, sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju;

15. Zahteva od OVK i drugih naoružanih grupa kosovskih Albanaca da odmah prekinu sa svim ofanzivnim akcijama i da se povinuju zahtevima za demilitarizaciju kako to traži šef međunarodnog civilnog prisustva, u konsultacijama sa specijalnim predstavnikom generalnog sekretara;

16. Odlučuje da se zabrane koje su nametnute u stavu 8 rezolucije 1160 (1998) neće odnositi na oružje i srodnu vojnu opremu koje koristi međunarodno civilno bezbednosno prisustvo;

17. Pozdravlja rad koji je u toku u Evropskoj uniji i drugim međunarodnim organizacijama u cilju razvijanja sveobuhvatnog pristupa ekonomskom razvoju i stabilizaciji regiona koji je pogođen kosovskom krizom, uključujući i implementaciju Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu, uz široko međunarodno učešće, kako bi se podstaklo unapređenje demokratije, ekonomskog prosperiteta, stabilnosti i regionalne saradnje;

18. Zahteva od svih država u regionu da u potpunosti saraduju u sprovođenju svih aspekata ove rezolucije;

19. Odlučuje da se međunarodno civilno i bezbednosno prisustvo uspostavi za početni period od 12 meseci, koje će se nastaviti posle toga ukoliko Savet bezbednosti ne odluči drugačije;

20. Traži od generalnog sekretara da u redovnim intervalima podnosi Savetu izveštaje o sprovođenju ove rezolucije, uključujući i izveštaje rukovodstva civil-

nog i bezbednosnog prisustva, pri čemu prvi izveštaj treba da bude podnet u roku od 30 dana od usvajanja ove rezolucije;

21. Odlučuje da se i dalje aktivno bavi ovim pitanjem.

Aneks 1 – Izjava predsedavajućeg o zaključcima sa sastanka ministara Grupe 8, održanog u Petersburgu centru, 6. maja 1999. godine

Ministri Grupe 8 su usvojili dole navedene opšte principe o političkom rešenju krize na Kosovu:

- trenutna i proverljiva obustava nasilja i represije na Kosovu;
- povlačenje vojske, policije i paravojskih snaga sa Kosova;
- raspoređivanje efikasnog međunarodnog civilnog i bezbednosnog prisustva na Kosovu, koje će podržati i usvojiti Ujedinjene nacije, sposobnog da garantuje ostvarivanje zajedničkih ciljeva;
- uspostavljanje privremene administracije za Kosovo o čemu će doneti odluku Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, kako bi se obezbedili uslovi za miran i normalan život za sve stanovnike Kosova;
- bezbedan i slobodan povratak svih izbeglica i raseljenih lica i neometan pristup humanitarnih organizacija Kosovu;
- politički proces ka uspostavljanju sporazuma o privremenom političkom okviru, koji će obezbediti suštinsku samoupravu na Kosovu, uzimajući u potpunosti u obzir sporazume iz Rambujea i principe suverenosti i teritorijalnog integriteta SR Jugoslavije i drugih zemalja u regionu, i demilitarizaciju OVK;
- sveobuhvatni pristup ekonomskom razvoju i stabilizaciji kriznog regiona.

Aneks 2

Sporazum treba da bude postignut na osnovu dole navedenih principa kako

bi se krenulo u pravcu rešavanja krize na Kosovu:

1. Trenutna i proverljiva obustava nasilja i represije na Kosovu.

2. Proverljivo povlačenje svih vojnih, policijskih i paravojskih snaga sa Kosova, u skladu sa hitnim rasporedom.

3. Raspoređivanje na Kosovu, pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija, efikasnog međunarodnog civilnog i bezbednosnog prisustva, sposobnog da garantuje postizanje zajedničkih ciljeva, koje će delovati, ako se tako odluči, u skladu sa Glavom VII Povelje.

4. Međunarodno bezbednosno prisustvo uz suštinsko učešće NATO mora da bude raspoređeno pod jedinstvenom komandom i kontrolom i ovlašćeno da uspostavi bezbedno okruženje za sve ljude na Kosovu, kao i da olakša bezbedan povratak svih raseljenih lica i izbeglica njihovim domovima.

5. Uspostavljanje privremene administracije za Kosovo kao dela međunarodnog civilnog prisustva pod kojim će narod Kosova moći da uživa suštinsku autonomiju u okviru SR Jugoslavije o čemu će odluku doneti Savet bezbednosti UN. Privremena administracija treba da obezbedi prelaznu upravu, i da pri tome uspostavlja i nadgleda razvoj privremenih demokratskih samoupravnih institucija kako bi se obezbedili uslovi za miran i normalan život svih stanovnika Kosova.

6. Nakon povlačenja, dogovorenom broju jugoslovenskog i srpskog osoblja će biti dozvoljeno da se vrati i obavlja sledeće funkcije:

- vezu sa međunarodnom civilnom misijom i međunarodnim bezbednosnim prisustvom;
- obeležavanje/čišćenje minskih polja;
- održavanje prisustva na mestima srpske kulturne baštine;
- održavanje prisustva na glavnim granničnim prelazima.

7. Bezbedan i slobodan povratak svih izbeglica i raseljenih lica uz nadzor UNHCR (Visokog komesara UN za izbeglice) i neometan pristup humanitarnih organizacija Kosovu.

8. Politički proces u cilju uspostavljanja sporazuma o privremenom političkom okviru koji će obezbediti suštinsku samoupravu za Kosovo, uzimajući u potpunosti u obzir sporazume iz Rambujea i principe suvereniteta i teritorijalnog integriteta SR Jugoslavije i drugih zemalja regiona, kao i demilitarizaciju OVK. Pregovori iz-

među strana u pravcu postizanja rešenja ne treba da odlažu ili ometaju uspostavljanje demokratskih samoupravnih institucija.

9. Sveobuhvatni pristup ekonomskom razvoju i stabilizaciji kriznog regiona. Ovo će uključiti sprovođenje Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu, uz široko međunarodno učešće kako bi se dalje podsticalo unapređenje demokratije, ekonomskog prosperiteta, stabilnosti i regionalne saradnje.

11.4. Rezolucija 678 Saveta bezbednosti UN³⁴

Savet bezbednosti,

Podsećajući na i potvrđujući svoje rezolucije 660 (1990) od 2. avgusta 1990, 661 (1990) od 6. avgusta 1990, 662 (1990) od 9. avgusta 1990, 664 (1990) od 18. avgusta 1990, 665 (1990) od 25. avgusta 1990, 666 (1990) od 13. septembra 1990, 667 (1990) od 16. septembra 1990, 669 (1990) od 24. septembra 1990, 670 (1990) od 25. septembra 1990, 674 (1990) od 29. oktobra 1990. i 677 (1990) od 28. novembra 1990. godine,

Primećujući da, uprkos svim naporima Ujedinjenih nacija, Irak odbija da izvrši svoje obaveze iz rezolucije 660 (1990) i gore navedenih pratećih rezolucija, flagrantno prezrevši autoritet Saveta bezbednosti,

Imajući na umu svoje obaveze i odgovornosti po Povelji Ujedinjenih nacija u pogledu održavanja i očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti,

Odlučan da obezbedi puno poštovanje svojih odluka,

Delujući u skladu sa Glavom VII Povelje,

1. *Zabteva* da Irak u potpunosti ispuni svoje obaveze iz rezolucije 660 (1990) i svih potonjih relevantnih rezolucija, i odlučuje, održavajući na snazi svoje ranije odluke, da Iraku pruži poslednju priliku, kao znak dobre volje, da svoje obaveze ispuni;

2. *Ovlašćuje* države članice koje saraduju sa Vladom Kuvajta da, ako Irak ne ispuni svoje obaveze, kako je to navedeno u stavu 1, do 15. januara 1991, upotrebe sve neophodne mere da održe i sprovedu rezoluciju 660 (1990) i sve potonje relevantne rezolucije, i da uspostave međunarodni mir i bezbednost u regionu;

3. *Zabteva* od svih država da pruže adekvatnu podršku radnjama sprovedenim na osnovu stava 2 ove rezolucije;

4. *Zabteva* da države redovito izveštavaju Savet bezbednosti o toku svih radnji preduzetih na osnovu stavova 2 i 3 ove rezolucije;

5. *Odlučuje* da se i dalje bavi ovim pitanjem.

³⁴ Usvojena na 2963. sednici Saveta bezbednosti, 29. novembra 1990. UN DOC. NO. S/RES/678 (1990). Prevod Beogradskog centra za ljudska prava.

11.5. Rezolucija 1441 Saveta bezbednosti UN³⁵

Savet bezbednosti,

Podsećajući na svoje prethodne relevantne rezolucije, i to posebno rezoluciju 661 (1990) od 6 avgusta 1990, 678 (1990) od 29. novembra 1990, 686 (1991) od 2. marta 1991, 687 (1991) od 3. aprila 1991, 688 (1991) od 5. aprila 1991, 707 (1991) od 15. avgusta 1991, 715 (1991) od 11. oktobra 1991, 986 (1995) od 14. aprila 1991 i 1284 (1999) od 17. decembar 1999, kao i na sve relevantne izjave predsedavajućeg,

Podsećajući takođe i na svoju rezoluciju 1382 (2001) od 29. novembra 2001. i na svoju nameru da je u potpunosti primeni,

Uviđajući opasnost koju neispunjavanje obaveza Iraka iz relevantnih rezolucija i proliferacija oružja masovnog uništenja i dalekometnih raketa mogu imati po međunarodni mir i bezbednost,

Podsećajući da je rezolucija 678 (1990) ovlastila države članice upotrebe sve neophodne mere authorized Member States da održe i sprovedu rezoluciju 660 (1990) i sve potonje relevantne rezolucije, i da uspostave međunarodni mir i bezbednost u regionu,

Dalje podsećajući da rezolucija 687 (1991) uspostavile obaveze Iraka koje predstavljaju neophodni korak u ostvarenju navedenog cilja uspostavljanja međunarodnog mira i bezbednosti u regionu,

Osudjujući činjenicu da Irak nije pružio tačan, potpun, konačan i kompletn izveštaj, kao što je to zahtevano rezolucijom 687 (1991), o svim aspektima svojih programa razvijanja oružja masovnog uništenja i balističkih raketa sa većim do metom od 150km, o zalihama ovakvog oružja, njihovih komponenti, postrojenji-

ma za proizvodnju i njihovim lokacijama, kao i o svim ostalim nuklearnim programima, uključujući i one za koje Irak tvrdi da nisu povezani za proizvodnjom materijala koji se može koristiti za izradu nuklearnog oružja,

Dalje osudjujući neprekidne opstrukcije Iraka u omogućavanja trenutnog, bezuslovnog i potpunog pristupa lokacijama koje odrede Specijalna komisija Ujedinjenih nacija (UNSCOM) i Međunarodna agencija za atomsku energiju (IAEA), i nesaradnju sa inspektorima UNSCOM-a i IAEA, kako je to zahtevano rezolucijom 687 (1991), kao i potpuni prekid saradnje sa UNSCOM-om i IAEA od 1998. godine,

Osudjujući nepostojanje, od decembra 1998, međunarodnog posmatranja, inspekcija i verifikacija u Iraku, kako je to zahtevano relevantnim rezolucijama, u pogledu postojanja oružja za masovno uništenje i balističkih raketa, i to uprkos više puta ponovljenim zahtevima Saveta da Irak omogući trenutno, bezuslovan i potpun pristup Komisiji Ujedinjenih nacija za monitoring, verifikaciju i inspekciju (UNMOVIC), ustanovljenu rezolucijom 1284 (1999) kao organizacija koja je nasledila UNSCOM,

kao i IAEA, i žaleći zbog time izrokovanog produžavanja krize u regionu i patnji iračkog naroda,

Dalje osudjujući Vladu Iraka, koja nije ispunila svoje obaveze na osnovu rezolucije 687 (1991) u pogledu terorizma, svoju obavezu na osnovu rezolucije 688 (1991) da obustavi represiju nad civilnim stanovništvom i da omogući pristup međunarodnih humanitarnih organizacija svima u Iraku kojima je pomoć potrebna, kao i svoju obavezu na osnovu rezolucija 686 (1991), 687 (1991), i 1284 (1999) da

35 Usvojena na 4644. sednici Saveta bezbednosti, 8. novembra 2002. UN DOC. NO. S/RES/1441 (2002). Prevod Beogradskog centra za ljudska prava.

vratiti ili sarađuje u pronalaznju državljanja Kuvajta i trećih zemalja koji su protivpravno zatvoreni u Iraku, i da vrati kuvajtsku imovinu koju je Irak protivpravno prisvojio,

Podsećajući da je Savet u svojoj rezoluciji 687 (1991) naglasio da će primirje biti zasnovano na prihvatanju obaveza koje proističu iz te rezolucije od strane Iraka,

Odlučan da osigura potpuno i trenutno ispunjavanje obaveza Iraka na osnovu rezolucije 687 (1991) i drugih relevantnih rezolucija, bez ikakvih uslova ili ograničenja, i podsećajući da rezolucije Saveta predstavljaju standard po kome se to ispunjavanje meri,

Podsećajući da je efektivno funkcionisanje UNMOVIC-a, kao sukcesora Specijalne komisije, kao i IAEA od suštinskog značaja za sprovođenje rezolucije 687 (1991) i svih drugih relevantnih rezolucija,

Uzimajući u obzir da pismo datirano 16. septembra 2002. ministra spoljnih poslova Iraka, naslovljena na generalnog sekretara, predstavlja neophodni prvi korak prema ispravljaju stalnog nepoštovanja relevantnih rezolucija Saveta od strane Iraka,

Uzimajući u obzir i pismo datirano 8. oktobra 2002. izvršnog direktora UNMOVIC-a i generalnog direktora IAEA naslovljeno na generala Al-Saadija iz iračke Vlade, posle njihovog sastanka u Beču, u kome se navode praktični uslovi koji moraju da se ispune kao preduslov za ponovni početak inspekcija UNMOVIC-a i IAEA u Iraku, i izražavajući ozbiljnu zabrinutost zbog propuštanja Vlade Iraka da ove aranžmane potvrdi, kako je to izloženo u navedenom pismu,

Potvrđujući privrženost svih država članica suverenosti i teritorijalnom integritetu Iraka, Kuvajta i drugih susednih država,

Pobvaljujući generalnog sekretara, kao i Ligu arapskih država i njenog generalnog sekretara zbog njihovih uložениh napora,

Odlučan da obezbedi puno poštovanje svojih odluka,

Delujući u skladu sa Glavom VII Povelje Ujedinjenih nacija,

1. *Odlučuje* da Irak nastavlja sa materijalnim kršenjem svojih obaveza na osnovu relevantnih rezolucija, uključujući rezoluciju 687 (1991), i to posebno nesaradnjom sa inspektorima UN i IAEA, i nezavršenjem radnji propisanih u stavovima 8 do 13 rezolucije 687(1991);

2. *Odlučuje*, imajući u vidu stav 1, da Iraku ovom rezolucijom pruži konačnu priliku da ispuni svoje obaveze razoružavanja u skladu sa relevantnim rezolucijama Saveta, i u tom smislu odlučuje da ustanovi poboljšan režim inspekcija sa ciljem da se na potpun i proveren način privede kraju proces razoružavanja u skladu sa rezolucijom 687 (1991) i potonjim rezolucijama Saveta;

3. *Odlučuje* da će, radi početka ispunjenja obaveze razoružavanja, pored davanja obaveznih dvogodišnjih deklaracija, Vlada Iraka pružiti inspektorima UNMOVIC-a i IAEA tačan, potpun i kompletan uvid u sve aspekte svojih programa razvijanja hemijskog, biološkog i nuklearnog oružja, balističkih raketa i svih drugih sistema za upotrebu ovog oružja, poput bespilotnih letilica i sistema za raspršavanje za upotrebu na vazduhoplovima, uključujući i svde zalihe i precizne lokacije takvog oružja, komponenti i podkomponenti, zalihe agenata i vezanog materijala i opreme, lokacije i sve rezultate ustanova za istraživanje, razvoj i proizvodnju, uključujući i one za koje Vlada Iraka tvrdi da nisu namenjene za proizvodnju oružja i takvog materijala;

4. *Odlučuje* da će se sve lažne izjave ili nedostaci u izjavama Iraka u skladu sa ovom rezolucijom, kao i nepostupanje Iraka po odredbama ove rezolucije, smatrati daljim materijalnim kršenjem njegovih obaveza, te da će Savet o tome biti obavešten i da će takvo kršenje ceniti u skladu sa stavovima 11 i 12 ove rezolucije;

5. *Odlučuje* da će Irak pružiti UNMOVIC-u i IAEA trenutani, neometani, bezuslovan i neograničeni pristup svim, pa i podzemnim, oblastima, ustanovama, zgradama, opremi, dokumentaciji i sredstvima transporta koje oni žele da istraže, kao i trenutani, neometani, neograničeni i poverljiv pristup svim službenicima i drugim licima sa kojima UNMOVIC ili IAEA žele da razgovaraju, na način i na mestu koji odrede UNMOVIC ili IAEA u skladu sa njihovim mandatima; dalje odlučuje da UNMOVIC i IAEA mogu sprovesti razgovore unutar ili izvan Iraka, mogu da omogućiti putovanje lica sa kojima se razgovor obavlja, kao i članova njihovih porodica, izvan Iraka, i da se, po diskreciji UNMOVIC-a i IAEA, takvi razgovori mogu obavljati i bez prisustva posmatrača iračke Vlade; nalaže UNMOVIC-u i traži od IAEA da nastave sa inspekcijama ne kasnije od 45 dana od dana usvajanja ove rezolucije, kao i da o tome obavese Savet posle 60 dana;

6. *Podržava* pismo od 8. oktobra 2002. Izvršnog direktora UNMOVIC-a i generalnog direktora IAEA naslovljeno na generala Al-Saadija iz iračke Vlade, koje je priloženo ovoj rezoluciji, i odlučuje da će sadržina pisma biti obavezujuća za Irak;

7. *Dalje odlučuje*, da će, imajući u vidu dosadašnje prekide prisustva UNMOVIC-a i IAEA u Iraku, kao i da bi oni bili u mogućnosti da obave zadatke koji su im povereni ovom i prethodnim relevantnim rezolucijama, Savet ovom rezolucijom propisati njihova ovlašćenja i nadležnosti, koje će biti obavezujuće za Irak:

- UNMOVIC i IAEA će odrediti sastav svojih inspeksijskih timova i osigurati da će ti timovi biti sastavljeni od najkvalifikovanijih i najiskusnijih dostupnih stručnjaka;
- svo osoblje UNMOVIC-a i IAEA će uživati privilegije i imunitete koje odgovara onima stručnjaka u misiji, u skladu sa Konvencijom o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih nacija i Sporazumu o privilegijama i imunitetima IAEA;
- UNMOVIC i IAEA će imati neograničeno pravo ulaska i izlaska uz Iraku pravo na slobodno i neograničeno kretanje do i od mesta inspekcija, i pravo da izvrše inspekciju svih lokacija i zgrada, uključujući i trenutani, neometani, bezuslovan i neograničeni pristup predsedničkim palatama i drugim lokacijama, jednak pristupu drugim mestima, što nema uticaja na odredbe rezolucije 1154 (1998) od 2. marta 1998;
- UNMOVIC i IAEA će od Iraka dobiti spisak imena svih lica koja rade ili su radila na iračkim hemijskim, biološkim, nuklearnim i raketnim programima, kao i o svim vezanim postrojenjima za istraživanje, razvoj i proizvodnju;
- bezbednost prostorija UNMOVIC-a i IAEA će osiguravati dovoljan broj bezbednosnog osoblja Ujedinjenih nacija;
- UNMOVIC i IAEA će imati pravo da odrede, u svrhu osiguranja lokacija na kojima će se vršiti inspekcija, zone izuzeća, uključujući okolne zone i tranzitne koridore, u kojima će Irak obustaviti svako kopneno i vazdušno kretanje svojih snaga, tako da se ništa ne promeni niti iznese iz mesta inspekcije;
- UNMOVIC i IAEA će imati pravo do slobodno i neograničeno koriste vazdušne letilice, bilo sa fiksnim bilo sa rotacionim krilima, uključujući i pilotne i bespilotne izviđačke letilice;
- UNMOVIC i IAEA će imati diskreciono pravo da uz provredu uklone, unište ili učine bezopasnim sva zabranjena oružja, podsisteme, komponente, dokumenta, materijale i druge predmete, i pravo da zaplene ili zatvore sva postrojenja ili opremu koja se koriste za proizvodnju ovih predmeta; i

- UNMOVIC i IAEA će imati pravo na besplatan uvoz i korišćenje opreme i materijala potrebnih za inspekcije, kao i da iz Iraka iznesu svu opremu i materijale zaplenjene tokom inspekcija, bez pretresa zvaničnog ili privatnog prtljaga osoblja UNMOVIC ili IAEA;

8. *Odlučuje* da Irak neće preduzeti nikakve neprijateljske akte prema nekom predstavniku ili osoblju Ujedinjenih nacija ili IAEA ili bilo koje države članice koja preduzima radnje u svrhu sprovođenja rezolucija Saveta;

9. *Zabteva* od generalnog sekretara da odmah obavesti Irak o ovoj rezoluciji, koja Irak obavezuje; zahteva od Iraka da u roku od sedam dana od prijema ove rezolucije potvrdi da li će se povinovati njenim zahtevima; i zahteva da Irak trenutno, bezuslovno i aktivno saraduje sa UNMOVIC-om i IAEA;

10. *Zabteva* od država članica da pruže punu podršku UNMOVIC-u i IAEA u ispunjavanju njihovih mandata, uključujući i davanje svih informacija veza-nih za zabranjene programe ili druge as-

pekte njihovih mandata, uključujući i informacije o iračkim pokušajima od 1998. da pribavi zabranjene predmete, kao i preporučujući lokacije za inspekcije, lica sa kojima treba razgovorati, uslove tih razgovora i podatke koje treba prikupiti, a čijim će rezultatima UNMOVIC i IAEA obavestiti Savet;

11. *Odlučuje* da će izvršni direktor UNMOVIC-a i generalni direktor IAEA izvestiti Savet o bilo kakvom iračkom ometanju inspeksijskih aktivnosti, kao i o svakom kršenju obaveza razoružanja, uključujući i inspeksijske obaveze u skladu sa ovom rezolucijom;

12. *Odlučuje* da se sastane odmah po prijemu izveštaja u skladu sa stavovima 4 ili 11, da bi razmotrio situaciju i neophodnost punog poštovanja svih relevantnih rezolucija, radi uspostavljanja međunarodnog mira i bezbednosti;

13. *Podseća*, u tom smislu, da je Savet više puta upozorio Irak da će snositi ozbiljne posledice ako nastavi sa kršenjem svojih obaveza;

14. *Odlučuje* da se i dalje bavi ovim pitanjem.

12. ODGOVORNOST DRŽAVE

12.1. Nacrt članova o odgovornosti država za međunarodno protivpravne akte³⁶

Deo prvi AKT DRŽAVE PROTIVAN MEĐUNARODNOM PRAVU

GLAVA I Opšta načela

Član 1 *Odgovornost države za akte protivne međunarodnom pravu*

Svaki akt države protivan međunarodnom pravu za svoju posledicu ima njenu međunarodnu odgovornost.

Član 2 *Elementi akta države protivnog međunarodnom pravu*

Akt države protivan međunarodnom pravu postoji kada je neka radnja, koja se sastoji u činjenju ili nečinjenju:

- (a) pripisiva toj državi po međunarodnom pravu; i
- (b) predstavlja kršenje međunarodnih obaveza te države.

Član 3 *Kvalifikacija određenog akta države kao protivnog međunarodnom pravu*

Kvalifikacija određenog akta kao protivnog međunarodnom pravu vrši se po pravilima međunarodnog prava. Na tu kvalifikaciju nema uticaja njegova zakonitost po pravilima unutrašnjeg prava.

GLAVA II Pripisivost određene radnje državi

Član 4 *Radnja državnog organa*

1. Radnja nekog državnog organa će se smatrati aktom države po međunarodnom pravu, nezavisno od toga da li taj organ obavlja zakonodavnu, izvršnu, sudsku ili neku drugu funkciju, nezavisno od položaja koji taj organ zauzima u organizaciji države, i nezavisno od toga da li je u pitanju organ centralne vlasti ili neke teritorijalne jedinice te države.

2. Organom će se smatrati svako koje lice ili telo koje ima taj status po unutrašnjem pravu države.

Član 5 *Radnja lica ili tela koji vrše elemente državne vlasti*

Radnja lica ili tela koji ne predstavljaju organ države u smislu člana 4, ali su po pravu te države ovlašćena da vrše elemente državne vlasti smatraće se aktom te države po međunarodnom pravu, ako su u datom slučaju to lice ili telo postupali u svom zvaničnom svojstvu.

Član 6 *Radnja organa koga je državi na raspolaganje stavila druga država* Radnja organa koga je državi na raspolaganje stavila druga država smatraće

³⁶ Usvojila Komisija za međunarodno pravo na 53. sednici, *Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth session, Supplement No. 10 (A/56/10)*, chp.IV.E.1), novembar 2001. Prevod Beogradskog centra za ljudska prava.

se aktom prve države po međunarodnom pravu, ako taj organ vrše elemente državne vlasti države kojoj je stavljen na raspolaganje.

Član 7

Prekorašenje ovlašćenja ili ponašanje suprotno uputstvima

Radnja državnog organa ili drugih lica ili tela ovlašćenih da vrše elemente državne vlasti smatraće se aktom države po međunarodnom pravu ako organ, lice ili telo postupa u svom zvaničnom svojstvu, čak i ako prekorači svoja ovlašćenja ili se ponaša suprotno dobijenim uputstvima.

Član 8

Radnja kojom upravlja ili koju kontroliše država

Radnja lica ili grupe lica će se smatrati aktom države po međunarodnom pravu ako to lice ili grupa lica postupaju po uputstvima države, ili su pod njenim upravljanjem ili kontrolom.

Član 9

Radnja koja je izvršena u odsustvu ili zbog propusta zvaničnih vlasti

Radnja lica ili grupe lica će se smatrati aktom države po međunarodnom pravu ako to lice ili grupa lica faktički vrše elemente državne vlasti, u odsustvu ili zbog propusta zvaničnih vlasti, i pod okolnostima koje nalažu takvo vršenje vlasti.

Član 10

Radnja pobunjeničkog ili drugog pokreta

1. Radnja pobunjeničkog pokreta koji postane nova vlada određene države smatraće se aktom te države po međunarodnom pravu.

2. Radnja pobunjeničkog ili drugog pokreta koji uspostavi novu državu na teritoriji postojeće države ili na teritoriji pod njenom upravom smatraće se aktom nove države po međunarodnom pravu.

3. Odredbe ovog člana ne utiču na pripisivanje određenje radnje državi, nezavisno od odnosa te države i pokreta u pitanju, ako se ta radnja može smatrati

aktom države u skladu sa odredbama članova 4 do 9.

Član 11

Radnja koju država priznaje i prihvata kao svoju

Radnja koja se ne može pripisati nekoj državi u skladu sa odredbama prethodnih članova će se ipak smatrati aktom te države po međunarodnom pravu ako i u onoj meri u kojoj je država priznaje i prihvata kao svoju

GLAVA III

Kršenje međunarodne obaveze

Član 12

Postojanje kršenja međunarodne obaveze

Kršenje međunarodne obaveze države postoji kada akt te države nije u skladu s uslovima koje ta obaveza nameće, nezavisno od njenog porekla ili prirode.

Član 13

Međunarodna obaveza koja važi za određenu državu

Akt države ne predstavlja kršenje međunarodne obaveze države ako ta obaveza ne važi za državu u trenutku izvršenja akta.

Član 14

Produženo trajanje kršenja međunarodne obaveze

1. Kršenje međunarodne obaveze aktom države koji nema produženi karakter nastaje u trenutku izvršenja akta, čak i ako posledice akta nastave da traju.

2. Kršenje međunarodne obaveze aktom države koji ima produženi karakter proteže se na celi period trajanja akta, sve dok je on u suprotnosti sa međunarodnom obavezom.

3. Kršenje međunarodne obaveze koja zahteva da država spreči nastupanje određenog događaja nastaje kada taj događaj nastupi i proteže se na celi period trajanja događaja, sve dok je on u suprotnosti sa međunarodnom obavezom.

Član 15

Kršenje međunarodne obaveze koje se sastoji od složenog čina

1. Kršenje međunarodne obaveze države putem niza činjenja ili nečinjenja koja se u celini mogu definisati kao protivpravna nastaje kada se preduzme ono činjenje ili nečinjenje koje zajedno sa svim ostalim činjenjima i nečinjenjima postaje dovoljno da bi predstavljalo protivpravan akt.

2. U ovakvom slučaju, kršenje se proteže tokom celog perioda, počevši sa prvim činjenjem ili nečinjenjem u nizu i trajajući sve dok se ova činjenja ili nečinjenja ponavljaju, sve dok su u ona u suprotnosti sa međunarodnom obavezom.

GLAVA IV

Odgovornost države u vezi sa aktom druge države

Član 16

Pomaganje u vršenju akta protivnog međunarodnom pravu

Država koja pomaže drugoj državi pri njenom vršenju akta protivnog međunarodnom pravu je za to međunarodno odgovorna ako:

- (a) država to čini znajući za okolnosti vezane za akt protivan međunarodnom pravu, i
- (b) ako bi akt bio protivan međunarodnom pravu čak i ako bi ga izvršila ta država.

Član 17

Upravljanje i kontrola nad izvršenjem akta protivnog međunarodnom pravu

Država koja upravlja i vrši kontrolu nad drugom državom u njenom vršenju akta protivnog međunarodnom pravu međunarodno je odgovorna za taj akt ako:

- (a) država to čini znajući za okolnosti vezane za akt protivan međunarodnom pravu, i
- (b) ako bi akt bio protivan međunarodnom pravu čak i ako bi ga izvršila ta država.

Član 18

Prinuda nad drugom državom

Država koja prinudi drugu državu na izvršenje akta protivnog međunarodnom pravu međunarodno je odgovorna ako:

- (a) bi akt, u slučaju da prinude nije bilo, bio međunarodno protivpravan za prinuđenu državu, i
- (b) ako država vrši prinudu za okolnosti vezane za akt protivan međunarodnom pravu.

Član 19

Dejstvo određaba ove glave

Odredbes ove glave nemaju uticaja na međunarodnu odgovornost države koja izvrši protivpravni čin po drugim odredbama ovih članova, ili na odgovornost neke druge države.

GLAVA V

Okolnosti koje isključuju protivpravnost

Article 20

Saglasnost

Punovažna saglasnost države na vršenje određenog akta od strane druge države isključuje protivpravnost tog akta u odnosu na državu koja je saglasnost dala, u onom obimu u kome je akt u granicama date saglasnosti.

Član 21

Samoodbrana

Isključena je protivpravnost akta države ako on predstavlja zakonitu meru samoodbrane, preduzetu u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija.

Član 22

Protivmere preduzete u pogledu akta protivnog međunarodnom pravu

Isključena je protivpravnost akta države koji je u suprotnosti sa njenom međunarodnom obavezom prema drugoj državi, ako i u onom obimu u kome taj akt predstavlja protivmeru preduzetu protiv te druge države u skladu sa glavom II trećeg dela ovih članaka.

Član 23

Viša sila

1. Isključena je protivpravnost akta države koji je u suprotnosti sa njenom međunarodnom obavezom ako je akt posledica više sile, odnosno pojave neodoljive sile ili nepredvidljivog događaja, van kontrole te države, usled kojih je postalo faktički nemoguće da država ispuni svoju međunarodnu obavezu.

2. Stav 1 ovog člana se neće primeniti:

- (a) ako je situacija više sile izazvana, u potpunosti ili u sadejstvu drugih činioaca, ponašanjem države koja se na višu silu poziva, ili
- (b) ako je država prihvatila rizik nastupanja situacije više sile.

Član 24

Krajnja nužda

1. Isključena je protivpravnost akta države koji je u suprotnosti sa njenom međunarodnom obavezom ako učinilac tog akta nije imao drugog razumnog načina, u situaciji kranje nužde, da spase svoj život ili život poverenih mu lica.

2. Stav 1 ovog člana neće se primeniti:

- (a) ako je situacija kranje nužde izazvana, u potpunosti ili u sadejstvu drugih činilaca, ponašanjem države koja se na krajnju nuždu poziva, ili
- (b) ako je verovatno da će taj akt izazvati sličnu ili veću opasnost.

Član 25

Stanje nužde

1. Država se ne može pozivati na stanje nužde kao osnov isključenja protivpravnosti svog akta koji je u suprotnosti sa njenom međunarodnom obavezom, osim:

- (a) ako je taj akt bio jedini način na koji bi država odbranila svoje osnovne interese od teške i neposredne opasnosti, i
- (b) ako taj akt ozbiljnije ne ugrožava osnovne interese države ili država prema kojima postoji međunarodna

obaveza, ili međunarodne zajednice u celini.

2. Država se ni u kom slučaju ne može pozivati na stanje nužde kao osnov isključenja protivpravnosti ako:

- (a) konkretna međunarodna obaveza isključuje mogućnost pozivanja na stanje nužde,
- (b) ili je država svojim ponašanjem doprinela nastanku stanja nužde.

Član 26

Saglasnost sa imperativnim normama

Nijedna odredba ove glave ne isključuje protivpravnost akta države koji je u suprotnosti sa obavezom koja proizilazi iz imperativnih normi opšteg međunarodnog prava.

Član 27

Posledice pozivanja na okolnosti koje isključuju protivpravnost

Pozivanje na okolnosti koje isključuju protivpravnost nema uticaja na:

- (a) obavezu poštovanja konkretne međunarodne obaveze, ako i u onom obimu u kome je prestala okolnost koja isključuje protivpravnost,
- (b) obavezu naknade materijalne štete koju je prouzrokovao konkretni akt države.

Deo drugi

SADRŽINA MEĐUNARODNE
OBAVEZE DRŽAVE

GLAVA I

Opšta načela

Član 28

*Pravne posledice akta protivnog
međunarodnom pravu*

Međunarodna odgovornost države za njen akt protivan međunarodnom pravu u smislu Prvog dela ovih članaka povlači pravne posledice u skladu s ovim Delom.

Član 29
*Nprekinuta dužnost
izvršenja*

Pravne posledice akta protivnog međunarodnom pravu nemaju uticaja na nprekinutu dužnost odgovorne države da izvrši obavezu koju je prekršila.

Član 30
Obustava i neponavljanje

Država odgovorna za akt protivan međunarodnom pravu ima obavezu:

- (a) da taj akt obustavi, ako i dalje traje;
- (b) da pruži odgovarajuća jemstva da taj akt neće ponoviti, ako okolnosti to zahtevaju.

Član 31
Naknada štete

1. Odgovorna država ima obavezu da potpuno naknadi štetu prouzrokovanu aktom protivnom međunarodnom pravu.

2. Šteta obuhvata svu materijalnu i moralnu štetu nanetu protivpravnim aktom.

Član 32
Neobaziranje na unutrašnje pravo

Odgovorna država se ne može pozivati na odredbe svog unutrašnjeg prava kao opravdanje za nepoštovanje svojih obaveza iz ovog Dela.

Član 33
*Obim međunarodnih obaveza
predviđenih ovim Delom*

1. Obaveze odgovorne države predviđene ovim Delom mogu postojati prema drugoj državi, grupi država ili celoj međunarodnoj zajednici, u zavisnosti od prirode i sadržine konkretne međunarodne obaveze i od okolnosti povrede.

2. Odredbe ovog Dela nemaju uticaja ni na koje pravo, koje proizilazi iz međunarodne odgovornosti države, a koje se može neposredno pripisati bilo kom licu ili telu koje nije država.

GLAVA II
Naknada štete

Član 34
Oblici naknade

Potpuna naknada štete prouzrokovane aktom protivnom međunarodnom pravu se može dati u obliku vraćanja u pređašnje stanje, novčane naknade ili zadovoljenja, bilo pojedinačno ili zajedno, u skladu s odredbama ove glave.

Član 35
Vraćanje u pređašnje stanje

Država odgovorna za akt protivan međunarodnom pravu ima obavezu da izvrši vraćanje u pređašnje stanje, odnosno da vaspostavi situaciju koja je postojala pre izvršenja protivpravnog akta, pod uslovom i u obimu:

- (a) da vraćanje u pređašnje stanje nije faktički nemoguće;
- (b) da vraćanje u pređašnje stanje ne predstavlja teret nesrazmeran koristi koja će se se dobiti vraćanjem u pređašnje stanje umesto novčanom naknadom štete.

Član 36
Novčana naknada

1. Država odgovorna za akt protivan međunarodnom pravu ima obavezu da novčano nadoknadi štetu prouzrokovanu tim aktom, u onom obimu u kome šteta nije nadoknađena vraćanjem u pređašnje stanje.

2. Naknada će obuhvatati svu finansijski procenjivu štetu, uključujući i izmaku dobit u onoj meri u kojoj je ona dokazana.

Član 37
Zadovoljenje

1. Država odgovorna za akt protivan međunarodnom pravu ima obavezu da pruži zadovoljenje za povredu prouzrokovanu tim aktom, u onom obimu u kome se povreda ne može nadoknaditi vraćanjem u pređašnje stanje ili novčanom naknadom.

2. Zadovoljenje se može pružiti priznanjem učinjene povrede, izjavom žalje-

nja, formalnim izvinjenjem ili na neki drugi prigodan način

3. Zadovoljenje ne sme biti nesrazmerno učinjenoj povredi i ne sme biti u obliku ponižavajućem za odgovornu državu.

Član 38

Kamata

1. Kamata na glavnice koja se duguje na osnovu ove glave plaćaće se kada je to neophodno da bi se osigurala puna nadoknada. Stopa i način izračunavanja biće određeni tako da se postigne ovaj cilj.

2. Kamata teče od datuma dospeća glavnice pa do datuma kada je obaveza ispunjena.

Član 39

Doprinos povredi

Pri određivanju visine nadoknade uzeće se u obzir doprinos povredi učinjen umišljajnim ili nehatnim činjenjem ili nečinjenjem oštećene države ili bilo kog lica ili tela u odnosu na koje se naknada traži.

GLAVA III

Ozbiljne povrede obaveza prema imperativnim normama opšteg međunarodnog prava

Član 40

Primena ove glave

1. Ova glava se primenjuje u slučajevima međunarodne odgovornosti prouzrokovane ozbiljnom povredom obaveza države na prema imperativnim normama opšteg međunarodnog prava.

2. Povreda ovakve obaveze je ozbiljna ako je reč o teškom ili sistematskom propuštanju države da ispuni svoju obavezu.

Član 41

Posebne posledice ozbiljne povrede obaveze po ovoj glavi

1. Države će saradivati da bi zakoni tim sredstvima obustavile svaku ozbiljnu povredu u smislu člana 40.

2. Nijedna država neće priznati kao zakonitu situaciju koja je proistekla iz ozbiljne povrede u smislu člana 40, i neće ni na koji način pomoći u održavanju takve situacije.

3. Ovaj član nema uticaja na druge posledice propisane ovim Delom, i na druge posledice propisane međunarodnim pravom za povrede u smislu ovog Dela.

Deo treći

OSTVARIVANJE MEĐUNARODNE ODGOVORNOSTI DRŽAVE

GLAVA I

Pozivanje na odgovornost države

Član 42

Pozivanje oštećene države na odgovornost druge države

Oštećena država se može pozvati na odgovornost druge države, ako se povređena obaveza odnosila na:

- (a) samu oštećenu državu; ili
- (b) grupu država kojoj pripada oštećena država, ili na međunarodnu zajednicu kao celinu, a kršenje te obaveze:
 - (i) ima posebne posledice na oštećenu državu; ili
 - (ii) je takve prirode da menja položaj svih država prema kojima obaveza postoji, u pogledu na dalje ispunjavanje te obaveze.

Član 43

Obaveštavanje o zahtevu

1. Oštećena država koja se poziva na odgovornost druge države obavestiće tu državu o svom zahtevu.

2. Oštećena država može posebno navesti:

- (a) radnju koju bi odgovorna država trebalo da preduzme da bi prekinula sa vršenjem protivpravnog akta, ako ono i dalje traje;
- (b) koji oblik nadoknade bi trebalo da pruži u skladu sa odredbama Dru-
gog dela ovih članaka.

Član 44

Prihvatljivost zahteva

Na odgovornost države ne može se pozivati:

- (a) ako zahtev nije podnet u skladu sa bilo kojim primenjivim pravilom o državljanstvu podnosioca zahteva
- (b) ako se na zahtev primenjuje pravilo o iscrpenosti domaćih pravnih lekova, a takvi efikasni lekovi nisu iscrpeni.

Član 45

Gubitak prava pozivanja na odgovornost

Na odgovornost države ne može se pozivati ako:

- (a) se oštećena država na punovažan način odrekla svog zahteva;
- (b) se može smatrati da se oštećena država, usled proteka vremena i sopstvenog ponašanja, odrekla prava na isticanje zahteva.

Član 46

Pluralitet oštećenih država

Kada je više država oštećeno istim aktom protivnom međunarodnom pravu, svaka oštećena država može se zasebno pozvati na odgovornost države koja je učinila taj akt protivan međunarodnom pravu.

Član 47

Pluralitet odgovornih država

1. Kada je više država odgovorno za isti akt protivan međunarodnom pravu, oštećena država može se pozivati na odgovornost svake od tih država u odnosu na taj akt.

2. Stav 1:

- (a) ne dozvoljava bilo kojoj oštećenoj državi da, putem naknade, pribavi više od iznosa štete koju je pretrpela;
- (b) nema uticaja na eventualno pravo regresa jedne odgovorne države prema drugoj.

Član 48

Pozivanje države koja nije oštećena na odgovornost druge države

1. Država koja nije oštećena može se pozivati na odgovornost druge države u skladu sa stavom 2:

- (a) ako prekršena obaveza postoji prema grupi država, uključujući državu koja se na odgovornost poziva, i ako je obaveza ustanovljena radi zaštite kolektivnog interesa grupe; ili
- (b) prekršena obaveza postoji prema međunarodnoj zajednici kao celini.

2. Država koja ima pravo da istakne zahtev na osnovu stava 1 može od odgovorne države tražiti:

- (a) obustavu akta protivnog međunarodnom pravu, i jemstva o neponašljanju u skladu sa članom 30, i
- (b) ispunjenje obaveze nadoknade u skladu sa prethodnim članovima, u interesu oštećene države ili korisnika prekršene obaveze.

3. Svi uslovi za pozivanje oštećene države na odgovornost druge države u skladu sa članovima 43, 44 i 45 primenjuju se i na pozivanje na odgovornost od strane države koja je na to ovlašćena stavom 1 ovog člana.

GLAVA II

Protivmere

Član 49

Cilj i ograničenja protivmera

1. Oštećena država može preduzeti protivmere prema državi koja je odgovorna za akt protivan međunarodnom pravu, sa ciljem da primora tu državu da ispuni svoje obaveze prema Drugom delu ovih članova.

2. Protivmere su ograničene na privremeno neizvršavanje međunarodnih obaveza države koja mere preduzima prema odgovornoj državi.

3. Protivmere će, u meri u kojoj je to moguće, biti preduzete tako da omoguće

vaspostavljanje izvršavanja obaveze o kojoj se radi.

Član 50

Obaveze na koje protivmere ne mogu uticati

1. Protivmere ne mogu uticati:

- (a) na obavezu države da se suzdrži od pretnje ili upotrebe sile prema Povelji Ujedinjenih nacija;
- (b) na obaveze poštovanja osnovnih ljudskih prava;
- (c) na obaveze humanitarnog karaktera koje zabranjuju represalije;
- (d) na druge obaveze prema imperativnim normama opšteg međunarodnog prava.

2. Država koja preduzima protivmere ne može se osloboditi svojih obaveza:

- (a) prema bilo kom postupku mirnog rešavanja sporova koji je primenjiv između nje i odgovorne države;
- (b) da poštuje neprikosnovenost diplomatskih i konzularnih agenata, prostorijskih, arhiva i dokumenata.

Član 51

Proporcionalnost

Protivmere moraju biti srazmerne sa učinjenom povredom, uzimajući u obzir ozbiljnost učinjenog akta protivnog međunarodnom pravu, kao i konkretna prava o kojima se radi.

Član 52

Uslovi pribegavanja protivmerama

1. Pre preduzimanja protivmera, oštećena država će:

- (a) pozvati odgovornu državu, u skladu sa članom 43, da ispuni svoje obaveze iz Drugog dela ovih članova;
- (b) obavestiti odgovornu državu o odluci da se preduzmu protivmere, i toj državi ponuditi pregovore.

2. Nezavisno od odredbe stava 1 (b), oštećena država može preduzeti takve hitne protivmere kakve su neophodne za očuvanje njenih prava.

3. Protivmere ne mogu biti preduzete, a ako su već preduzete moraju biti obustavljene bez odlaganja:

- (a) ako je akt protivan međunarodnom pravu obustavljen; i
- (b) ako se spor nalazi pred sudom ili tribunalom koji je ovlašćen da donese obavezujuću odluku prema stranama u sporu.

4. Stav 3 se neće primeniti ako odgovorna država ne koristi postupke mirnog rešavanja sporova u dobroj veri.

Član 53

Okončanje protivmera

Protivmere će biti okončane čim se odgovorna država povinuje svojim obavezama iz Drugog dela ovih članova u odnosu na akt protivan međunarodnom pravu.

Član 54

Mere koje preduzimaju države koje nisu oštećene

Odredbe ove glave nemaju uticaja na pravo bilo koje države ovlašćene na osnovu stava 1 člana 48 da se pozove na odgovornost druge države, da preduzme zakonite mere protiv te države radi obezbeđenja obustave povrede i naknade štete u interesu oštećene države odnosno korisnika povređene obaveze.

Deo četvrti

OPŠTE ODREDBE

Član 55

Lex specialis

Ovi članovi se neće primeniti u slučaju i u onom obimu u kome su uslovi postojanja nekog akta protivnog međunarodnom pravu ili sadržina i ostvarivanje međunarodne odgovornosti države regulisane specijalnim pravilima međunarodnog prava.

Član 56

Pitanja odgovornosti države koja nisu regulisana ovim članovima

Primenjiva pravila međunarodnog prava nastavljaju da regulišu pitanja odgovornosti država za akte protivne

međunarodnom pravu u onoj meri u kojoj ova pitanja nisu regulisana ovim članovima.

Član 57

Odgovornost međunarodne organizacije

Odredbe ovih članova nemaju uticaja na bilo koje pitanje odgovornosti međunarodnih organizacija po međunarodnom pravu, ili države za ponašanje neke međunarodne organizacije.

Član 58

Individualna odgovornost

Odredbe ovih članova nemaju uticaja ni na jedno pitanje individualne odgovornosti po međunarodnom pravu nekog lica koje deluje u ime države.

Član 59

Povelja Ujedinjenih nacija

Odredbe ovih članova nemaju uticaja na odredbe Povelje Ujedinjenih nacija.

12.2. Stokholmska deklaracija o životnoj sredini³⁷

(izvod)

Načelo 21

Države imaju suvereno pravo, u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija i načelima međunarodnog prava, da eksploatišu sopstvene resurse u skladu sa njihovom politikom zaštite životne sredine i obavezu da osiguraju da aktivnosti koje se preduzimaju unutar njihove nacionalne jurisdikcije ili pod njihovom kontrolom, ne izazivaju štetu po životnu sre-

dinu druge države ili oblasti koje ne potpadaju pod nacionalnu jurisdikciju.

Načelo 22

Države će sarađivati na daljem unapređenju međunarodnog prava u oblasti odgovornosti i nadoknade štete žrtvama zagađenja i drugih oštećenja životne sredine uzrokovanih aktivnostima preduzetim unutar nacionalne jurisdikcije tih država oblastima koje su van njihovih jurisdikcija.

12.3. Deklaracija o životnoj sredini i razvoju iz Rija³⁸

(izvod)

Načelo 2

Države imaju suvereno pravo, u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija i načelima međunarodnog prava, da eksploatišu sopstvene resurse u skladu sa njihovom politikom zaštite životne sredine i razvoja, i odgovornost da osiguraju da aktivnosti koje se preduzimaju unutar njihove nacionalne jurisdikcije ili pod njihovom kontrolom, ne izazivaju štetu po životnu sredinu drugih država ili oblasti koje ne potpadaju pod nacionalnu jurisdikciju.

Načelo 7

Države će sarađivati u duhu globalnog partnerstva da očuvaju, zaštite i obnove zdravlje i integritet ekosistema planete Zemlje. S obzirom na različite uloge u sveopštoj degradaciji životne sredine, države imaju slične, ali raznovrsne obaveze. Razvijene države prihvataju u odgovornost koju nose u međunarodnoj potrazi za održivim razvojem, s obzirom na pritiske koje njihova društva čine na globalnu životnu sredinu i na tehnologije i finansijske resurse kojima upravljaju.

37 Završni akt Konferencije Ujedinjenih nacija o zaštiti životne sredine, usvojen u Stokholmu 16. juna 1972. godine.

38 Završni akt Konferencije Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i održivom razvoju, usvojen u Rio de Žaneiru, 14. juna 1992.

Načelo 15

Sa ciljem da se zaštiti životna sredina, države će primeniti preventivni pristup, prema svojim mogućnostima. Ukoliko postoji pretnja nastajanja ozbiljne i nenadok-

nađive štete, nedostatak potpunih naučnih dokaza ne može se koristiti kao razlog za odbacivanje ekonomski održivih mera pogodnih za sprečavanje nastanka štete po životnu okolinu.

12.4. Konvencija Ujedinjenih nacija o pravu mora³⁹

(izvod)

Član 192

Opšta obaveza

Države imaju obavezu očuvanja i zaštite morske sredine.

Član 193

Suvereno pravo država da iskoristi svoje prirodne resurse

Države imaju suvereno pravo iskoriscavanja svojih prirodnih resursa u skladu sa sopstvenom politikom zaštite životne sredine i u saglasnosti sa njihovom obavezom da štite i očuvaju morsku sredinu.

12.5. Konvencija o biološkoj raznovrsnosti⁴⁰

UVOD

Strane ugovornice,

Svesne stvarne vrednosti biološke raznovrsnosti i ekoloških, genetičkih, društvenih, naučnih, obrazovnih, kulturnih, rekreativnih i estetskih vrednosti biološke raznovrsnosti i njenih komponenti,

Takođe svesne važnosti biološke raznovrsnosti za evoluciju i održavanje živih sistema koji omogućavaju funkcionisanje biosfere,

Potvrđujući da je očuvanje biološke raznovrsnosti zajednička briga čovečanstva,

Ponovo potvrđujući da države imaju suverena prava na sopstvene biološke resurse,

Takođe potvrđujući da su države odgovorne za očuvanje svoje biološke raznovrsnosti i korišćenje sopstvenih bioloških resursa na održiv način,

Zabrinute zbog činjenice da se biološka raznovrsnost značajno smanjuje zbog određenih ljudskih aktivnosti,

Svesne opšteg nedostatka informacija i znanja o biološkoj raznovrsnosti i hitnoj potrebi za razvijanje naučnih, tehničkih i institucionalnih kapaciteta kako bi se obezbedilo sticanje osnovnog znanja na osnovu koga bi se planirale i primenjivale odgovarajuće mere,

Konstatujući da je od vitalne važnosti predvideti, sprečavati i suzbijati uzroke značajnog smanjenja ili gubitka biološke raznovrsnosti na samom izvoru,

Takođe konstatujući da kada postoji pretnja značajnog smanjenja ili gubitka biološke raznovrsnosti, nedostatak potpunih naučnih činjenica ne sme se koristiti kao razlog za odlaganje mera usmerenih na izbegavanje ili smanjenje takve pretnje,

Dalje konstatujući da je osnovna potreba u očuvanju biološke raznovrsnosti

39 Potpisana 10. decembra 1982, stupila na snagu 16. novembra 1994. Srbija i Crna Gora ratifikovala 27. novembra 1985. *Sl. list SFRJ*, 1/86.

40 Usvojena 5. juna 1992. Stupila na snagu 29. decembra 1993. *Sl. list SRJ (Međunarodni ugovori)*, 11/01.

in-situ očuvanje ekosistema i prirodnih staništa i održanje i obnova za život sposobnih populacija vrsta u njihovoj prirodnoj sredini,

Dalje konstatujući da *ex-situ* mere, prevashodno u državi iz koje vrste vode poreklo, takođe imaju važnu ulogu,

Uvažavajući veliku i tradicionalnu zavisnost od bioloških resursa, mnogih starosedelačkih i lokalnih zajednica koje se drže tradicionalnog načina života i činjenicu da je poželjno pravedno deliti koristi koje proističu iz korišćenja tradicionalnog znanja, inovacija i praksi koje se odnose na očuvanje biološke raznovrsnosti i održivog korišćenja njenih komponenti,

Takođe uvažavajući vitalnu ulogu koju igraju žene u očuvanju i održivom korišćenju biološke raznovrsnosti i potvrđujući potrebu punog učešća žena na svim nivoima kreiranja politike i primene očuvanja biološke raznovrsnosti,

Naglašavajući važnost i potrebu unapređenja međunarodne, regionalne i globalne saradnje između država i međuvladinih organizacija i nevladinog sektora, radi očuvanja biološke raznovrsnosti i održivog korišćenja njenih komponenti,

Uvažavajući da se može očekivati da obezbeđenje novih i dodatnih finansijskih sredstava i odgovarajućeg pristupa relevantnim tehnologijama dovede do suštinskih promena kada je reč o sposobnosti sveta da rešava pitanje gubitka biološke raznovrsnosti,

Dalje uvažavajući da su potrebni posebni naponi kako bi se zadovoljile potrebe zemalja u razvoju uključujući i obezbeđenje novih i dodatnih finansijskih sredstava i odgovarajućeg pristupa relevantnim tehnologijama,

Konstatujući u ovom pogledu posebne uslove najmanje razvijenih zemalja i malih ostrvskih država,

Uvažavajući da su potrebna značajna ulaganja za očuvanje biološke raznovrs-

nosti i da se očekuje širok spektar ekoloških, ekonomskih i socijalnih koristi od ovih ulaganja,

Uvažavajući da su ekonomski i socijalni razvoj i otklanjanje siromaštva prvi i najvažniji prioriteti zemalja u razvoju,

Svesne da je očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti od izuzetne važnosti za zadovoljavanje prehrambenih, zdravstvenih i drugih potreba rastuće svetske populacije, zbog čega je od vitalne važnosti pristup genetičkim resursima i tehnologijama i njihovo zajedničko korišćenje,

Konstatujući da će u krajnjoj liniji očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti ojačati prijateljske odnose među državama i doprineti globalnom miru.

Želeći da povećaju i dopune postojeće međunarodne aranžmane za očuvanje biološke raznovrsnosti i održivog korišćenja njenih komponenti i

Odlučne da očuvaju i na održiv način koriste biološku raznovrsnost u korist sadašnjih i budućih generacija,

Dogovorile su se kako sledi:

Član 1

Ciljevi

Ciljevi ove konvencije, koje treba ostvarivati u skladu sa njenim odredbama, su očuvanje biološke raznovrsnosti, održivo korišćenje njenih komponenti i poštena i pravedna podela koristi koje proističu iz korišćenja genetičkih resursa, između ostalog odgovarajućim pristupom genetičkim resursima i odgovarajućim transferom relevantnih tehnologija, uzimajući u obzir sva prava na ove resurse i tehnologije, i odgovarajućim finansiranjem.

Član 2

Korišćenje termina

U smislu ove konvencije termin:

„Biološka raznovrsnost“ znači raznovrsnost živih organizama u svim okvirima uključujući, između ostalog suvozemne,

morske i druge vodene ekosisteme i ekološke komplekse čiji su deo; ovo uključuje raznovrsnost u okviru vrste, između vrsta i između ekosistema.

„Biološki resursi“ uključuje genetičke resurse, organizme i njihove delove, populacije ili bilo koje druge biotičke komponente ekosistema sa stvarnom ili potencijalnom namenom ili korišću za čovečanstvo.

„Biotehnologija“ označava svaku tehnološku primenu koja koristi biološke sisteme, žive organizme ili njihove derivate, kako bi se napravili ili izmenili proizvodi ili procesi za specifične namene.

„Zemlja porekla genetičkih resursa“ označava zemlju koja poseduje ove genetičke resurse u *in-situ* uslovima.

„Zemlja koja obezbeđuje genetičke resurse“ označava državu koja isporučuje genetičke resurse prikupljene iz *in-situ* izvora, uključujući populacije kako divljih tako i pripitomljenih vrsta, ili iz *ex-situ* izvora koji mogu ili ne moraju poticati iz te države.

„Pripitomljene ili gajene vrste“ označava vrste kod kojih je čovek uticao na evolucionni proces kako bi zadovoljio svoje potrebe.

„Ekosistem“ označava dinamički kompleks zajednice biljaka, životinja, mikroorganizama i njihovu neživu okolinu, koji međusobno deluju kao jedna ekološka celina.

„Ex situ očuvanje“ označava očuvanje komponenata biološke raznovrsnosti izvan njihovih prirodnih staništa.

„Genetički materijal“ označava bilo koji materijal biljnog, životinjskog, mikrobijalnog ili drugog porekla koji sadrži funkcionalne jedinice nasleđa.

„Genetički resursi“ označava genetički materijal od stvarne ili potencijalne vrednosti.

„Stanište“ označava mesto ili tip sredine u kome organizam ili populacija prirodno živi.

„In-situ uslovi“ označava uslove gde genetički resursi postoje u okviru ekosistema i prirodnih staništa i, u slučaju pripitomljenih ili gajenih vrsta, u okruženju gde su razvili svoja prepoznatljiva i karakteristična svojstva.

„In-situ očuvanje“ označava očuvanje ekosistema i prirodnih staništa, održavanje i obnovu populacija vrsta u njihovim prirodnim staništima i, u slučaju pripitomljenih ili gajenih vrsta, u sredini u kojoj su razvile svoja prepoznatljiva i karakteristična svojstva.

„Zaštićeno područje“ označava geografski definisano područje koje je određeno ili kontrolisano, i kojim se upravlja tako kako bi se postigli određeni ciljevi očuvanja biološke raznovrsnosti.

„Regionalna ekonomska integrativna organizacija“ znači organizaciju koju čine suverene države datog regiona, na koju su njene države članice prenele nadležnost u pogledu pitanja koja reguliše ova konvencija i koja je propisno ovlašćena, u skladu sa svojim unutrašnjim postupcima, da potpiše, ratifikuje, prihvati, odobri ili pristupi Konvenciji.

„Održivo korišćenje“ znači korišćenje komponenti biološke raznovrsnosti na način i u obimu koji ne vodi dugoročnom smanjenju biološke raznovrsnosti, održavajući na taj način njen potencijal radi zadovoljavanja potreba i težnji sadašnjih i budućih generacija.

„Tehnologija“ obuhvata biotehnologiju.

Član 3 Princip

Države imaju, u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija i principima međunarodnog prava, suvereno pravo da eksploatišu sopstvene resurse u skladu sa svojim politikama zaštite životne sredine, i odgovornost da osiguraju da aktivnosti u okviru njihove jurisdikcije ili kontrole ne proizvode štetu po životnu sredinu drugih država ili oblasti van granica nacionalne jurisdikcije.

Član 4

Obim jurisdikcije

U skladu sa pravima drugih država, osim ako nije izričito drugačije naznačeno u ovoj konvenciji, odredbe ove konvencije se primenjuju vezano za svaku Stranu ugovornicu:

(a) U slučaju komponenti biološke raznovrsnosti, u oblastima u okviru njene nacionalne jurisdikcije; i

(b) U slučaju procesa i aktivnosti, bez obzira gde se njihove posledice ispoljavaju, koje se sprovode u skladu sa njenom jurisdikcijom ili kontrolom u okviru oblasti njene nacionalne jurisdikcije ili van granica nacionalne jurisdikcije.

Član 5

Sarađnja

Svaka Strana ugovornica će, ukoliko je to moguće i odgovarajuće, sarađivati neposredno sa stranama ugovornicama ili kada je to uputno, preko nadležnih međunarodnih organizacija, a u vezi sa oblastima izvan nacionalne jurisdikcije i drugim pitanjima od uzajamnog interesa, radi očuvanja i održivog korišćenja biološke raznovrsnosti.

Član 6

Opšte mere za očuvanje i održivo korišćenje

Svaka Strana ugovornica će u skladu sa njenim posebnim uslovima i sposobnostima:

- (a) Razviti nacionalne strategije, planove ili programe za očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti ili za ove svrhe prilagođavati postojeće strategije, planove ili programe koji će između ostalog odražavati mere iznete u ovoj konvenciji koje se tiču odnosne Strane ugovornice; i
- (b) Integrisati u meri u kojoj je to izvodljivo, očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti u relevantne sektorske ili nadsektorske planove, programe i politike.

Član 7

Identifikacija i praćenje

Svaka Strana ugovornica će, koliko god je to moguće i kako je odgovarajuće, naročito u smislu čl. 8 do 10:

- (a) Identifikovati komponente biološke raznovrsnosti važne za njeno očuvanje i održivo korišćenje, uzimajući u obzir indikativni spisak kategorija izložen u Aneksu I;
- (b) Uzimanjem uzoraka i primenom drugih tehnika pratiti komponente biološke raznovrsnosti identifikovane u skladu sa prethodnim potparagrafom (a), posvećujući posebnu pažnju onima koje zahtevaju neodložne mere zaštite i onima koje imaju najveće potencijale za održivo korišćenje;
- (c) Identifikovati procese i kategorije aktivnosti koje imaju ili verovatno imaju značajan negativan uticaj na očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti, i pratiti njihove efekte putem uzimanja uzoraka i drugih tehnika; i
- (d) Podržavati i organizovati bilo kojim mehanizmima sakupljanje podataka koji proizlaze iz identifikacije i praćenja, u skladu sa prethodnim tačkama (a), (b) i (c).

Član 8

„In-situ“ očuvanje

U meri u kojoj je to moguće i odgovarajuće, svaka Strana ugovornica će:

- (a) Uspostaviti sistem zaštićenih područja ili područja u kojima je potrebno preduzeti posebne mere kako bi se očuvala biološka raznovrsnost;
- (b) Razvijati, gde je potrebno, smernice za izbor, ustanovljavanje i upravljanje zaštićenim područjima ili područjima u kojima je potrebno preduzeti posebne mere za očuvanje biološke raznovrsnosti;
- (c) Regulisati ili upravljati biološkim resursima važnim za očuvanje biološke raznovrsnosti bilo u okviru ili izvan zaštićenih područja, u cilju nji-

- hovo očuvanja i održivog korišćenja;
- (d) Unapređivati zaštitu ekosistema, prirodnih staništa i održavanje populacija vrsta u prirodnoj sredini;
 - (e) Unapređivati ekološki zdrav i održiv razvoj životne sredine u zonama koje se nalaze uz zaštićena područja u cilju pospešivanja njihove zaštite;
 - (f) Rehabilitovati i obnoviti degradirane ekosisteme i unapređivati oporavak ugroženih vrsta, između ostalog razradom i sprovođenjem planova i drugih strategija upravljanja;
 - (g) Utvrditi ili održavati načine za regulisanje, upravljanje ili kontrolu rizika vezanih za korišćenje i ispuštanje (u životnu sredinu) živih modifikovanih organizama koji su rezultat biotehnologije i koji će verovatno imati negativne ekološke posledice koje bi mogle uticati na očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti, takođe uzimajući u obzir rizike po ljudsko zdravlje;
 - (h) Sprečavati unošenje, kontrolisati ili iskorenjivati one strane vrste koje ugrožavaju prirodne ekosisteme, staništa ili (autohtone) vrste;
 - (i) Pokušati da obezbedi uslove potrebne za usaglašavanje sadašnjeg korišćenja i očuvanja biološke raznovrsnosti i održivog korišćenja njenih komponenti;
 - (j) U skladu sa svojim nacionalnim zakonodavstvom, države ugovornice će poštovati, čuvati i održavati znanje, inovacije i prakse starosedelačkih i lokalnih zajednica koje se drže tradicionalnog načina življenja važnog za očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti i unapređivati njihovu širu primenu uz odobrenje i uključanje onih koji poseduju takvo znanje, inovacije i prakse i podstaći pravednu podelu koristi koje proističu iz korišćenja takvog znanja, inovacija i praksi;
 - (k) Razviti ili održavati potrebno zakonodavstvo i/ili druge regulatorne odredbe za zaštitu ugroženih vrsta i populacija;
 - (l) Kada se značajan negativan uticaj na biološku raznovrsnost utvrdi u skladu sa članom 7, Strana ugovornica će regulisati ili upravljati relevantnim procesima i kategorijama aktivnosti; i
 - (m) Sarađivati u obezbeđivanju finansijske i druge podrške za *in-situ* očuvanje navedeno u tačkama (a) do (l) ovog člana, naročito za zemlje u razvoju.

Član 9

„*Ex-situ*“ očuvanje

Svaka Strana ugovornica će, koliko god je to moguće i kako je odgovarajuće, i pre svega u cilju dopune *in-situ* mera:

- (a) Usvajati mere za *ex-situ* očuvanje komponenti biološke raznovrsnosti, prvenstveno u zemlji porekla takvih komponenti;
- (b) Ustanovljavati i održavati kapacitete za *ex-situ* očuvanje i istraživanje biljaka, životinja i mikroorganizama prevashodno u zemlji porekla genetičkih resursa;
- (c) Usvajati mere za oporavak i revitalizaciju ugroženih vrsta i za ponovno naseljavanje u njihova prirodna staništa pod odgovarajućim uslovima;
- (d) Regulisati i upravljati sakupljanjem bioloških resursa iz prirodnih staništa radi *ex-situ* očuvanja, kako se ne bi ugrozili ekosistemi i *in-situ* populacije vrsta, osim kada se zahtevaju specijalne privremene *ex-situ* mere u skladu sa tačkom (c) ovog člana; i
- (e) Sarađivati u obezbeđivanju finansijske i druge podrške za *ex-situ* očuvanje navedeno u tačkama (a) do (d) ovog člana, i u utvrđivanju i održavanju uslova *ex-situ* očuvanja u zemljama u razvoju.

Član 10

Održivo korišćenje komponenti biološke raznovrsnosti

Svaka Strana ugovornica će u meri u kojoj je to moguće i odgovarajuće:

- (a) Integrisati razmatranje očuvanja i održivog korišćenja bioloških resursa u donošenje nacionalnih odluka;
- (b) Usvajati mere koje se odnose na korišćenje bioloških resursa kako bi se izbegli i na minimum sveli negativni uticaji na biološku raznovrsnost;
- (c) Štititi i podsticati običajno korišćenje bioloških resursa u skladu sa tradicionalnim kulturnim praksama koje su saglasne zahtevima održivog korišćenja;
- (d) Podržavati lokalne populacije kako bi se razvile i sprovele korektivne akcije u degradiranim oblastima gde je biološka raznovrsnost smanjena;
- (e) Podsticati saradnju između vladinih organa i privatnog sektora u razradi metoda održivog korišćenja bioloških resursa.

Član 11

Podsticajne mere

Svaka Strana ugovornica će, u meri u kojoj je to moguće i kako je prikladno, usvojiti ekonomski i društveno odgovarajuće mere koje će služiti kao podsticaj očuvanju i održivom korišćenju komponenti biološke raznovrsnosti.

Član 12

Istraživanje i obuka

Strane ugovornice će, uzimajući u obzir posebne potrebe zemalja u razvoju:

- (a) Ustanoviti i održavati programe za naučno i tehničko obrazovanje i obuku na polju mera za identifikaciju, očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti i njenih komponenti, i obezbediti podršku za takvo obrazovanje i obuku radi posebnih potreba zemalja u razvoju;
- (b) Unapređivati i podsticati istraživanje koje doprinosi očuvanju u održivom korišćenju biološke raznovrsnosti,

naročito u zemljama u razvoju, između ostalog, u skladu sa odlukama Konferencije strana donetih prema preporukama Pomoćnog tela za naučno, tehničko i tehnološko savetovanje; i

- (c) U skladu sa odredbama čl. 16, 18 i 20 unapređivati i saradivati u korišćenju naučnih inovacija u istraživanju biološke raznovrsnosti na polju razvoja metoda za očuvanje i održivo korišćenje bioloških resursa.

Član 13

Javno obrazovanje i svest

Strane ugovornice će:

- (a) Unapređivati i podsticati razumevanje važnosti očuvanja biološke raznovrsnosti i mera koje su za to potrebne kao i odgovarajuću popularizaciju putem medija, i uključivanje ovih pitanja u obrazovne programe; i
- (b) Saradivati, kako je odgovarajuće, sa drugim državama i međunarodnim organizacijama u razvijanju obrazovnih programa i programa za javnu svest, u pogledu očuvanja i održivog korišćenja biološke raznovrsnosti.

Član 14

Procena uticaja i svođenje negativnih uticaja na minimum

1. Svaka Strana ugovornica će u meri u kojoj je to izvodljivo i odgovarajuće:

- (a) Uvoditi odgovarajuće procedure koje zahtevaju procenu uticaja na životnu sredinu usled predloženih projekata koji će verovatno imati znatne negativne efekte na biološku raznovrsnost u cilju izbegavanja ili svođenja na minimum takvih efekata, i gde je prikladno, dozvoljavanja učešća javnosti u takvim postupcima;
- (b) Uvoditi odgovarajuće aranžmane kako bi se obezbedilo vođenje računa o posledicama po životnu sredinu programa i politika za koje je vero-

vatno da će imati znatne negativne uticaje na biološku raznovrsnost;

- (c) Unapređivati na bazi reciprociteta, odgovarajuće obaveštavanje, razmenu informacija i konsultovanje o aktivnostima, u njihovoj jurisdikciji ili kontroli, za koje je verovatno da će imati znatne negativne efekte za biološku raznovrsnost drugih država ili oblasti van granice nacionalne jurisdikcije, podsticanjem zaključivanja bilateralnih, regionalnih ili multilateralnih sporazuma;
- (d) U slučaju neposredne ili teške opasnosti ili štete koja potiče iz njene jurisdikcije ili kontrole po biološku raznovrsnost u oblasti pod jurisdikcijom drugih država ili oblastima izvan granica nacionalne jurisdikcije, odmah obavestiti potencijalno ugroženu državu o takvoj opasnosti ili šteti, kao i pokrenuti akciju za sprečavanje ili umanjenje takve opasnosti ili štete; i
- (e) Unapređivati nacionalne sporazume za hitno reagovanje na aktivnosti ili događaje, bilo da su izazvani prirodno ili na drugi način, koji predstavljaju ozbiljnu i blisku opasnost za biološku raznovrsnost i podsticati međunarodnu saradnju kako bi se unapredili takvi napori i, gde je odgovarajuće i kako su se dogovorile države ili regionalne ekonomske integrativne organizacije o kojima je reč, kako bi se utvrdili zajednički planovi za vanredne situacije.

2. Konferencija Strana će ispitati, na osnovu studija koje će biti razrađene, pitanje odgovornosti i nadoknade, uključujući obnavljanje i kompenzaciju, za štetu po biološku raznovrsnost, osim kada je takva odgovornost čisto unutrašnja stvar.

Član 15

Pristup genetičkim resursima

1. Uvažavajući suverena prava država nad njihovim nacionalnim prirodnim resursima, ovlašćene za utvrđivanje pristupa genetičkim resursima ima nacio-

nalna vlada i podleže nacionalnom zakonodavstvu.

2. Svaka Strana ugovornica će nastojati da stvori uslove za olakšavanje pristupa genetičkim resursima za namene koje su ekološki zdrave po životnu sredinu od strane drugih Strana ugovornica i da ne nameće ograničenja koja su suprotna ciljevima ove konvencije.

3. U smislu ove konvencije, genetički resursi koje isporučuje Strana ugovornica kako je navedeno u ovom članu i čl. 16 i 19, su samo oni koje isporučuju Strane ugovornice koje su zemlje porekla takvih resursa ili strane koje su stekle genetičke resurse u skladu sa ovom konvencijom.

4. Tamo gde je odobren, pristup će biti ostvarivan pod uzajamno dogovorenim uslovima i podložno odredbama ovog člana.

5. Pristup genetičkim resursima podlegaće prethodno argumentovanom odobrenju Strane ugovornice koja isporučuje takve resurse, osim ako ta Strana drugačije ne odredi.

6. Svaka Strana ugovornica će nastojati da razvije i sprovede naučno istraživanje na osnovu genetičkih resursa koje isporučuju druge strane ugovornice uz puno učešće i tamo gde je to moguće kod tim strana ugovornica.

7. Svaka Strana ugovornica će doneti zakonske, administrativne ili političke mere kako je odgovarajuće, i u skladu sa čl. 16 i 19 i, gde je potrebno, putem finansijskog mehanizma utvrđenog čl. 20 i 21 u cilju podele na pošten i pravedan način rezultata istraživanja i razvoja i koristi koje proističu iz komercijalnog i drugog korišćenja genetičkih resursa sa ugovorenom stranom koja isporučuje takve resurse. Takva podela će se zasnivati na međusobno dogovorenim uslovima.

Član 16

Pristup tehnologiji i transfer tehnologije

1. Svaka Strana ugovornica će, uvažavajući da tehnologija uključuje biotehnologiju i da su i pristup i transfer tehnologija između strana ugovornica suštin-

ski elementi za ostvarivanje ciljeva ove konvencije, preuzeti obaveze podložno odredbama ovog člana da obezbeđuje i/ili olakšava transfer i pristup drugim stranama ugovornicama, tehnologijama koje su relevantne za očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti ili korišćenje genetičkih resursa a ne izazivaju značajnije štete životnoj sredini.

2. Pristup tehnologiji i transfer tehnologije naznačeni u stavu 1 ovog člana, zemljama u razvoju, obezbediće se i/ili olakšati pod poštenim i najpovoljnijim uslovima, uključujući koncesijske i preferencijalne uslove kada se postigne međusobni dogovor, i, gde je neophodno u skladu sa finansijskim mehanizmom utvrđen čl. 20 i 21. U slučaju tehnologije koja podleže patentima i drugim pravima intelektualne svojine, takav pristup i transfer će se obezbediti pod uslovima koji uvažavaju i u skladu su sa odgovarajućom i delotvornom zaštitom prava intelektualne svojine. Primena ovom paragrafa će biti u skladu sa st. 3, 4 i 5 ovog člana.

3. Svaka Strana ugovornica će doneti odgovarajuće zakonske, administrativne ili političke mere, kako bi se stranama ugovornicama, naročito zemljama u razvoju, koje isporučuju genetičke resurse, osigurao pristup i transfer tehnologije koja koristi ove resurse, pod međusobno dogovorenim uslovima, uključujući tehnologiju zaštićenu patentima i drugim pravima intelektualne svojine, gde je neophodno, kroz odredbe čl. 20 i 21 i u skladu sa međunarodnim pravom i st. 4 i 5 ovog člana.

4. Svaka Strana ugovornica će preduzeti odgovarajuće zakonodavne, administrativne i mere politike, kako bi privatnom sektoru olakšala pristup, zajednički razvoj i transfer tehnologije pomenute u stavu 1 ovog člana, kako u korist vladinih institucija tako i privatnog sektora zemalja u razvoju, i u tom pogledu će se pridržavati obaveza sadržanih u st. 1, 2 i 3 ovog člana.

5. Strane ugovornice, uvažavajući patentna i druga prava intelektualne svojine

koja mogu imati uticaja na primenu ove konvencije, saradivaće u ovom pogledu podložno nacionalnim zakonima i međunarodnom pravu, a kako bi obezbedile da ta prava podržavaju ciljeve ove konvencije i nisu im suprotna.

Član 17

Razmena informacija

1. Strane ugovornice će olakšati razmenu informacija, iz svih javno raspoloživih izvora vezano za očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti, uzimajući u obzir posebne potrebe zemalja u razvoju.

2. Takva razmena informacija uključivaće razmenu rezultata tehničkog, naučnog i društveno-ekonomskog istraživanja, kao i informacije o obuci i programima pregleda, specijalizovanih znanja, svojstvenih i tradicionalnih znanja kao takvih i u kombinaciji sa tehnologijama pomenutim u članu 16 stav 1. Ona će takođe, gde je to izvodljivo, uključivati povratak informacijska u zemlju izvora informacija.

Član 18

Tehnička i naučna saradnja

1. Strane ugovornice će unapređivati međunarodnu tehničku i naučnu saradnju na polju očuvanja i održivog korišćenja biološke raznovrsnosti, gde je neophodno, kroz odgovarajuće međunarodne i nacionalne institucije.

2. Svaka Strana ugovornica će unapređivati tehničku i naučnu saradnju sa drugim stranama ugovornicama, naročito sa zemljama u razvoju, u primeni ove Konvencije, između ostalog kroz razvoj i primenu nacionalnih politika. U unapređenju takve saradnje, treba posvetiti posebnu pažnju razvoju i jačanju nacionalnih mogućnosti, putem razvoja ljudskih resursa i izgradnje institucija.

3. Konferencija strana će na svom prvom sastanku odrediti kako da utvrdi mehanizam clearing-house radi unapređivanja i olakšanja tehničke i naučne saradnje.

4. Strane ugovornice će, u skladu sa nacionalnim zakonima i politikama, podsticati i razvijati metode saradnje radi razvoja i korišćenja tehnologija, uključujući lokalne i tradicionalne tehnologije, u skladu sa ciljevima ove konvencije. U cilju ovoga, strane ugovornice će takođe unapređivati saradnju u obuci osoblja i razmeni stručnjaka.

5. Strane ugovornice će, u skladu sa međusobnim sporazumima, unapređivati zajedničke programe istraživanja i zajednička ulaganja radi razvoja tehnologija vezanih za ciljeve ove konvencije.

Član 19

Postupanje sa biotehnologijom i raspodjela koristi koje iz nje proističu

1. Svaka Strana ugovornica će doneti odgovarajuće zakonske, administrativne ili političke mere, kako bi obezbjedila delotvorno učešće u biotehnoškom istraživanju onih Strana ugovornica a naročito zemalja u razvoju koje obezbeđuju genetičke resurse za takvo istraživanje, i gde je izvodljivo u takvim Stranama ugovornicama.

2. Svaka Strana ugovornica će doneti sve izvodljive mere radi unapređivanja i poboljšanja prioritnog pristupanja na poštenoj i pravednoj osnovi stranama ugovornicama, naročito zemljama u razvoju, rezultatima i koristima koje proističu iz biotehnologija zasnovanih na genetičkim resursima koje obezbeđuju ove strane ugovornice. Takav pristup će se zasnivati na međusobno dogovorenim uslovima.

3. Strane ugovornice će razmotriti potrebu i modalitete protokola koji bi uključivao odgovarajuće postupke, uključujući posebno sporazum o prethodnom obaveštavanju, na polju bezbednog transfera, rukovanja i korišćenja bilo kog živog modifikovanog organizma, koji je rezultat biotehnologije i koji može imati negativan uticaj na očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti.

4. Svaka Strana ugovornica će, direktno ili zahtevajući to od bilo kog fi-

zičkog ili pravnog lica pod svojom jurisdikcijom koje isporučuje organizme naznačene u stavu 3 ovog člana, obezbediti sve raspoložive informacije o propisima za korišćenje i bezbednost koje zahteva ta Strana ugovornica u rukovanju takvim organizmima, kao i sve raspoložive informacije o potencijalnom negativnom uticaju specifičnih organizama o kojima je reč, koji se tiču Strane ugovornice u koju ti organizmi treba da se unesu.

Član 20

Finansijska sredstva

1. Svaka Strana ugovornica će preduzeti mere da obezbedi, u skladu sa svojim mogućnostima, finansijsku podršku i podsticaje u odnosu na one aktivnosti koje imaju za svrhu da ostvare ciljeve ove konvencije u skladu sa svojim nacionalnim planovima, prioritetima i programima.

2. Strane – razvijene zemlje obezbediće nova i dodatna finansijska sredstva kako bi omogućile Stranama – zemljama u razvoju da u potpunosti pokriju pune dogovorene dodatne troškove zbog primene mera kojima ispunjavaju obaveze ove konvencije, i da imaju koristi od njenih odredbi, pri čemu su dotični troškovi dogovoreni između Strane – zemlje u razvoju i institucionalne strukture navedene u članu 21 u skladu sa političkim, strateškim, programskim prioritetima i kriterijumima o pogodnosti i indikativnim spisakom dodatnih troškova koje je utvrdila Konvencija strana ugovornica. Druge Strane, uključujući zemlje koje su u procesu prelaska na tržišnu ekonomiju, mogu dobrovoljno da preuzmu obaveze Strana – razvijenih zemalja. U smislu ovog člana, Konferencija Strana će na svom prvom sastanku utvrditi spisak strana – razvijenih zemalja i drugih Strana ugovornica koje dobrovoljno preuzimaju obaveze strana – razvijenih zemalja. Konferencija Strana ugovornica će periodično razmatrati i ukoliko je neophodno dopuniti spisak. Takođe će biti podsticani doprinosi iz drugih zemalja i izvora na dobrovoljnoj osnovi. Pri izvršenju ovih preuzetih obaveza uzeće se u obzir potreba za

tačnošću, predvidljivošću i pravovremenim prilivom sredstava i važnost podela tereta među Stranama ugovornicama koje taj doprinos daju i koje su na spisku.

3. Strane – razvijene zemlje takođe mogu da obezbede, a Strane – zemlje u razvoj raspolažu, finansijskim sredstvima vezanim za primenu ove konvencije kroz bilateralne, regionalne i druge multilateralne kanale.

4. Mera u kojoj će Strane – zemlje u razvoju delotvorno primenjivati svoje obaveze u skladu sa ovom konvencijom zavisice od efikasne primene obaveza strana – razvijenih zemalja u skladu sa ovom konvencijom u vezi sa finansijskim sredstvima i transferom tehnologije, pri čemu će se u potpunosti uzimati u obzir činjenica da su ekonomski i socijalni razvoj i otklanjanje siromaštva prvi i najvažniji prioriteti strana – zemalja u razvoju.

5. Strane će u potpunosti uzeti u obzir i posebnu situaciju najmanje razvijenih zemalja u svojim akcijama u pogledu finansiranja i transfera tehnologije.

6. Strane ugovornice će takođe uzeti u razmatranje specijalne uslove koji proističu iz distribucije, lokacije i zavisnosti od biološke raznovrsnosti u okviru Strana – razvijenih zemalja naročito malih ostrvskih Strana ugovornica.

7. Takođe će se uzeti u razmatranje posebna situacija zemalja u razvoju, uključujući i one koje su ekološki najranjivije, kao što su zemlje sa sušnim i polusušnim zonama, obalskim i planinskim oblastima.

Član 21

Finansijski mehanizam

1. Postojeće mehanizam za obezbeđivanje finansijskih sredstava Stranama – zemljama u razvoju, u svrhe ove konvencije, bilo na bespovratnoj ili koncesionoj osnovi. Najvažniji elementi ovog mehanizma opisani su u ovom članu. Mehanizam će funkcionisati u skladu sa ovlašćenjem i rukovođenjem Konferencije Strana kojoj će biti i odgovoran, u svrhe

ove Konvencije. Operacije ovog mehanizma sprovodiće se na osnovu institucionalne strukture kako može odlučiti Konferencija Strana na svom prvom sastanku. U svrhe ove konvencije, Konferencija Strana će utvrditi političke, stratezijske, programske prioritete i kriterijume o pogodnosti u vezi sa pristupom i korišćenjem takvih sredstava. Doprinosi će biti takvi da uzmu u obzir potrebu za predvidljivošću, tačnošću i pravovremenim prilivom sredstava pomenutih u članu 20 u skladu sa potrebnom količinom sredstava o čemu će periodično odlučivati Konferencija Strana i važnošću podele tereta između Strana ugovornica koje daju doprinos i koje su obuhvaćene spiskom pomenutih u članu 20 stav 2. Dobrovoljne doprinose takođe mogu davati Strane – razvijene zemlje i druge zemlje izvora. Ovaj mehanizam će funkcionisati u okviru demokratskog i transparentnog sistema vođenja.

2. U skladu sa ciljevima ove konvencije, Konferencija Strana će na svom prvom sastanku utvrditi političke, stratezijske i programske prioritete, kao i detaljne kriterijume i smernice za pogodnost za pristup i korišćenje finansijskih sredstava, uključujući praćenja i ocenjivanje takvog korišćenja na redovnoj osnovi. Konferencija Strana će odlučiti o aranžmanima na osnovu kojih će se primeniti stav 1 ovog člana posle konsultacija sa institucionalnom strukturom kojoj je povereno funkcionisanje finansijskog mehanizma.

3. Konferencija Strana će razmotriti delotvornost mehanizma utvrđenog u skladu sa ovim članom, i uključujući kriterijume i smernice navedene u stavu 2 ovog člana, na manje od dve godine po stupanju na snagu ove konvencije, a posle toga na redovnoj osnovi. Na osnovu takvog razmatranja, biće potrebna odgovarajuća akcija za poboljšanje delotvornosti mehanizma ukoliko je to neophodno.

4. Strane ugovornice će razmotriti jačanje postojećih finansijskih institucija radi obezbeđenja finansijskih sredstava za očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti.

Član 22

Odnos sa drugim međunarodnim konvencijama

1. Odredbe ove konvencije neće uticati na prava i obaveze bilo koje Strane ugovornice koje proističu iz bilo kog postojećeg međunarodnog sporazuma, osim u slučaju kada bi sprovođenje tih prava i obaveza prouzrokovalo ozbiljnu štetu ili pretnju po biološku raznovrsnost.

2. Strane ugovornice će primenjivati ovu konvenciju u pogledu morske sredine shodno pravima i obavezama država u skladu sa Zakonom mora.

Član 23

Konferencija strana ugovornica

1. Ovim se uspostavlja Konferencija Strana ugovornica. Prvi sastanak Konferencije Strana će sazvati Izvršni direktor Programa UN za životnu sredinu najkasnije godinu dana od stupanja na snagu ove konvencije. Posle toga, redovni sastanci Konferencije Strana će se održati u redovnim intervalima koje će utvrditi Konferencija na svom prvom sastanku.

2. Vanredni sastanci Konferencije Strana će se održavati u vreme kada to Konferencija bude smatrala potrebnim, ili na pismeni zahtev bilo koje Strane, pod uslovima da u roku od šest meseci od dobijanja obaveštenja od Sekretarijata, dobije podršku bar jedne trećine Strana.

3. Konferencija Strana će se konsenzusom saglasiti i usvojiti svoj Poslovnik kao i onaj za bilo koje dodatno telo koje uspostavi, kao i finansijska pravila koja se odnose na finansiranje Sekretarijata. Na svakom redovnom sastanku, usvojiće budžet za finansijski period do sledećeg redovnog sastanka.

4. Konferencija Strana će pratiti sprovođenje ove konvencije, i u tom cilju će:

(a) Utvrditi formu i intervale za prenošenje informacija koje se dostavljaju u skladu sa članom 26 i razmotriti takve informacije kao i izveštaje koje dostavljaju prateća tela;

(b) Pregledati naučne, tehničke i tehnološke savete o biološkoj raznovrsnosti obezbeđene u skladu sa članom 25;

(c) Razmatraće i usvajati protokole, kako se zahteva, u skladu sa članom 28.

(d) Razmatraće i usvajati amandmane na ovu konvenciju i njene anekse, kako se zahteva, u skladu sa čl. 29 i 30;

(e) Razmatraće amandmane na bilo koji protokol, kao i na bilo koje anekse na protokol, i ukoliko se tako odluči, preporučiti njihovo usvajanje Stranama odnosnog protokola;

(f) Razmatraće i usvajati, kako se zahteva, u skladu sa članom 30, dodatne anekse na ovu konvenciju;

(g) Osnivati takva pomoćna tela, naročito u cilju obezbeđenja naučnih i tehničkih saveta, koja se smatraju neophodnim za primenu ove konvencije;

(h) Kontaktiraće, preko Sekretarijata, izvršna tela konvencija koja se bave pitanjima obuhvaćenim ovom konvencijom u cilju utvrđivanja odgovarajućih oblika saradnje sa njima; i

(i) Razmatraće i preduzimaće svaku dodatnu akciju koja se može zahtevati radi postizanja ciljeva ove konvencije u svetlu iskustva stečenih u njenoj primeni.

5. Ujedinjene nacije, njene specijalizovane agencije i Međunarodna agencija za atomsku energiju, kao sve države koje nisu Strane ugovornice ove konvencije mogu biti predstavljene kao posmatrači na sastancima Konferencije Strana. Bilo koje drugo telo ili agencija, bilo vladino ili nevladino, kvalifikovano u oblastima vezanim za očuvanje i održivo korišćenje biološke raznovrsnosti koje je obavestilo Sekretarijat o svojoj želji da bude predstavljeno u svojstvu posmatrača na sastanku Konferencije Strana, može biti primljeno osim ako se jedna trećina prisutnih Strana ugovornica tome ne suprotstavi.

Prijem i učešće posmatrača podleže poslovniku koji je usvojila Konferencija Strane.

Član 24
Sekretarijat

1. Ovim se osniva Sekretarijat. Njegove funkcije su sledeće:

- (a) Da organizuje i opslužuje sastanke Konferencije Strana predviđene u članu 23;
- (b) Da izvršava funkcije koje su predviđene bilo kojim protokolom;
- (c) Da priprema izveštaje o realizaciji svojih funkcija na osnovu ove konvencije i dostavi ih Konferenciji Strana;
- (d) Da koordinira sa drugim relevantnim međunarodnim telima, i posebno da ulazi u one administrativne i ugovorne aranžmane koji su potrebni za efikasno izvršenje njenih funkcija;
- (e) Da izvrši sve ostale funkcije koje mu odredi Konferencija Strana.

2. Na svom prvom redovnom sastanku, Konferencija Strana će odrediti Sekretarijat čiji će članovi biti iz onih postojećih međunarodnih organizacija koje su izrazile volju da sprovode funkcije Sekretarijata u skladu sa ovom konvencijom.

Član 25
Pomoćno telo za naučne, tehničke i tehnološke savete

1. Pomoćno telo za obezbeđivanje naučnih, tehničkih i tehnoloških saveta se ovim osniva kako bi obezbedilo Konferenciji Strana, i kako je odgovarajuće, njenim drugim pomoćnim telima pravovremene savete vezane za primenu ove konvencije. Ovo telo će biti otvoreno za učešće svih Strana ugovornica i biće multidisciplinarno. U njemu će biti vladini predstavnici koji su stručni za relevantne oblasti. Ovo telo će redovno dostavljati izveštaje Konferenciji Strana o svim aspektima svog rada.

2. U skladu sa ovlašćenjem Konferencije Strana, kao i sa smernicama koje

je Konferencija utvrdila, i na zahtev Konferencije, ovo telo će:

- (a) Obezbediti naučne i tehničke ocene statusa biološke raznovrsnosti;
- (b) Pripremiti naučne i tehničke ocene efekata mera preduzetih u skladu sa odredbama ove konvencije;
- (c) Identifikovati inovativne, efikasne i najsavršenije tehnologije i know-how u vezi sa očuvanjem i održivim korišćenjem biološke raznovrsnosti i pružati savete o načinima i putevima unapređenja razvoja i/ili transfera takvih tehnologija;
- (d) Obezbeđivati savete o naučnim programima i međunarodnoj saradnji u oblasti istraživanja i razvoja u vezi sa očuvanjem i održivim korišćenjem biološke raznovrsnosti; i
- (e) Odgovoriti na naučna, tehnička, tehnološka i metodološka pitanja koja Konferencija Strana i njena pomoćna tela mogu postaviti ovom telu.

3. Konferencija Strana može dalje razrađivati funkcije, projektni zadatak, organizaciju i delovanje ovog tela.

Član 26
Izveštaj

Svaka Strana ugovornica će, u periodima koje će odrediti Konferencija Strana, podneti Konferenciji Strana izveštaje o merama koje je preduzela za primenu odredbi ove konvencije i njihovoj delotvornosti u ispunjavanju ciljeva ove konvencije.

Član 27
Razrešenje sporova

1. U slučaju spora između Strana ugovornica oko tumačenja ili primene ove konvencije, odnosno strane će tražiti rešenje putem pregovora.

2. Ukoliko odnosne strane ne mogu da postignu sporazum putem pregovora, one zajednički mogu zatražiti dobre usluge, ili posredovanje treće strane.

3. Prilikom ratifikovanja, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja ovoj Konven-

ciji, ili u bilo koje drugo vreme posle toga, država ili regionalna ekonomska integrativna organizacija može pismeno obavestiti Depozitara da radi spora koji nije razrešen u skladu sa st. 1 i 2 ovog člana, prihvata jedan ili oba sledeća načina razrešenja spora kao obavezan:

- (a) Arbitražu u skladu sa postupkom izloženim u Delu 1 Aneksa II;
- (b) Podnošenje spora Međunarodnom sudu pravde.

4. Ukoliko Strane ugovornice u sporu, nisu u skladu sa stavom 3 ovog člana, prihvatile isti ili bilo koji drugi postupak, spor će se razrešiti izmirenjem u skladu sa Delom 2 Aneksa II, osim ako se strane drugačije ne dogovore.

5. Odredbe ovog člana će se primenjivati u pogledu bilo kog protokola osim ako nije drugačije predviđeno u dotičnom protokolu.

Član 28

Usvajanje protokola

1. Strane ugovornice će saradivati u formulaciji i usvajanju protokola na ovu konvenciju.

2. Protokoli će se usvajati na sastanku Konferencije Strana.

3. Tekst bilo kog predloženog protokola će Stranama ugovornicama dostaviti Sekretarijat najmanje 6 meseci pre takvog sastanka.

Član 29

Amandman na konvenciju ili protokole

1. Amandmane na ovu konvenciju može predložiti bilo koja Strana ugovornica. Amandmane na Protokol može predložiti bilo koja Strana ugovornica tog protokola.

2. Amandmani na ovu Konvenciju će biti usvojeni na sastanku Konferencije strana. Amandmani na ovaj Protokol biće usvojeni na sastanku strana povodom Protokola koji je u pitanju. Tekst bilo kog predloženog amandmana na ovu Konvenciju ili na bilo koji protokol, osim ako drugačije nije predviđeno takvim protokolom, Sekretarijat će dostaviti stranama

instrument koji je u pitanju, najmanje 6 meseci pre sastanka na kome je predložen za usvajanje. Sekretarijat će takođe podneti predložene amandmane potpisnicama ove konvencije radi informacije.

3. Strane će uložiti svaki napor da postignu sporazum o bilo kom predloženom amandmanu na ovu konvenciju ili bilo koji protokol konsensusom. Ako se u pogledu konsensusa iscrpu svi napori a ne postigne se nikakav sporazum, pribeći će se poslednjem sredstvu i amandman će biti usvojen dvotrećinskom većinom glasova Strana koje su prisutne i glasaju na sastanku, i podneće ga Depozitar svim Stranama na ratifikaciju, prihvatanje ili odobrenje.

4. O ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju amandmana biće obavешten Depozitar u pismenoj formi. Amandmani usvojeni u skladu sa stavom 3 ovog člana, stupiće na snagu za Strane koje su ih prihvatile devedesetog dana po odlaganju instrumenata ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja od strane najmanje dve trećine Strana ugovornica ove konvencije ili Strana odnosnog protokola, osim ako nije drugačije predviđeno takvim protokolom. Posle toga, amandmani će stupiti na snagu za bilo koju drugu stranu devedesetog dana pošto ta Strana odloži svoj instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja amandmana.

5. U smislu ovog člana, „Strane koje su prisutne i glasaju“ znači Strane koje su prisutne i daju pozitivan ili negativan glas.

Član 30

Usvajanje i amandman na anekse

1. Aneksi na ovu konvenciju ili na bilo koji protokol predstavljaju deo ove konvencije ili takvog protokola u zavisnosti od slučaja, i osim ako izričito nije drugačije predviđeno, pozivanje na ovu konvenciju ili njene protokole predstavlja u isto vreme pozivanje na bilo koje anekse na Konvenciju ili protokole. Takvi aneksi će biti ograničeni na proceduralna, naučna, tehnička i administrativna pitanja.

2. Osim ako drugačije nije naznačeno u bilo kom protokolu u pogledu njenih aneksa, primenjivaće se sledeći postupak na predlaganje, usvajanje i stupanje na snagu dodatnih aneksa na ovu konvenciju ili aneksa na bilo koji protokol:

- (a) Aneksi na ovu konvenciju ili bilo koji protokol biće predloženi i usvojeni u skladu sa postupkom izloženim u članu 29;
- (b) Svaka Strana koja nije u mogućnosti da odobri dodatni aneks na ovu Konvenciju ili aneks na bilo koji protokol čija je Strana, obavestiće shodno tome Depozitara u pismenoj formi, u roku od jedne godine od dana podnošenja obaveštenja o usvajanju Depozitara. Depozitar će bez odlaganja obavestiti sve strane o svakom takvom primljenom obaveštenju. Strana može u bilo koje vreme povući prethodnu izjavu o neslaganju i aneksi će posle toga stupiti na snagu za tu Stranu u skladu sa tačkom (c) ovog stava;
- (c) Po isteku jedne godine od dana podnošenja obaveštenja Depozitaru o usvajanju, aneks će stupiti na snagu za sve strane Konvencije ili bilo kog odnosnog protokola, koje nisu podnele obaveštenje u skladu sa odredbama tačke (b) ovog stava.

3. Predlaganje, usvajanje i stupanje na snagu amandmana na anekse ove konvencije ili bilo kog protokola, podleže istom postupku koji važi za predlaganje, usvajanje i stupanje na snagu aneksa Konvencije ili aneksa bilo kog protokola.

4. Ako je dodatni aneks ili amandman na aneks vezan za amandman na ovu konvenciju ili bilo koji protokol, dodatni aneks ili amandman neće stupiti na snagu do tog vremena dok amandman na ovu konvenciju ili protokol o kome je reč ne stupi na snagu.

Član 31

Pravo na glasanje

1. Osim kako je predviđeno stavom 2 ovog člana, svaka Strana ugovornica

ove konvencije ili bilo kog protokola imaće jedan glas.

2. Regionalne ekonomske integrativne organizacije će u pitanjima u okviru svoje nadležnosti koristiti pravo glasa sa brojem glasova koji je jednak broju njihovih država članica koje su Strane ugovornice ove konvencije ili odnosnog protokola. Takve organizacije neće imati pravo glasa ukoliko njihove države članice koriste svoje pravo glasa, i obrnuto.

Član 32

Odnos između ove konvencije i njenih protokola

1. Država ili regionalna ekonomska integrativna organizacija ne može postati Strana protokola osim ako nije, ili u isto vreme ne postane Strana ugovornica ove konvencije.

2. Odluke u okviru bilo koga protokola doneće samo Strane dotičnog protokola. Svaka Strana ugovornica koja nije ratifikovala, prihvatila ili odobrila protokol može učestvovati kao posmatrač na bilo kom sastanku Strana tog protokola.

Član 33

Potpisivanje

Ova konvencija će biti otvorena za potpisivanje u Rio de Žaneiru za sve države i bilo koju regionalnu ekonomsku integrativnu organizaciju od 5. juna 1992. do 14. juna 1992, i u centrali Ujedinjenih nacija u Njujorku od 15. juna 1992. do 4. juna 1993.

Član 34

Ratifikacija, prihvatanje ili odobrenje

1. Ova konvencija i bilo koji protokol podleže ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju država i regionalnih ekonomskih integrativnih organizacija. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja biće odloženi kod Depozitara

2. Svaka organizacija pomenuta u stavu 1 ovog člana, koja postane Strana ugovornica ove konvencije ili bilo kog protokola, a da ni jedna od njenih država članica nije Strana ugovornica, biće vezana svim obavezama u skladu sa Konvencijom ili Protokolom, u zavisnosti od

slučaja. U slučaju takvih organizacija, čija je jedna ili više država, članica Strana ugovornica ove konvencije ili relevantnog protokola, organizacija i njene države-članice će odlučivati o svojim respektivnim odgovornostima za sprovođenje svojih obaveza u skladu sa Konvencijom ili protokolom u zavisnosti od slučaja. U takvim slučajevima, organizacija i države članice neće moći da koriste pravo u skladu sa ovom konvencijom ili relevantnim protokolom istovremeno.

3. U svojim instrumentima ratifikacije prihvatanja ili odobrenja, organizacije pomenute u stavu 1 ovog člana, će dati obaveštenje o obimu svoje nadležnosti u pogledu pitanja regulisanih ovom konvencijom ili relevantnim protokolom. Ove organizacije će takođe obavestiti Depozitara o svakoj relevantnoj modifikaciji u obimu svoje nadležnosti.

Član 35 *Pristupanje*

1. Ova konvencija i bilo koji protokol biće otvoreni za pristupanje država i regionalnih ekonomskih integrativnih organizacija od dana kada se Konvencija ili dotični protokol zatvore za potpisivanje. Instrumenti pristupanja će biti odloženi kod Depozitara.

2. U svojim instrumentima pristupanja, organizacije pomenute u stavu 1 ovog člana, navešće obim svoje nadležnosti u pogledu pitanja regulisanih Konvencijom ili relevantnim protokolom. Ove organizacije će takođe obavestiti Depozitara o svakoj relevantnoj modifikaciji u obimu svoje nadležnosti.

3. Odredbe člana 34 stav 2 primeniće se na regionalne ekonomske integrativne organizacije koje pristupaju ovoj konvenciji ili bilo kom protokolu.

Član 36 *Stupanje na snagu*

1. Ova konvencija će stupiti na snagu devedesetog dana posle dana odlaganja tridesetog instrumenta ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja.

2. Bilo koji protokol će stupiti na snagu devedesetog dana od dana odlaganja broja instrumenata ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, naznačenog u tom protokolu.

3. Za svaku Stranu ugovornicu koja ratifikuje, prihvati ili odobri ovu konvenciju ili pristupi ovoj konvenciji posle odlaganja tridesetog instrumenta ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, ona će stupiti na snagu devedesetog dana posle dana odlaganja takve Strane ugovornice njenog instrumenta ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja.

4. Bilo koji protokol, osim ako nije drugačije predviđeno takvim protokolom, stupiće na snagu za Stranu ugovornicu koja ratifikuje, prihvata ili odobrava taj protokol ili pristupa tom protokolu posle njegovog stupanja na snagu u skladu sa stavom 2 ovog člana, devedesetog dana posle dana kada ta Strana ugovornica odloži svoj instrument ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja, ili na dan kada ova konvencija stupa na snagu za tu Stranu ugovornicu, u zavisnosti koji je od ova dva datuma kasniji.

5. U smislu st. 1 i 2 ovog člana, svaki instrument koji odloži regionalna ekonomska integrativna organizacija neće se smatrati dodatnim instrumentom uz one koje su odložile države članice takve organizacije.

Član 37 *Rezerve*

Ne mogu postojati nikakve rezerve na ovu konvenciju.

Član 38 *Povlačenja*

1. U bilo koje vreme posle dve godine od dana kada je ova konvencija stupila na snagu za Stranu ugovornicu, ta Strana ugovornica se može povući iz Konvencije tako što će uputiti pismeno obaveštenje Depozitaru.

2. Do svakog takvog povlačenja može doći po isteku jedne godine od dana kada je Depozitar primio obaveštenje

o tome ili kasnijeg datuma kako može biti naznačeno u obaveštenju o povlačenju.

3. Za svaku Stranu ugovornicu koja se povuče iz ove konvencije smatraće se da se takođe povukla iz svakog protokola čija je Strana.

Član 39

Finansijski privremeni aranžmani

Pod uslovom da se u potpunosti prestrukturira u skladu sa zahtevima člana 21 Svetski fond za životnu sredinu (Global Environment Facility – GEF) Razvojnog programa Ujedinjenih nacija, Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu i Međunarodna banka za rekonstrukciju i razvoj, biće institucionalna struktura naznačena u članu 21 na privremenoj osnovi za period između stupanja na snagu ove konvencije i prvog sastanka Konferencije Strana ili dok Konferencija Strana ne odluči koja će institucionalna struktura biti određena u skladu sa članom 21.

Član 40

Privremeni aranžmani sekretarijata

Sekretarijat koga treba da odredi Izvršni direktor Programa Ujedinjenih nacija za životnu sredinu biće Sekretarijat naznačen u članu 24 stav 2, na privremenoj osnovi za period između stupanja na snagu ove konvencije i prvog sastanka Konferencije Strana.

Član 41

Depozitar

Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će preuzeti funkcije Depozitara ove konvencije i svih protokola.

Član 42

Autentični tekstovi

Original ove konvencije, čiji su arapski, kineski, engleski, francuski, ruski i španski tekstovi podjednako autentični biće odložen kod Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

U potvrdu čega su dole potpisani, propisano ovlašćeni u tu svrhu, potpisali ovu konvenciju.

Sačinjeno u Rio de Žaneiru petog dana juna, hiljadu devetsto devedeset i druge.

Aneks I

IDENTIFIKACIJA I PRAĆENJE

1. Ekosistemi i staništa koja sadrže veliku raznovrsnost, veliki broj endemičnih ili ugroženih vrsta, ili očuvanu izvornu prirodu; potrebni migratornim vrstama; od socijalne, ekonomske, kulturne ili naučne važnosti; ili, koji su reprezentativni, jedinstveni ili vezani za ključne evolutivne ili druge biološke procese.

2. Vrste i zajednice koje su: ugrožene; divlji srodnici pripitomljenih ili gajenih vrsta; od medicinske, poljoprivredne ili druge ekonomske vrednosti; ili socijalne, naučne ili kulturne važnosti; ili važnosti za istraživanja u funkciji očuvanja i održivog korišćenja biološke raznovrsnosti kao što su vrste indikatori; i

3. Opisani genomi i geni od socijalnog, naučnog ili ekonomskog značaja.

Aneks II

Deo 1

ARBITRAŽA

Član 1

Strana-tražilac će obavestiti Sekretarijat da strane prenose spor na arbitražu u skladu sa članom 27. Ovo obaveštenje će navesti predmet arbitraže i naročito uključiti članove Konvencije ili protokola, čije je tumačenje ili primena u pitanju. Ako se strane ne slože o predmetu spora pre nego što se odredi predsednik suda, arbitražni sud će definisati predmet. Sekretarijat će uputiti tako primljenu informaciju svim Stranama-ugovornicama ove konvencije ili dotičnog protokola.

Član 2

1. U sporovima između dve Strane, arbitražni sud će se sastojati od tri člana. Svaka Strana u sporu će odrediti arbitratuora i dva tako naimenovana arbitratuora će na osnovu međusobne saglasnosti odrediti trećeg arbitratuora koji će biti Predsednik suda. Ovaj treći arbitratuor neće biti državljanin jedne od strane spora, niti će njegovo ili njeno uobičajeno mesto stano-

vanja biti na teritoriji jedne od ovih strana, niti će biti zaposlen u bilo kojoj od njih, niti se bavio ovim slučajem u bilo kom drugom svojstvu.

2. U sporovima između više od dve Strane-ugovornice, strane sa zajedničkim interesom će naimenovati jednog arbitratuora zajedno putem sporazuma.

3. Bilo koje prazno mesto će biti popunjeno na način predviđen za početno naimenovanje.

Član 3

1. Ako se Predsednik arbitražnog suda ne odredi u roku od dva meseca od naimenovanja drugog arbitratuora, Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će, na zahtev Strane, odrediti Predsednika u roku od narednog dvomesečnog perioda.

2. Ako jedna od strana u sukobu ne naimenuje arbitratuora u roku od dva meseca od prijema zahteva, druga Strana može informisati Generalnog sekretara koji će izvršiti naimenovanje u roku od naredna dva meseca.

Član 4

Arbitražni sud će donositi svoje odluke o skladu sa odredbama ove Konvencije, bilo kojim relevantnim protokolima, i međunarodnim pravom.

Član 5

Arbitražni sud će odrediti sopstveni Poslovník, ukoliko se strane u sukobu ne dogovore drugačije.

Član 6

Arbitražni sud može na zahtev jedne od strana preporučiti izuzetno važne privremene mere zaštite.

Član 7

Strane u sporu će olakšati rad arbitražnog suda, a naročito će, koristeći svo sredstva koja im stoje na raspolaganju činiti sledeće:

- a) Obezbediti svu relevantnu dokumentaciju, informacije i olakšice; i
- b) Omogućiti mu da, kada je to potrebno, pozove svedoke ili eksperte i da sasluša njihove izjave.

Član 8

Strane i arbitratuori su pod obavezom da štite poverljivost bilo koje informacije koju prime kao poverljivu u toku postupka Arbitražnog suda.

Član 9

Osim ako Arbitražni sud ne odredi drugačije zbog posebnih okolnosti slučaja, troškove Suda će snositi strane u sporu podjednako. Sud će voditi evidenciju o svim troškovima i podneće završni račun stranama.

Član 10

Svaka Strana-ugovornica koja ima interes pravne prirode za predmet spora na koju može uticati odluka u slučaju, može intervenisati u postupku uz saglasnost Suda.

Član 11

Sud može da sasluša i odredi protivzahteve koji direktno proističu iz predmeta spora.

Član 12

Odluke kako o postupku tako i o predmetu Arbitražnog suda donosiće se većinom glasova njenih članova.

Član 13

Ako se jedna od strana u sporu ne pojavi pred Arbitražnim sudom ili ne brani svoj slučaj, druga Strana može zahtevati od Suda da nastavi sa postupkom i da donese odluku. Izostanak Strane ili nedostatak odbrane slučaja Strane, neće predstavljati prepreku za postupak. Pre donošenja konačne odluke, Arbitražni sud se mora uveriti da je zahtev dobro zasnovan kako činjenično, tako i pravno.

Član 14

Sud će doneti svoju konačnu odluku u roku od pet meseci od dana kada se u potpunosti konstituiše, osim ako ne nađe za neophodno da produži vremensko ograničenje za period koji ne treba da bude duži od pet narednih meseci.

Član 15

Konačna odluka Arbitražnog suda će biti ograničena na predmet spora i najveće razloge na kojima je zasnovana.

Sadržaće imena članova koji su učestvovali i datum konačne odluke. Svaki član Suda može priložiti odvijeno mišljenje ili mišljenje neslaganja uz konačnu odluku.

Član 16

Odluka je obavezujuća za strane u sporu. Ne postoji pravo žalbe, izuzev ukoliko se strane u sporu unapred nisu dogovorile o apelacionom postupku.

Član 17

Bilo koja od Strana može, svako neslaganje u vezi s tumačenjem ili načinom primene konačne odluke, do kojeg može da dođe između strana u sporu, da podnese Arbitražnom sudu koji je odluku doneo, radi donošenja konačne odluke.

Deo 2 IZMIRENJE

Član 1

Komisija za izmirenje će se osnovati na zahtev jedne od strana spora. Komisija će, osim ako se strane drugačije ne dogovore, imati pet članova, od kojih će dva naimenovati svaka Strana i Predsednik koga su zajednički izabrali ovi članovi.

Član 2

U sporu više od dve strane, one strane koje imaju istovetne interese imenuje zajedno svoje članove komisije dogovorno. Kada dve ili više strana imaju različite interese, ili kada postoji neslaganje po pi-

tanju da li one imaju isti interes, one imenuju svoje članove odvojeno.

Član 3

Ukoliko strane ne izvrše bilo koje od imenovanja u roku od dva meseca od datuma podnošenja zahteva za obrazovanje komisije za pomirenje, Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će, ukoliko to od njega zatraži ona Strana koja je podnela zahtev, izvršiti ta imenovanja u roku od narednog perioda od dva meseca.

Član 4

Ukoliko Predsednik komisije za pomirenje nije izabran u roku od dva meseca od dana kada je imenovan poslednji član Komisije, Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će, ukoliko to od njega zatraži jedna od strana, odrediti Predsednika u roku od naredna dva meseca.

Član 5

Komisija za pomirenje donosi svoje odluke većinom glasova svojih članova. Ona će, izuzev ukoliko se strane u sporu ne dogovore drugačije, sama da utvrdi sopstvenu proceduru. Ona će dati predlog za rešenje spora, koji će strane razmotriti u dobrim namerama.

Član 6

O neslaganju u vezi s tim da li Komisija za pomirenje ima nadležnost odlučuje Komisija.

12.6. Nacrt članova o sprečavanju prekogranične štete od opasnih delatnosti⁴¹

Član 1

Opseg

Ovi članovi se odnose na delatnosti koje nisu zabranjene međunarodnim pravom, ali kod kojih postoji rizik prouzrokovanja znatne prekogranične štete zbog njihovih fizičkih posledica.

Član 2

Značenje pojmova

U ovim članovima:

- (a) „rizik prouzrokovanja znatne prekogranične štete“ uključuje rizike za koje postoji visoka verovatnoća da

41 Usvojila Komisija za međunarodno pravo na 53. sednici, *Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth session, Supplement No. 10 (A/56/10)*, chp.V.E.1), novembar 2001. <http://www.un.org/law/ilc/texts/prevention/preventionfra.htm>. Prevod Beogradskog centra za ljudska prava.

će prouzrokovati znatne prekogranične štete i mala verovatnoća da će prouzrokovati katastrofalnu prekograničnu štetu;

- (b) „šteta“ podrazumeva štetu načinjenu licima, imovini ili životnoj sredini;
- (c) „prekogranična šteta“ podrazumeva štetu prouzrokovanu na teritoriji ili na drugim mestima u nadležnosti ili pod kontrolom države koja nije država porekla, bilo da države u pitanju imaju zajedničku granicu ili ne;
- (d) „država porekla“ je država na čijoj se teritoriji planiraju ili obavljaju delatnosti predviđene članom 1 ili u čijoj su nadležnosti ili pod čijom su kontrolom
- (e) „država koja može biti pogođena“ je država ili države na čijoj teritoriji postoji rizik znatne prekogranične štete ili koje imaju nadležnost ili kontrolu nad bilo kojim drugim mestom gde postoji takav rizik;
- (f) „države u pitanju“ predstavlja državu porekla ili državu koja može biti pogođena.

Član 3 *Sprečavanje*

Država porekla će preduzeti sve odgovarajuće mere kako bi sprečila znatnu prekograničnu štetu ili u svakom slučaju smanjila rizik od nje.

Član 4 *Saradnja*

Države u pitanju će saradivati u dobroj veri i, ako je neophodno, tražiti pomoć jedne ili više nadležnih međunarodnih organizacija u sprečavanju znatne prekogranične štete.

Član 5 *Sprovođenje*

Države će preduzeti sve neophodne zakonske, upravne i druge mere za nadzor sprovođenja odredbi ovih članova, uključujući i ustanovljavanje odgovarajućih mehanizama.

Član 6 *Odobrenje*

1. Država porekla će zahtevati prethodno odobrenje za:

- (a) svaku delatnost koja spada u polje primene ovih članova koja se obavlja na njenoj teritoriji ili je na drugi način u njenoj nadležnosti ili pod njenom kontrolom;
- (b) sve znatnije promene u delatnostima na koje se odnosi tačka (a);
- (c) svaki plan promene delatnosti koji je može promeniti tako da uđe u polje primene ovih članova.

[...]

Član 7 *Procena rizika*

Svaka odluka o odobrenju delatnosti koja spada u polje primene ovih članova zasnivaće se na proceni moguće prekogranične štete nanete tom aktivnošću, uključujući i procenu uticaja na životnu sredinu.

Član 8 *Obaveštavanje*

1. Ako procena iz člana 7 ukaže na rizik prouzrokovanja znatne prekogranične štete, država porekla obavestice na vreme o riziku i proceni državu koja može biti pogođena i preneti joj sve dostupne tehničke i druge relevantne informacije na kojima je ta procena zasnovana.

2. Država porekla neće doneti nijednu odluku o odobrenju delatnosti dok ne dobije, u roku ne dužem od šest meseci, odgovor države koja može biti pogođena.

Član 9

Konsultacije o merama sprečavanja

1. Na zahtev bilo koje od njih, države u pitanju će početi s konsultacijama radi postizanje prihvatljivih rešenja za mere koje treba usvojiti kako bi se sprečila znatna šteta ili u svakom slučaju smanjio rizik od nje. Na početku konsultacija, države u pitanju će se dogovoriti o razumnom vremenskom okviru za konsultacije.

2. Države u pitanju će tražiti rešenja na osnovu pravične ravnoteže interesa, u svetlu člana 10.

3. Ako konsultacije iz stava 1 ne dovedu do sporazumnog rešenja, država porekla će ipak uzeti u obzir interese države koja može biti pogođena u slučaju da odluči da odobri delatnosti koje treba sprovesti, čime se ne dira u prava bilo koje države koja može biti pogođena.

Član 10

Činioci pravične ravnoteže interesa

Kako bi se postigla pravična ravnoteža interesa iz člana 9 stava 2, države u pitanju će uzeti u obzir sve važne činioce i okolnosti uključujući i:

- (a) stepen rizika znatne prekogranične štete i dostupnost sredstava za sprečavanje nastupanja takve štete ili smanjenja ili otklanjanja rizika od njega;
- (b) važnost delatnosti za državu porekla, uzimajući u obzir njene društvene, ekonomske i tehničke prednosti po državu porekla u odnosu na potencijalnu štetu države koja može biti pogođena;
- (c) rizik znatne štete po životnu sredinu i dostupnost sredstava za sprečavanje takve štete ili smanjenja rizik od nje ili obnavljanje životne sredine;
- (d) stepen u kome su država porekla i, tamo gde je prikladno, država koja može biti pogođena spremne da ulože u troškove sprečavanja;
- (e) ekonomsku isplativost delatnosti u odnosu na troškove sprečavanja i mogućnost obavljanja delatnosti na drugom mestu ili drugim sredstvima ili zamene nekom drugom aktivnošću;
- (f) standarde sprečavanja koje država koja može biti pogođena primenjuje kod istih ili odgovarajućih delatnosti i standarde koji se primenjuju u odgovarajućoj regionalnoj ili međunarodnoj praksi.

Član 11

Postupci u slučaju izostanka obaveštenja

1. Ako država ima razumnog osnova da veruje da delatnost koja se planira ili koja se obavlja u državi porekla nosi rizik prouzrokovanja znatne prekogranične štete, ona od države porekla može zahtevati da primeni odredbe iz člana 8. Uz zahtev će se dostaviti obrazloženo objašnjenje u kome se iznose njegovi osnovi.

2. Ako država porekla ipak utvrdi da nema obavezu da obaveštavanja iz člana 8, o tome će u razumnom roku obavestiti državu koja je podnela zahtev uz obrazloženo objašnjenje osnova za takav zaključak. Ako ovo ne zadovolji drugu državu, obe države će na njen zahtev odmah početi konsultacije na način predviđen članom 9.

3. Tokom konsultacija, država porekla će se, na zahtev druge države, postarati da se uvedu odgovarajuće i ostvarive mere radi smanjenja rizika i, tamo gde je prikladno, obustaviti na razumno vreme delatnosti o kojima je reč.

Član 12

Razmena informacija

Dok se delatnosti obavljaju, države u pitanju će razmenjivati sve dostupne informacije o delatnostima vezane za sprečavanje znatne prekogranične štete ili, svakom slučaju, smanjivanje rizika od nje. Takva razmena informacija će se nastaviti dok god države u pitanju to smatraju primerenim, pa i po okončanju tih delatnosti.

Član 13

Obaveštavanje javnosti

Države u pitanju će na odgovarajući način staviti na raspolaganje javnosti koja može biti pogođena delatnošću koja potpada pod polje primene ovih članova relevantne informacije o toj delatnosti, riziku koji ona nosi i šteti koja može da nastupi, i upoznaće se s njenim mišljenjem.

13. HUMANITARNO PRAVO

13.1. Martensova klauzula⁴²

Dok ne bude izdat potpuniji kodeks ratnih zakona, visoke strane ugovornice smatraju ekspeditivnim izjaviti da u slučajevima koji nisu obuhvaćeni Pravilnikom koji su one usvojile, stanovnici i za-

račene strane ostaju pod zaštitom i vladavinom principa međunarodnog prava, budući da oni proizilaze iz običaja koji važe među civilizovanim narodima, iz zakona čovečnosti i diktata javne savesti.

13.2. Dopunski protokol uz ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I)⁴³

PREAMBULA

Visoke strane ugovornice,

Proklamujući svoju iskrenu želju da mir zavlada među narodima,

podsećajući da je svaka država dužna da se, u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija, u svojim međunarodnim odnosima uzdržava od pretnje ili upotrebe sile protiv suvereniteta, teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti svake države, ili na bilo koji drugi način koji nije u skladu sa ciljevima Ujedinjenih nacija,

verujući da je i pored toga potrebno reafirmisati i razviti odredbe kojima se štite žrtve oružanih sukoba i dopuniti mere kojima se jača njihova primena,

izražavajući svoje ubeđenje da nijedna odredba ovog protokola ili ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine ne može biti protumačena tako da oprav-

dava ili odobrava bilo koji akt agresije ili drugu upotrebu sile koja nije u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija,

potvrđujući dalje da odredbe ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine i ovog protokola treba u punoj meri da budu primenjene u svim prilikama na sva lica koja su zaštićena tim instrumentima bez ikakve diskriminacije zasnovane na prirodni ili poreklu oružanog sukoba ili na cilju koji su strane u sukobu postavile ili koji im se pripisuju,

saglasile su se o sledećem:

Deo I OPŠTE ODREDBE

Član 1

Opšti principi i polje primene

1. Visoke strane ugovornice obavezuju se da će poštovati ovaj protokol i da

42 Preambula Četvrte haške konvencije. Konvencije o zakonima i običajima kopnenog rata, S. Đorđević i dr. (ur.), *Građa Međunarodnog javnog prava*, Beograd, 1988.

43 *Sl. list SFRJ (Međunarodni ugovori)*, 16/78.

će obezbediti njegovo poštovanje u svakoj prilici.

2. U slučajevima koji nisu predviđeni ovim protokolom ili drugim međunarodnim sporazumima, građanska lica i borci ostaju pod zaštitom i dejstvom principa međunarodnog prava, koji proizlaze iz ustanovljenih običaja, iz principa čovečnosti i zahteva javne savesti.

3. Ovaj protokol, kojim se dopunjuju Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba, primenjuje se u situacijama predviđenim članom 2, zajedničkim za te konvencije.

4. Pod situacijama predviđenim prethodnim stavom podrazumevaju se oružani sukobi u kojima se narodi bore protiv kolonijalne dominacije i strane okupacije i protiv rasističkih režima, koristeći se pravom naroda na samoopredeljenje, potvrđenim u Povelji Ujedinjenih nacija i Deklaraciji o principima međunarodnog prava koji se tiču prijateljskih odnosa i saradnje između država u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija.

Član 2 Definicije

Za svrhe ovog protokola:

- a) pod izrazima „I konvencija“, „II konvencija“, „III konvencija“ i „IV konvencija“ podrazumevaju se, redom, Ženevska konvencija za poboljšanje sudbine ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu od 12. avgusta 1949. godine; Ženevska konvencija za poboljšanje sudbine ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru od 12. avgusta 1949. godine; Ženevska konvencija o postupanju s ratnim zarobljenicima od 12. avgusta 1949. godine; Ženevska konvencija o zaštiti građanskih lica za vreme rata od 12. avgusta 1949. godine; pod izrazom „Konvencije“ podrazumevaju se četiri Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba;

- b) pod izrazom „pravila međunarodnog prava koja se primenjuju u oružanim sukobima“ podrazumevaju se pravila sadržana u međunarodnim sporazumima u kojima učestvuju strane u sukobu, kao i principi i pravila međunarodnog prava koja su opšte priznata;
- c) pod izrazom „sila zaštitnica“ podrazumeva se neutralna država ili druga država koja nije strana u sukobu, koju je imenovala jedna strana u sukobu i prihvatila protivnička strana i koja je spremna da vrši funkcije koje su dodeljene sili zaštitnici po odredbama Konvencije i ovog protokola;
- d) pod izrazom „supstitut“ podrazumeva se organizacija koja zamenjuje silu zaštitnicu, u skladu sa članom 5.

Član 3

Početak i prestanak primene

Ne dirajući u odredbe koje se primenjuju u svako doba:

- a) Konvencije i ovaj protokol primenjuju se od početka svake situacije predviđene u članu 1 ovog protokola;
- b) primena Konvencija i ovog protokola prestaje na teritoriji strana u sukobu opštim završetkom vojnih operacija, a u slučaju okupiranih teritorija, po prestanku okupacije, izuzev, u oba slučaja, za kategorije lica čije konačno oslobođenje, repatrijacija ili nastanjenje nastupi kasnije. Na ova lica će se i dalje primenjivati odgovarajuće odredbe Konvencije i ovog protokola sve do njihovog potpunog oslobođenja, repatrijacije ili nastanjenja.

Član 4

Pravni status strana u sukobu

Primena Konvencija i ovog protokola, kao i zaključenje sporazuma predviđenih ovim instrumentima, neće imati dejstva na pravni status strana u sukobu. Ni okupacija neke teritorije, ni primena

Konvencija i ovog protokola, neće uticati na pravni status teritorije koja je u pitanju.

Član 5

Određivanje sila zaštitnica i njihovih supstituta

1. Dužnost je strana u sukobu da od početka tog sukoba obezbede poštovanje i primenu Konvencija i ovog protokola primenom sistema sila zaštitnica, uključujući naročito određivanje i prihvatanje tih sila u skladu s niže navedenim stavovima. Sile zaštitnice biće zadužene da štite interese strana u sukobu.

2. Od početka situacije navedene u članu 1 svaka strana u sukobu odrediće, bez odlaganja, jednu silu zaštitnicu radi primene Konvencija i ovog protokola i odobriće, takođe bez odlaganja i u istom cilju, delatnost sile zaštitnice koju je protivnička strana odredila i koju je ona sama prihvatila kao takvu.

3. Ako jedna sila zaštitnica nije bila određena ili prihvaćena od početka situacije navedene u članu 1, Međunarodni komitet Crvenog krsta, ne dirajući u pravo svake druge nepristrasne humanitarne organizacije da učini isto, ponudiće svoje dobre usluge stranama u sukobu, radi određivanja, bez odlaganja, jedne sile zaštitnice koja je prihvatljiva za strane u sukobu. U tom cilju, on može, između ostalog, da traži od svake strane da mu podnese listu od najmanje pet država koje ta strana smatra prihvatljivim da deluju u njeno ime u svojstvu sile zaštitnice u odnosu na protivničku stranu i zatražiće od svake protivničke strane da podnese listu od najmanje pet država koje bi ona prihvatila kao silu zaštitnicu druge strane; ove liste će biti saopštene Komitetu u roku od dve nedelje od prijema zahteva; on će ih uporediti i zatražiti saglasnost svake države čije se ime nalazi na obe liste.

4. Ako, uprkos gore izloženom, nema sile zaštitnice, strane u sukobu treba da prihvate, bez odlaganja, ponudu koju učini Međunarodni komitet Crvenog krsta ili neka druga organizacija koja pruža svajemstva za nepristrasnosti i efikasnosti da

deluje kao supstitut, posle odgovarajućih konsultacija sa navedenim stranama i vodeći računa o rezultatima tih konsultacija. Vršenje njegovih funkcija kao supstituta podleže saglasnosti strana u sukobu; strane u sukobu preduzeće sve da bi olakšale rad supstituta u vršenju njegovih zadataka, shodno Konvencijama i ovom protokolu.

5. U skladu sa članom 4, određivanje i prihvatanje sila zaštitnica radi primene Konvencija i ovog protokola neće imati dejstva na pravni status strana u sukobu ni bilo koje teritorije, uključujući okupiranu teritoriju.

6. Održavanje diplomatskih odnosa između strana u sukobu ili činjenica da je svakoj trećoj državi poverena zaštita interesa jedne strane i njenih građana u skladu sa pravilima međunarodnog prava koja se tiču diplomatskih odnosa, nisu smetnja određivanju sila zaštitnica radi primene Konvencija i ovog protokola.

7. Kad god se dalje u ovom protokolu pomene sila zaštitnica, to se odnosi, takođe, i na supstitut.

Član 6

Kvalifikovano osoblje

1. Visoke strane ugovornice će, takođe, i u doba mira nastojati da, uz pomoć nacionalnih društava Crvenog krsta (Crvenog polumeseca, Crvenog lava i sunca), obuču kvalifikovano osoblje da bi olakšale primenu Konvencija i ovog protokola, a naročito rad sila zaštitnica.

2. Regrutovanje i obuka takvog osoblja je u domaćoj nadležnosti.

3. Međunarodni komitet Crvenog krsta će staviti na raspolaganje visokim stranama ugovornicama spiskove tako obučenog osoblja, koje visoke strane ugovornice mogu utvrditi ili mu dostaviti u tom cilju.

4. Uslovi korišćenja takvog osoblja van nacionalne teritorije, u svakom pojedinom slučaju, biće predmet posebnih sporazuma između zainteresovanih strana.

Član 7

Sastanci

Depozitar ovog protokola sazivaće sastanak visokih strana ugovornica na traženje jedne ili više pomenutih strana i uz odobrenje većine pomenutih strana radi razmatranja opštih problema primene Konvencija i protokola.

Deo II

RANJENICI, BOLESNICI I
BRODOLOMNICI

Odeljak I

OPŠTA ZAŠTITA

Član 8

Terminologija

Za svrhe ovog protokola:

- (a) pod izrazom „ranjeni“ i „bolesni“ podrazumevaju se lica, vojna ili civilna, kojima je zbog povrede, bolesti ili drugih fizičkih ili mentalnih poremećaja ili teškoća potrebna lekarska pomoć ili nega i koja se uzdržavaju od svakog akta neprijateljstva. Pod ovim izrazima podrazumevaju se takođe žene na porođaju, novorođenčad i druga lica kojima je potrebna neposredna lekarska pomoć ili nega, kao što su nejak i trudnice, i koja se uzdržavaju od svakog akta neprijateljstva;
- (b) pod izrazom „brodolomnici“ podrazumevaju se lica, vojna ili civilna, koja se nalaze u opasnosti na moru ili u drugim vodama kao posledica nesreće koja je zadesila njih ili brod ili vazduhoplov na kome se nalaze, i koja se uzdržavaju od svakog akta neprijateljstva. Ova lica, pod uslovom da se i dalje uzdržavaju od svakog akta neprijateljstva, smatraju se brodolomnicima i za vreme spasavanja sve dok ne steknu neki drugi status na osnovu Konvencija ili ovog protokola;
- (c) pod „sanitetskim osobljem“ podrazumevaju se ona lica koja je jedna

strana u sukobu odredila isključivo za sanitetske zadatke nabrojane u podtački 5 ili za zadatke upravljanja sanitetskim jedinicama ili za funkcionisanje ili upravljanje sanitetskim transportima. Takvo raspoređivanje može biti stalno ili privremeno. Izraz obuhvata:

- (i) sanitetsko osoblje, vojno ili civilno, jedne strane u sukobu, uključujući ono koje je navedeno u I i II konvenciji i ono koje je dodeljeno organizacijama civilne zaštite;
 - (ii) sanitetsko osoblje nacionalnih društava Crvenog krsta (Crvenog polumeseca, Crvenog lava i sunca) i drugih nacionalnih dobrovoljnih društava za pomoć koja je na odgovarajući način priznala i ovlastila jedna strana u sukobu;
 - (iii) sanitetsko osoblje sanitetskih jedinica ili sanitetskih transporta navedenih u članu 9 stav 2;
 - (d) pod izrazom „versko osoblje“ podrazumevaju se vojna ili civilna lica, kao što su kapelani, koja se isključivo bave sveštenečkom službom i koja su pridodata:
 - (i) oružanim snagama jedne strane u sukobu;
 - (ii) sanitetskim jedinicama ili sanitetskim transportima jedne strane u sukobu;
 - (iii) sanitetskim jedinicama ili sanitetskim transportima navedenim u članu 9 stav 2; ili
 - (iv) organizacijama civilne zaštite jedne strane u sukobu.
- Versko osoblje može biti pridodato stalno ili privremeno, a na njega s primenjuju odgovarajuće odredbe podtačke (k);
- (e) pod izrazom „sanitetske jedinice“ podrazumevaju se ustanove i druge jedinice, vojne ili civilne, organizovane u sanitetske svrhe, to jest radi traženja, prikupljanja, transporta, utvrđivanja dijagnoze ili lečenja –

uključujući pružanje prve pomoći – ranjenika, bolesnika i brodolomnika, ili radi sprečavanja bolesti. Izraz obuhvata, na primer, bolnice i druge slične jedinice, centre za transfuziju krvi, centre za preventivnu medicinu i institute, sanitetska slagališta i de-poe sanitetskog i farmaceutskog materijala tih jedinica. Sanitetske jedinice mogu biti nepokretne ili pokretne, stalne ili privremene;

- (f) pod izrazom „sanitetski transport“ podrazumeva se prenošenje na kopnu, na vodi ili u vazduhu ranjenika, bolesnika, brodolomnika, sanitetskog osoblja, verskog osoblja, sanitetske opreme ili sanitetskog materijala zaštićenog Konvencijama i ovim protokolom;
- (g) pod izrazom „sredstvo sanitetskog transporta“ podrazumeva se svako transportno sredstvo, vojno ili civilno, stalno ili privremeno, dodeljeno isključivo za vršenje sanitetskog transporta i koje je pod kontrolom nadležnih organa jedne strane u sukobu;
- (h) pod izrazom „sanitetsko vozilo“ podrazumeva se svako sredstvo sanitetskog transporta na kopnu;
- (i) pod izrazom „sanitetski brod ili plovni objekt“ podrazumeva se svako sredstvo sanitetskog transporta na vodi;
- (j) pod izrazom „sanitetski vazduhoplov“ podrazumeva se svako sredstvo sanitetskog transporta vazdušnim putem;
- (k) pod „stalnim sanitetskim osobljem“, „stalnim sanitetskim jedinicama“ i „stalnim sredstvima sanitetskog transporta“ podrazumevaju se oni koji su određeni isključivo u sanitetske svrhe na neodređeno vreme. „Privremeno sanitetsko osoblje“, „privremene sanitetske jedinice“ i „privremena sredstva sanitetskog transporta“ su oni koji su namenjeni isključivo za sanitetske svrhe na od-

ređeno vreme, u toku celog trajanja tog vremena. Ako drukčije nije određeno, pod izrazima „sanitetsko osoblje“, „sanitetske jedinice“ i „sredstva sanitetskog transporta“ podrazumevaju se osoblje, jedinice i sredstva transporta, kako stalna tako i privremena;

- (l) pod izrazom „znak raspoznavanja“ podrazumeva se znak raspoznavanja Crvenog krsta, Crvenog polumeseca ili Crvenog lava i sunca na belom polju kad se upotrebljava za zaštitu sanitetskih jedinica i transporta ili sanitetskog i verskog osoblja, opreme i materijala;
- (m) pod izrazom „signal raspoznavanja“ podrazumevaju se signali ili poruke namenjene isključivo identifikaciji sanitetskih jedinica ili transporta, predviđeni u Glavi III Priloga I uz ovaj protokol.

Član 9

Polje primene

1. Ovaj deo, čije odredbe imaju za cilj da poboljšavaju sudbinu ranjenika, bolesnika i brodolomnika, primenjuju se na sve one koji su pod dejstvom situacije pomenute u članu 1, bez ikakve diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, polu, jeziku, veroispovesti ili ubeđenju, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom ili socijalnom poreklu, bogatstvu, rođenju ili drugom statusu, ili na bilo kom drugom sličnom kriterijumu.

2. Odgovarajuće odredbe čl. 27 i 32 II konvencije primenjuju se na stalne sanitetske jedinice i sredstva sanitetskog transporta (osim bolničkih brodova na koje se primenjuje član 25 II konvencije) i na njihovo osoblje koje je stavljeno na raspolaganje strani u sukobu iz humanitarnih razloga:

- (a) od strane neutralne ili druge države koja nije strana u tom sukobu;
- (b) od strane priznatog i ovlašćenog društva takve države za pomoć;
- (c) od strane nepristrasne međunarodne humanitarne organizacije.

Član 10

Zaštita i nega

1. Svi ranjenici, bolesnici i brodolomnici, bilo kojoj strani da pripadaju, biće poštovani i zaštićeni.

2. U svakoj prilici s njima će se postupati humano i oni će u najvećoj mogućoj meri i u najkraćem mogućem roku dobiti medicinsku negu i pomoć koju zahteva njihovo stanje. Neće se praviti razlika između njih, zasnovana na bilo kojim drugim kriterijumima, osim medicinskih.

Član 11

Zaštita lica

1. Fizičko ili mentalno zdravlje i integritet lica koja su u vlasti protivničke strane ili koja su internirana, zadržana u pritvoru ili na drugi način lišena slobode kao posledica situacije pomenute u članu 1, neće biti ugrožena bilo kakvom neopravdanom radnjom ili propustom. Prema tome, zabranjeno je podvrgnuti lica pomenuta u ovom članu bilo kakvom medicinskom postupku koji ne bi bio motivisan stanjem zdravlja odnosno lica i koji nije u skladu sa opšteusvojenim medicinskim standardima koje bi pod sličnim medicinskim okolnostima strana koja primenjuje postupak primenila na lica koja su njeni državljani i koja ni na koji način nisu lišena slobode.

2. Naročito je zabranjeno na tim licima vršiti čak i sa njihovim pristankom:

- (a) fizičko sakaćenje;
- (b) medicinske ili naučne eksperimente;
- (c) uklanjanje tkiva ili organa radi transplantacije, osim ako su takve radnje opravdane u skladu sa uslovima predviđenim u stavu 1.

3. Izuzeci od zabrana u stavu 2(c) mogu se napraviti samo u slučaju davanja krvi za transfuziju ili kože za presađivanje, pod uslovom da je to dato dobrovoljno i bez ikakve prinude ili navođenja, i tada samo u terapeutske svrhe, pod uslovima koji su u skladu sa opšteusvojenim

medicinskim standardima i kontrolom i u interesu kako davaoca tako i primaoca.

4. Svaka namerna radnja ili propust koji ozbiljno ugrožava fizičko ili mentalno zdravlje ili integritet bilo kog lica koje je u vlasti neke druge strane a ne one od koje ono zavisi, i kojim se ili krše zabrane iz st. 1 i 2 ili se ne poštuju uslovi iz stava 3, predstavlja tešku povredu ovog protokola.

5. Lica pomenuta u stavu 1 imaju pravo da odbiju svaku hiruršku intervenciju. U slučaju odbijanja, sanitetsko osoblje će nastojati da dobije pismenu izjavu o tome, koju je potpisao ili priznao pacijent.

6. Svaka strana u sukobu vodiće medicinsku evidenciju o svakom davanju krvi za transfuziju ili kože za presađivanje od lica pomenutih u stavu 1, ako je to davanje izvršeno pod odgovornošću te strane. Pored toga, svaka strana u sukobu će nastojati da vodi evidenciju o svim medicinskim postupcima koji su primenjeni na svako lice koje je internirano, stavljeno u pritvor ili na drugi način lišeno slobode kao posledica situacije pomenute u članu 1. Ova evidencija će u svako doba biti dostupna sili zaštitnici radi nadzora.

Član 12

Zaštita sanitetskih jedinica

1. Sanitetske jedinice biće poštovane i zaštićene u svako doba i neće biti predmet napada.

2. Stav 1 primenjuje se na civilne sanitetske jedinice, pod uslovom da:

- (a) pripadaju jednoj od strana u sukobu;
- (b) su priznate i ovlašćene od nadležnog organa jedne od strana u sukobu; i da
- (c) su ovlašćene u skladu sa članom 9 stav 2 ovog protokola ili članom 27 I konvencije.

3. Strane u sukobu pozivaju se da jedna drugoj notifikuju položaj svojih nepokretnih sanitetskih jedinica. Odsustvo takve notifikacije ne oslobađa nijednu

stranu obaveze da postupi u skladu sa odredbama stava 1.

4. Ni pod kojim uslovima sanitetske jedinice neće biti upotrebljene da bi se pokušali zaštititi vojni objekti od napada. Kad god je to moguće, strane u sukobu će obezbediti da sanitetske jedinice budu tako postavljene da napadi na vojne objekte ne ugroze njihovu bezbednost.

Član 13

Prestanak zaštite civilnih sanitetskih jedinica

1. Zaštita na koju civilne sanitetske jedinice imaju pravo može prestati samo ako su te jedinice van svoje humanitarne funkcije upotrebljene za izvršavanje radnji štetnih po neprijatelja. Međutim, zaštita može prestati tek posle opomene kojom je, kad god je to pogodno, utvrđen razuman rok i kad taj rok protekne bez dejstva.

2. Sledeće radnje neće se smatrati kao štetne za neprijatelja:

- (a) da je osoblje jedinice snabdeveno lakim ličnim oružjem za samoodbranu ili za odbranu ranjenika i bolesnika o kojima se stara;
- (b) da jedinicu čuva patrola, straža ili oružana pratnja;
- (c) da se u jedinici nalaze lako oružje i municija oduzeta od ranjenika i bolesnika, ali koji još nisu predati nadležnoj službi;
- (d) da se pripadnici oružanih snaga ili drugi borci nalaze u jedinici iz medicinskih razloga.

Član 14

Ograničenje rekvizicije civilnih sanitetskih jedinica

1. Okupirajuća sila je dužna da na okupiranim teritorijama obezbedi da se i dalje uspešno zadovoljavaju medicinske potrebe civilnog stanovništva.

2. Prema tome, okupirajuća sila ne može rekvirirati civilne sanitetske jedinice, njihovu opremu, materijal i osoblje sve dotle dok su ova sredstva i osoblje potrebni za pružanje medicinskih usluga ci-

vilnom stanovništvu i za obezbeđenje stalne nege i lečenja ranjenika i bolesnika koji se u njima nalaze na lečenju.

3. Okupirajuća sila može rekvirirati napred pomenuta sredstva i osoblje pod uslovom da i dalje poštuje opšte propise predviđene u stavu 2 i da se pridržava sledećih posebnih uslova:

- (a) da su sredstva potrebna za obezbeđenje neposredne i adekvatne medicinske pomoći ranjenicima i bolesnicima oružanih snaga okupirajuće sile ili ratnim zarobljenicima;
- (b) da se rekvizicija ograniči samo na period vremena dok postoji takva potreba; i
- (c) da se istovremeno preduzmu potrebne mere kako bi se obezbedilo da se i dalje zadovoljavaju medicinske potrebe civilnog stanovništva, kao i onih ranjenika i bolesnika na lečenju koji bi rekvizicijom bili pogođeni.

Član 15

Zaštita civilnog sanitetskog i verskog osoblja

1. Civilno sanitetsko osoblje treba da bude poštovano i zaštićeno.

2. U slučaju potrebe, civilnom sanitetskom osoblju treba pružiti svaku moguću pomoć na onim područjima na kojima bi sanitetska služba bila dezorganizovana usled ratnih dejstava.

3. Okupirajuća sila će pružiti svaku pomoć civilnom sanitetskom osoblju na okupiranim teritorijama da bi mu se omogućilo što bolje izvršavanje njegovih humanitarnih zadataka. Okupirajuća sila ne može zahtevati od ovog osoblja da u obavljanju svoje dužnosti daje prednosti ma kom licu, osim ako prednost nije uslovljena medicinskim razlozima. Ovo osoblje se ne može primoravati ni na kakav rad koji je u suprotnosti sa njegovim humanitarnim pozivom.

4. Civilno sanitetsko osoblje imaće pristupa tamo gde su njegove usluge neophodne, a strana u sukobu ima pravo da

preduzme mere kontrole i sigurnosti za koje smatra da su neophodne.

5. Civilno versko osoblje treba da bude poštovano i zaštićeno. Odredbe Konvencija i ovog protokola koje se odnose na zaštitu i obeležavanje sanitetskog osoblja, primenjivaće se i na ovo osoblje.

Član 16

Opšta zaštita medicinskog poziva

1. Niko ne može biti kažnjen za obavljanje neke dužnosti medicinskog karaktera koja je u skladu sa medicinskom deontologijom, bez obzira na uslove pod kojima se obavlja i na lica kojima se pruža.

2. Osoblje koje se bavi nekim poslom medicinskog karaktera ne može biti prisiljeno da obavlja poslove ili da izvršava zadatke u suprotnosti sa medicinskom deontologijom ili drugim medicinskim propisima koji štite ranjenike i bolesnike, ili s odredbama Konvencija ili ovog protokola, niti se može odreći vršenja poslova predviđenih tim pravilima i propisima.

3. Nijedno lice koje obavlja neku medicinsku dužnost ne može biti prisiljeno da daje ma kom licu, bilo da ono pripada protivničkoj strani ili njegovoj sopstvenoj, podatke o ranjenicima i bolesnicima koje leči ili koje je lečilo, osim u slučajevima predviđenim zakonima njegove zemlje, ako bi po njegovoj proceni takvi podaci mogli imati štetne posledice za ranjenike i bolesnike ili za njihove porodice. Međutim, i pored ovoga, propisi kojima se reguliše obavezna prijava zaraznih oboljenja moraju se poštovati.

Član 17

Uloga civilnog stanovništva i društava za pomoć

1. Civilno stanovništvo je dužno da poštuje ranjenike, bolesnike i brodolomnike, čak i kada oni pripadaju protivničkoj strani, i nad njima se ne sme vršiti akt nasilja. Civilno stanovništvo i društva za pomoć, kao što su nacionalna društva Crvenog krsta (Crvenog polumeseca i Crvenog lava i sunca) ovlašćeni su, čak i u

zaposednutim i okupiranim teritorijama, da prikupljaju ranjenike, bolesnike i brodolomnike i da se o njima brinu, čak i na svoju inicijativu. Niko ne može biti uznemiravan, proganjan, osuđivan ili kažnjavao zbog takvih humanih dela.

2. Strane u sukobu mogu se obratiti civilnom stanovništvu i društvima za pomoć pomenutim u stavu 1 da prikupljaju ranjenike, bolesnike i brodolomnike i da se o njima brinu, pa čak i da pronalaze mrtve i daju podatke o mestu gde se oni nalaze; one će pružiti zaštitu i potrebne olakšice onima koji se ovom pozivu budu odazvali. U slučaju kada protivnička strana zauzme ili ponovo uspostavi kontrolu nad odnosnom oblašću, ona je dužna da i dalje obezbeđuje ovu zaštitu i olakšice sve dok su one potrebne.

Član 18

Obeležavanje

1. Svaka strana u sukobu mora nastojati da budu obeleženi sanitetsko i versko osoblje, kao i sanitetske jedinice i sanitetska transportna sredstva.

2. Svaka strana u sukobu treba, isto tako, da nastoji da usvoji i da u praksi primeni metode i postupke koji će omogućiti da se obeležavanje sanitetskih jedinica i sredstava sanitetskog transporta izvrši upotrebom znaka raspoznavanja i signala raspoznavanja.

3. Na okupiranim teritorijama i u zonenama u kojima se odvijaju borbena dejstva ili gde je verovatno da će se odvijati, civilno sanitetsko osoblje i civilno versko osoblje raspoznaje se, po opštem pravilu, po znaku raspoznavanja i na osnovu posebne lične karte, kojim potvrđuje svoj status.

4. Po odobrenju nadležnog organa, sanitetske jedinice i sanitetska transportna sredstva obeležavaju se znakom raspoznavanja. Brodovi i manja plovila, pomenuta u članu 22 ovog protokola, obeležavaju se po odredbama II konvencije.

5. Osim znaka raspoznavanja, strana u sukobu može, shodno odredbama Glave III Priloga I ovog protokola, odobriti upotrebu i drugih signala raspoznavanja

da bi omogućila obeležavanje sanitetskih jedinica i sredstava sanitetskog transporta. Izuzetno, u posebnim slučajevima predviđenim u pomenutoj glavi, sredstva sanitetskog transporta mogu se koristiti signalima raspoznavanja bez isticanja znaka raspoznavanja.

6. Primenjena odredaba predviđenih st. 1 do 5 regulisana je propisima glava I do III Priloga I ovog protokola. Signali opisani u Glavi III Priloga i namenjeni isključivo za korišćenje od strane sanitetskih jedinica i sredstava sanitetskog transporta, mogu biti korišćeni samo kako je predviđeno u pomenutoj glavi, tj. da bi se omogućila identifikacija sanitetskih jedinica i sredstava sanitetskog transporta.

7. Ovim članom ne odobrava se šire korišćenje znaka raspoznavanja u vreme mira od onog koje je predviđeno članom 44 I konvencije.

8. Odredbe Konvencija i ovog protokola koje se odnose na kontrolu korišćenja znaka raspoznavanja i na sprečavanje i suzbijanje njegove zloupotrebe primenjujuće se na signale raspoznavanja.

Član 19

Neutralne države i druge države koje nisu strane u sukobu

Neutralne države i druge države koje nisu strane u sukobu primenjujuće odgovarajuće odredbe ovog protokola na lica koja su Protokolom zaštićena a koja mogu biti prihvaćena ili internirana na njihove teritorije, kao i na mrtve koji su pripadali stranama u tom sukobu ukoliko bi ih ove našle.

Član 20

Zabrana represalija

Zabranjene su mere represalija protiv osoblja i dobara zaštićenih ovim delom Protokola.

Odeljak II

SANITETSKI TRANSPORTI

Član 21

Sanitetska vozila

Sanitetska vozila treba da budu poštovana i zaštićena na način koji je

Konvencijama i ovim protokolom predviđen za pokretne sanitetske jedinice.

Član 22

Bolnički brodovi i manja obalska plovila za spasavanje

1. Odredbe Konvencija koje se odnose:

- (a) na brodove navedene u čl. 22, 24, 25 i 27 II konvencije,
- (b) na njihove čamce za spasavanje i njihova manja plovila,
- (c) na njihovo osoblje i opremu,
- (d) na ranjenike, bolesnike i brodolomnike koji se na njima nalaze,

primenjujuće se na isti način dok ovi brodovi brodski čamci za spasavanje ili manja plovila prevoze civilne ranjenike, bolesnike i brodolomnike koji ne pripadaju nijednoj od kategorija pomenutih u članu 13 II konvencije. Osim toga, ovi civili ne mogu biti ni predati nijednoj strani na zemlji, ni zarobljeni na moru. Ako se nađu u vlasti neke strane u sukobu koja nije njihova, na njih će se primenjivati IV konvencija i ovaj protokol.

2. Zaštita koja se Konvencijama obezbeđuje brodovima navedenim u članu 25 II konvencije odnosi se i na bolničke brodove stavljene na raspolaganje jednoj strani u sukobu u humanitarne svrhe od strane:

- (a) neke neutralne države ili države koja nije strana u sukobu, ili
- (b) neke nepristrasne međunarodne organizacije humanitarnog karaktera, pod uslovom da se u oba slučaja poštuju uslovi propisani u tom članu.

3. Manja plovila navedena u članu 27 II konvencije uživaju zaštitu čak i u slučajevima kada nije izvršena notifikacija predviđena istim članom. Strane u sukobu su pozvane da se, bez obzira na to, međusobno obaveštavaju o svim pojedinostima koje se odnose na ta manja plovila i koje će omogućiti da se ona lakše identifikuju i raspoznaju.

Član 23

Drugi sanitetski brodovi i manja plovila

1. Sanitetski brodovi i manja plovila, osim onih navedenih u članu 22 ovog protokola i članu 38 II konvencije, bilo na moru ili u drugim vodama, treba da budu poštovani i zaštićeni na način koji je Konvencijama i ovim protokolom predviđen za pokretne sanitetske jedinice. Efikasnu zaštitu ovih plovnih objekata moguće je ostvariti samo ako se oni budu mogli identifikovati i raspoznati kao sanitetski brodovi i manja plovila, radi čega i oni treba da budu obeleženi znakom raspoznavanja i treba da se što je moguće više prilagode odredbama člana 43 stav 2 II konvencije.

2. Brodovi i manja plovila navedeni u stavu 1 podvrgavaju se ratnom pravu. Svaki ratni brod koji plovi na površini, a ima mogućnost da obezbedi da se njegovom naređenju odmah izvrši, može brodovima i manjim plovilima narediti da se zaustave, da se udalje ili da promene određeni kurs, a oni su dužni da se pokoravaju svakom naređenju ove vrste. Ovim se plovilima ni na kakav drugi način ne može onemogućiti izvršenje njihovih sanitetskih zadataka sve dok za to postoje potrebe ranjenika, bolesnika i brodolomnika koji se na njima nalaze.

3. Zaštita predviđena u stavu 1 može prestati samo u uslovima predviđenim u čl. 34 i 35 II konvencije. Otvoreno odbijanje pokoravanja dobijenom naređenju u skladu sa stavom 2 predstavlja akt štetan za neprijatelja u smislu člana 34 II konvencije.

4. Strana u sukobu dostaviće protivničkoj strani, što je moguće ranije pre polaska, notifikaciju sa: imenom, karakteristikama, predviđenim časom polaska, pravcem kretanja i približnom brzinom sanitetskog broda ili plovila, a naročito kad se radi o brodu veće tonaže od preko 2.000 bruto registarskih tona, a treba da dostavi i sve druge podatke koji bi olakšali identifikaciju i raspoznavanje.

Protivnička strana je dužna da potvrdi prijem ovih podataka.

5. Odredbe člana 37 II konvencije primenjuju se na sanitetsko i versko osoblje koje se nalazi na tim brodovima i manjim plovilima.

6. Odgovarajuće odredbe II konvencije primenjuju se na ranjenike, bolesnike i brodolomnike koji pripadaju kategorijama predviđenim članom 13 II konvencije i članom 44 ovog protokola koji se nalaze na tim sanitetskim brodovima i plovilima. Civilna lica ranjena, obolela i brodolomnici, koji ne pripadaju nijednoj kategoriji predviđenoj u članu 13 II konvencije, ne treba, ako su na moru, niti da budu predata nekoj stranoj zemlji, niti su obavezna da napuste brod ili plovilo; ako se ipak nađu u vlasti strane u sukobu koja nije njihova, na njih će se primenjivati IV konvencija i ovaj protokol.

Član 24

Zaštita sanitetskih vazduhoplova

Sanitetski vazduhoplovi treba da budu poštovani i zaštićeni u skladu sa propisima ovog dela.

Član 25

Sanitetski vazduhoplovi u zonama koje ne kontroliše protivnička strana

U zonama na kopnu u kojima stvarnu vlast imaju prijateljske snage, ili u pomorskim zonama u kojima protivnička strana nema stvarnu vlast, kao i u njihovom vazdušnom prostoru, poštovanje i zaštita sanitetskih vazduhoplova jedne strane u sukobu ne zavisi od sporazuma sa protivničkom stranom. Strana u sukobu koja na takav način koristi sanitetske vazduhoplove u ovim zonama moći će, međutim, u cilju poboljšanja njihove bezbednosti, da protivničkoj strani uputi notifikaciju predviđenu članom 29, a naročito kad ovi vazduhoplovi prilikom leta dolaze u domet sistema oružja zemlja-vazduh protivničke strane.

Član 26

Sanitetski vazduhoplovi u zonama dodira ili sličnim zonama

1. U delovima zone dodira u kojima stvarnu vlast imaju prijateljske snage, za-

tim u zonama u kojima nije jasno izražena ničija prevlast, kao i u odgovarajućem vazdušnom prostoru, zaštita sanitetskih vazduhoplova može biti potpuno uspešna samo ako je postignut prethodni sporazum između nadležnih vojnih vlasti strana u sukobu kao što je predviđeno u članu 29. U nedostatku takvog sporazuma, sanitetski vazduhoplovi leteće na sopstveni rizik; sanitetski vazduhoplovi treba ipak da budu poštovani kada budu prepoznati kao takvi.

2. Pod izrazom zona dodira“ podrazumeva se svaka kopnena zona u kojoj su utvrđeni delovi protivničkih snaga u dodiru jednih s drugima, a naročito tamo gde su oni izloženi direktnom gađanju sa zemlje.

Član 27

Sanitetski vazduhoplovi u zonama sa prevlašću protivničke strane

1. Sanitetski vazduhoplovi strane u sukobu biće zaštićeni i za vreme nadletanja kopnenih ili pomorskih zona u stvarnoj vlasti protivničke strane, pod uslovom da su prethodno za takve letove dobili saglasnost nadležnih vlasti te protivničke strane.

2. Sanitetski vazduhoplov koji nadleće zonu nad kojom stvarnu vlast ima protivnička strana, u nedostatku saglasnosti predviđene stavom 1, ili ako takvu saglasnost prekrši usled pogreške u navigaciji ili hitnog ugrožavanja bezbednosti leta, dužan je da učini sve što je u njegovoj moći da bi bio identifikovan i da o tome obavesti protivničku stranu. Čim protivnička strana prepozna takav sanitetski vazduhoplov, treba da preduzme potrebne razumne napore da mu naredi da se spusti na zemlju ili na more, shodno odredbama člana 30 stav 1, ili da preduzme druge mere u cilju zaštite sopstvenih interesa i davanja vazduhoplovu u oba slučaja vremena da izvrši naređenje, pre nego što pribegne napadu na njega.

Član 28

Ograničenje upotrebe sanitetskih vazduhoplova

1. Zabranjeno je stranama u sukobu da koriste svoje sanitetske vazduhoplove

u pokušaju da postignu vojnu prednost nad protivničkom stranom. Prisustvo sanitetskih vazduhoplova ne sme se koristiti da se njima nastoji da se vojni objekti zaštite od napada.

2. Sanitetski vazduhoplovi se ne smeju koristiti za prikupljanje ili prenošenje podataka obaveštajnog karaktera i ne smeju prenositi materijal namenjen ovim ciljevima. Njima je zabranjeno da prevoze osoblje ili toware koji nisu obuhvaćeni odredbom člana 8 stav 6. Prevoz ovim avionima lične opreme onih koji se u njima nalaze ili materijala koji je namenjen isključivo olakšanju navigacije, veza ili identifikacije, neće se smatrati zabranjenim.

3. Sanitetski vazduhoplovi mogu prevoziti samo naoružanje malog kalibra i municiju oduzetu od ranjenika, bolesnika i brodolomnika koji se u njima nalaze, a još nisu predati nadležnoj službi, kao i lako lično naoružanje potrebno sanitetskom osoblju koje se tu nalazi za ličnu odbranu i odbranu ranjenika, bolesnika i brodolomnika o kojima se stara.

Za vreme letova predviđenih čl. 26 i 27, sanitetski vazduhoplovi se ne smeju koristiti, osim ako to nije predviđeno prethodnim sporazumom sa protivničkom stranom, za pronalaženje ranjenika, bolesnika i brodolomnika.

Član 29

Notifikacije i sporazumi u vezi sa sanitetskim vazduhoplovima

1. Notifikacije predviđene članom 25, ili zahtevi za prethodni sporazum predviđeni čl. 26, 27, 28 (stav 4) ili 31 moraju sadržavati: predviđeni broj sanitetskih vazduhoplova, plan leta i sredstava obeležavanja; smatra se da notifikacije i zahtevi znače da će se svaki let obaviti u skladu sa odredbama člana 28.

2. Strana koja primi notifikaciju propisanu članom 25 dužna je da bez odlaganja potvrdi prijem.

3. Strana koja primi zahtev za sklapanje prethodnog sporazuma u smislu bilo čl. 26, 27, 28 stav 4, bilo član 31 dužna

je da što je pre moguće obavesti stranu koja je zahtev uputila:

- (a) da zahtev prihvata,
- (b) da zahtev odbija, ili
- (c) da predlaže opravdanu izmenu zahteva. Ona isto tako, može predložiti zabranu ili ograničenje ostalih letova u toj zoni za utvrđeno vreme. Ako strana koja je uputila zahtev prihvati protivpredloge, dužna je da drugu stranu obavesti o svom pristanku.

4. Strane će preduzeti potrebne mere da se omogući efikasno dostavljanje notifikacije i zaključivanje sporazuma.

5. Strane će, isto tako, preduzeti potrebne mere da se sadržaj ovih notifikacija i sporazuma efikasno dostavi zainteresovanim vojnim jedinicama i da one budu brzo upoznate sa sredstvima obeležavanja koja će koristiti sanitetski vazduhoplovi koji su u pitanju.

Član 30

Ateriranje i pregled sanitetskih vazduhoplova

1. Sanitetski vazduhoplovi koji nadleću zone nad kojima stvarnu vlast ima protivnička strana, ili zone nad kojima niko nema stvarnu vlast, mogu biti primorani da se spuste na zemlju ili na vodu, prema tome nad kojim prostorom lete, u cilju pregleda predviđenog sledećim stavovima ovog protokola. Sanitetski vazduhoplovi su dužni da se pokoravaju svakom pozivu ove vrste.

2. Ako se sanitetski vazduhoplov spusti na zemlju ili na vodu, na poziv ili iz drugih razloga, on može biti podvrgnut pregledu samo u cilju proveravanja podataka navedenih u st. 3 i 4 ovog člana. Pregledu se mora pristupiti bez odlaganja i on mora biti brzo završen. Strana koja vrši pregled ne može zahtevati da ranjenici i bolesnici budu iskrcani iz vazduhoplova, osim ako je iskrcavanje neophodno radi pregleda. Ona mora da obezbedi da ovaj pregled ili iskrcavanje ne pogoršaju stanje ranjenika i bolesnika.

3. Ako se pregledom utvrdi:

- (a) da je vazduhoplov sanitetski u smislu člana 8 stav 10;
- (b) da ne postupa protivno uslovima propisanim u članu 28, i
- (c) da nije krenuo na let bez prethodnog sporazuma ili da nije prekršio prethodni sporazum ako se on traži,

vazduhoplov će sa onima koje prevozi, bilo da pripadaju protivničkoj strani, bilo neutralnoj državi ili nekoj državi koja nije strana u sukobu, biti ovlašćen da nastavi svoj let bez zadržavanja.

4. Ako se pregledom utvrdi:

- (a) da vazduhoplov nije sanitetski u smislu člana 8 stav 10;
- (b) da postupa protivno uslovima propisanim u članu 28, ili
- (c) da je na let krenuo bez prethodnog sporazuma ili da je prekršio prethodnu saglasnost, ako se ona traži,

vazduhoplov može biti zaplenjen. Sa svima koje je on prevezio postupiće se u skladu s odgovarajućim odredbama Konvencija i ovog protokola. Ako je vazduhoplov u momentu zaplene bio pretvoren u stalni sanitetski vazduhoplov, on se kasnije sme koristiti samo kao sanitetski vazduhoplov.

Član 31

Neutralne države i druge države koje nisu strane u sukobu

1. Sanitetskim vazduhoplovima nije dozvoljeno da nadleću, niti da se spuštaju na teritoriju neutralne države ili druge države koja nije strana u sukobu, osim ako to nije predviđeno prethodnim sporazumom. Međutim, ako takav sporazum postoji, ovi vazduhoplovi se moraju poštovati tokom čitavog leta kao i pri eventualnom sletanju na tu teritoriju. Oni se isto moraju pokoravati svakom pozivu da se spuste na zemlju ili vodu, prema tome nad kojim prostorom lete.

2. Sanitetski vazduhoplov koji, u nedostatku sporazuma ili kršeći odredbe sporazuma, nadleće teritoriju neutralne države ili druge države koja nije strana u sukobu, bilo usled greške u kursu letenja,

bilo iz hitnog razloga koji se odnosi na bezbednost leta, treba da nastoji da notifikuje svoj let i da omogući identifikaciju. Čim ova država prepozna takav sanitetski vazduhoplov, ona mora učiniti sve razumne napore da izda naređenje o spuštanju na zemlju ili na vodu, kako je predviđeno u članu 30, stav 1, ili da preduzme druge mere u cilju zaštite interesa zemlje, odnosno davanja vazduhoplovu dovoljno vremena da se spusti na zemlju ili na vodu, pre nego što pribegne napadu.

3. Ako se sanitetski vazduhoplov, u skladu sa sporazumom, ili pod uslovima navedenim u stavu 2, spusti na zemlju ili vodu na teritoriji neutralne države ili druge države koja nije strana u sukobu, na poziv ili iz drugih razloga, vazduhoplov može biti podvrgnut pregledu u cilju utvrđivanja da li je stvarno u pitanju sanitetski vazduhoplov. Pregledu se mora pristupiti bez odlaganja i on se mora brzo obaviti. Strana koja vrši pregled ne može zahtevati da ranjenici i bolesnici, koji pripadaju strani koja vazduhoplov koristi, budu iskrcani iz vazduhoplova, osim ako je iskrcavanje neophodno radi pregleda. Ona će nastojati na svaki način da se pregledom ili iskrcavanjem ne pogorša stanje ranjenika i bolesnika. Ako se pregledom utvrdi da je stvarno u pitanju sanitetski vazduhoplov, vazduhoplov će sa onima koje prevozi, sa izuzetkom onih koji po propisima međunarodnog ratnog prava koji se primenjuju u oružanim sukobima moraju biti zadržani, biti ovlašćen da nastavi let i uživae sve pogodno olakšice. Ako se pregledom utvrdi da ovaj vazduhoplov nije sanitetski vazduhoplov, on će biti zaplenjen, a sa onima koje prevozi postupaće se po odredbama iz stava 4.

4. Izuzimajući one koji su iskrcani privremeno, ranjenici, bolesnici i brodomnici iskrcani iz sanitetskog vazduhoplova, uz pristanak mesnih vlasti na teritoriji neutralne države ili druge države koja nije strana u sukobu, biće – ako nije drukčije dogovoreno između te države i strana u sukobu – zadržani od ove zemlje kad propisi međunarodnog ratnog prava

koji se primenjuju u oružanim sukobima to zahtevaju, na takav način da im se omoguću da ponovo učestvuju u neprijateljstvima. Troškovi lečenja i internacije padaju na teret države kojoj ova lica pripadaju.

5. Neutralne države ili druge države koje nisu strane u sukobu primenjivaće na isti način na sve strane u sukobu uslove i eventualna ograničenja koja se odnose na preletanje njihove teritorije od strane sanitetskih vazduhoplova ili na spuštanje ovih vazduhoplova.

Odeljak III

NESTALA I UMRLA LICA

Član 32

Opšte načelo

U primeni ovog odeljka, delatnost visokih strana ugovornica, strana u sukobu i međunarodnih humanitarnih organizacija navedenih u Konvencijama i ovom protokolu zasniva se u prvom redu na pravu porodica da saznaju sudbinu svojih članova.

Član 33

Nestala lica

1. Čim to okolnosti dozvole, a najkasnije po prestanku aktivnih neprijateljstava, svaka strana u sukobu treba da pronalazi lica čiji je nestanak objavila protivnička strana. Pomenuta protivnička strana treba da dostavi sve korisne podatke o ovim licima da bi olakšala njihovo pronalaženje.

2. Da bi olakšala prikupljanje podataka predviđenih u prethodnom stavu za lica koja ne bi uživala povoljniji tretman po Konvencijama i ovom protokolu, svaka strana u sukobu treba:

- (a) da prikupi podatke predviđene u članu 138 IV konvencije o onim licima koja su bila pritvorena, uhapšena ili na drugi način lišena slobode više od dve nedelje usled neprijateljstava ili okupacije, kao i o onima koja su umrla za vreme zatvora;

(b) da svakom mogućom merom olakša i, ako je potrebno, sama preduzme traženje i evidentira podatke o onim licima koja su umrla pod drugim okolnostima usled neprijateljstava ili okupacije.

3. Podaci o licima čiji je nestanak objavljen primenom stava 1 i zahtevi koji se odnose na ove podatke, dostavljaju se bilo direktno, bilo posredstvom sile zaštitnice, Centralnoj agenciji za traženje Međunarodnog komiteta Crvenog krsta ili nacionalnih društava Crvenog krsta (Crvenog polumeseca i Crvenog lava i sunca). U slučajevima kada se ovi podaci ne dostavljaju preko Međunarodnog komiteta Crvenog krsta i njegove Centralne agencije za traženje, svaka strana u sukobu urediće da ih dostavi i Centralnoj agenciji za traženje.

4. Strane u sukobu će nastojati da se sporazumeju o odredbama o pravima i dužnostima ekipa za pronalaženje, identifikaciju i uklanjanje mrtvih sa bojišta; ovim odredbama se može predvideti da, u slučaju potrebe, osoblje protivničke strane može pratiti ekipe kad ove svoje zadatke obavljaju u zonama koje su pod kontrolom te protivničke strane. Osoblje ovih ekipa uživaće zaštitu i poštovanje kada se bavi isključivo ovim poslovima.

Član 34

Posmrtni ostaci umrlih lica

1. Posmrtni ostaci lica koja su umrla iz razloga vezanih za okupaciju ili za vreme zatvora do koga je došlo zbog okupacije ili neprijateljstava, kao i onih lica koja nisu bila državljeni zemlje u kojoj su umrla usled neprijateljstava, treba da budu poštovani, a grobovi svih ovih lica treba da budu poštovani, uredno održavani i obeležavani kako je predviđeno u članu 130 IV konvencije, sve dotle dok posmrtni ostaci ili grobovi ne budu povoljnije tretirani u smislu Konvencija i ovog protokola.

2. Kada okolnosti i odnosi među protivničkim stranama dopuste, visoke strane ugovornice, na čijim se teritorijama

nalaze grobovi, a, po potrebi, i druga mesta u kojima se nalaze posmrtni ostaci lica umrlih usled neprijateljstava, za vreme okupacije ili u zatvoru, treba da zaključe sporazume u cilju:

- (a) da se članovima porodica umrlih lica i zvaničnim predstavnicima Službe za grobove olakša pristup grobovima i da se donesu praktični propisi u vezi sa ovim pristupom;
- (b) da se obezbedi stalna zaštita i uredno održavanje ovih grobova;
- (c) da se olakša vraćanje posmrtnih ostataka umrlih lica i njihovih ličnih stvari zemlji porekla na njen zahtev ili na zahtev porodice, ako se tome zemlja ne protivi.

3. U nedostatku sporazuma predviđenog u st. 2 (b) ili (c), i ako zemlja porekla ovih umrlih lica nije spremna da obezbedi uredno održavanje ovih grobova o svom trošku, visoka strana ugovornica na čijoj se teritoriji nalaze ovi grobovi može ponuditi da olakša vraćanje posmrtnih ostataka zemlji porekla. Ako ova ponuda ne bi bila prihvaćena u roku od pet godina od dana kada je učinjena, visoka strana ugovornica će moći, pošto o tome propisno obavesti zemlju porekla, primeniti odredbe predviđene u svom zakonodavstvu o grobljima i grobovima.

4. Visoka strana ugovornica na čijoj se teritoriji nalaze grobovi o kojim je reč u ovom članu, ovlašćena je da vrši ekshumaciju posmrtnih ostataka jedino:

- (a) u uslovima navedenim u st. 2 (c) i 3, ili
- (b) kad ekshumaciju zahtevaju javni interesi, podrazumevajući tu potrebu iz sanitetskih razloga ili razloga istrage, u tom slučaju visoka strana ugovornica treba u svako doba s poštovanjem da postupa s posmrtnim ostacima umrlih i da obavesti zemlju porekla o nameri da ih ekshumira, pružajući pri tome tačna obaveštenja o predviđenom mestu za ponovnu sahranu.

Deo III
METODI I SREDSTVA RATOVANJA
STATUS BORACA I RATNIH
ZAROBLJENIKA

Odeljak I
METODI I SREDSTVA
RATOVANJA

Član 35
Osnovna pravila

1. U svakom oružanom sukobu pravo strana u sukobu da bira metode i sredstva ratovanja nije neograničeno.

2. Zabranjeno je upotrebljavati oružje, projekte i materijal i metode ratovanja koji prouzrokuju suviše povrede ili nepotrebne patnje.

3. Zabranjeno je primenjivati metode ili sredstva ratovanja koja su namenjena ili od kojih se može očekivati da će prouzrokovati opsežna, dugotrajna i ozbiljna oštećenja prirodne okoline.

Član 36
Nova oružja

U proučavanju, usavršavanju, nabavljanju ili prihvatanju novog oružja, sredstava ili metoda ratovanja, visoka strana ugovornica je obavezna da utvrdi da li će njegova primena, u nekim ili svim uslovima, biti zabranjena ovim protokolom ili nekim drugim pravilom međunarodnog prava koje se primenjuje na visoku stranu ugovornicu.

Član 37
Zabrana perfidnih postupaka

1. Zabranjeno je ubijati, ranjavati ili zarobljavati protivnika pribegavajući perfidnim postupcima. Akti kojima se uliva poverenje protivniku da ga navede da veruje da ima pravo, ili da je obavezan da prihvati zaštitu po pravilima međunarodnog prava koja se primenjuju u oružanom sukobu, s namerom da se izneveri to poverenje, predstavljaju perfidne postupke. Sledeće radnje su primeri perfidnih postupaka:

- (a) pretvaranje da se ima namera pregovaranja pod zastavom primirja ili predaje;
- (b) pretvaranje da je neko nesposoban usled rana ili bolesti;
- (c) pretvaranje da je neko civil, da ima status neborca; i
- (d) pretvaranje da se ima zaštićeni status koristeći znakove, ambleme ili uniforme Ujedinjenih nacija ili neutralnih i drugih država koje nisu strane u sukobu.

2. Ratna lukavstva nisu zabranjena. Takva lukavstva su radnje koje su namenjene da obmanu protivnika ili da ga navedu da se ponaša bezbrižno, ali koje ne krše nijedno pravilo međunarodnog prava koje se primenjuje u oružanom sukobu i koje nisu perfidne jer ne ulivaju poverenje protivniku u pogledu zaštite po tom pravu. Sledeći su primeri takvih ratnih lukavstava: korišćenje kamuflaže, mamaca, lažne operacije i pogrešne informacije.

Član 38
Priznati znaci

1. Zabranjeno je nepravilno koristiti znak raspoznavanja Crvenog krsta, Crvenog polumeseca ili Crvenog lava i sunca ili druge ambleme, znakove ili signale utvrđene Konvencijama ili ovim protokolom. Takođe je zabranjeno namerno zloupotrebiti u oružanom sukobu druge međunarodno-priznate ambleme, znakove ili signale zaštite, uključujući zastavu primirja i zaštitni amblem kulturnih dobara.

2. Zabranjeno je koristiti znak raspoznavanja Ujedinjenih nacija, osim onako kako je odobreno od strane te organizacije.

Član 39
Nacionalni amblemi

1. Zabranjeno je koristiti u oružanom sukobu zastave ili vojne ambleme, oznake ili uniforme neutralnih ili drugih država koje nisu strane u sukobu.

2. Zabranjeno je koristiti zastave ili vojne znakove, oznake ili uniforme pro-

tivničkih strana za vreme napada, ili da bi se branile, podstakle, zaštitile ili omele vojne operacije.

3. Nijedna odredba ovog člana ili člana 37 stav 1 (d) ne utiče na postojeća opštepriznata pravila međunarodnog prava koja se primenjuju na špijunažu ili na korišćenje zastava u vođenju oružanog sukoba na moru.

Član 40

Milost

Zabranjeno je narediti da ne sme biti preživelih, kao i pretiti protivniku u tom smislu ili voditi neprijateljstva na toj osnovi.

Član 41

Zaštita neprijatelja onesposobljenog za borbu

1. Lice koje je priznato, ili koje u datim uslovima treba da bude priznato kao onesposobljeno za borbu, ne sme biti predmet napada.

2. Lice je onesposobljeno za borbu ukoliko je:

- (a) u vlasti protivničke strane;
- (b) jasno izrazilo nameru da se preda; ili
- (c) u besvesnom stanju ili drukčije onesposobljeno usled rana ili bolesti i prema tome nije u mogućnosti da se sam brani;

pod uslovom da se u svakom takvom slučaju uzdržava od svakog neprijateljskog akta i da ne pokušava da pobjegne.

3. Kada se lica koja imaju pravo na zaštitu kao ratni zarobljenici nađu u vlasti protivničke strane pod neuobičajenim okolnostima bitke usled kojih je onemogućena njihova evakuacija predviđena u Delu III, Odeljak I, III konvencije, ona treba da budu oslobođena i treba da se preduzmu sve praktično moguće mere predostrožnosti da se obezbedi njihova sigurnost.

Član 42

Lica koja se nalaze u vazduhoplovu

1. Nijedno lice koje iskače padobranom iz vazduhoplova u nevolji ne sme biti predmet napada za vreme spuštanja.

2. Po spuštanju na zemlju na teritoriji koju kontroliše protivnička strana, lice koje se spustilo padobranom iz vazduhoplova u nevolji imaće mogućnost da se preda pre nego što postane meta napada, ukoliko nije očigledno da preduzima akt neprijateljstva.

3. Vazdušno-desantne jedinice koje se prevoze vazduhoplovom nisu zaštićene ovim članom.

Odeljak II

STATUS BORACA I RATNIH
ZAROBLJENIKA

Član 43

Oružane snage

1. Oružane snage strane u sukobu se sastoje od svih organizovanih oružanih snaga, grupa i jedinica, stavljenih pod komandu koja je odgovorna toj strani za rukovođenje svojim potčinjenima, čak kada je ta strana zastupljena vladom ili nekom vlašću koju protivnička strana ne priznaje. Ovakve oružane snage podleže internom sistemu discipline koji obezbeđuje, između ostalog, poštovanje pravila međunarodnog prava koja se primenjuju u oružanim sukobima.

2. Pripadnici oružanih snaga strane u sukobu (osim medicinskog osoblja i sveštenika obuhvaćenih članom 33 III konvencije) su borci, što znači da imaju pravo da direktno učestvuju u neprijateljstvima.

3. Kad god strana u sukobu uključi paramilitarnu organizaciju ili oružanu službu za održavanje reda u svoje oružane snage, ona je dužna da o tome obavesti druge strane u sukobu.

Član 44

Borci i ratni zarobljenici

1. Svaki borac, u smislu član 43, koji se nađe u vlasti protivničke strane, postaje ratni zarobljenik.

2. Iako su ovi borci obavezni da se pridržavaju pravila međunarodnog prava koja se primenjuju u oružanom sukobu, kršenje svih pravila neće lišiti borca nje-

govog prava da bude borac ili, ako se nađe u vlasti protivničke strane, prava da bude ratni zarobljenik izuzev u slučajevima predviđenim u st. 3 i 4.

3. Da bi pojačali zaštitu civilnog stanovništva od dejstva neprijateljstva, borci su dužni da se razlikuju od civilnog stanovništva dok su angažovani u napadu ili u vojnoj operaciji ili u pripremi za napad. Međutim, s obzirom na to da postoje situacije u oružanim sukobima kada se zbog prirode neprijateljskog napada oružani borac ne može razlikovati od civilnog stanovništva, on će zadržati svoj status borca, pod uslovom da u takvim situacijama otvoreno nosi svoje oružje:

- (a) za vreme svakog vojnog angažovanja, i
- (b) u toku vremena kada ga protivnik može videti dok je angažovan u vojnom razvijanju koje prethodi preduzimanju napada u kome će učestvovati.

Radnje koje odgovaraju uslovima iz ovog stava neće se smatrati za perfidne u smislu člana 37 stav 1 (c).

4. Borac koji se nađe u vlasti protivničke strane kada se ogreši o zahteve postavljene u drugoj rečenici stava 3 biće lišen prava da bude ratni zarobljenik, ali će ipak imati zaštitu jednaku u svakom pogledu sa onom koja se pruža ratnim zarobljenicima na osnovu III konvencije i ovog protokola. Ova zaštita obuhvata zaštite jednake onima koje se priznaju ratnim zarobljenicima po III konvenciji, u slučaju kada je to lice izvedeno pred sud i osuđeno zbog povreda koje je učinilo.

5. Svaki borac koji se nađe u vlasti protivničke strane kada nije angažovan u napadu ili u vojnoj operaciji ili u pripremi za napad neće biti lišen svojih prava da bude borac i ratni zarobljenik zbog svojih ranijih aktivnosti.

6. Ovim članom ne dira se ni u čije pravo da bude ratni zarobljenik shodno članu 4 III konvencije.

7. Ovaj član nema za cilj da izmeni opšteprihvaćenu praksu država u pogledu

nošenja uniforme boraca propisane za redovne uniformisane oružane jedinice strane u sukobu.

8. Pored kategorija lica pomenutih u članu 13 I i II konvencije, svi pripadnici oružanih snaga strane u sukobu, kao što je definisano u članu 43 ovog protokola, imaju pravo na zaštitu na osnovu tih konvencija ako su ranjeni ili bolesni, ili, u slučaju II konvencije, ako su pretrpeli brodolom na moru ili na drugim vodama.

Član 45

Zaštita lica koja su učestvovala u neprijateljstvima

1. Za lice koje učestvuje u neprijateljstvima i nađe se u vlasti protivničke strane, pretpostavlja se da je ratni zarobljenik i biće, prema tome, zaštićeno III konvencijom ako zahteva status ratnog zarobljenika, ili ako izgleda da ima pravo na taj status, ili ako strana kojoj pripada zahteva takav status u njegovo ime notifikacijom sili u čijoj se vlasti nalazi ili sili zaštitnici. Ako se pojavi bilo kakva sumnja da to lice ima pravo na status ratnog zarobljenika, ono će i dalje imati takav status i prema tome biće zaštićeno III konvencijom i ovim protokolom sve do trenutka dok njegov status ne odredi nadležni sud.

2. Ako se lice koje se našlo u vlasti protivničke strane ne tretira kao ratni zarobljenik i ta strana treba da mu sudi za povredu koja proizlazi iz neprijateljstva, to lice će imati pravo da brani svoje pravo na status ratnog zarobljenika pred sudom i da se o tom pitanju donese presuda. Kad god je moguće, s obzirom na proceduru koja se primenjuje, ova presuda treba da se donese pre suđenja za povredu. Predstavnici sile zaštitnice su ovlašćeni da prisustvuju sudskom postupku na kome će se ovo pitanje rešiti, ukoliko se, izuzetno, postupak ne vodi in camera, u interesu državne bezbednosti. U tom slučaju, strana koja drži to lice obavestiće o tome silu zaštitnicu.

3. Svako lice koje je učestvovalo u neprijateljstvima a nema pravo na status ratnog zarobljenika i ne uživa povoljniji

tretman prema IV konvenciji, ima pravo sve vreme na zaštitu iz člana 75 ovog protokola. Na okupiranoj teritoriji svako takvo lice, ukoliko se ne drži zbog toga što se smatra za špijuna, ima takođe pravo, bez obzira na odredbe člana 5 IV konvencije, na pravo komuniciranja na osnovu te konvencije.

Član 46
Špijuni

1. Bez obzira na svaku drugu odredbu Konvencija ili ovog protokola, nijedan pripadnik oružanih snaga strane u sukobu koji se nađe u vlasti protivničke strane dok je angažovan u špijunaži, nema pravo na status ratnog zarobljenika i može biti tretiran kao špijun.

2. Pripadnik oružanih snaga strane u sukobu koji u ime te strane na teritoriji koju kontroliše protivnička strana prikuplja ili pokušava da prikupi obaveštenja, neće se smatrati da je angažovan u špijunaži ako je pri tom u uniformi svojih oružanih snaga.

3. Pripadnik oružanih snaga strane u sukobu koji prebiva na teritoriji koju je okupirala protivnička strana i koji, u ime strane kojoj pripada, prikuplja ili pokušava da prikuplja obaveštenja od vojnog značaja za toj teritoriji, neće se smatrati da se bavi špijunažom ukoliko to ne radi lažno se predstavljajući ili svesno i na tajni način. Dalje, takvo lice neće izgubiti pravo na status ratnog zarobljenika i neće biti tretirano kao špijun ukoliko nije uhvaćeno dok se bavilo špijunažom.

4. Pripadnik oružanih snaga strane u sukobu koji ne prebiva na teritoriji koju je okupirala protivnička strana i koji se bavi špijunažom na toj teritoriji, neće izgubiti pravo na status ratnog zarobljenika i ne može biti tretiran kao špijun ukoliko nije uhvaćen pre nego što se pridružio oružanim snagama kojima pripada.

Član 47
Plaćenici

1. Plaćenik nema pravo da bude borac ili ratni zarobljenik.

2. Plaćenik je svako lice koje:

- (a) je specijalno regrutovano lokalno ili u inostranstvu da bi se borilo u oružanom sukobu;
- (b) stvarno direktno učestvuje u neprijateljstvima;
- (c) je motivisano da učestvuje u neprijateljstvima uglavnom sa željom za ličnom korišću i kome je, u stvari, obećana, od strane u sukobu ili u njeno ime, materijalna naknada znatno veća od one koja je obećana ili plaćena borcima sličnog ranga ili funkcije u oružanim snagama te strane;
- (d) nije državljanin strane u sukobu niti ima prebivalište na teritoriji koju kontroliše strana u sukobu;
- (e) nije pripadnik oružanih snaga strane u sukobu; i
- (f) nije poslato od države koja nije strana u sukobu po zvaničnoj dužnosti kao pripadnik njegovih oružanih snaga.

Deo IV
CIVILNO STANOVNIŠTVO

Odeljak I
OPŠTA ZAŠTITA OD DEJSTAVA
NEPRIJATELJSTAVA

Glava I
Osnovno pravilo i polje primene

Član 48
Osnovno pravilo

Da bi obezbedile poštovanje i zaštitu civilnog stanovništva i civilnih objekata, strane u sukobu treba u svako doba da prave razliku između civilnog stanovništva i boraca i između civilnih objekata i vojnih objekata i da, shodno tome, usmere svoje vojne operacije samo protiv vojnih objekata.

Član 49
Definicija napada i domašaj primene

1. Pod izrazom „napadi“ podrazumevaju se akti nasilja protiv protivnika, bilo da su ofanzivni ili defanzivni.

2. Odredbe ovog protokola u pogledu napada primenjuju se na sve napade, bez obzira na kojoj se teritoriji preduzimaju, uključujući nacionalnu teritoriju koja pripada strani u sukobu, ali koja je pod kontrolom protivničke strane.

3. Odredbe ovog odeljka primenjuju se na kopneno, vazdušno ili pomorsko ratovanje koje može pogoditi civilno stanovništvo, pojedince civile ili civilne objekte na kopnu. One se dalje primenjuju na sve napade sa mora ili iz vazduha na objekte na kopnu, ali koji inače ne diraju u pravila međunarodnog prava koja se primenjuju u oružanim sukobima na moru ili u vazduhu.

4. Odredbama ovog odeljka dopunjuju se pravila o humanitarnoj zaštiti sadržana u IV konvenciji, naročito u Delu II te konvencije i u drugim međunarodnim sporazumima koji obavezuju visoke strane ugovornice, kao i druga pravila međunarodnog prava koja se odnose na zaštitu civila ili civilnih objekata na kopnu, na moru ili u vazduhu protiv dejstava neprijatelja.

Glava II

Civili i civilno stanovništvo

Član 50

Definicija civila i civilnog stanovništva

1. Civil je svako lice koje ne pripada jednoj od kategorija lica navedenih u članu 4A (1), (2), (3) i (6) III konvencije i u članu 43 ovog protokola. U slučaju sumnje da li je neko lice civil, to lice će se smatrati za civila.

2. Pod civilnim stanovništvom podrazumevaju se sva lica koja su civili.

3. Prisustvo među civilnim stanovništvom lica koja nisu obuhvaćena definicijom civila ne lišava stanovništvo njegove civilnog karaktera.

Član 51

Zaštita civilnog stanovništva

1. Civilno stanovništvo i pojedini civili uživaju opštu zaštitu od opasnosti koje proističu iz vojnih operacija. Da bi se

sprovela ta zaštita, poštovaće se, u svakoj prilici, sledeća dodatna pravila, pored drugih primenjivih pravila međunarodnog prava.

2. Civilno stanovništvo kao takvo, kao pojedini civili, neće biti predmet napada. Zabranjeni su akti ili pretnje nasiljem, kojima je glavni cilj da šire teror među civilnim stanovništvom.

3. Civili će uživati zaštitu koja je predviđena u ovom odeljku ukoliko ne uzimaju direktnog učešća u neprijateljstvima, odnosno za vreme dok ne uzimaju direktnog učešća u neprijateljstvima.

4. Zabranjeni su napadi vršeni bez izbora ciljeva. Napadi bez izbora ciljeva su:

- napadi koji nisu usmereni na određeni vojni objekt;
- napadi pri kojima se primenjuje metod ili koristi sredstvo borbe koji ne mogu biti upravljani na određen vojni objekt; ili
- napadi prilikom kojih se primenjuje metod ili koristi sredstvo borbe čije se dejstvo ne može ograničiti onako kako je to predviđeno ovim protokolom;

te, prema tome, u svakom takvom slučaju napadi su takve prirode da pogadaju vojne objekte i civile i civilne objekte bez razlikovanja.

5. Između ostalih, sledeće vrste napada smatraju se da su izvršene bez izbora ciljeva:

- napad bombardovanjem bilo kojom metodom ili sredstvima kojima se niz jasno određenih i različitih vojnih objekata u nekom gradu, selu ili u drugoj zoni koja sadrži sličnu koncentraciju civila i civilnih objekata tretira kao jedan vojni objekt; i
- napad od kojeg se može očekivati da će izazvati usputne gubitke civilnih života, povrede civila, štete na civilnim objektima ili kombinaciju ovih dejstava, koja bi bila nesrazmerno velika u odnosu na konkret-

nu i neposrednu vojnu prednost koja se predviđa.

6. Napadi protiv civilnog stanovništva ili civila represalijama zabranjeni su.

7. Prisustvo ili pokreti civilnog stanovništva ili pojedinih civila neće se koristiti da se izvesne tačke ili područja učine imunim od vojnih operacija, naročito ne kao pokušaj da se zaštite vojni objekti od napada ili da se štite, favorizuju ili otežaju vojne operacije. Strane u sukobu neće usmeriti kretanja civilnog stanovništva ili pojedinih civila da bi pokušale da zaštite vojne objekte od napada ili da štite vojne operacije.

8. Nijedna povreda ovih zabrana ne oslobađa strane u sukobu od njihovih pravnih obaveza u pogledu civilnog stanovništva i civila, uključujući obavezu preduzimanja mera predostrožnosti predviđenih u članu 57.

Glava III Civilni objekti

Član 52

Opšta zaštita civilnih objekata

1. Civilni objekti ne smeju biti predmet napada ili represalija. Civilni objekti su svi objekti koji nisu vojni objekti definisani u stavu 2.

2. Napadi treba strogo da se ograniče na vojne objekte. Što se tiče objekata, vojni objekti su ograničeni na one koji po svojoj prirodi, lokaciji, nameni ili korišćenju efikasno doprinose vojnoj akciji, i čije potpuno ili delimično uništenje, zauzimanje ili neutralizacija u uslovima koji vladaju u to vreme pružaju određenu vojnu prednost.

3. U slučaju da postoji sumnja da li se neki objekt, koji je normalno namenjen za civilne svrhe, kao što su hram, kuća ili druga prebivališta ili škola, koristi tako da daje efikasno doprinos vojnoj akciji, smatraće se da se ne koristi na taj način.

Član 53

Zaštita kulturnih objekata i bramova

Ne dirajući u odredbe Haške konvencije za zaštitu kulturnih dobara u slu-

čaju oružanog sukoba od 14. maja 1954. godine i drugih odgovarajućih međunarodnih instrumenata, zabranjeno je:

- (a) vršiti bilo kakav neprijateljski akt uperen protiv istorijskih spomenika, umetničkih dela ili hramova koji sačinjavaju kulturno ili duhovno nasleđe naroda;
- (b) koristiti takve objekte za pomoć vojnim akcijama;
- (c) da takvi objekti budu predmet represalija.

Član 54

Zaštita objekata neophodnih da bi civilno stanovništvo opstalo

1. Iznurivanje stanovništva glađu kao metod ratovanja zabranjeno je.

2. Zabranjeno je napasti, uništiti, ukloniti ili učiniti nekorisnim objekte neophodne da civilno stanovništvo preživi, kao što su namirnice, poljoprivredne oblasti za proizvodnju hrane, žetva, živa stoka, instalacije za vodu za piće i zalihe i postrojenja za navodnjavanje, sa izričitom namerom da se toga liši civilno stanovništvo ili protivnička strana zbog vrednosti koju ti objekti imaju za njihov opstanak, bez obzira na motiv, bilo da bi se stanovništvo iznurivalo glađu ili nagnalo da se iseli, bilo iz nekog drugog motiva.

3. Zabrane iz stava 2 neće se primenjivati na one objekte koje koristi protivnička strana:

- (a) za održavanje samo članova njenih oružanih snaga; ili
- (b) ako ne za održavanje, onda kao direktnu pomoć vojnoj akciji pod uslovom, međutim, da ni u kom slučaju protiv tih objekata neće biti preduzete akcije za koje se može očekivati da će ostaviti civilno stanovništvo sa neodgovarajućom hranom ili vodom, što bi prouzrokovalo njegovo gladovanje ili ga nagnalo na pokret.

4. Ovi objekti ne smeju biti predmet represalija.

5. S obzirom na vitalne potrebe bilo koje strane u sukobu u odbrani nacionalne teritorije do invazije, odstupanje od zabrana sadržanih u stavu 2 može biti dozvoljeno strani u sukobu u okviru takve teritorije koja je pod njenom kontrolom kad to zahtevaju imperativne vojne potrebe.

Član 55

Zaštita prirodne okoline

1. U ratovanju se mora obratiti pažnja da se prirodna okolina zaštiti od obimnog, dugotrajnog i ozbiljnog oštećenja. Ova zaštita obuhvata i zabranu korišćenja metoda ili sredstava ratovanja i čiji je cilj ili od kojih se može očekivati da prouzrokuju takvo oštećenje prirodne okoline i da time štete zdravlju ili opstanku stanovništva.

2. Napadi na prirodnu okolinu represalijama zabranjeni su.

Član 56

Zaštita građevina i instalacija koje sadrže opasne sile

1. Građevine ili instalacije koje sadrže opasne sile, tj. brane, nasipi i nuklearne elektrane za proizvodnju energije, ne smeju biti predmet napada, čak ni tamo gde su to vojni objekti, ukoliko bi takav napad mogao prouzrokovati oslobađanje opasnih sila i prema tome i velike gubitke među civilnim stanovništvom. Drugi vojni objekti locirani kod ovih građevina ili instalacija ili u njihovoj blizini, ne smeju biti predmet napada ako bi takav napad mogao prouzrokovati oslobađanje opasnih sila iz građevina ili instalacija i dovesti do teških gubitaka među civilnim stanovništvom.

2. Posebna zaštita od napada predviđena u stavu 1 prestaje:

- (a) kada su u pitanju brane ili nasipi, samo ako se koriste za neku drugu a ne svoju normalnu namenu i kao redovna, značajna i neposredna podrška vojnim operacijama i ako je takav napad jedini mogući način da se spreči takva podrška;

- (b) kada je u pitanju nuklearna centrala za proizvodnju električne energije, samo ako ona, snabdevajući električnom energijom daje redovnu, značajnu i neposrednu podršku vojnim operacijama i ako je takav napad jedini mogući način da se spreči takva podrška;

- (c) kada su u pitanju drugi vojni objekti locirani kod ovih građevina ili instalacija ili u njihovoj blizini, samo ako se oni koriste kao redovna, značajna i direktna podrška vojnim operacijama i ako je takav napad jedini mogući način da se spreči takva podrška.

3. U svim slučajevima, civilno stanovništvo i pojedini civili će i dalje imati svu zaštitu po međunarodnom pravu, uključujući zaštitu merama predostrožnosti predviđenih u članu 57. Ukoliko zaštita prestaje i neke od građevina, instalacija ili vojni objekti navedeni u stavu 1 budu napadnuti, preduzeće se sve praktične mere predostrožnosti da bi se izbeglo oslobađanje opasnih sila.

4. Zabranjeno je da bilo koje građevine, instalacije ili vojni objekti pomenuti u stavu 1 budu predmet represalija.

5. Strane u sukobu nastojeće da izbegnu postavljanje vojnih objekata u blizini građevina ili instalacija pomenutih u stavu 1. Ipak, instalacije podignute samo u svrhu odbrane zaštićenih građevina ili instalacija od napada dopuštene su i neće same biti predmet napada pod uslovom da se ne koriste u neprijateljske svrhe, osim za odbrambene akcije potrebne da se odgovori na napade na zaštićene građevine ili instalacije, i da je njihovo naoružavanje ograničeno na oružje koje omogućuje samo da se odbije neprijateljska akcija protiv zaštićenih građevina ili instalacija.

6. Visoke strane ugovornice i strane u sukobu pozivaju se da zakluče između sebe i druge sporazume da bi obezbedile

dodatnu zaštitu objekata koji sadrže opasne sile.

7. Da bi se olakšala identifikacija objekata zaštićenih ovim članom, strane u sukobu ih mogu označiti specijalnim znakom koji se sastoji od grupe od tri svetlo naranđasta kruga postavljena na istoj osnovi, kako je određeno u članu 16 Priloga I ovog protokola. Nepostojanje ovakve oznake ni u kom slučaju ne oslobađa stranu u sukobu njenih obaveza iz ovog člana.

Glava IV

Mere predostrožnosti

Član 57

Predostrožnost pri napadu

1. U sprovođenju vojnih operacija mora se stalno voditi računa o tome da se poštede civilno stanovništvo, civili i civilni objekti.

2. U vezi s napadima moraju se preduzeti sledeće mere:

- (a) oni koji planiraju ili odlučuju o napadu dužni su:
 - (i) da preduzmu sve što je moguće da provere da objekti koje će napasti nisu ni civili ni civilni objekti, i da nisu obuhvaćeni posebnom zaštitom, već da su vojni objekti u smislu stava 2 člana 52 i da odredbama ovog protokola nije zabranjeno napadati ih;
 - (ii) da preduzmu sve moguće mere predostrožnosti pri izboru sredstava i metoda napada da bi se izbegli, i u svakom slučaju sveli na minimum, slučajni gubici života civila, povreda civila i oštećenje civilnih objekata;
 - (iii) uzdržati se od odluke da se krene u bilo koji napad od koga se može očekivati da će prouzrokovati slučajne gubitke života civila, povreda civila, oštećenje civilnih objekata ili kombinaciju toga, koji bi bili nesrazmerno veliki u odnosu na predviđenu konkretnu i direktnu vojnu prednost;

(b) napad treba da bude anuliran ili prekinut ako postane jasno da cilj nije vojni ili da je obuhvaćen posebnom zaštitom, ili da se može očekivati da će prouzrokovati slučajne gubitke života civila, povrede civila, oštećenja civilnih objekata, ili kombinaciju toga, koji bi bili nesrazmerno veliki u odnosu na predviđenu konkretnu i direktnu vojnu prednost;

(c) davanje unapred efikasnog upozorenja o napadu koji može ugroziti civilno stanovništvo, osim ako okolnosti to ne dopuštaju.

3. Kada je moguć izbor između nekoliko vojnih objekata, pri čemu će se dobiti slična vojna prednost, odabiraće se onaj objekt kod koga se očekuje da će napad prouzrokovati najmanju opasnost po živote civila i oštećenje civilnih objekata.

4. U vođenju vojnih operacija na moru ili u vazduhu svaka strana u sukobu mora, u skladu sa svojim pravima i dužnostima po pravilima međunarodnog prava koja se primenjuju u oružanom sukobu, preduzeti sve razumne mere predostrožnosti da bi se izbegli gubici života civila i oštećenje civilnih objekata.

5. Nijedna odredba ovog člana ne može se protumačiti tako da odobrava bilo kakav napad na civilno stanovništvo, civile ili civilne objekte.

Član 58

Predostrožnost protiv posledica napada

Strane u sukobu u najvećem mogućem stepenu dužne su da:

- (a) ne dirajući u odredbe člana 49 IV konvencije, nastoje da uklone civilno stanovništvo, pojedine civile i civilne objekte pod njihovom upravom iz okoline vojnih objekata;
- (b) izbegavaju lociranje vojnih objekata u okviru ili blizu gusto naseljenih područja;
- (c) preduzmu ostale potrebne mere predostrožnosti da zaštite civilno stanovništvo, pojedine civile i civilne objekte pod njihovom upravom

od opasnosti koje proizlaze iz vojnih operacija.

Glava V Mesta i zone pod posebnom zaštitom

Član 59

Nebranjena mesta

1. Stranama u sukobu zabranjeno je da bilo kojim sredstvima napadaju nebranjena mesta.

2. Odgovarajuće vlasti strane u sukobu mogu proglasiti kao nebranjeno mesto svako naseljeno mesto blizu, ili u zoni gde su oružane snage u dodiru, koje je otvoreno za okupaciju od protivničke strane. Takvo mesto mora ispunjavati sledeće uslove:

- (a) svi borci, pokretno oružje i pokretna vojna oprema moraju biti evakuisani;
- (b) nepokretne vojne instalacije ili ustanove ne smeju se nikako koristiti za neprijateljstva;
- (c) vlasti ili stanovništvo ne smeju preduzimati nikakav neprijateljski akt;
- (d) ne smeju se preduzeti nikakve akcije za podršku vojnim operacijama.

3. Prisustvo na ovom mestu lica posebno zaštićenih Konvencijama i ovim protokolom, i policijskih snaga zadržanih isključivo u cilju održavanja zakona i reda, nije u suprotnosti sa uslovima postavljenim u stavu 2.

4. Izjava data na osnovu stava 2 upućuje se protivničkoj strani i u njoj treba da se definišu i što preciznije opišu granice nebranjenog mesta. Strana u sukobu kojoj je upućena izjava treba da potvrdi prijem i da tretira to mesto kao nebranjeno mesto, osim ako uslovi postavljeni u stavu 2 nisu stvarno ispunjeni, u kom slučaju će o tome odmah obavestiti stranu koja je dala izjavu. Čak i ako uslovi postavljeni u stavu 2 nisu ispunjeni, mesto treba i dalje da uživa zaštitu obezbeđenu drugim odredbama ovog protokola i drugim pravilima međunarodnog prava koja se primenjuju u oružanom sukobu.

5. Strane u sukobu se mogu dogovoriti o ustanovljenju nebranih mesta čak i ako takva mesta ne ispunjavaju uslove postavljene u stavu 2 Sporazumom treba da se definišu i što preciznije opišu granice nebranjenog mesta; ako je to potrebno, može se utvrditi i način nadzora.

6. Strana koja kontroliše mesto koje je predmet takvog sporazuma mora ga označiti, koliko god je moguće, takvim znacima s kojima će moći da se složi druga strana, koje treba istaći tamo gde su jasno vidljivi, naročito na njegovim parametrima i granicama i na autoputevima.

7. Mesto gubi svoj status nebranjelog mesta kada prestane da ispunjava uslove postavljene u stavu 2 ili sporazumno, kako je navedeno u stavu 5. U tom slučaju mesto će i dalje uživati zaštitu predviđenu drugim odredbama ovog protokola i drugim pravilima međunarodnog prava koja se primenjuju u oružanom sukobu.

Član 60

Demilitarizovane zone

1. Stranama u sukobu zabranjeno je da prošire svoje vojne operacije na zone o kojima su se sporazumom dogovorile da imaju status demilitarizovane zone, ukoliko je to u suprotnosti s odredbama tog sporazuma.

2. Sporazum treba da bude izričit, može biti zaključen usmeno ili pismeno, direktno ili preko sile zaštitnice ili bilo koje nepristrasne humanitarne organizacije, i može da se sastoji od recipročnih i podudarnih izjava. Sporazum se može zaključiti u doba mira, kao i posle izbijanja neprijateljstva, i u njemu treba da se definišu i što je moguće preciznije opišu granice demilitarizovane zone, a ako je to potrebno, i da se utvrdi način nadzora.

3. Predmet takvog sporazuma treba da bude normalno svaka zona koja ispunjava sledeće uslove:

- (a) svi borci, pokretno oružje i pokretna vojna oprema treba da budu evakuisani;
- (b) nikakve nepokretne vojne instalacije ili ustanove ne smeju se koristiti za akte neprijateljstva;

- (c) vlasti ili stanovništvo ne smeju preduzimati nikakav neprijateljski akt; i
- (d) svaka aktivnost vezana za vojne napore mora prestati.

Strane u sukobu treba da se sporazumeju o tumačenju uslova postavljenog u podtački (d) i o licima koja se mogu primiti u demilitarizovanu zonu pored onih koja su pomenuta u stavu 4.

4. Prisustvo u ovoj zoni lica posebno zaštićenih Konvencijama i ovim protokolom i policijskih snaga zadržanih isključivo u cilju održavanja zakona i reda, nije u suprotnosti sa uslovima postavljenim u stavu 3.

5. Strana koja kontroliše takvu zonu mora je označiti, koliko god je to moguće, takvim znacima s kojima će moći da se složi druga strana, koje treba istaći tamo gde su jasno vidljivi, naročito na njenim perimetrima i granicama i na autoputevima.

6. Ako se borba primakne blizu demilitarizovane zone, i ako se strane u sukobu tako sporazumeju, nijedna od njih ne može da koristi tu zonu za svrhe vezane za vođenje vojnih operacija ili jednostrano ukinuti njen status.

7. Ako jedna strana u sukobu učini materijalnu povredu odredaba st. 3 ili 6, druga strana će biti oslobođena svojih obaveza iz sporazuma kojim se zoni daje status demilitarizovane zone. U tom slučaju zona gubi svoj status, ali će i dalje uživati zaštitu obezbeđenu drugim odredbama ovog protokola i drugim pravilima međunarodnog prava koji se primenjuju u oružanom sukobu.

Glava VI *Civilna zaštita*

Član 61

Definicija i polje primene

U smislu ovog protokola:

- (a) pod izrazom civilna zaštita“ podrazumeva se vršenje nekih ili svih niže navedenih humanitarnih aktivnosti s ciljem da se civilno stanovništvo

zaštiti od opasnosti od neprijateljstva ili nesreće i da mu se pomogne da savlada njihovo neposredno dejstvo, kao i da se obezbede uslovi potrebni za njegov opstanak. Ti zadaci su sledeći:

- (i) služba uzbune;
 - (ii) evakuacija;
 - (iii) stavljanje na raspolaganje i organizovanje skloništa;
 - (iv) primena mera zamračenja;
 - (v) spasavanje;
 - (vi) sanitetska služba, uključujući prvu pomoć i versku pomoć;
 - (vii) borba protiv požara;
 - (viii) otkrivanje i označavanje opasnih zona;
 - (ix) dekontaminacija i druge slične mere zaštite;
 - (x) pružanje hitnog smeštaja i snabdevanja;
 - (xi) hitna pomoć u uspostavljanju i održavanju reda u postradalim zonama;
 - (xii) hitno uspostavljanje neophodnih službi od javnog interesa;
 - (xiii) hitno sahranjivanje;
 - (xiv) pomoć u očuvanju dobara bitnih za opstanak;
 - (xv) dopunske aktivnosti potrebne za vršenje bilo kojih napred navedenih zadataka, uključujući, ali ne ograničavajući se, na planiranje i organizaciju;
- (b) pod izrazom „organizacije civilne zaštite“ podrazumevaju se one ustanove i druge jedinice koje je nadležni organ strane u sukobu organizovao ili ovlastio da vrše bilo koji od zadataka navedenih u podtački (a) i koje su isključivo namenjene i koriste se za te zadatke;
 - (c) pod izrazom „osoblje“ organizacija civilne zaštite podrazumevaju se lica koja je strana u sukobu odredila is-

ključivo za vršenje zadataka navedenih o podtački (a), uključujući i osoblje koje je nadležni organ te strane odredio isključivo za upravljanje tim organizacijama;

- (d) pod izrazom „materijal“ organizacija civilne zaštite podrazumevaju se oprema, snabdevanje i sredstva transporta koje ove organizacije koriste za vršenje zadataka navedenih u podtački (a).

Član 62

Opšta zaštita

1. Civilne organizacije civilne zaštite i njihovo osoblje biće poštovani i zaštićeni u skladu s odredbama ovog protokola, naročito odredbama ovog odeljka. One imaju pravo da vrše zadatke civilne zaštite, osim u slučaju imperativnih vojnih potreba.

2. Odredbe stava 1 primenjuju se, ta-kođe, na civile koji, iako nisu članovi organizacija civilne zaštite, odgovore na apel nadležnih vlasti i vrše zadatke civilne zaštite pod njihovom kontrolom.

3. Zgrade i materijal koji se koriste za ciljeve civilne zaštite i skloništa namenjena civilnom stanovništvu obuhvaćeni su članom 52. Predmeti koji se koriste za ciljeve civilne zaštite ne mogu biti uništeni ili izuzeti od svoje namene, osim ukoliko to ne učini strana kojoj pripadaju.

Član 63

Civilna zaštita na okupiranim teritorijama

1. Na okupiranim teritorijama organizacije civilne zaštite dobiće od vlasti olakšice koje su potrebne za vršenje njihovih zadataka. Ni pod kojim okolnostima njihovo osoblje neće biti primorano da obavlja aktivnosti koje bi ometale pravilno vršenje tih zadataka. Okupirajuća sila ne može menjati strukturu ili osoblje tih organizacija na način koji bi mogao ugroziti efikasno vršenje njihove misije. Od ovih organizacija neće se tražiti da daju prvenstvo građanima ili interesima te sile.

2. Okupirajuća sila ne može naterati, prinuditi ili navesti civilne organizacije ci-

vilne zaštite da vrše svoje zadatke na bilo koji način koji je štetan za interese civilnog stanovništva.

3. Okupirajuća sila može razoružati osoblje civilne zaštite iz razloga bezbednosti.

4. Okupirajuća sila ne može odvratiti od pravilne upotrebe niti rekvirirati zgrade ili materijal koji pripada ili koji koriste organizacije civilne zaštite ako bi to odvracanje ili rekvizicija bili štetni po civilno stanovništvo.

5. Okupirajuća sila može rekvirirati ili izmeniti namenu tih sredstava pod uslovom da se poštuje opšte pravilo iz stava 4 i da su ispunjeni sledeći posebni uslovi:

- (a) da su zgrade ili materijal potrebni za druge potrebe civilnog stanovništva;
- (b) da rekvizicija ili izmena namene traje samo dok postoji takva potreba.

6. Okupirajuća sila ne može izmeniti namenu niti rekvirirati skloništa koja su predviđena za upotrebu od strane civilnog stanovništva ili za potrebe takvog stanovništva.

Član 64

Civilne organizacije civilne zaštite neutralnih ili drugih država koje nisu strane u sukobu i međunarodnih koordinirajućih organizacija

1. Čl. 62, 63, 65 i 66 takođe se primenjuju na osoblje i materijal civilnih organizacija civilne zaštite neutralnih i drugih država koje nisu strane u sukobu, koje obavljaju zadatke civilne zaštite navedene u članu 61 na teritoriji jedne strane u sukobu, uz saglasnost i pod kontrolom te strane. Notifikacija o takvoj pomoći zainteresovanoj protivničkoj strani izvršiće se što je moguće pre. Ni pod kojim okolnostima takva aktivnost neće se smatrati kao mešanje u sukob. Ova aktivnost će, međutim, biti vršena, vodeći u punoj meri računa o interesima bezbednosti zainteresovanih strana u sukobu.

2. Strane u sukobu, koje primaju pomoć o kojoj je reč u stavu 1, i visoke strane ugovornice koje daju pomoć treba

da olakšaju međunarodnu koordinaciju takvih akcija civilne zaštite kad za to postoje razlozi. U tom slučaju odredbe ove glave primenjuju se na odgovarajuće međunarodne organizacije.

3. Na okupiranim teritorijama okupirajuća sila može isključiti ili ograničiti aktivnost civilnih organizacija civilne zaštite neutralnih ili drugih država koje nisu strane u sukobu i međunarodnih koordinirajućih organizacija samo ako može da obezbedi odgovarajuće izvršavanje zadataka civilne zaštite iz sopstvenih sredstava ili sredstava okupirane teritorije.

Član 65

Prestanak zaštite

1. Zaštita na koju imaju pravo civilne organizacije civilne zaštite, njihovo osoblje, zgrade, skloništa i materijal može prestati samo ako se izvrše ili se koriste za izvršenje radnje štetne po neprijatelja, koje su izvan okvira njihovih zadataka. Međutim, zaštita može prestati samo posle upućivanja opomene kojom je, kad god je moguće, ostavljen razuman rok i tek pošto ta opomena ostane bez dejstva.

2. Neće se smatrati kao radnje štetne po neprijatelja:

- (a) ako se zadaci civilne zaštite vrše pod upravom ili kontrolom vojnih vlasti;
- (b) ako civilno osoblje zaštite saraduje sa vojnim osobljem u vršenju zadataka civilne zaštite ili ako su vojna lica pridodata organizacijama civilne zaštite;
- (c) ako vršenje zadataka civilne zaštite može usputno da koristi vojnim žrtvama, naročito onima koje su onesposobljene za borbu.

3. Takođe se neće smatrati kao radnje štetne po neprijatelja ako civilno osoblje civilne zaštite nosi lako lično oružje za održavanje reda ili za samoodbranu. Međutim, u područjima na kojima se vodi kopnena borba ili se očekuje da će se voditi, strane u sukobu preduzeće odgovarajuće mere da ograniče ovo oružje na ručno, kao što su pištolji i revolveri, kako

bi time pomogle da se razlikuje osoblje civilne zaštite od boraca. Iako osoblje civilne zaštite nosi drugo lako lično oružje u tim zonama, ono će ipak biti poštovano i zaštićeno čim bude prepoznato kao takvo.

4. Činjenica da su civilne organizacije civilne zaštite organizovane po vojnom uzoru i obavezna služba u njima ne lišava ih zaštite koju daje ova glava.

Član 66

Obeležavanje

1. Svaka strana u sukobu nastojće da obezbedi da se njene organizacije civilne zaštite, njihovo osoblje, zgrade i materijal mogu identifikovati dok su isključivo angažovani na vršenju zadataka civilne zaštite. Skloništa koja su obezbeđena za civilno stanovništvo identifikovaće se na sličan način.

2. Svaka strana u sukobu će nastojati da usvoji i primenjuje metode i postupke koji će omogućiti da se raspoznaju civilna skloništa i osoblje, zgrade i materijal civilne zaštite, koji nose međunarodni znak raspoznavanja civilne zaštite.

3. Na okupiranim teritorijama i na područjima na kojim se vode borbe ili se očekuje da se mogu voditi, civilno osoblje civilne zaštite biće identifikovano pomoću međunarodnog znaka raspoznavanja civilne zaštite i ličnom kartom koja potvrđuje njihov status.

4. Međunarodni znak raspoznavanja civilne zaštite je ravnokraki plavi trougao na narandžastom polju kad se upotrebljava za zaštitu organizacija civilne zaštite, njihovog osoblja, zgrada i materijala i za civilna skloništa.

5. Pored znaka raspoznavanja, strane u sukobu mogu se složiti o upotrebi signala za raspoznavanje koji služe za identifikaciju civilne zaštite.

6. Primena odredaba st. 1 do 4 regulisana je Glavom V Priloga I uz ovaj protokol.

7. U vreme mira, znak opisan u stavu 4 može, uz saglasnost nadležnih nacional-

nih vlasti, biti korišćen za identifikovanje civilne zaštite.

8. Visoke strane ugovornice i strane u sukobu preduzimaće mere potrebne da se kontroliše korišćenje međunarodnog znaka raspoznavanja civilne zaštite i da se spreče i suzbiju sve njegove zloupotrebe.

9. Identifikacija sanitetskog i verskog osoblja civilne zaštite, sanitetskih jedinica i sanitetskih transporata regulisana je članom 18.

Član 67

Pripadnici oružanih snaga i vojne jedinice dodeljene organizacijama civilne zaštite

1. Pripadnici oružanih snaga i vojne jedinice dodeljene organizacijama civilne zaštite biće poštovane i zaštićene pod uslovom:

- (a) da su to osoblje i te jedinice stalno određeni i isključivo se bave vršenjem bilo kojih od zadataka navedenih u članu 61 ovog protokola;
- (b) da to osoblje, ako je tako određeno, ne vrši nikakve druge vojne dužnosti za vreme sukoba;
- (c) da se to osoblje jasno razlikuje od drugih pripadnika oružanih snaga isticanjem, na vidljiv način, međunarodnog znaka raspoznavanja civilne zaštite koji treba da je što veći, zavisno od okolnosti, i da je takvo osoblje snabdeveno ličnom kartom predviđenom u Glavi V Priloga I uz ovaj protokol, koja potvrđuje njegov status;
- (d) da su to osoblje i te jedinice snabdeveni samo lakim ličnim oružjem za održavanje reda i za samoodbranu. Odredbe člana 65 stav 3 ovog protokola takođe se primenjuju u ovom slučaju;
- (e) da to osoblje ne učestvuje direktno u neprijateljstvima i da van svojih zadataka civilne zaštite ne vrši, ili se ne koristi za vršenje radnji štetnih po protivničku stranu;

(f) da to osoblje i te jedinice vrše svoje zadatke civilne zaštite samo u okviru nacionalne teritorije svoje strane.

Nepoštovanje uslova iznetih u (e) od strane bilo kog pripadnika oružanih snaga za koga su obavezni uslovi propisani u (a) i (b) je zabranjeno.

2. Članovi vojnog osoblja koji služe u okviru organizacija civilne zaštite postaju ratni zarobljenici ako se nađu u vlasti protivničke strane. Na okupiranim teritorijama oni mogu, ali samo u interesu civilnog stanovništva te teritorije, biti upotrebljeni za zadatke civilne zaštite ukoliko je to potrebno, pod uslovim da se dobrovoljno jave za takve zadatke ako je taj rad opasan.

3. Zgrade i krupniji delovi opreme i sredstava transporta vojnih jedinica dodeljenih jedinicama civilne zaštite biće jasno označeni međunarodnim znakom raspoznavanja civilne zaštite. Ovaj znak će biti što je moguće veći.

4. Materijal i zgrade vojnih jedinica stalno dodeljenih organizacijama civilne zaštite i isključivo namenjenih vršenju zadataka civilne zaštite ostaće podložni zakonima rata ako padnu u ruke protivničke strane. Ne može biti izmenjena njihova namena korišćenja za ciljeve civilne zaštite sve dok je to potrebno za vršenje zadataka civilne zaštite, osim u slučaju imperativnih vojnih potreba i ako su prethodno preduzete mere da se na odgovarajući način zadovolje potrebe civilnog stanovništva.

Odeljak II

POMOĆ U KORIST CIVILNOG STANOVNIŠTVA

Član 68

Polje primene

Odredbe ovog odeljka primenjuju se na civilno stanovništvo kako je definisano u ovom protokolu i predstavljaju dopunu čl. 23, 55, 59, 60, 61 i 62 i ostalih odgovarajućih odredaba IV konvencije.

Član 69

Osnovne potrebe u okupiranim teritorijama

1. Pored dužnosti specificiranih u članu 55 IV konvencije, koje se odnose na snabdevanje hranom i lekovima, okupirajuća sila će u punom obimu sredstava kojima raspolaze i bez bilo kakve nepovoljne razlike, obezbediti takođe snabdevanje odećom, posteljinom rubljem, sredstvima za zaklon i ostalim predmetima snabdevanja potrebnim za život civilnog stanovništva na okupiranoj teritoriji i predmetima potrebnim za verske obrede.

2. Akcije pomoći u korist civilnog stanovništva na okupiranim teritorijama regulisane su čl. 59, 60, 61, 62, 108, 109, 110 i 111 IV konvencije i članom 71 ovog protokola i biće sprovedene bez odlaganja.

Član 70

Akcije pomoći

1. Ako civilno stanovništvo na bilo kojoj teritoriji koja je pod kontrolom strane u sukobu, izuzev na okupiranoj teritoriji, nije odgovarajuće snabdeveno materijalom i namirnicama kao što je navedeno u članu 69 preduzeće se akcije pomoći koje su humanitarnog i nepristrasnog karaktera i koje se sprovode bez ikakve nepovoljne razlike, pod rezervom sporazuma postignutog između strana zainteresovanih za takve akcije pomoći. Ponude za takvu pomoć neće se smatrati kao mešanje u oružani sukob ili kao neprijateljski čin. Kod raspodele pošiljaka pomoći, prioritet će se davati licima kao što su deca, trudnice, žene na porođaju, majke dojilje, koja, prema IV konvenciji ili ovom protokolu, treba da imaju povlašćen tretman ili posebnu zaštitu.

2. Strane u sukobu i svaka visoka strana ugovornica će odobriti i olakšati brz i neometan prolaz svih pošiljki pomoći, opreme i osoblja kako je predviđeno u ovom odeljku, čak i kada je takva pomoć namenjena civilnom stanovništvu protivničke strane.

3. Strane u sukobu i svaka visoka strana ugovornica koja odobri prolaz pošiljki pomoći, opreme i osoblja u skladu sa stavom 2:

- (a) imaju pravo da propišu tehničke aranžmane, uključujući i pregled, pod kojima se takav prolaz odobrava;
- (b) mogu usloviti davanje dozvole time da se raspodela pomoći vrši pod lokalnim nadzorom sile zaštitnice;
- (c) neće ni na koji način skrenuti pošiljke pomoći od cilja za koji su namenjene, niti će zadržavati njihovo slanje, izuzev u slučajevima hitne potrebe u interesu civilnog stanovništva koje je u pitanju.

4. Strane u sukobu će štiti pošiljke pomoći i olakšati njihovu brzu raspodelu.

5. Strane u sukobu i svaka visoka strana ugovornica, koje su u pitanju, podstiće i olakšavaće efikasnu međunarodnu koordinaciju akcija pomoći o kojima je reč u stavu 1.

Član 71

Osoblje koje učestvuje u akcijama pomoći

1. Tamo gde je potrebno, osoblje za pružanje pomoći može predstavljati deo pomoći koja se pruža svakom akcijom pomoći, naročito kod transporta i raspodele pošiljaka pomoći; učešće tog osoblja je uslovljeno dobijanjem saglasnosti strane na čijoj će teritoriji ono vršiti svoje dužnosti.

2. To osoblje biće poštovano i zaštićeno.

3. Svaka strana koja prima pošiljke pomoći pomagace, u najvećem praktično mogućem obimu, osoblju za pružanje pomoći navedenom u stavu 1 u vršenju njegove misije pomoći. Jedino u slučaju imperativnih vojnih potreba, aktivnosti osoblja za pružanje pomoći mogu biti ograničene ili kretanje tog osoblja privremeno ograničeno.

4. Ni pod kojim okolnostima osoblje za pružanje pomoći ne sme prekoračiti granice svoje misije po ovom protokolu.

Ono posebno mora imati u vidu zahteve bezbednosti strane na čijoj teritoriji vrši svoje dužnosti. Misija člana osoblja koji ne poštuje ove uslove može biti obustavljena.

Odeljak III POSTUPAK S LICIMA U VLASTI STRANE U SUKOBU

Glava I Polje primene i zaštita lica i stvari

Član 72 *Polje primene*

Odredbе ovog odeljka su dopuna pravila koja se odnose na humanitarnu zaštitu civila i civilnih predmeta koji su u vlasti strane u sukobu, sadržanih u IV konvenciji, naročito u delu I i III, kao i drugih primenljivih pravila međunarodnog prava koja se odnose na zaštitu osnovnih prava čoveka za vreme međunarodnog oružanog sukoba.

Član 73 *Izbeglice i lica bez državljanstva*

Lica koja su se, pre početka neprijateljstva, smatrala kao lica bez državljanstva ili kao izbeglice u skladu sa odgovarajućim međunarodnim instrumentima koje su prihvatile strane koje su u pitanju, ili u skladu s nacionalnim zakonodavstvom države u koju su izbegla ili države u kojoj borave, smatraće se za lica pod zaštitom u smislu dela I i III IV konvencije, u svim okolnostima i bez ikakve nepovoljne razlike.

Član 74 *Ponovo okupljanje rasturenih porodica*

Visoke strane ugovornice i strane u sukobu će na svaki mogući način olakšati ponovo okupljanje porodica koje su rasturene zbog oružanih sukoba i podstićaće naročito rad humanitarnih organizacija angažovanih na ovom zadatku, u skladu sa odredbama Konvencija i ovog protokola i u skladu sa svojim propisima o bezbednosti.

Član 75

Osnovne garancije

1. Ukoliko su pogođena situacijom navedenom u članu 1 ovog protokola, sa licima koja su u vlasti strane u sukobu i koja ne uživaju povoljniji tretman u skladu sa Konvencijama ili ovim protokolom postupaće se humano u svim prilikama i ona će uživati, kao minimum, zaštitu koja je predviđena ovim članom, bez ikakve nepovoljne razlike koja bi se zasnivala na rasi, boji, polu, jeziku, veri ili ubeđenju, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom ili socijalnom poreklu, bogatstvu, rođenju ili drugom statusu, ili bilo kojem drugom sličnom kriterijumu. Svaka strana će poštovati ličnost, čast, ubeđenja i verske obrede svih takvih lica.

2. Sledeća dela jesu i ostaju zabranjena u svako doba i na svakom mestu, bilo da su ih učinili civilni ili vojni predstavnici:

- (a) nasilje nad životom, zdravljem ili fizičkim ili mentalnim blagostanjem ljudi, naročito:
 - (i) ubistvo;
 - (ii) mučenje svake vrste, fizičko ili mentalno;
 - (iii) telesna kazna;
 - (iv) sakaćenje;
- (b) vređanje ljudskog dostojanstva, naročito ponižavajući i degradirajući postupak, prinudna prostitucija i svaki oblik nedoličnog napada;
- (c) uzimanje talaca;
- (d) kolektivne kazne; i
- (e) pretnje izvršenjem bilo kojeg od pomenutih dela.

3. Svako lice koje je uhapšeno, pritvoreno ili internirano zbog akcija u vezi sa oružanim sukobom, biće obavješteno odmah, na jeziku koji razume, o razlozima iz kojih su te mere preduzete. Izuzev u slučajevima hapšenja ili pritvora zbog kažnjivih dela, takva lica će biti puštena u najkraćem mogućem roku, a u svakom slučaju čim prestanu da postoje okolnosti

koje opravdavaju hapšenje, pritvor ili internaciju.

4. Izricanje bilo kakve presude i izvršenje bilo kakve kazne nad licem za koje se utvrdi da je krivo za krivično delo u vezi s oružanim sukobom može se izvršiti samo po presudi koju je izrekao nepristrasan i redovno ustanovljen sud, koji poštuje opšte priznate principe redovnog sudskog postupka, koji sadrže sledeće:

- (a) postupkom će se obezbediti da optuženi bez odlaganja bude obavешten o detaljima povrede koju je navodno učinio, i obezbediće se optuženom pre i za vreme suđenja sva potrebna prava i sredstva odbrane;
- (b) niko ne može biti proglašen krivim za povredu osim na bazi lične krivične odgovornosti;
- (c) niko ne može biti optužen ili osuđen za krivično delo za bilo koju radnju ili propust koji ne predstavljaju krivično delo prema nacionalnom ili međunarodnom zakonu pod koji je on potpadao u momentu učinjenog dela; ne može se izreći teža kazna od kazne koja je bila primenljiva u vreme kada je krivično delo bilo izvršeno; ako, posle izvršene povrede, zakon predvidi lakšu kaznu, prekršilac će se time koristiti;
- (d) svako ko je optužen za povredu smatraće se nevinim dok se ne dokaže krivica u skladu sa zakonom;
- (e) svako ko je optužen za povredu imaće pravo da prisustvuje svom suđenju;
- (f) niko neće biti prisiljen da svedoči protiv sebe ili da prizna krivicu;
- (g) svako ko je optužen za povredu imaće pravo da ispita, ili da traži da se ispituju svedoci protiv njega i da obezbedi prisustvo i ispitivanje svedoka koji svedoče u njegovu korist, pod istim uslovima kao i svedoci protiv njega;

- (h) niko neće biti progonjen ili kažnjen od iste strane za povredu za koju je konačna presuda već bila doneta, bilo da je oslobođen krivice ili da je osuđen po istom zakonu i sudskom postupku;
- (i) svako ko je progonjen za povredu ima pravo da traži da se presuda javno objavi; i
- (j) lice koje je osuđeno biće prilikom donošenja presude obavешteno o pravnim i drugim lekovima i o rokovima do kojih se oni mogu koristiti.

5. Žene čija je sloboda ograničena iz razloga u vezi sa oružanim sukobom, biće držane u odeljenjima odvojeno od odeljenja za muškarce. One će biti pod neposrednim nadzorom žena. Međutim, u slučajevima kada su porodice pritvorene ili internirane, one će – kad god je to moguće – biti držane na istom mestu i smeštene kao porodične zajednice.

6. Lica koja su uhapšena, pritvorena ili internirana iz razloga u vezi sa oružanim sukobom užiće zaštitu kao što je predviđeno u ovom članu, do konačnog puštanja, repatrijacije ili ponovnog nastanjenja, čak i posle završetka oružanih sukoba.

7. Da bi se izbegla svaka sumnja u vezi sa gonjenjem lica optuženih za ratne zločine ili zločine protiv čovečnosti i suđenje tim licima primeniće se sledeći principi:

- (a) lica koja su optužena za takve zločine biće podvrgnuta gonjenju i suđenju u skladu s primenljivim propisima međunarodnog prava; i
- (b) sva lica koja ne uživaju povoljniji tretman u skladu sa Konvencijama ili ovim protokolom imaće pravo na tretman koji je predviđen ovim članom, bez obzira na to da li zločini za koje su optužena predstavljaju ili ne predstavljaju teške povrede Konvencija ili ovog protokola.

8. Nijedna odredba ovog člana ne može se tumačiti tako da ograničava ili

krši bilo koje druge povoljnije odredbe koje pružaju veću zaštitu, po bilo kojim primenljivim pravilima međunarodnog prava, za lica iz stava 1.

Glava II

Mere u korist žena i dece

Član 76

Zaštita žena

1. Sa ženama će se postupati sa posebnim obzirima i one će biti zaštićene naročito protiv silovanja, prinudne prostitucije i svakog drugog oblika nedoličnog napada.

2. Trudnice i majke sa malom decom koja zavise od njih, a koje su uhapšene, pritvorene ili intenirane iz razloga u vezi s oružanim sukobom, uživaće najveći prioritet kod razmatranja njihovih slučajeva.

3. Strane u sukobu će u najvećoj mogućoj meri nastojati da izbegnu izricanje smrtno kazne za povrede u vezi s oružanim sukobom nad trudnicama ili majkama sa malom decom koja zavise od njih. Smrtna kazna za takve povrede neće se izvršavati nad takvim ženama.

Član 77

Zaštita dece

1. Prema deci će se postupati s posebnim obzirima i biće zaštićena protiv svakog oblika nedoličnog napada. Strane u sukobu će se o njima brinuti i pružiti im pomoć koja im je potrebna, bilo zbog njihovog doba, bilo iz drugih razloga.

2. Strane u sukobu će preduzeti sve moguće mere da deca koja nisu navršila 15 godina ne učestvuju direktno u neprijateljstvima i one će se, naročito, uzdržavati od njihovog regrutovanja u svoje oružane snage. Prilikom regrutovanja lica koja su navršila 15 godina ali nisu navršila 18 godina života, strane u sukobu će nastojati da daju prioritet onima koji su najstariji.

3. Ako, u izuzetnim slučajevima, uprkos odredbama iz stava 2, deca koja nisu navršila 15 godina učestvuju direktno u neprijateljstvima i nađu se u vlasti protiv-

ničke strane, ona će i dalje uživati posebnu zaštitu koju pruža ovaj član, bez obzira na to da li su ili nisu ratni zarobljenici.

4. Ako budu uhapšena, pritvorena ili internirana iz razloga u vezi s oružanim sukobom, deca će biti smeštena u posebna odeljenja odvojena od odeljenja za odrasle, izuzev u slučajevima kada su porodice smeštene kao porodične zajednice, kao što je predviđeno članom 75 stav 5.

5. Smrtna kazna za povredu u vezi s oružanim sukobom neće se izvršavati nad licima koja nisu navršila 18 godina života u vreme kada je izvršena povreda.

Član 78

Evakuacija dece

1. Nijedna strana u sukobu neće preduzeti evakuaciju dece u stranu zemlju izuzev sopstvenih građana, osim ako je reč o privremenoj evakuaciji kada to zahtevaju zdravstveni razlozi ili razlozi lečenja dece, ili, izuzev na okupiranoj teritoriji, iz razloga njihove bezbednosti. Ako se roditelji ili zakonski staratelji mogu pronaći, za evakuaciju dece biće potrebna njihova pismena saglasnost. Ako se takve osobe ne mogu pronaći, za evakuaciju će biti potrebna pismena saglasnost lica koja su po zakonu ili običaju prvenstveno odgovorna za brigu o deci. Svaku takvu evakuaciju će nadzirati sila zaštitnica uz saglasnost zainteresovanih strana – strane koja preduzima evakuaciju, strane koja prima decu i svih strana čiji se građani evakuišu. U svakom slučaju, sve strane u sukobu preduzeće sve moguće mere predostrožnosti kako bi se izbeglo da evakuacija bude ugrožena.

2. Kad god dođe do evakuacije shodno stavu 1 obezbediće se vaspitanje svakom detetu, uključujući i njegovo versko i moralno vaspitanje, onako kako to roditelji žele, s najvećim mogućim kontinuitetom dok se ono ne vrati.

3. Da bi se olakšao povratak dece evakuisane shodno ovom članu svojim porodicama u zemlji, vlasti strane koja organizuje evakuaciju i, kad je to pogodno, vlasti zemlje koja prima ustanoviće za sva-

ko dete karton sa fotografijom, koji će poslati Centralnoj agenciji za traganje Međunarodnog komiteta Crvenog krsta. Sva-ki karton će sadržati, kad god je moguće i kad to ne povlači nikakav rizik ili štetu po dete, sledeće informacije:

- (a) prezime (na) deteta;
- (b) pravo ime (na) deteta;
- (c) pol deteta;
- (d) mesto i datum rođenja (ili, ako taj datum nije poznat, približne godine života);
- (e) puno očevo ime;
- (f) majčino puno ime i njeno devojačko prezime;
- (g) dečji najbliži rođaci;
- (h) nacionalnost deteta;
- (i) maternji jezik deteta i svi drugi jezici koje ono govori;
- (j) adresa porodice deteta;
- (k) bilo koji broj za identifikaciju deteta;
- (l) zdravstveno stanje deteta;
- (m) krvnu grupu deteta;
- (n) svaki osobeni znak;
- (o) datum kada je i mesto gde je dete nađeno;
- (p) datum kada je i mesto odakle je dete napustilo zemlju;
- (q) veroispovest deteta, ukoliko je ima;
- (r) sadašnju adresu deteta u zemlji koja ga je primila;
- (s) u slučaju da dete umre pre svoga povratka, datum, mesto i okolnosti smrti i mesto sahrane.

Glava III Novinari

Član 79

Mere za zaštitu novinara

1. Novinari angažovani u opasnim profesionalnim misijama u područjima oružanog sukoba smatraće se civilima u smislu člana 50 stav 1.

2. Oni će biti zaštićeni prema Konvencijama i ovom protokolu, pod uslovom da ne preduzmu nikakvu akciju koja

bi naškodila njihovom statusu civila, i bez uticaja na pravo ratnih dopisnika, akreditovanih pri oružanim snagama, na uživanje statusa predviđenog u članu 4 A(4) III Konvencije.

3. Oni mogu dobiti ličnu kartu sličnu modelu u Prilogu II ovog protokola. Ova karta, koju će izdati vlada čiji je novinar građanin ili na čijoj teritoriji prebiva, ili u kojoj ga zapošljava, potvrđuje njegov status novinara.

Deo V

IZVRŠENJE KONVENCIJA I OVOG PROTOKOLA

Odeljak I

OPŠTE ODREDBE

Član 80

Mere za izvršenje

1. Visoke strane ugovornice i strane u sukobu će bez odlaganja preduzeti sve mere potrebne za izvršenje svojih obaveza po Konvencijama i ovom protokolu.

2. Visoke strane ugovornice i strane u sukobu izdaće naređenja i uputstva da bi obezbedile poštovanje Konvencija i ovog protokola i nadziraće njihovo izvršenje.

Član 81

Aktivnost Crvenog krsta i drugih humanitarnih organizacija

1. Strane u sukobu će pružiti Međunarodnom komitetu Crvenog krsta sve olakšice, u okviru svojih ovlašćenja, da bi mu omogućile da izvršava humanitarne funkcije koje su mu poverene Konvencijama i ovim protokolom u cilju obezbeđenja zaštite i pomoći žrtvama sukoba; Međunarodni komitet Crvenog krsta može takođe preduzimati sve druge humanitarne akcije u korist ovih žrtava, pod uslovom da dobije saglasnost odnosnih strana u sukobu.

2. Strane u sukobu će pružiti svojim odgovarajućim organizacijama Crvenog krsta (Crvenog polumeseца, Crvenog lava i sunca) olakšice koje su potrebne za

izvršavanje njihovih humanitarnih aktivnosti u korist žrtava sukoba, u skladu sa odredbama Konvencija i ovog protokola i osnovnim principima Crvenog krsta formulisanim na međunarodnim konferencijama Crvenog krsta.

3. Visoke strane ugovornice i strane u sukobu će na svaki mogući način olakšati pomoć koju organizacije Crvenog krsta (Crvenog polumeseca, Crvenog lava i sunca) i Liga društava Crvenog krsta pružaju žrtvama sukoba u skladu sa odredbama Konvencija i ovog protokola i sa osnovnim principima Crvenog krsta formulisanim na međunarodnim konferencijama Crvenog krsta.

4. Visoke strane ugovornice i strane u sukobu pružiće, koliko je to moguće, olakšice slične olakšicama navedenim u st. 2 i 3 drugim humanitarnim organizacijama koje se pominju u Konvencijama i ovom protokolu, koje su propisno ovlašćene od strane odgovarajućih strana u sukobu i koje vrše svoje humanitarne aktivnosti u skladu sa odredbama Konvencija i ovog protokola.

Član 82

Pravni savetnici u oružanim snagama

Visoke strane ugovornice će u svako doba, a strane u sukobu u vreme oružanog sukoba, obezbediti da pravni savetnici budu na raspolaganju, kad je potrebno, radi davanja saveta vojnim komandantima na odgovarajućem nivou o primeni Konvencija i ovog protokola i o odgovarajućim uputstvima koja treba da se daju oružanim snagama o tom pitanju.

Član 83

Propagiranje

1. Visoke strane ugovornice preuzimaju na sebe da i u vreme mira i u vreme oružanog sukoba vrše upoznavanje sa Konvencijama i ovim protokolom što je više moguće u svojim zemljama, a naročito da uključe njihovo proučavanje u svoje programe vojne nastave i da podstiču to proučavanje među civilnim stanovništvom, kako bi instrumenti postali poz-

nati oružanim snagama i civilnom stanovništvu.

2. Sve vojne ili civilne vlasti koje u vreme oružanog sukoba preuzimaju odgovornosti u pogledu primene Konvencija i ovog protokola biće u potpunosti upoznate sa njihovim tekstom.

Član 84

Propisi o primeni

Visoke strane ugovornice dostaviće jedna drugoj što je moguće pre, preko depozitara i, kad je podeseo, preko sila zaštitnica, svoje zvanične prevode ovog protokola, kao i zakona i pravilnika koje eventualno usvoje da bi obezbedile njihovu primenu.

Odeljak II

SUZBIJANJE POVREDA KONVENCIJA I OVOG PROTOKOLA

Član 85

Suzbijanje povreda ovog protokola

1. Na suzbijanje povreda i teških povreda ovog protokola primenjivaće se odredbe Konvencija koje se odnose na suzbijanje povreda i teških povreda, dopunjene ovim odeljkom.

2. Dela opisana kao teške povrede Konvencija su teške povrede ovog protokola ukoliko su učinjena protiv lica koja su u vlasti protivničke strane, a koja štite čl. 44, 45 i 73 ovog protokola, ili protiv ranjenika, bolesnika i brodolomnika protivničke strane, koje štiti ovaj protokol, ili protiv onog medicinskog ili verskog osoblja, sanitetskih jedinica ili sanitetskih transporta, koji su pod kontrolom protivničke strane i koje štiti ovaj protokol.

3. Pored teških povreda definisanih u članu 11 sledeća dela će se smatrati kao teške povrede ovog protokola kada su izvršena namerno, kršenjem odgovarajućih odredaba ovog protokola, i kada su prouzrokovala smrt ili ozbiljne telesne ili zdravstvene povrede:

- (a) napad na civilno stanovništvo ili pojedina civilna lica;

- (b) preduzimanje napada bez izbora ciljeva, koji pogađa civilno stanovništvo ili civilne objekte, sa znanjem da će takav napad prouzrokovati prekomerne gubitke života, povrede civila ili oštećenje civilnih objekata, definisanih u članu 57, stav 2(a) (iii);
- (c) preduzimanje napada na građevine ili instalacije koje sadrže opasne sile, sa znanjem da će takav napad prouzrokovati prekomerne gubitke života, povrede civila ili oštećenje civilnih objekata definisanih u članu 57 stav 2(a) (iii);
- (d) uzimanje nebranih mesta i demilitarizovne zone za predmet napada;
- (e) uzimanje za predmet napada lica, sa znanjem da je ono onesposobljeno za borbu;
- (f) perfidno korišćenje, kršenjem člana 37, znaka raspoznavanja Crvenog krsta, Crvenog polumeseca ili Crvenog lava i sunca ili drugih zaštitnih znakova koji su priznati Konvencijama ili ovim protokolom.

4. Pored teških povreda koje su definisane u prethodnim stavovima i u Konvencijama, sledeće radnje smatraće se za teške povrede ovog protokola kada su izvršene namerno i uz kršenje Konvencija ili Protokola:

- (a) premeštanje delova sopstvenog civilnog stanovništva od strane okupacione sile na teritoriju koju ona okupira, ili deportovanje ili prebacivanje celokupnog stanovništva ili delova stanovništva sa okupirane teritorije unutar ili izvan te teritorije, kršenjem člana 49 IV konvencije;
- (b) neopravdano odlaganje repatrijacije ratnih zarobljenika ili civila;
- (c) sprovođenje aparthejda i ostalih nehumanih i degradirajućih postupaka koji vređaju lično dostojanstvo, na bazi rasne diskriminacije;
- (d) uzimanje jasno vidljivih istorijskih spomenika, umetničkih dela ili mesta za verske obrede, koji predstavljaju kulturno ili duhovno nasleđe

naroda i kojima je pružena posebna zaštita putem specijalnih aranžmana, na primer u okviru nadležne međunarodne organizacije, za predmet napada, što ima za posledicu njihovo razaranje u velikim razmerama, tamo gde nema dokaza o prekršaju člana 53 podtačke (b) od protivničke strane i kada takvi istorijski spomenici, umetnička dela i mesta za verske obrede nisu locirani u neposrednoj blizini vojnih ciljeva;

- (e) lišavanje lica koje je zaštićeno Konvencijama ili na koje se odnosi stav 2 ovog člana, prava na pravično i redovno suđenje.

5. Ne dirajući u primenu Konvencija i ovog protokola, teške povrede ovih instrumenata smatraće se za ratne zločine.

Član 86

Nepreduzimanje mera

1. Visoke strane ugovornice i strane u sukobu će suzbijati teške povrede i preduzimati mere potrebne za suzbijanje svih ostalih povreda Konvencija ili ovog protokola, koje su rezultat nepreduzimanja, kada po dužnosti treba da ih preduzimate.

2. Činjenica da je povredu Konvencija ili ovog protokola izvršio neki potčinjeni ne oslobađa njegove starešine krivične ili disciplinske odgovornosti, već prema slučaju, ukoliko su oni znali, ili imali informacije koje su im omogućile da zaključe pod okolnostima koje su vladale u to vreme, da je on izvršio ili da će izvršiti takvu povredu i ako nisu preduzeli sve moguće mere u granicama svoje moći da spreče ili suzbiju povredu.

Član 87

Dužnost komandanata

1. Visoke strane ugovornice i strane u sukobu treba da nalože vojnim komandantima, u pogledu pripadnika oružanih snaga pod njihovom komandom i ostalih lica pod njihovom kontrolom, da spreče i tamo gde je potrebno suzbiju povrede Konvencija i ovog protokola i da o tome izveste nadležne vlasti.

2. Da bi se sprečile i suzbile povrede, visoke strane ugovornice i strane u sukobu treba da nalože komandantima da, srazmerno stepenu njihove odgovornosti, obezbede da pripadnici oružanih snaga pod njihovom komandom budu upoznati sa svojim obavezama po Konvencijama i ovom protokolu.

3. Visoke strane ugovornice i strane u sukobu treba da nalože svakom komandantu kome je poznato da će njegovi potčinjeni ili druga lica pod njegovom kontrolom izvršiti povredu Konvencija ili ovog protokola da preduzme mere koje su potrebne da se spreči takva povreda, a ako je povreda Konvencija ili ovog protokola izvršena, da pokrene disciplinski ili kazneni postupak protiv izvršilaca.

Član 88

Međusobna pravna pomoć u krivičnim stvarima

1. Visoke strane ugovornice će pružati jedna drugoj u najvećoj meri pomoć u vezi s krivičnim i sudskim postupcima koji se odnose na teške povrede Konvencija ili ovog protokola.

2. Pod uslovom poštovanja prava i obaveza ustanovljenih Konvencijama i članom 85 stav 1 ovog protokola, i kada to okolnosti dozvole, visoke strane ugovornice će saradivati u pitanju ekstradicije. One će pokloniti dužnu pažnju zahtevu države na čijoj je teritoriji izvršena povreda.

3. Pravo visoke strane ugovornice kojoj se upućuje zahtev primenjivaće se u svim slučajevima. Međutim, odredbe prethodnih stavova neće uticati na obaveze koje proističu iz odredaba bilo kojeg drugog ugovora bilateralne ili multilateralne prirode kojim se reguliše ili će se regulisati, u celini ili delimično, međusobna pravna pomoć u krivičnim stvarima.

Član 89

Saradnja

U situacijama teških povreda Konvencija ili ovog protokola, visoke strane ugovornice preuzimaju na sebe obavezu da deluju, zajednički ili pojedinačno, u

saradnji sa Ujedinjenim nacijama i u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija.

Član 90

Međunarodna komisija za utvrđivanje činjeničnog stanja

- (a) Osnovaće se Međunarodna komisija za utvrđivanje činjeničnog stanja (u daljem tekstu: Komisija), koja će se sastojati do 15 članova visokog moralnog ugleda i priznate nepristrasnosti.
 - (b) Kada se najmanje dvadeset visokih strana ugovornica saglasi da prihvate nadležnost Komisije u skladu sa stavom 2 depozitar će tada, i u razmacima od 5 godina posle toga, sazivati sastanak predstavnika tih visokih strana ugovornica u cilju izbora članova Komisije. Na sastanku će predstavnici izabrati članove Komisije tajnim glasanjem sa liste lica na koju svaka od tih visokih strana ugovornica može imenovati jedno lice.
 - (c) Članovi Komisije će služiti u ličnom svojstvu, a mandat će im trajati do izbora novih članova na narednom sastanku.
 - (d) Prilikom izbora visoke strane ugovornice treba da obezbede da lica koja će biti izabrana u Komisiju pojedinačno poseduju tražene kvalifikacije i da u Komisiji kao celini bude obezbeđena pravedna geografska zastupljenost.
 - (e) U slučaju da se neočekivano uprazni jedno mesto, sama Komisija će popuniti upražnjeno mesto poklanjajući dužnu pažnju odredbama prethodnih podtačaka.
 - (f) Depozitar će staviti Komisiji na raspolaganje potrebne administrativne olakšice za vršenje njenih funkcija.
2. (a) Visoke strane ugovornice mogu u vreme potpisivanja, ratifikovanja ili pristupanja Protokolu, ili u bilo koje vreme posle toga, izjaviti da priznaju, *ipso facto* i bez posebnog sporazuma, u odnosu na bilo koju

- drugu visoku stranu ugovornicu koja prihvata istu obavezu, nadležnost Komisije da ispituje navode takve druge strane, kako je ovlašćuje ovaj član.
- (b) Izjave koje su napred navedene biće deponovane kod depozitara koji će dostaviti njihove kopije visokim stranama ugovornicama.
- (c) Komisija će biti nadležna da:
- (i) ispituje sve činjenice za koje se tvrdi da predstavljaju teške povrede definisane u Konvencijama i ovom protokolu ili druge ozbiljne povrede Konvencija ili ovog protokola;
- (ii) olakša, putem svojih dobrih usluga, ponovno uspostavljanje poštovanja Konvencija i ovog protokola.
- (d) U drugim situacijama Komisija će otpočeti istragu na zahtev strane u sukobu samo uz saglasnost druge strane ili strana koje su u pitanju.
- (e) Pod uslovom napred navedenih odredaba ovog stava, odredbe člana 52 I konvencije, člana 53 II konvencije, člana 132 III konvencije i člana 149 IV konvencije i dalje će se primenjivati na svaku navodnu povredu Konvencija i proširiće se na svaku navodnu povredu ovog protokola.
3. (a) Ukoliko se zainteresovane strane nisu drukčije dogovorile, sve istrage će preduzeti Komora koja se sastoji od sedam članova koji su naimenovani na sledeći način:
- (i) pet članova Komisije koji nisu građani nijedne od strana u sukobu, koje postavlja predsednik Komisije na principu pravične zastupljenosti geografskih područja, posle konsultacije sa stranama u sukobu;
- (ii) dva *ad hoc* člana koji nisu građani nijedne strane u sukobu, s tim što svaka strana imenuje po jednog.
- (b) Po prijemu zahteva za istragu predsednik Komisije će odrediti odgovarajući vremenski rok za ustanovljenje Komore. Ako bilo koji *ad hoc* član ne bude naimenovan u datom roku, predsednik će odmah naimenovati dodatnog člana ili članove Komisije koliko bude potrebno da se popuni članstvo Komore.
4. (a) Komora koja je u skladu sa stavom 3 ustanovljena da preduzme istragu pozvaće strane u sukobu da joj pomognu i podnesu dokaze. Komora može zatražiti i sve druge dokaze koje smatra podesnim i može ispitivati situaciju *in loco*.
- (b) Svi dokazi će biti u punoj meri saopšteni stranama, koje imaju pravo da daju Komisiji svoje primedbe o tome.
- (c) Svaka strana ima pravo da ospori takve dokaze.
5. (a) Komisija će stranama podneti izveštaj o rezultatu istrage Komore, sa preporukama koje smatra pogodnim.
- (b) Ako Komora ne bude u stanju da obezbedi dovoljno dokaza za činjenične i nepristrasne nalaze, ona će navesti razloge zbog kojih je to bilo nemoguće.
- (c) Komisija neće javno objaviti svoje nalaze, ukoliko sve strane u sukobu nisu zahtevale od Komisije da to učini.
6. Komisija će ustanoviti svoja sopstvena pravila, uključujući i pravila za predsedništvo Komisije i predsedništvo Komore. Tim pravilima će se obezbediti da se funkcije predsednika Komisije izvršavaju u svako doba i da ih, u slučaju istrage, vrši lice koje nije građanin jedne od strana u sukobu.
7. Administrativni troškovi Komisije će se pokrivati iz doprinosa visokih strana ugovornica koje su dale izjavu shodno

stavu 2 i iz dobrovoljnih doprinosa. Strana ili strane u sukobu koje zahtevaju istragu treba da daju potrebnu akontaciju za pokriće troškova Komore, koju će im naknaditi strana ili strane protiv koje su podnete optužbe, u visini od 50% od troškova Komore. U slučaju kada su Komori podnete protivtužbe, svaka strana će položiti akontaciju od 50% od potrebnog iznosa.

Član 91

Odgovornost

Strana u sukobu koja povredi odredbe Konvencija ili ovog protokola biće, u zavisnosti od slučaja, obavezna da plati obeštećenje. Ona će biti odgovorna za sva dela koja učine lica koja se nalaze u redovima njenih oružanih snaga.

Deo VI

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 92

Potpis

Ovaj protokol biće otvoren za potpisivanje stranama učesnicima u Konvencijama šest meseci posle potpisivanja Završnog akta i ostaje otvoren za vreme od 12 meseci.

Član 93

Ratifikacija

Ovaj protokol biće ratifikovan što je moguće pre. Ratifikacioni instrumenti biće deponovani kod Švajcarskog federalnog veća, koje je depozitar Konvencija.

Član 94

Pristupanje

Ovaj protokol biće otvoren za pristupanje svakoj strani učesnici u Konvencijama koja ga nije potpisala. Instrumenti o pristupanju će biti deponovani kod depozitara.

Član 95

Stupanje na snagu

1. Ovaj protokol stupa na snagu šest meseci posle deponovanja dva instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku stranu članicu Konvencija, koja posle toga ratifikuje ovaj protokol ili mu pristupi, Protokol stupa na sna-

gu šest meseci posle deponovanja instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju te strane.

Član 96

Ugovorni odnosi posle stupanja na snagu ovog protokola

1. Kada su strane članice Konvencija ujedno i strane članice ovog protokola, Konvencije će se primenjivati tako kako su dopunjene ovim protokolom.

2. Kada jedna od strana u sukobu nije vezana ovim protokolom, strane članice Protokola ostaju vezane njime u svojim međusobnim odnosima. One će nadalje biti vezane ovim protokolom u odnosu na svaku od strana koje nisu vezane njime, ako te druge strane prihvate i primenjuju njegove odredbe.

3. Vlast koja predstavlja narod angažovan protiv visoke strane ugovornice u oružanom sukobu, koji je po karakteru takav kakav je naveden u članu 1 stav 4, može se obavezati da će primenjivati Konvencije i ovaj protokol u odnosu na taj sukob putem jednostrane izjave upućene depozitaru. Takva izjava će, pošto je depozitar primi, imati sledeće dejstvo u odnosu na taj sukob:

- (a) Konvencije i ovaj protokol stupaju na snagu za pomenutu vlast kao stranu u sukobu sa trenutnim dejstvom;
- (b) pomenuta vlast preuzima ista prava i obaveze kao one koje je preuzela visoka strana ugovornica prema Konvencijama i ovom protokolu; i
- (c) Konvencije i ovaj protokol su pođednako obavezni za sve strane u sukobu.

Član 97

Amandman

1. Svaka visoka strana ugovornica može predložiti amandmane na ovaj protokol. Tekst svakog predloženog amandmana će se dostaviti depozitaru koji će odlučiti, posle konsultovanja svih visokih strana ugovornica i Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, da li treba sazi-

vati konferenciju radi razmatranja predložene amandmana.

2. Depozitar će pozvati na tu konferenciju sve visoke strane ugovornice kao članice Konvencija, bilo da su one potpisnice ovog protokola ili da nisu.

Član 98

Revizija Priloga I

1. Najkasnije četiri godine posle stupanja na snagu ovog protokola, a zatim u intervalima od najmanje četiri godine, Međunarodni komitet Crvenog krsta će konsultovati visoke strane ugovornice o Prilogu I ovog protokola i, ako smatra za potrebno, može predložiti sastanak tehničkih stručnjaka da razmotre Prilog I i da predlože takve amandmane Priloga kakvi eventualno budu poželjni. Ukoliko u roku od šest meseci od objavljivanja predloga za takav sastanak visokim stranama ugovornicama jedna trećina strana ne stavi prigovor, Međunarodni komitet Crvenog krsta će sazvati sastanak, pozivajući i posmatrača odgovarajućih međunarodnih organizacija. Takav sastanak će Međunarodni komitet Crvenog krsta takođe sazvati u svako doba na zahtev jedne trećine visokih strana ugovornica.

2. Depozitar će sazvati konferenciju visokih strana ugovornica i strana članica Konvencija radi razmatranja amandmana predloženih na sastanku tehničkih stručnjaka ako posle toga sastanka Međunarodni komitet Crvenog krsta ili jedna trećina visokih strana ugovornica to zahtevaju.

3. Amandmani na Prilog I mogu biti usvojeni na takvoj konferenciji većinom glasova dve trećine visokih strana ugovornica, koje su prisutne u glasanju.

4. Svaki amandman koji bi bio tako usvojen depozitar će saopštiti visokim stranama ugovornicama i stranama članicama Konvencija. Smatraće se da je amandman prihvaćen po isteku perioda od jedne godine od kada je saopšten, ukoliko u tom periodu depozitaru ne bude dostavljena izjava o neprihvatanju amandmana od strane najmanje jedne trećine visokih strana ugovornica.

5. Amandman koji se u skladu sa stavom 4 smatra prihvaćenim stupa na snagu tri meseca posle njegovog prihvatanja za sve visoke strane ugovornice, izuzev onih koje su dale izjave o neprihvatanju u skladu s tim stavom. Svaka strana koja je dala takvu izjavu može je u svako doba povući, a amandman u tom slučaju stupa na snagu za tu stranu posle tri meseca.

6. Depozitar će obavestiti visoke strane ugovornice i članica Konvencija o stupanju na snagu svakog takvog amandmana, o stranama koje on obavezuje, o datumu njegovog stupanja na snagu u odnosu na svaku stranu, o izjavama o neprihvatanju datim u skladu sa stavom 4 i o povlačenju takvih izjava.

Član 99

Otkazivanje

1. U slučaju da neka visoka strana ugovornica otkáže ovaj protokol, otkaz će stupiti na snagu godinu dana posle prijema instrumenta o otkazu. Ako je, međutim, po isteku te godine strana koja je dala otkaz angažovana u jednoj od situacija navedenih u članu 1, otkaz neće imati dejstva pre završetka oružanog sukoba ili okupacije, a ni u kom slučaju pre nego što se okončaju operacije u vezi s konačnim oslobođenjem, repatrijacijom ili ponovnim nastanjenjem lica koja štite Konvencije ili ovaj protokol.

2. Otkaz će se notifikovati pismenim putem depozitaru, koji će ga proslediti svim visokim stranama ugovornicama.

3. Otkaz će imati dejstva samo u odnosu na stranu koja je dala otkaz.

4. Nijedan otkaz u skladu sa stavom 1 neće uticati na obaveze koje je, zbog oružanog sukoba, shodno ovom protokolu već preuzela strana koja je dala otkaz u vezi s bilo kojim delom učinjenim pre nego što je taj otkaz stupio na snagu.

Član 100

Notifikacije

Depozitar će obavestiti visoke strane ugovornice, kao i članice Konvencija, bilo da su ili nisu potpisnice ovog protokola, o:

- (a) potpisima stavljenim na ovaj protokol i o deponovanju instrumenata o ratifikaciji i pristupanju, shodno čl. 93 i 94;
- (b) datumu stupanja na snagu ovog protokola u skladu sa članom 95;
- (c) saopštenjima i izjavama primljenim u skladu sa čl. 84, 90 i 97;
- (d) izjavama primljenim u skladu sa članom 96 stav 3 koje će biti prosleđene najbržim putem; i
- (e) otkazima u skladu sa članom 99.

Član 101

Registracija

1. Posle stupanja Protokola na snagu depozitar će ga proslediti Sekretarijatu

Ujedinjenih nacija radi registrovanja i objavljivanja, u skladu sa članom 102 Povelje Ujedinjenih nacija.

2. Depozitar će takođe obavestiti Sekretarijat Ujedinjenih nacija o svim ratifikacijama, pristupanjima i otkazima koje je primio u vezi sa ovim protokolom.

Član 102

Verodostojnost tekstova

Original ovog protokola, čiji su tekstovi na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom jeziku podjednako verodostojni, biće deponovan kod depozitara koji će dostaviti overe primerke svim stranama članicama Konvencija

13.3. Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II)⁴⁴

PREAMBULA

Visoke strane ugovornice,

podsećajući da humanitarni principi sadržani u članu 3, koji je zajednički za Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine, predstavljaju osnovu poštovanja čovekove ličnosti u slučajevima oružanog sukoba koji nije međunarodnog karaktera,

podsećajući, nadalje, da međunarodni instrumenti koji se odnose na prava čoveka obezbeđuju osnovnu zaštitu čovekove ličnosti,

ističući potrebu da se obezbedi bolja zaštita žrtava ovih oružanih sukoba,

podsećajući da, u slučajevima koji nisu obuhvaćeni važećim pravom, čovekova ličnost ostaje pod zaštitom principa humanosti i zahteva javne savesti,

saglasile su se o sledećem:

Deo I

DOMAŠAJ OVOG PROTOKOLA

Član 1

Materijalno polje primene

1. Ovaj protokol kojim se razvija i dopunjuje član 3 koji je zajednički za Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine, ne menjajući njegove postojeće uslove za primenu, primenjivaće se na sve oružane sukobe koji nisu obuhvaćeni članom 1 Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I) koji se odvijaju na teritoriji visoke strane ugovornice između njenih oružanih snaga i otpadničkih oružanih snaga ili drugih organizovanih naoružanih grupa koje, pod odgovornom komandom, vrše takvu kontrolu nad delom njene teritorije koja im omogućuje da vode neprekidne i usmerene vojne operacije i da primenjuju ovaj protokol.

⁴⁴ Usvojen 8. juna 1977. godine, stupio na snagu 7. decembra 1978. Do 1. januara 2005. godine ratifikovalo 156 država. *Sl. list SFRJ (Međunarodni ugovori)*, 16/78.

2. Ovaj protokol se neće primenjivati na situacije unutrašnjih nemira i zategnutosti, kao što su pobune, izolovani i sporadični akti nasilja i ostali akti slične prirode, jer to nisu oružani sukobi.

Član 2

Lično polje primene

1. Ovaj protokol će se primenjivati bez ikakve diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, polu, jeziku, veri ili ubeđenju, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom ili socijalnom poreklu, bogatstvu, rođenju ili drugom statusu ili na bilo kom drugom sličnom kriterijumu (u daljem tekstu: diskriminacija) na sva lica koja su pogođena oružanim sukobom kako je definisano u članu 1.

2. Na kraju oružanog sukoba, sva lica koja su bila lišena slobode ili čija je sloboda bila ograničena iz razloga u vezi s takvim sukobom, kao i lica koja su lišena slobode ili čija je sloboda ograničena posle sukoba iz istih razloga, uživace zaštitu shodno čl. 5 i 6 do kraja takvog lišavanja ili ograničenja slobode.

Član 3

Neintervencija

1. Ne može se pozivati ni na jednu odredbu iz ovog protokola da bi se ugrozio suverenitet države ili odgovornost vlade da svim zakonitim sredstvima održava ili ponovo uspostavi zakon i red u državi ili da brani nacionalno jedinstvo i teritorijalni integritet države.

2. Ne može se pozivati ni na jednu odredbu iz ovog protokola kao opravdanje za intervenciju direktnu ili indirektnu, iz bilo kog razloga u oružani sukob ili unutrašnje ili spoljne poslove visoke strane ugovornice na čijoj je teritoriji došlo do tog sukoba.

Deo II

HUMANI POSTUPAK

Član 4

Osnovne garancije

1. Sva lica koja ne uzimaju direktno učešće ili koja su prestala da učestvuju u neprijateljstvima, bez obzira na to da li je

njihova sloboda bila ograničena ili ne, imaju pravo da njihova ličnost, čast i ubeđenje i versko ubeđenje budu poštovani. Ona će u svim prilikama biti humano tretirana, bez ikakve diskriminacije. Zabranjeno je naređivati da ne sme biti preživelih.

2. Ne dirajući u načelni karakter napred navedenih odredaba, sledeća dela protiv lica pomenutih u stavu 1 jesu i ostaju zabranjena u svako doba i na svakom mestu:

- (a) nasilje nad životom, zdravljem i fizičkim ili mentalnim blagostanjem ljudi, naročito ubistvo i okrutno postupanje kao što su mučenje, sačenje ili bilo koji oblik telesne kazne;
- (b) kolektivne kazne;
- (c) uzimanje talaca;
- (d) akti terorizma;
- (e) vređanje ljudskog dostojanstva, naročito ponižavajući i degradirajući postupak, silovanje, prinudna prostitucija i svaki oblik nedoličnog napada;
- (f) ropstvo i trgovina robljem u svim oblicima;
- (g) pljačka;
- (h) pretnje izvršenjem bilo kog od gore pomenutih dela.

3. Deci će biti pružena nega i pomoć koja im je potrebna, a naročito:

- (a) biće im obezbeđeno vaspitanje, uključujući versko i moralno vaspitanje, pridržavajući se želja njihovih roditelja ili, u slučaju odsutnosti roditelja, lica koja su odgovorna za brigu o deci;
- (b) preduzeće se svi odgovarajući koraci da bi se olakšalo ponovno okupljanje porodica koje su bile privremeno razdvojene;
- (c) deca koja nisu navršila 15 godina života neće biti regrutovana u oružane snage ili grupe, niti će im se dozvoliti da učestvuju u neprijateljstvima;

- (d) posebna zaštita koja se predviđa ovim članom za decu koja nisu navršila 15 godina života primenjivaće se na njih i ako uzmu direktnog učešća u neprijateljstvima, uprkos odredbama podstava (c), kad su zarobljena;
- (e) preduzeće se mere, ako bude potrebno, i kad god je moguće s pristankom njihovih roditelja ili lica koja su po zakonu ili običaju prvenstveno odgovorna za brigu o njima, da se deca privremeno sklone iz područja u kome su izbila neprijateljstva u bezbednije područje unutar zemlje, i obezbediće se da decu prate lica koja su odgovorna za njihovu bezbednost i blagostanje.

Član 5

Lica čija je sloboda bila ograničena

1. Pored odredaba iz člana 4, sledeće odredbe će se poštovati kao minimum u odnosu na lica koja su lišena slobode iz razloga u vezi s oružanim sukobom, bilo da su internirana ili pritvorena:

- (a) ranjenici i bolesnici tretiraće se u skladu sa članom 7;
- (b) lica o kojima se govori u ovom stavu biće, u istom obimu kao i lokalno civilno stanovništvo, snabdevana hranom i vodom za piće, a biće zaštićena u zdravstvenom i higijenskom pogledu i protiv surovosti klime i opasnosti od oružanog sukoba;
- (c) biće im dozvoljeno da primaju individualnu ili kolektivnu pomoć;
- (d) biće im dozvoljeno da vrše svoje verske obrede i, ako zahtevaju i ako bude podesno, da primaju duhovnu pomoć od lica kao što su kapelani koji vrše verske funkcije;
- (e) ona će, ako budu naterana da rade, uživati slične radne uslove i obezbeđenje kakvo ima lokalno civilno stanovništvo.

2. Oni koji su odgovorni za interniranje ili pritvaranje lica pomenutih u stavu 1 poštovaće, u granicama svojih mogućnosti, sledeće odredbe koje se odnose na takva lica:

- (a) izuzev kad su muškarci i žene iz jedne porodice smešteni zajedno, žene će biti držane u odvojenim odeljenjima od odeljenja za muškarce i biće pod neposrednim nadzorom žena;
- (b) njima će biti dozvoljeno da šalju i primaju pisma i karte čiji broj mogu ograničiti nadležne vlasti ukoliko smatraju da je to potrebno;
- (c) mesta za interniranje i pritvor neće se nalaziti blizu borbene zone. Lica o kojima se govori u stavu 1 biće evakuisana kad mesta gde su ona internirana ili pritvorena postanu posebno izložena opasnosti od oružanog sukoba, ukoliko se njihova evakuacija može obaviti pod relativno bezbednim uslovima;
- (d) ona će moći da koriste lekarski pregled;
- (e) njihovo fizičko ili mentalno zdravlje i integritet neće biti ugroženi nikakvim neopravdanim činom ili propustom. Shodno tome, zabranjeno je podvrgavati lica pomenuta u ovom članu bilo kakvom medicinskom postupku koji ne zahteva njihovo zdravstveno stanje i koji nije u skladu s opšte prihvaćenim medicinskim standardima koji se primenjuju na slobodne ljude pod sličnim medicinskim okolnostima.

3. Lica koja nisu obuhvaćena stavom 1, ali čija je sloboda bila ograničena na bilo koji način u vezi s oružanim sukobom biće tretirana na human način, u skladu sa članom 4 i st. 1(a), (c) i (d) i 2(b) ovog člana.

4. Ukoliko se donese odluka da se oslobode lica koja su lišena slobode, oni koji donesu takvu odluku preduzeće potrebne mere da osiguraju njihovu bezbednost.

Član 6

Krivično gonjenje

1. Ovaj član se primenjuje na gonjenje i kažnjavanje za krivična dela u vezi s oružanim sukobom.

2. Izricanje bilo kakve presude i izvršenje bilo kakve kazne nad licem za koje se utvrdi da je krivo za povredu može se izvršiti samo po presudi koju je izrekao sud koji pruža osnovne garancije o nezavisnosti i nepristrasnosti. Naročito:

- (a) postupak će obezbediti da optuženi bude obavješten bez odlaganja o detaljima povrede koju je navodno učinio i obezbediće optuženom, pre i za vreme suđenja, sva potrebna prava i sredstva odbrane;
- (b) niko ne može biti proglašen krivim za povredu izuzev na osnovu lične krivične odgovornosti;
- (c) niko neće biti proglašen krivim za bilo koje krivično delo zbog bilo koje radnje ili propusta, koji ne predstavljaju krivično delo prema zakonu; u momentu učinjenog dela ne može se izreći teža kazna od one koja je bila primenljiva u vreme kada je krivično delo bilo izvršeno; ako se posle izvršene povrede zakonom predvidi lakša kazna, krivac će se time koristiti;
- (d) svako ko je optužen za povredu smatraće se nevinim dok se ne dokáže krivica u skladu sa zakonom;
- (e) svako ko je optužen za povredu imaće pravo da mu se sudi u njegovom prisustvu;
- (f) niko neće biti prisiljen da svedoči protiv sebe ili da prizna krivicu.

3. Lice koje je osuđeno biće prilikom donošenja presude obavješteno o pravnim i drugim lekovima i o rokovima u kojima se može njima koristiti.

4. Smrtna kazna se neće izricati nad licima koja nisu navršila 18 godina u vreme kada je izvršena povreda i neće se izvršavati nad trudnicama ili majkama s malom decom.

5. Po završetku neprijateljstva, vlasti će nastojati da amnestiraju u najvećoj mogućoj meri lica koja su učestvovala u oružanom sukobu ili ona koja su lišena slobode iz razloga u vezi s oružanim su-

kobom, bilo da su internirana ili pritvorena.

Deo III RANJENICI, BOLESNICI I BRODOLOMNICI

Član 7

Zaštita i nega

1. Svi ranjenici, bolesnici i brodolomnici, bilo da su učestvovali u oružanom sukobu ili da nisu učestvovali, biće poštovani i zaštićeni.

2. U svakoj prilici sa njima će se postupati humano i pružiće im se, u najvećoj mogućoj meri i u najkraćem roku, medicinska nega i pomoć koju zahteva njihovo stanje. Neće se praviti razlika među njima zasnovana na bilo kom drugom kriterijumu osim na medicinskom.

Član 8

Pronalaženje

Kad god prilike dozvoljavaju, a naročito posle sukoba, preduzeće se sve moguće mere, bez odlaganja, u cilju pronalaženja i prikupljanja ranjenika, bolesnika i brodolomnika, njihove zaštite od pljačke i zlostavljanja, obezbeđenja odgovarajuće nege za njih, traganja za mrtvima, sprečavanja da mrtvi budu opljačkani, kao i da budu prikladno uklonjeni.

Član 9

Zaštita sanitetskog i verskog osoblja

1. Sanitetsko i versko osoblje će biti poštovano i zaštićeno i pružiće mu se sva raspoloživa pomoć u vršenju njegovih dužnosti. To osoblje neće biti primorano da izvršava dužnosti koje nisu u saglasnosti s njegovom humanitarnom misijom.

2. Od sanitetskog osoblja se ne može zahtevati da u vršenju svojih dužnosti da prioritet bilo kom licu osim na osnovu medicinskog kriterijuma.

Član 10

Opšta zaštita medicinskog poziva

1. Ni pod kojim uslovima niko ne može biti kažnjen za obavljanje dužnosti medicinskog karaktera koje su u skladu

sa medicinskom deontologijom, bez obzira na lice koje se time koristi.

2. Lica koja su angažovana na medicinskim aktivnostima ne mogu biti prisiljena da obavljaju poslove koji su u suprotnosti s pravilima medicinske deontologije ili drugim propisima, niti da se uzdržavaju od dela koja zahtevaju ta pravila ili propisi koji su utvrđeni u korist ranjenika i bolesnika, ili u suprotnosti s ovim protokolom.

3. Profesionalne obaveze lica koja su angažovana na medicinskim aktivnostima u pogledu informacija koje mogu pribaviti o ranjenicima i bolesnicima koje leče, biće poštovane pod rezervom nacionalnog zakona.

4. Pod rezervom nacionalnog zakona, nijedno lice koje je angažovano na medicinskim aktivnostima ne može biti kažnjeno ni na koji način zbog odbijanja da da ili što ne daje informacije koje se odnose na ranjenike i bolesnike koje leči ili koje je lečilo.

Član 11

Zaštita sanitetskih jedinica i transporta

1. Sanitetske jedinice i transporti biće poštovani i zaštićeni u svako doba i neće biti predmet napada.

2. Zaštita na koju imaju pravo sanitetske jedinice i transporti neće prestati ukoliko nisu korišćeni za vršenje neprijateljskih akata van njihove humanitarne funkcije. Međutim, zaštita može prestati tek posle opomene kojoj je, kad god je to pogodno, utvrđen razumni rok i kad taj rok protekne bez dejstva.

Član 12

Znak raspoznavanja

Sanitetsko i versko osoblje i sanitetske jedinice nosiće pod kontrolom odgovarajuće nadležne vlasti znak raspoznavanja Crvenog krsta, Crvenog polumeseca ili Crvenog lava i sunca na belom polju i on će biti istaknut na sanitetskim transportima. Znak raspoznavanja će se poštovati u svim prilikama i neće se koristiti nepravilno.

Deo IV

CIVILNO STANOVNIŠTVO

Član 13

Zaštita civilnog stanovništva

1. Civilno stanovništvo i pojedinci civilni ugrožavaju opštu zaštitu od opasnosti koje proističu iz vojnih operacija. Da bi se sprovela ta zaštita, sledeća pravila biće poštovana u svakoj prilici.

2. Civilno stanovništvo i pojedinci civilni neće biti predmet napada. Zabranjeni su akti ili pretnje nasiljem, čiji je glavni cilj da šire strah među civilnim stanovništvom.

3. Civilni će uživati zaštitu predviđenu ovim delom, ukoliko ne uzimaju i za vreme dok ne uzimaju direktno učešće u neprijateljstvima.

Član 14

Zaštita objekata neophodnih da bi civilno stanovništvo preživelo

Zabranjeno je iznurivanje stanovništva glađu kao metod ratovanja. U tom smislu zabranjeno je napasti, uništiti, ukoliti ili učiniti nekorisnim objekte neophodne da bi civilno stanovništvo preživelo, kao što su namirnice, poljoprivredne oblasti za proizvodnju hrane, žetva, živa stoka, instalacije za vodu za piće i rezerve i postrojenja za navodnjavanje.

Član 15

Zaštita građevina i instalacija koje sadrže opasne sile

Građevine ili instalacije koje sadrže opasne sile, tj. brane, nasipi i nuklearne električne centrale ne smeju biti objekti napada, čak ni ako su to vojni objekti, ukoliko takav napad može prouzrokovati oslobađanje opasnih sila, pa, prema tome, i velike gubitke među civilnim stanovništvom.

Član 16

Zaštita kulturnih objekata i bramova

Ne dirajući u odredbe Haške konvencije za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba od 14. maja 1954. godine, zabranjeno je vršiti bilo kakve neprijateljske akte uperene protiv

istorijskih spomenika, umetničkih dela ili hramova koji predstavljaju kulturno ili duhovno nasleđe naroda, kao i koristiti ih za podršku vojnih akcija.

Član 17

Zabrana prinudnog premeštanja civila

1. Ne može biti naređeno premeštanje civilnog stanovništva iz razloga u vezi sa sukobom ukoliko to ne zahtevaju razlozi bezbednosti tog stanovništva ili imperativni vojni razlozi. Ukoliko premeštanje mora da se izvrši, preduzeće se sve moguće mere kako bi civilno stanovništvo moglo biti prihvaćeno pod zadovoljavajućim uslovima smeštaja, higijene i zaštite zdravlja, bezbednosti i ishrane.

2. Civili ne smeju biti prisiljeni da napuste svoju teritoriju iz razloga koji su u vezi sa sukobom.

Član 18

Društva za pomoć i akcije pomoći

1. Društva za pomoć koja se nalaze na teritoriji visoke strane ugovornice, kao što su organizacije Crvenog krsta (Crvenog polumeseca, Crvenog lava i sunca) mogu ponuditi pomoć za izvršenje svojih tradicionalnih funkcija u vezi sa žrtvama oružanog sukoba. Civilno stanovništvo može, čak i na svoju inicijativu, ponuditi da sakuplja i neguje ranjenike, bolesnike i brodolomnike.

2. Ako je civilno stanovništvo izloženo neopravdanim patnjama zbog nestašice stvari neophodnih za život kao što su hrana i lekovi, preduzeće se sankcije pomoći za civilno stanovništvo koje su isključivo humanitarnog i nepristrasnog karaktera i koje se sprovode bez diskriminacije, pod uslovom dobijanja saglasnosti od visoke strane ugovornice koja je u pitanju.

Deo V

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 19

Upoznavanje s Protokolom

Upoznavanje s ovim protokolom vršiće se na što je moguće široj osnovi.

Član 20

Potpisivanje

Ovaj protokol biće otvoren za potpisivanje stranama učesnicama u Konvenciji šest meseci nakon potpisivanja Završnog akta, i ostaje otvoren u tu svrhu 12 meseci.

Član 21

Ratifikacija

Ovaj protokol biće ratifikovan što je moguće pre. Ratifikacioni instrumenti biće deponovani kod Švajcarskog federalnog veća, koje je depozitar Konvencija.

Član 22

Pristupanje

Ovaj protokol biće otvoren za pristupanje svakoj strani članici Konvencija koja ga nije potpisala. Instrumenti o pristupanju biće deponovani kod depozitara.

Član 23

Stupanje na snagu

1. Ovaj protokol stupa na snagu šest meseci posle deponovanja dva instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

2. Za svaku stranu koja je članica Konvencija i koja posle toga ratifikuje ovaj rotokol ili mu pristupi, Protokol stupa na snagu šest meseci posle deponovanja instrumenata o ratifikaciji ili pristupanju te strane.

Član 24

Amandman

1. Svaka visoka strana ugovornica može predložiti amandmane na ovaj protokol. Tekst svakog predloženog amandmana dostavlja se depozitaru koji će odlučiti, posle konsultacije sa svim visokim stranama ugovornicama i Međunarodnim komitetom Crvenog krsta, da li treba saveti konferenciju radi razmatranja predloženog amandmana.

2. Depozitar će pozvati na tu konferenciju sve visoke strane ugovornice i strane članice Konvencija, bilo da su ili da nisu potpisnice ovog protokola.

Član 25

Otkazivanje

1. U slučaju da neka visoka strana ugovornica otkáže ovaj protokol, otkaz stupa na snagu tek šest meseci posle prijema instrumenta o otkazivanju. Ako je, međutim, po isteku šest meseci strana koja daje otkaz angažovana u situaciji navedenoj u članu 1, otkaz neće imati dejstva pre završetka oružanog sukoba. Međutim, lica koja su bila lišena slobode, ili čija je sloboda bila ograničena iz razloga u vezi sa sukobom i dalje će se koristiti odredbama iz ovog protokola sve do svog konačnog oslobođenja.

2. Otkaz se saopštava pismenim putem depozitaru, koji će ga proslediti svim visokim stranama ugovornicama.

Član 26

Saopštenja

Depozitar obaveštava visoke strane ugovornice i strane članice Konvencija, bilo da su ili da nisu potpisnice ovog protokola, o:

- (a) potpisima stavljenim na ovaj protokol i o deponovanju instrumenta o

ratifikaciji i pristupanju shodno čl. 21 i 22;

- (b) datum stupanja ovog protokola na snagu u skladu sa članom 23; i
- (c) saopštenjima i izjavama primljenim u skladu sa članom 24.

Član 27

Registracija

1. Posle stupanja na snagu, depozitar prosleđuje ovaj protokol Sekretarijatu Ujedinjenih nacija radi registrovanja i objavljivanja u skladu sa članom 102 Povelje Ujedinjenih nacija.

2. Depozitar takođe obaveštava Sekretarijat Ujedinjenih nacija o svim ratifikacijama i pristupanjima koje je primio u vezi s ovim protokolom.

Član 28

Verodostojnost tekstova

Original ovog protokola, čiji su tekstovi na arapskom, kineskom, engleskom, francuskom, ruskom i španskom jeziku podjednako verodostojni, deponuje se kod depozitara koji overene primerke Protokola dostavlja svim stranama članicama Konvencija.